

חי באמונה ד - אוצר החיים

היאך להתענג על מציאות החיים בכל מצב
הרב ישראל יעקב לוגאסי שליט"א

• [הקדמות](#) • [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [שאלות ותשובות](#) - [בעניין יסורים](#)

הקדמות

[הסתרת פניך - הייתי נבהל ... פתיחה](#)

פרק א - חביבין הן היסורין

[שהיו מחבבים את הצרות](#) [הצרות והישועה מהם](#) - אין כמותם להפעיל ולרגש את הנפש לה' דוד המלך אהב את מצבי הצרה והישועה גם כאשר לא נושע האדם מצרתו ישנה חביבות לצרה [הצדיקים אוהבים את הצרות לפי שרואים בהם כמבחנים ואתגרים להתעלות](#). אותו הבורא הנכר ברחמנותו בנסים הגלויים, הוא נשאר באותה רחמנות גם בעזן מדת הדין ... משל נפלא להנזכר [עמלק](#), עבודתו לצנן לאדם את אמינותו ואהבתו של ה' כלפיו לשעת צרה [סיפור המחשה להתלבשות רצון ה' בגורמים כשאדם חפץ לראות את הבורא ... תן לי אמונה מבעה זה אדם המכסה הוא הגלוי המאמין שהקדוש ברוך הוא נושאו על זרועותיו אינו פוחד ... היסורים ממחישים את גודל אהבת ה' לעמו הצווי שנצטוונו לאהוב את ה' בכל מצב מורה ... היסורים נועדו למטרה לגדל ולרומם ולא למבחן "השרדות" מזמורי תהלים - הצלת נפש מהולל אקרא ה' כי קרוב אליך הדבר מאד ברכה למעלה מן הזמן ה' העלית מן שאול נפשי](#)

פרק ב - אוצר החיים

[1. שמחה וכאב](#) [2. האם כאב הוא טוב או רע](#) [3. עוד סיבה מדוע יש יסורים בעולם](#) [4. איך יסורים עוזרים לנו בתפקידנו להאמין באלקים](#) [5. מה אני יכול לעשות כדי לשמוח](#) [6. למה אני עצוב](#) [7. האם אני מסוגל להיות שמח](#) [8. האם רגש השמחה הוא רק ברוח](#) [9. ... אולי באמת אני צריך להיות עצוב](#) [10. האם אלקים רוצה שנשקיע מאמץ לטפח את הגשמיות שלנו](#) [11. אחד התנאים הגשמיים הבסיסיים - שינה](#) [12. למה אני חי? מה התפקיד שלי בעודי בחיים](#) [13. אם השמחה כל כך חשובה, איך ... ה' עושה משפט לעשוקים](#) [15. ה' זוקף כפופים](#) [16. ה' פוקח עורים](#) [17. אדם עני, איך הוא יכול לקיים את "עבדו את ה'](#)

בשמחה. 18. "מדוע ישנם יסורים בעולם. 19. להעמיק המחשבה החיובית ולהמנע משוללי בחירה אמתית. 20. כיצד מייצרים שמחה בלב. 21. העצה לדכאון - לראות שהכל טוב. 22. היהודי נזר הבריאה ותכליתה - המשך להנזכר היאך ליצור שמחה בלב. 23. כל שנעשה בעולם בשביל ישראל נעשה. 24. סיבת הצרה - התפלה. 25. הנהגת הבורא - חסד. 26. תפילתם של צדיקים. 27. תכלית האדם - תפילה. 28. הכוונות לשלימות התפילה. 29. מזמור לתודה. 30. חידה: מדוע אנו זקוקים ללילה. 31. כל המדענים נותנים לך יד! כולם לצדך. 32. חינוך ילדים למניעת פסימיות. 33. משכיל דורש אלקים. 34. אמור טוב - ויהיה טוב. 35. כל הון יקר ונעים - השכל. 36. מה פרושן של מילות התפלה: "המחדש בטובו. 37. ... שאלות ותשובות בנושא יסורים. 38. פתרון בעיות הנפש אצל פסיכולוגים. 39. לב מרפא. 40. האם התשובה מונעת מהאדם לקבל יסורים, או שיקבלם בכל אופן, גם אם ישוב בתשובה. 41. מי האיש החפץ חיים. 42. התבוננות בעולם הזה ובנפלאותיו. 43. היתרונות שבאמללות

פרק ג - חביבין היסורים כיהלומים

א. מחובתנו להתייחס נכון אל היסורים ב. כל מי שהוא בדרגה וחשיבות יתרה יש תועלת ביסורים ליישרו ג. התייחסותו של נחום איש גמזו על היסורים ד. רבי עקיבא תלמידו של נחום איש גמזו - היאך התייחס ליסורים ה. מי לא נזקק ליסורים?! ... ג. מעט יסורים חסד והטבה ז. התנאי לתועלתן של היסורים - לקבלם מדעת ... ח. מעט יסורים שאדם מקבלם לדעת בעולם הזה חושכים ממנו כמיות גדולות של ענשי עולם הבא ט. כשאדם מתיישר בעולם בהיותו עסוק בדבר מצוה - תועלת יסוריו לכפרה גדולים יותר י. בעלי תשובה המיוסרים - אלו יסורים בשעת מצוה יא. יחודיות עם ישראל שיודעים לקבל יסורים באהבה יב. מגדל הקנס יש להבין מה גדל העיסקא ... יג. באור הגמרא: "לא הן ולא שחרן"

שאלות ותשובות - בעניין יסורים

שאלה א שאלה ב שאלה ג שאלה ד שאלה ה שאלה ו שאלה ז שאלה ח שאלה ט שאלה י שאלה יא שאלה יב שאלה יג שאלה יד שאלה טו שאלה טז שאלה יז שאלה יח שאלה יט שאלה כ שאלה כא שאלה כב שאלה כג שאלה כד שאלה כה שאלה כו שאלה כז שאלה כח שאלה כט שאלה ל שאלה לא שאלה לב שאלה לג שאלה לד שאלה לה שאלה לו

הקדמות

הסתרת פניך - הייתי נבהל...

דוד המלך אומר (תהלים ל, ו - ח) : "וְאֲנִי אֶמְרָתִי בְשִׁלּוֹי בַל אֶמוּט לְעוֹלָם, ה' בְּרִצּוֹנְךָ הִעֲמִדְתָּה לְהַרְרִי עָז, הַסִּתְרָתְךָ פָּנֶיךָ הִייתִי נִבְהַל".

בכאן בא דוד המלך להודות לה' על שמעוררו ומזכירו תמיד לקיות לה' ולא לחיות בבטחון עצמי, ולזכר תמיד שהאדם תלוי אך ורק בבורא, וכך חזיו והתמדת טובתו תלויים ברצונו יתברך.

והוא שאומר דוד :

"וְאֲנִי אֶמְרָתִי בְשִׁלּוֹי בַל אֶמוּט לְעוֹלָם", בתחלה, כְּאִשֶּׁר הִייתִי בְּמִצַּב שֶׁל שְׁלוֹה, חֲשִׁיתִי תַחוּשֶׁת בְּטַחֲוֹן וְכֹאֲלוֹ וְלֹא אֶמוּט לְעוֹלָם, אוֹלָם הַתַּחֲסֵד עִמִּי ה' וּפְקַח אֶת עֵינַי לְהַתְּבַוֵּן שֶׁהֲנִי תִלּוּי אֶךְ וְרַק בְּרִצּוֹן ה' לְהִעֲמִידֵנִי חֶזֶק וְיִצִּיב, וְכִי כָּל אֶפְשָׁרוֹת הַשְּׂרָדוֹתֵי תִלּוּיָהּ אֶךְ וְרַק כְּאִשֶּׁר חִפֵּץ ה' בְּכֶךָ, וְלֹא רַק שֶׁפְּקַח ה' עֵינַי לְהַבִּיחַ זֹאת בְּשִׁכְלִי, אֲלֵא אֵף בְּמוֹחֲשֵׁיֹת חֵשׁ אֲנִי זֹאת, וְהוּא שֶׁכְּאִשֶּׁר יִשְׁנוּ הַסִּתֵּר פָּנִים מִהַשְּׂגָחַת ה' עָלַי וּמִטְשֵׁטְשֵׁת הַכֶּרְתִּי בְּהַשְּׂגָחַת ה' עָלַי - מִיָּד חֵשׁ אֲנִי נִבְהַל, וְזוֹ מִתְּנָה גְדוֹלָה וְנִפְלְאָה שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעִיר אֶת הַכֶּרְתוֹ שֶׁל הָאָדָם וְשָׂמוּ בְּמִצַּב שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִיֹּת רְגוּעַ וְשִׁלּוֹ רַק כְּאִשֶּׁר הָאֱמוּנָה בְּרוּיָה לְנֶגֶד עֵינָיו, וְהַכֶּרְתוֹ בְּבוֹרְאוֹ הִיא הַכֶּרָה בְּרוּיָה לְלֹא טְשֵׁטוּשׁ, וְאֵלּוֹ כְּאִשֶּׁר הַכֶּרְתוֹ מִטְשֵׁטְשֵׁת מִיָּד נִבְהַל הוּא, וְחֵשׁ חֲסֵר בְּטַחֲוֹן, מְפַחַד מִבְּהַל, מֵהַ שֶׁמְצָרִיךְ אוֹתוֹ מִיָּד לְהִאָּחֵז בְּעַץ הַחַיִּים שֶׁל הָאֱמוּנָה עַל מְנַת לְשׁוּב מִיָּד לְבִטְחֹן וְלֵאמֹךְ, שֶׁכֵּן אוֹתוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁאָמַר "הַסִּתְרָתְךָ פָּנֶיךָ הִייתִי נִבְהַל" - גַּם אוֹמֵר הוּא (תהלים כו, א) : "ה' אוֹרִי וְיִשְׁעֵי מִמִּי אִירָא, ה' מַעֲזוֹ חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד".

בְּנֵי אָדָם בְּטַבְעֵם חֲפָצִים לְחוּשׁ תְּמִיד בְּטוּחִים, שְׂאֲנָנִים, שׁוֹנְאִים הֵמָּה אֶת הַדְּאָגוֹת וְהַפְּחָדִים, חֲפָצִים לְחוּשׁ וְכֹאֲלוֹ וְהַעוֹלָם בְּטוּחַ בְּפִנְיָהֶם מְכַל פְּגָעִים וּפְרַעְנִיּוֹת, וְאִינָם מְבִינִים שֶׁמִּצַּב שֶׁכֵּזָה הוּא אֲסוּן לְתַכְלִיתָם, שֶׁכֵּן מֵהַ יְבִיאֵם לְחֵשֶׁב עַל תַּכְלִיתָם בְּעוֹלָמָם, מֵהַ יְבִיאֵם לְהַתְּעוֹרֵר לְחֵשֶׁבוֹן נֶפֶשׁ בְּאֵם מִמְּלֵאִים הֵמָּה אֶת תַּפְקִידָם בְּעוֹלָמָם, הֲלֹא אֵלֶּה יִפְתְּעוּ בְּהַפְתָּעָה הַגְּרוּעָה בְּיוֹתֵר כְּשֵׁינֹכְחוּ לְבִסוּף שֶׁהִלְכוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁקָּרַךְ כָּל יְמֵיהֶם, וּבְזָבוּזוֹ אֶת זְמַנָּם לְהִבָּל וְלָרִיק.

אוֹלָם זֶה הַזֹּכָה שֶׁמֹן הַשָּׁמַיִם מַעוֹרְרִים אוֹתוֹ לְחוּשׁ בְּהִלָּה וּפְחַד כְּאִשֶּׁר אֱמוּנַת ה' מִתְּנַתֶּקֶת מִהַכֶּרְתוֹ, וְכֹאֲשֶׁר הוּא בְּמִצַּב שֶׁל הַסִּתֵּר פָּנֵי ה' מִמֶּנּוּ, דְּהֵינּוּ שֶׁהַכֶּרָה בְּאֱמוּנָה מִטְשֵׁטְשֵׁת אֲצִלוֹ, חֵשׁ הוּא בְּבִהִלָּה וּפְחַד, וּמִיָּד בְּכָל כַּחוֹ מְחֻזָּק לְעַצְמוֹ אֶת הַכֶּרְתוֹ בְּה' כְּדִי לְחַזֵּר לְמִצַּבוֹ הַיְצִיב, הַיֵּשׁ מְאִשֶּׁר יוֹתֵר מְאִדָּם זֶה! הַיֵּשׁ מִתְּנָה

גדולה מזו!! הלא לאדם זה מציב הבורא "אתגר" תמידי שמכריחו לאחז חזק בעץ החיים של האמונה ולבלתי הרפות אחיזתו ממנו. ובכך מלבד שמרויח הוא שמסתלק הפחד ממנו, עוד ביותר מרויח שנאחז הוא בתכלית שהיא אמונה בא - ל חי.

ובספר "תורת אברהם" להגה"ק רבי אברהם גרודז'נסקי זצוק"ל הי"ד במאמר "היסורים" הפליא לבאר מעלת היסורים, ובאר שם שבזמן שהיתה נבואה, היו הנביאים מודיעים לעם את מחדליהם ומחזירים אותם בתשובה בדרך מסר נבואי, ומשפסקה הנבואה, היסורים הפה הנביאים שמדברים אלינו לתקן דרכינו, והאריך שם לבאר את העדיפות במסר התוכחה על ידי יסורים מאשר על ידי הנבואה בכמה וכמה עדיפות, כך שהחכם יכול על ידי יסוריו בגוף או בנפש להגיע לשלמות תקון המדות ושגירת התאוות, ועיי"ש באריכות דברי אלקים חיים המחיים את הנפש ממעלת היסורים.

ועל כן עקר תפלת האדם צריך שתהא לבל יסתיר ה' פניו ממנו, ושלא תלקח מאתו בהירות האמונה, וכמו שכן היה מתפלל דוד המלך ע"ה (תהילים קב, א): "אל - תסתר פניך ממני ביום צר לי..."

לכן יש לאלו הסובלים מתרדות פחדים ודאגות לראות זאת כמתנה מן השמים, וזה להם בעצם אות וסימן שהאלקים חפץ בהם, חס הוא על נפשו שלא תאבד ותפסד בחיי ההבל של העולם הזה. מציב הוא להם עבדא ומציאות מוחשית לאמר: הנה אני... תאחזו בי - תחושו בטחון ויציבות, תרפו ממני - תחושו בהלה וחרדה.

היש מתנה גדולה מזו, ובפרט בדור שלנו החשוף והמערפל בבלבול של כפירה, זלזול בכל ערך רוחני, פתויים ונסיונות שלא היו מעולם, במצב שכזה מי יוכל לצאת לשלום בכח האמונה אם לא אך ורק באשר יתחסדו עמו ויעמידוהו במצב שבעל כרחו עליו לאחז בעץ החיים של האמונה, ובהרפותו ממנו חש הוא בהלה ופחד.

בספר זה באנו להוכיח ולהנכח בכמה ידיעות נחוצות שנצרכות לחיי הנפש, ומהם, שרק באחיזה באמונה נמצא הפתרון לבעיות הנפש, אין פסיכולוגיה מועילה יותר מבהירות ההכרה בהשגחת ה' הטוב עלינו ואין יותר מועיל מהתבוננות בטוב הגדול וחסדיו על בריותיו, שכן חסדיו ורחמיו אין סופיים. והאכפתיות שלו מפל יהודי הוא בפרטות על כל אחד, הנגישות עם הבורא היא בקרבה פשוטה ללא שום אמצעי, בכל זמן ובכל מצב. ידיעות אלו יתבארו בספרנו זה בסיעתא דשמיא.

פתיחה

לא יתכן שהתורה אינה נוגעת בפתרון בעיות הנפש

לבעיות הנפש גונים רבים, שכן נפש האדם מרכבת מתכונות רבות ומגוונות, וכפי שצינו כמה עשרות מהן לקמן. כל תכונה בנפש שמתקלקלת באופן חריג עד שמשבשת לאדם את ההשתמשות בה בדרך הנורמלית מהנה לו תסביך נפשי.

בספרנו זה נעמד על כמה וכמה מבעיות הנפש המצויות כמו "החרדה והדפאון", שהנם בעיות כלליות, והגורמים להם המה כמה תופעות שליליות המתהוות בנפש כמו תדמית עצמית לקויה, חסר בטחון עצמי, דאגות, דמיונות, חשדות, עצבות, יאוש, והדומה להם.

תופעות החרדה והדפאון, הן שתי תופעות ההפוכות אחת מהשנייה, ולכל סבל מאלו הגדרה שונה.

החרדה הנה תופעה לאדם החפץ לחיות, יש לו עדין את הטעם הטוב הטבעי שיצר הבורא בנפש האדם שיחפץ לחיות, אלא שנקנס זה לחרדה ודאגה מיום המחר, ודוקא בגלל שהטעם הטוב של החיים קים אצלו, דואג שלא ילך ממנו היפי של החיים מחשש שיחלה, או שימות, או שירדפוהו, או איזו פרענות אחרת מהמצויים בעולם, ועד שיפנס זה אף לפניקה ולהיסטרניה של פחד וחרדה מדאגות וחששות ואף שהן רחוקות ממנו יחסית.

ולכן זה הסובל מחרדות עושה מאמצים להשיב לנפשו את השקט והאמץ, רץ, משתדל, מטפל בעצמו להשיב נפשו.

הדפאון תחישתו הפוכה מקודמו, מואס הוא בחיים, אינו מפחד מכלום, לא מחלי לא ממנות, חי באי אכפתיות ממה שיקרה לעולם כלו ולו בפרטות, אינו חפץ לעזר לעצמו, אבד את האמונה בכלם, אבד את הטעם הטוב שבחיים, רוצה הוא להפטר מהחיים, שכן הכל בעיניו רע, העולם רע, האנשים רעים.

ובכן הפתרון הפשוט לחרדה, הוא להשתכנע שאין נכון לדאג, ואין נכון לפחד, אדרבא יש לחיות בתקנה ובבטחון שיהא טוב.

וכמו כן הפתרון הפשוט לדפאון, הוא להשתכנע שהעולם הוא כן טוב ויפה, האנשים טובים, ובעצם אין רע בעולם.

אולם כל בר דעת, ובפרט זה המנסה בטפול עם אנשים שכאלו מבין ורואה שאין פתרונות הפשוטות הללו שהזכרנו נתנים לישום בדרך שכנוע שקלי והגיוני בלבד, שכן היא תשכנע לזה שמפחד ודואג מהבאות כדי שלא יפחד הלא יאמר לך, ולכאורה בצדק, בא ותראה, הרי העולם מלא פגעים רעים, כל יום מתחדשים צרות ופרענויות פאלה וכאלה, והיא לא אפחד?

וכמו כן המדכא יאמר לך, היא תשכנע אותי שהעולם הוא טוב ויפה? תראה כמה רע יש בעולם, כמה אנשים סובלים ומיסורים, בכל מיני סבל ויסורים, ראה כמה פרענויות אכזריות יש בעולם, כמה אנשים רעים ואכזרים בעולם, לא אכפת לאחד מהשני, איש את רעהו חיים בלעו, זה עולם יפה? זה עולם טוב?

וכן זה הסובל מתדמית עצמית נמוכה חסר בטחון עצמי, חש בעצמו שאינו שונה כלום, לא מסגל לכלום, לא מסגל להצליח בשום תחום בחיים בלמוד או במקצוע, מפחד לדבר בפני אנשים, מפחד להביע דעתו בשום דבר, שכן תחושתו מי יתחס אולי הרי אני משלל מכל דעה נכונה, ומכל ערך מול החברה, היא תשכנע לזה שהוא כן שונה, והוא בעל ערך עצום, והוא כן מסגל וכן יכול, ואפילו בבעיה הקשה והנפוצה הקרויה "כפיתיות", היא תשכנע לזה הנכפה ונשלט תחת עמם מחשבות הכופות אותו לחששות מסוימות להפסיק מעתה מלחשש להם.

ובכן ישאל השואל מה באנו בספרנו זה להוסיף, וכי חסר פסיכולוגים מקצועיים היו דעים לשטף בשיחות את ראש המטפל, ובכך מנסים להבראתו, וכי חסר פסיכיאטרים שבידם תרופות מינים ממינים שונים, ואם כן מי שיש לו בעיה נפש ילך אצלם, וכמו כן חולה שפאשר חש בחלי הולך לרופא, ומה יש לנו להוסיף בנושא זה.

בספרנו זה באנו להסביר שנתן לפתר את בעיות הנפש בדרך התורה! ולא רק שנתן לפתר את בעיות הנפש בדרך התורה אלא יתר על כן, אין יותר טוב מדרך התורה לגשת לפתר בעיות נפש ולא רק לאלו שמתמודדים בסבלם, ולא הצרכו לתרופות וטפולים, אלא אף אלו שמטפלים כבר עם תרופות, יוכלו להקל על עצמם מאד את חלקם בכך שיגשו לפתרון בעינתם בדרך התורה וכאשר עמה יעבדו באפן מתמיד, אזי יראו שאין כמוה להועיל ולהציל, ומנסיון רב, יצליחו אף לחיות את חייהם ללא תרופות כלל.

כשאדם צמוד לעקרי ויסודות האמונה, ומפנים הוא לעצמו כמה וכמה יסודות מעקרי האמונה - ימצא תשובה לכל בעיות החיים, וינבאר.

התורה מלמדת אותנו: שכל יהודי הנו בן יחיד של בורא עולם, חשוב הוא אצל הבורא, יש לבורא ענין אתו, יש לבורא ענין חשוב מכל מלה של טובה של יהודי, מכל מצוה שלו, מכל חסד שלו. לכל יהודי תפקיד משלו, אין אחד יכול לבצע את

תפקידו של חברו, ואפלו הצדיק הגדול לא יוכל לבצע תפקידו של האיש הפשוט ביותר, כך שאין מקום לחסר בטחון עצמי או לתדמית עצמית לקויה.

ואדרבא, על כל יהודי לרומם ולכבד את עצמו, ולחוש את מכבודו כבן מלכים ממש, וכמו שאמרו חז"ל: "כל ישראל בני מלכים הם", ונאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם". ואף למדונו חז"ל להחשיב האדם את עצמו בקיצוניות שאין כמוה, וכך אמרו: לעולם יאמר אדם בשבילי נברא העולם, ולכך נברא אדם הראשון יחידי ולא נבראו בו או ג' בני אדם יחד, ולמדנו שכל העולם פלו כדאי הוא להפראת בשביל אדם אחד, וכמו שהארכנו בזה לקמן בשיחה ארצה בנושא תחושת המכבדות, שיש לחוש אותה בכל מצב בו האדם נמצא, בן מלך לעולם הוא בן מלך, ואם כן, מאחר ומכבד ויקר אני אצל הבורא, בנדאי שיעשה הוא הכל להצלחתי, ואין שום הגיון לדאגה ולפחד בן אדחה מתפקידי שהטיל עלי הבורא שבו אדעה לחיי נצח, ואף אם מעדתי בתפקידי, ויתכן ובשל כך נוהג בן הבורא במדת הדין הקשה, אין זה במטרה לאבדני חס וחלילה, לא יעלה זאת על הדעת וההגיון, אלא במטרה להאיר לי את דרך החיים, ואם רק אדע היאך לקבל את הנהגותו במחשבה הנכונה, אהיה מאשר ומצליח.

התורה מלמדת אותנו: שהבורא הוא טוב, ורק טוב, וכל מדותיו ונהגותיו המה ייג מדות של רחמים, ולעתיד אכן יתגלה שה' אחד ושמו - כלומר הנהגותו אף היא אחת בלבד רק טוב, הבורא אכפתי מהבריות, צר לו בצרתם, כואב הוא את כאבם, כך שיש תמיד לקוות לטוב ממנו בכל מצב, שכן בכל מצב בו האדם נתון בין במצב של ירידה בחמר ובין בירידה ברוח, לעולם הקדוש ברוך הוא חרד לגורלו של זה וחושב מחשבות היאך לא ידח ממנו שום נפש מישראל.

התורה מלמדת אותנו: שהחיים מלאים ערך, החיים בעולמנו הנם הכנה לקראת עולם טוב ונצחי לנשמת האדם, האדם הרי מרכב מגוף ונפש, הגוף כלה ומתבלה בקבר, אולם הנשמה היא נצחית, ומתענגת בענגים אין קץ ולנצח, ועולמנו זה נועד להכשיר את הנשמה לטוב הנצחי הזה, ואכן כדאי לאדם סבלו בעולם הזה על מנת שיכשר ויזכה לענג נצחי ואמתי בעולם הנשמות שאין ענג אמתי ונצחי כמוהו.

התורה מלמדת אותנו: שהקשר בין הנברא לבורא הוא אדוק, ונתן לממשו בכל עת, זכותו המלאה של הנברא לשוחח ולהתקשר לבוראו בכל עת ובכל מצב בו הוא נתון, וכי הבורא משתעשע בקריאת הנברא אליו, בבקשותיו ובתחנונותיו אליו, לעולם אין הבורא קץ בנברא, ואף שינדנד בתחנונותיו כל היום פלו. והקריאה לה', נתונה היא לכל אדם בשפה שלו בלשון הרהוטה שרגיל הוא בה.

התורה מלמדת אותנו: שאין סבה ליאוש ולעצבות בעולם, שכן הבורא חפץ חסד הוא, שוקד הוא יום ולילה - לא גנום ולא יישן היאך להביא את בריותיו לדרך הטוב, ואף שנוהג הוא בדרך דין קשה, העקר הלא המטרה, גם רופא יתכן שנוהג

הוא בְּדֶרֶךְ קָשָׁה, אוֹלָם מֵאַחַר וּמִטָּרְתּוֹ לְרַפְּאֵת, נִקְרָא הוּא עַל שֵׁם מִטָּרְתּוֹ, כְּמוֹ
כֵּן הַבּוֹרָא נִקְרָא עַל שֵׁם מִטָּרְתּוֹ, רַב חֶסֶד!

הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתֵנוּ: שְׂיִישׁ תִּקּוּן לְמַעֲוֵת שְׁקִלְקֵל הָאָדָם, וּבְהַבְעַת חֲרָטָה וְקִבְלָה
עַל הָעֵתִיד לְהַשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת אֶת אֲשֶׁר בְּכַחוֹ, מוֹחֵק הָאָדָם אֶת כָּל שְׂטָרֵי חוֹבוֹתָיו
שְׂיִישׁ לְבוֹרָאוֹ עֲלָיו, וְלֹא עוֹד אֶלָּא אִף מִתְקַבֵּל הוּא בְּתִשׁוּבָתוֹ בְּחִבָּה וְאַהֲבָה וְכָל
הַשְּׁעָרִים נִפְתָּחִים לְפָנָיו, וְאַפְלוֹ שְׁחָטָא הָאָדָם בְּחַטָּאִים נוֹרָאִים, וְאִין עוֹוֹן שְׂאִין
לוֹ תִקּוּן וּתְשׁוּבָה, רַק כָּאִן בְּעוֹלָמְנוּ יִשְׁנָה אִפְשָׁרוֹת בְּחֶסֶד וּבְחִנּוּנָה לְצִיאַת
מִחֲשָׁבוֹנוֹת מְסַבְכִים שְׁחָטָא בְּהֵם הָאָדָם, טָרָם יַחֲשִׁכּוּ כּוֹכְבֵי נִשְׁפוֹ שֶׁל הָאָדָם יֵשׁ
בְּיָדוֹ לְתִקּוּן הַכֹּל.

הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתֵנוּ: דְּרָכֵי חַיִּים לְסוּר מִמוֹקְשֵׁי מוֹת, וּנְבָאָר.

אָדָם הוֹלֵךְ לְפְסִיכוֹלוֹגִים, מִיַּעֲצִים לוֹ לְטִיֵּל בְּמִקּוֹמוֹת שְׁבָהֵם הָאָדָם יְכוֹל חֲלִילָה
לְהַכְשִׁיל בְּעֵבְרָה, לְהַסְתַּכֵּל בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה, וְלֹא יִדְעוּ אֵלּוֹ שְׁמִרְפָּאִים
הֵמָּה אֶת הַחוּלָה בְּסִבַּת הַמַּחֲלָה, הֵיִתְּכוֹ שֶׁתַּעֲלֶה רְפוּאָה לְמַכְתּוֹ?! הֲלֹא כָּל בְּרִיאוֹת
הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם תְּלוּיָה בְּשִׁמְרֵת הַתּוֹרָה, כְּשֶׁהָאָדָם פּוֹרֵשׁ מִדֶּרֶךְ הַתּוֹרָה אִין סִכְנָה
כְּסִכְנָתוֹ, וְאַמְרוּ חַז"ל: אִין מִתְרַפְּאִין לֹא בְּעֵבֻדָּה זָרָה וְלֹא בְּגִלּוּי עֲרִיוֹת.

הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתֵנוּ: שְׂיִישׁ לְשִׁמּוֹחַ בְּכָל מַצָּוָה וּמַצָּוָה כְּמוֹצֵא שְׁלָל רַב, וּכְדֹאֵי
לְאָדָם לְחִיוֹת בְּאִיזָה צוֹרֵת חַיִּים שְׂיַחֲיָה בְּטוֹב אוֹ בְּרַע, וְהַעֲקָר שְׂיִזְכָּה בְּחַיִּים הַלְלוֹ
לַעֲשׂוֹת מַצָּוָה, לוֹמַר בְּרַכָּה, לְלַמֵּד תּוֹרָה, לְהַתְפַּלֵּל, אִין כְּמוֹ הַתּוֹרָה שְׁלַנּוּ שְׁמִלְמַדֶּת
אוֹתֵנוּ יְקָרוֹת הַחַיִּים, יְקָרוֹת הָאָדָם, עֲרָךְ אִין סוֹפֵי לְכָל מַצָּוָה וּמַצָּוָה שְׂיַעֲשֶׂנָה
הָאָדָם, שְׁכֵן אִף בְּמַצָּוָה קֵלָה זֹכָה הָאָדָם לְעִנְג נְצָחִי.

הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתֵנוּ: לְקַיְמָה בְּדֶרֶךֵי נַעַם, וְכָל כְּפִיָּה וּכְפִיָּה שְׁנִשְׁלַט בָּהּ הָאָדָם
שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךֵי נַעַם לְקַיֵּם מַצְוֹת - אִין זוֹ דֶּרֶךְ נְכוֹנָה, וְלָכוֹ כְּשֶׁאָדָם מְחַלֵּט לְקַחַת
אֶת הַתּוֹרָה לְמוֹרָה דֶּרֶךְ, מַצְלִיחַ לְסוּר מִכָּל מִינֵי מוֹקְשֵׁי מוֹת שְׁטוּמָן לוֹ הַיֵּצֵר
וְאַפְלוֹ בְּקִיּוֹם הַמַּצְוֹת כְּאֲשֶׁר מִפְתָּהוּ לְקַיְמָם בְּלַחֲץ וּבְכַפְיָה, שְׁכֵן תּוֹרַתֵנוּ מִיַּעֲדַת
לְחִיוֹת בָּהּ וְלֹא לְמוֹת בָּהּ.

הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתֵנוּ: לְשִׁמְעַע בְּקוֹל חֲכָמִים וּבְעֲלֵי תּוֹרָה אֲמִתִּיִּים, וְלֹא לְסוּר
מֵאֲמִירָתָם יָמִין אוֹ שְׂמָאל, וּבְכָךְ נֶצֶל הָאָדָם מִכָּל מִינֵי הַשְּׁעָרוֹת וּסְבָרוֹת עֲצָמִיוֹת,
מִכָּל מִינֵי בְּלָבוּלִים וּסְפִקוֹת, מִכָּל מִינֵי מְצוּקוֹת נֶפֶשׁ שְׁלִכְאוּרָה בְּאִים לוֹ מִכַּח
תּוֹרָה, שְׁהָרִי לֹא מַעֵט הַיֵּצֵר בָּא מִכַּח הַתּוֹרָה לְבַלְבְּלוֹ וּלְסַבְּכוֹ לְאָדָם, וְרַק הַשׁוֹמֵעַ
בְּקוֹל הַחֲכָמִים הוּא זֶה שְׂיַצְלִיחַ לְיִשָּׁר לְעַצְמוֹ אֶת דַּעְתּוֹ וּלְהַשְׁקִיט אֶת סַעֲרַת רוּחוֹ,
מִפְּנֵי אִיזוֹ רוּחַ שְׁתֵּהִיָּה.

וְעַל כֵּן בְּאֵנוּ בְּסִפְרֵנוּ זֶה לְבָאָר הַיֵּאָדָּ בְּתוֹרַתֵנוּ הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא סֵם חַיִּים, וְכַנְּאָמַר
(מִשְׁלֵי ג, ח): "רְפָאוֹת תֵּהִי לְשִׁאֲךָ וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ" - נִתֵּן לְפִתּוֹר אֶת בְּעִיוֹת וְסַבְּלֵי

הנפש לגונניהם, ולפחות להגיע להקלה משמעותית באפן שלא תשבש לאדם את תפקידו בחיים.

ואני הכותב, התאמצתי בספרי זה לעזור ולסייע לכואבים והסובלים בנפשותם, אחר שראיתי את הפניות הרבות והכואבות של רבים וטובים הסובלים בנפשותם, ותפלתי לה' שיהיו דברי אלה להועיל, ולהשיב את הרגע לנפש הנכאה.

ובעצם זהו ספר שני שזכני ה' להוציאו בנושא זה של בעיות הנפש, את הראשון קראתיו בשם "ישועת ישראל" והופץ בעשרות אלפים ובכמה מהדורות משפרות. ועתה בחלק שני זה, בא אני בתוספת מרבה וחשובה, ובעוד עצות ורעיונות נוספות, שנתוספו לי מהנסיון הרב לצערי עם מאות שפנו אלי בבעיות נפשותם, ואקנה שפשם שהיתה תועלת רבה מספרי הראשון, כן תהא תועלת רבה מספרי זה. התגובות הרבות שקבלתי מספרי הקודם זה מה שעודדני והמריצני לכתב ספר זה בראותי עד כמה בלח התורה והאמונה להשיב את הנפש ולהחיותה באפן חזק ונציב, כמו שברוך ה' הוכחתי זאת בספרי הראשון כן אבוא להוכיח זאת ביתר שאת בספרי זה בסיעתא דשמיא.

* * *

פרק א - חביבין הן היסורין

שהיו מחבבים את הצרות

(שבת יג, ע"ב)

כשפוקדים אותנו צרות ואסונות, ובפרט כאשר קדמו להם לאותם צרות תפלות, סליחות, צדקות, קבלות, בראותנו שלא נענינו עם כל אותם ההשתדליות, תחושתנו שהקדוש ברוך הוא נעלם מאתנו, הסתתר, ולא חש להתיחס אלינו, והנה העבדא שעם כל הצפיות לתקוה טובה, הגזרה בצעה.

אולם מה האמת?

בגמרא (שבת יג ע"ב) מובא: תנו רבנן, מי כתב מגלת תענית? [מגלת תענית כתוב בה הימים שנעשו בהם נסים לישראל וישעל פן אין להתענות בימים אלו] חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצרות, אמר רשב"ג אף אנו מחבבין את הצרות.

הצרות והישועה מהם - אין כמותם להפעיל ולרגש את הנפש לה'

ויש להבין מדוע נאמר בגמרא שהיו מחבבין את הצרות, והלא מדבר בימים שנעשו בהם נסים ושאין להתענות בהם מפני הנסים שנעשו בהם, והיה צריך לומר שהיו מחבבין את "ההודאות".

אולם מסביר רש"י - מחבבין את הצרות: שנגאלין מהן והנס חביב עליהן להזכירו לשבחו של הקדוש ברוך הוא.

כלומר, חבבו את הצרות שכן רק באמצעותן יש מציאות נפרת המחיבת להזכיר את הבורא לשבח, שכן רק באמצעות הצרות מתקיים המשג "נס", שכן אין נס שלא קדמה לו צרה, ולכן היו אוהבים את הצרות לפי שפאשר נגאלין מהם ונעשה להם נס מזכירין את הבורא לשבח.

שכן אינו דומה הודאת אדם הבריא שבריאותו מתמדת לחולה שקם מחלו ונהיה בריא, שזה האחרון בודאי הודאתו לה' היא ברכה יותר מעמק לבו, ואינו דומה זוג שזוכים לבנים בדרך טבעית לאלו שהיו חשוכי בנים שנים רבות ולבסוף נפקדו שאלו בודאי הודאתם לה' פי כמה מעמק לב. ובדומה לזה אמרו חז"ל: "מפני מה האמהות עקרות היו? מפני שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של צדיקים" ואף שודאי הצדיקים מתפללים לה' גם בלא צרות, אולם אינה דומה תפלה מתוך צרה לתפלה מתוך שלווה, ואפלו גבי צדיקים על אחת כמה וכמה לגבי כל אדם, זהו דיוקו של הגר"י לוינשטיין זצ"ל ולעניננו

הצרות הפה שגורמים לתן משמעות נפרת להודאה, ולכן חבבו את הצרות.

הוי אומר שהצרות גורמות שכשיבוא הנס יזכירוהו את הבורא לשבח, להתבונן בחסדיו, ברחמיו, באהבתו לעמו, ואין כמותן להפעיל ולרגש את הנפש לה', ולכן יש לחבבן.

וכמו שדדדד חז"ל על הפסוק (מיכה ז, ח) "כי נפלת קמתי ה' אור לי". אלמלי נפלת לא קמתי, יש לחבב את הנפילה, שכן אלמלי היא לא שיד קימה, שכן אין קימה ללא נפילה שקדמה לה, וכדאי הוא לפל על מנת לחוש את הקימה ולהודות עליה לה' מעמק הלב. ולכן צינה הגמרא שחנניה בן חזקיה וסיעתו היו מחבבין את

הצרות, וכן אמר רשב"ג: אף אנו מחבבין את הצרות ולא נאמר שהיו מחבבין את "ההודאות" שכן מחובתנו להודות גם מבלי שתקדם צרה, אולם עקר ההודאה מעמק הלב היא באשר קדמה לה צרה.

בספרנו זה נעסק גם ביסורי הנפש בחדות ודכאונות, וכידוע שמצבים אלו חולפים על האדם הלוך ושוב, והאדם רואה בחוש את הצרה והישועה וייתכן אף כמה פעמים ביום, שכן נתקף הוא בחדות לזמן מה עד שנגרע ושבה אליו נפשו, ומחובתנו להאמין שזו בהשגחת ה' הפרטית מתי הנפש תחד, ועד כמה, ועד מתי, ההשתדלות עד כמה תועיל וכיוצא. כך שמצב זה ממש ממחיש לאדם את ה' והשגחתו לראות את הצרה ואת הישועה.

דוד המלך אהב את מצבי הצרה והישועה

וראיתי מאמר נפלא בשם ה"סבא מקלם" (במדמני באחד מספרי "אור יחזקאל") על הפסוקים בתהלים: אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני, כי הטח אָזְנו לי ובגימי אקרא אפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא...

שפונת דוד המלך באמרו "אהבתי..." הוא על כל הפסוקים שמזכיר שם. כלומר, אומר דוד המלך, אהבתי... שישמע ה' קולי תחנוני, אהבתי... אפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני, אהבתי... צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא.

דוד חבב ואהב את המצבים של הצרות שכן באמצעותן היה מגיע להודות לה' ולשבחו, ולכן אהב את המצבים המצריכים אותו לצעק לה' וכשנושע, חפץ שוב למצב של צרה כדי שממנו יגיע להודאה לה' באמצעות הנס, וכך "חוזר חלילה" לחיות עם מצבים שפאלו כל ימיו.

גם כאשר לא נושע האדם מצרתו ישנה חביבות לצרה

גם באשר האדם לא נושע מצרתו, ישנה חביבות לצרה, שכן הצרה הנה מבחן התמימות של האדם, שכן היא יבחן האדם האם תמים הוא עם ה', האם רואה הוא את ה' אמין בכל מצב, אם לא באשר לא יתרה אחריו גם בעתות אכזבה וצרה, ומבחן זה אין כמוהו לגדל ולרומם את האדם. הנאמנים לה' באמת אינם רואים בצרותיהם שהבורא כבכול נעלם מהם, לא חש לצרתם, חלילה, אלא אדרבא, רואים את ה' שמתלבש בצרה ויגון על מנת לגדלם ולרוממם בכך שיבחנו במבחן התמימות והאמונה בו, שזה עקר המבחן, כמובא ברמח"ל (ידעת ביותר בהנהגת: "צדיק ורע לו רשע וטוב לו", וזאת על מנת להעצים את שכרם

שֶׁל הַתְּמִימִים בּוֹ, וְלֹא מִהֲרַרִים אַחֲרָיו גַּם כַּאֲשֶׁר הִנְהַגְתּוּ תְּמוּהָה בְּעֵינֵיהֶם, מְקַשָּׁה בְּעֵינֵיהֶם, וְאַף סוֹתֶרֶת כְּבִיכּוֹל אֶת עֵקְרֵי הַדָּת, וְעַם כָּל זֶה יִצְמִינּוּ לֹו שְׁהִנְהַגְתּוּ בְּצַדִּיק וּבִאֲהָבָה.

הַצְדִּיקִים אוֹהֲבִים אֶת הַצְרוֹת לְפִי שְׂרוּאִים בְּהֵם כַּמְבַחֲנִים וְאַתְגָּרִים לְהַתְעַלּוֹת.

וְזֶהוּ שְׁנַאֲמַר בְּתַהֲלִים (יא, ה) :

"ה' צְדִיק יִבְחֶן וְרָשָׁע וְאֹהֵב חֶמְס שְׁנֹאָה נִפְשׁוֹ", וְלִכְאוּרָה פְּסוּק זֶה אֵינוֹ כְּתוּב עַל אוֹתוֹ "מִשְׁקָל", שֶׁכֵּן הַהֲפָךְ מִ"שׁוֹנֵא" - שְׁנֹכְתָב לְגַבִּי אוֹהֵב חֶמְס - הוּא "אוֹהֵב", וְאִם כֵּן הִיָּה צְרִיךְ הַפְּסוּק לֹוֹמֵר: ה' צְדִיק יֹאֲהֵב, שֶׁכֵּן הוּא הַפָּךְ מֵאוֹהֵב חֶמְס שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "שְׁנֹאָה נִפְשׁוֹ", וְלָמָּה נֹאֲמַר ה' צְדִיק יִבְחֶן?

אוּלַּם הַתְּשׁוּבָה, הַבְּטוּי לְאַהֲבַת הַצְדִּיק הוּא הַמְּבַחֵן, הַיֵּאָדָּ מְבַטֵּא ה' אֶת אֲהָבָתוֹ לְאַדָּם? כְּשֶׁבוֹחֵנוּ, שֶׁכֵּן הַמְּבַחֵן הוּא אֲתֵגֵר לְעַלְיָה, לְדַרְגָּה נוֹסֶפֶת, וְזֹאת עוֹשֶׂה ה' לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב.

מִי שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב, חֹפֵץ לְנִסּוֹתוֹ, וּבְכַף לְהַרְיִמוֹ עַל גִּס, וּכְמוֹ גַּבִּי אֲבָרְהָם אָבִינוּ, נִסָּהוּ וּבְחֶנוּ בְּעִשְׂרָה נִסִּיּוֹנוֹת וְעָמַד בְּכָלֵן לְהוֹדִיעַ חֲבָתוֹ (כַּמּוּיָבָא בְּמִשְׁנָה אֲבוֹת פָּרָק ה' מִשְׁנָה ג').

אִם כֵּן הַצְדִּיקִים מְקַדְיִמִים בְּרֵאֲיָתָם הַטְּהוֹרָה לְרֵאוֹת אֶת רַחֲמָנוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבָר מְזַמֵּן שְׁהִיְסוּרִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, וְאֵינָם מְמַתִּינִים לְרֵאוֹת אֶת חֲסָדָיו רַק בִּישׁוּעוֹת וּבִנְסִים, אֲלָא כְּבָר בְּצְרוֹת צוֹפִים הֵמָּה עִמָּק בְּאַמוּנָתָם לְרֵאוֹת שֶׁם אֶת רַחֲמָנוֹתוֹ יִתְבַרֵךְ הַחֹפֵץ לְגַדְּלָם וּלְרוֹמְמָם.

אוֹתוֹ הַבוֹרָא הַנִּכְר בְּרַחֲמָנוֹתוֹ בְּנִסִּים הַגְּלוּיִים, הוּא נִשְׂאָר בְּאוֹתָהּ רַחֲמָנוֹת גַּם בְּעֵדֵן מַדַּת הַדִּין הַקָּשָׁה

וְזוֹ עֲבוֹדַתְנוּ לְרֵאוֹת אֶת ה' בְּמֵלֵא "יִיג מַדּוֹת רַחֲמָנוֹתוֹ" כְּבָר בְּצָרָה עוֹד קִדָּם הִישׁוּעָה, וּבִין אִם תְּבוּא הִישׁוּעָה לְבִסוּף בְּאִפְן הַנְּגִלָּה לְעֵין בֵּין אִם לֹא תְבוּא, כְּבָר רוֹאִים שְׂאִין כָּאֵן אֲלָא אוֹתוֹ אָב רַחֲמֵן הַחֹפֵץ לְגַדְּל וּלְרוֹמֵם, אוֹ בְּאַמְצָעוֹת הַהוֹדָאָה כְּשִׁיתְהִיָּה הַנִּס, אוֹ בְּאַמְצָעוֹת מְבַחֵן הַתְּמִימוֹת כַּאֲשֶׁר לֹא יִתְהַיָּה הַנִּס.

שֶׁכֵּן בְּעֵצָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִשְׁתַּנֶּה, וְכַנְּאֲמַר (מִלֵּאכִי ג, ו) : אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם, כְּלוֹמַר אֲנִי ה' לֹא מִשְׁתַּנֶּה, רַק הַתְּלַבְּשׁוֹתִי מִשְׁתַּנֶּה.

הבורא בעצם - מדותיו י"ג מדות של רחמים, וזה לא משתנה לעולם, רק לבושו החיצוני משתנה, ונבאר.

מונא באיכה (ג, ט) "דב ארב הוא לי ארי במסתרים".

אמר הנביא ירמיה, כשראה את חרבן בית המקדש וגלות ישראל לבבל, שהקדוש ברוך הוא היה כמו דב ארב וכארי במסתרים, ולכאורה מהו "ארב" ומהו "במסתרים", וכי החרבן היה בהחבא, והלא היה בגלוי לעין כל, ומהו לשון "ארב" "מסתרים". אלא מתכוון ירמיה, אותו הקדוש ברוך הוא שנתגלה בשיא רחמיו ואהבתו אלינו כאשר הוציאנו ממצרים, ונתן לנו את ממונם, קרע לנו את היסוד, אותו הבורא, הוא נשאר בשיא רחמיו ובשיא אהבתו גם בזמן החרבן, ורק לבש לבוש דב... ולבוש ארי... רק בחיצוניותו היה נראה כמסתתר מרחמיו ואהבתו אולם בפנימיותו כביכול נשאר בשיא רחמיו ואהבתו גם בזמן חרבן הבית.

רב בני אדם כשרואים נסים, כשרואים חסדי ה' באפן גלוי ומפעיל, מיד מתרגשים ואומרים, הוי, ראינו את ה'.. ראינו היאך ה' היה אתנו בזמן שהיינו צריכים לו.. ובלשונם עוד אמרו בהתפעלות: איך אפשר שלא לראות את השגחת ה' ואהבתו...

אולם כאשר צר להם, והצרות יפקדום, יאמרו: היכן ה'... מדוע נעלם הוא... מדוע מסתתר ולא חש לצרתנו...

אולם האמת היא, שאותו ה' ברחמיו ואהבתו המתגלה בעדן נסים גלויים, זהו אותו ה' המתלבש בלבוש דין בעדן ענש, רק הלבוש השתנה, אולם הרחמים ואהבה לא השתנו.

משל נפלא להנזכר

וראייתי לזה משל נפלא בספר "ההארה שבהסתרה":

הגר"ר משה גולדשטיין שליט"א, ראש ישיבת "שערי ישר", מספר שהיה עם אביו ונגש אליו יהודי נצול שואה, ושאל אותו: "רבי, היכן היה האלקים בשואה?"

השיב לו הרב גולדשטיין במשל נפלא וזה תכנו:

מעשה היה באדם שדירת מגוריו שכנה ממש בסמוך ליער גדול, משפע בעצים גבוהים וחסנים ובעקר בחיות טרף רבות. כדי לחנך את בנו הקטן היתה לו שיטת

חנוד מקורית: בכל פעם שבנו סרר ולא התנהג כראוי, היה מאים עליו: "יענקל, הזהר! אם לא תהיה ילד טוב - יבוא זאב מהיער וינשך אותך!"

ואכן, האיום היה עוזר, ויענקל היה חוזר למוטב מפחד הזאב, עד לפעם הבאה... כך נמשך המצב תקופה ארוכה, עד שיום אחד העיז הילד פניו, וכאשר אים עליו אביו בפעם בפעם באותו הזאב שיבוא מן היער להפריע מפניו, השיב לו בחצפה: "אינני מפחד! מעולם לא בא זאב - ולעולם גם לא יבוא..."

משראה האב כי האיום הקבוע כבר אינו משיג מטרתו, החליט כי לטובת בנו עליו לעשות מעשה. הוא נגש לחנות תחפוזות וקנה תחפזת של זאב, וכך - כשהוא מחפש לזאב - הלך והסתתר ביער. וכשראה את יענקל עומד בחצר הבית, יצא מן היער בתחפזת הזאב, הפהו מכות נאמנות בכפות ידיו הרחבות, ובאותה שעה זעק יענקל: "אבא אבא, הצילו, היכן אתה...?" אולם אין קול ואין עונה עד שברח הזאב חזרה אל היער...

יענקל - אשר כאמור כבר החל לפקפק באמתת האיום הקבוע - השתכנע כעת באפן סופי... הוא התישב על מטתו ובכה, תוך שהוא מקבל על עצמו להטיב את דרכיו מהיום והלאה. התכנית הצליחה מעל למשער! כאשר חזר האב אל הבית - נגש אליו יענקל, חבקו בעז, וספר לו את שעבר עליו. גם הבטיח לו כי מהיום ואילך הוא לא יפקפק לעולם בדבריו, וכי הוא ייטיב את דרכיו ולא ישוב עוד לכסלה. אולם שאלה אחת לא הצליח יענקל להמנע מלשאל, ונפר היה כי הדברים יוצאים מלב פואב, וכך הוא שאל?

"אבא, ראיתי כי דבריך נתקיימו במלואם - מאומה לא נפל מהם. הזאב הגיע והפני - בדיוק כפי שאמרתי. אבל אבא, כאשר הגיע הזאב - היכן היית אתה...?!"

והנמשל מובן מאליו... ולקחו מאלף:

"היכן היה אלקים בשואה?" - הוא - הוא אשר חולל את השואה!

"ה' הוא האלקים" אותו ה' - מדת הרחמים, הוא עצמו נמצא כאשר נוהג במדת האלקים - מדת הדין, מדת האלקים אינה אלא התלבשות רצונו יתברך, בזמן דין מתלבש הוא כדב, כארי, מתלבש רצונו בדרך של מחלה, תאוונה, עני, וכיוצא, אולם זהו רק תחפזת, שכן בפנימיותו כביכול נשאר הוא בשיא רחמיו ואהבתו ללא שנוי. וזהו "ה' נתן וה' לקח"... אותו ה' - מדת הרחמים הנפרת בנתינתו, הוא אותו ה' מדת הרחמים בלקחו את אשר נתן.

עמלק, עבודתו לצנן לאדם את אמינותו ואהבתו של ה' כלפיו לשעת צרה

וזהו כל עבודתו של "עמלק" - אשר "קָרַךְ בְּדֶרֶךְ" לשון צנון וקרור כמו בא בְּרֶשֶׁ"י. כלומר עמלק עבודתו לקרר ולצנן בעינינו את חם אהבתו של הבורא אלינו, ולתת לנו תחושה שהבורא התקרר מלאהב אותנו כדי שִׁכְמוּ כוּ נִתְקַרַר וְנִצְטָן אָנוּ מאהבתו. וזו היתה כוונתו בהלחמו בנו בזמן שאלופי אדום ויושבי פלשת נבהלו ונמוגו, לצנן את הקשר ההדוק שבינינו לבורא ולהשוותנו לשאר האמות.

והעבדא,

הנה אותם עם ישראל, על הים חשו את ה', חשו את טיבו וחם אהבתו, וזעקו: "זֶה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ... רואים את ה', הנה הוא... "מי כמכה באלם ה'... מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא... ואפלו שפחה - מרב התפעלותה והתרגשותה התקרבה לה' עד שראתה מה שלא ראה הנביא יחזקאל.

ולאחר מכן מיד כשנסעו ממדבר סין ולא מצאו מים לשתות, מה נאמר שם לאחר שהתלוננו ורבו עם משה (שמות יז, ז) "ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסתם את ה' לאמר: הִישׁ ה' בְּקִרְבָנוּ אִם אֵין. ומיד אחר כך כתוב (יה) "ויבא עמלק..."

עם ישראל גרו את עמלק לבוא עליהם כאשר חשו בצרתם שמה ה' עזבם ואיננו אתם.

שכן זהו הגורם לבואו של עמלק, עמלק אין לו ענין להכחיש נסים כמו נסי מצרים, קריעת ים סוף, וכיוצא, כל ענינו לקרר ולצנן אצל עם ישראל את אהבתו המתמדת של הבורא, עמלק נוהג בערמה, וטוען הוא אכן, אתם עם שהקדוש ברוך הוא בעבר עשה לכם נסים, בעבר אהב אתכם, אולם זה בשעתו כאשר היו הנסים, אולם עתה פשצר לכם - נטש אתכם, הפקיר אתכם, ולפחות צנו וקרר את אהבתו מקם. וזהו שקר גדול!!!

סיפור המחשה להתלבשות רצון ה' בגורמים

ראיתי בקונטרס הנסיון של חתני הרב יוסף בן כליפא הי"ו ספור המחשה נפלא להסתכלות נכונה על ארועי החיים.

מעשה היה בחסיד אחד שהלך לרבו והתאוון בפניו שיש בו מדת הפעס ביותר והיאך יתקנה, רבו שמע את בקשתו ולא ענהו. ובאותה שעה לחש הרבי לגבאי שהיה משמשו דבר באזניו, ולאחר שלחש לו את דבריו, הלך הרבי ונשאר הגבאי

והחסיד, ואז החל הגבאי לבזות את החסיד ולהקניטו, ונסה להכעיסו בכמה אפנים, ואותו חסיד לא פּעס כּלל, וכשחזר הרבי, להפטר מהחסיד, שאל שוב החסיד, רבי לא קבלתי תשובה עדין היאך אגמל ממדת הפעס שבי, שאלו הרבי, הנה, הלא שמעתי מהחזן שהגבאי בזה והקניט אותך ולא פּעסתי, אם כן איך פּעסו. השיב החסיד: זה לא נסיון כּלל, שכן שמעתי שהרבי לחש לו דבר ומן הסתם לחש לו להקניטני, ומה אכּעס עליו אחר שעשה מצותך...? השיב לו הרבי: זו העצה לפּעס, גם כּאשר אשׂתך, שכנך, חברך מקניטך, מרגיזך, דע שהבורא לחש לו להקניטך, ומה לך כי תלין עליו...? ה' אמר לו קלל...

כשאדם חפץ לראות את הבורא ללא התלבשות - זוכה לראותו!

פנים בפנים

מובא בספר "כּדּת נפש משיבה" להגר"י שְׁכטר שליט"א (ארבעה הקטעים דלהלן מהספר הנוכח) כּאשר האדם חסר את הבטחון ואינו מתבונן אלא בסבות אשר תחזינה עיניו, הרי הוא דומה לאותו חרש - ברזל [מסגר] אשר עמל קשות על פרנסתו עם מוטות הברזל הכבדים, ותמיד היה אומר שיש לו ראיה מוכחת שאלו היה מתעסק לפרנסתו כּצורך - זהב היה גונע ברעב בחסר כל, כי הרי במשך כל שלשים שנות עבודתו עדין לא הביא לו אדם אחד לתקן תכשיטי זהב, ומעולם לא בקשו ממנו להתקין תכשיט כּלשהו, "הרי לך שאם הייתי צורך - זהב לא הייתה בידי מאומה".

אך מובן לכול בר - דעת כי מעקרא דדינא פירכא, שהרי מה שלא הביא לו אדם מלאכת - זהב אינו אלא משום שלא פתח עסק לזהב אלא לברזל - "כפי סוג העסק שפתחת כן הוא מין הסחורה שעמה פונים אליך".

כּשהאדם פותח עסק לאמונה, השגחה - פרטית, בטחון, הרי שהוא זוכה שבמשך הזמן מראים לו השגחה - פרטית בכל הנהגה והנהגה, ממשיך הוא על עצמו הנהגה של חסדים והארת - פנים. לא כן כּאשר הוא פותח עסק של כּפירה, מקרה, כּחי ועצם ידי. כי אז מתנהגים עמו גם כן באפן זה, והוא מוצא ורואה הנהגה שראית במקרה ח"ו.

תן לי אמונה

ועקר העצה לקבוע את מדת הבטחון בלב, הוא על ידי רבוי הבקשה על זה בעצמו, שייבש מהשם יתברך שיטע בלב מדת זו, ואף על עצם האמונה ירבה בתפלה ובקשה, כּיון שיש הרבה קלפות וטמאות המעלימים את האמונה הקדושה.

כי האמונה צפונה בפנימיות כל אחד מישראל אלא שהחמר העכור מסתיר ומעלים אותה, ועצם התפלה על האמונה והבטחון, זה הוא הגלוי כשאדם מבקש מבוראו "תן לי אמונה", זה בעצמו אמונה, "תן לי בטחון" זה בעצמו בטחון. וכפי שמצינו לשון זה הרבה בלקוטי תפלות ממוהרנ"ת זי"ע, כי על כל פרט ופרט צריך לבקש ולפעל ואצלו יתברך.

מבעה זה אדם

כאשר האדם אוהו בדרך זו ומרבה להתפלל להשם יתברך ולהודות לו על כל דבר, הרי הוא משליך את עצמו על ידי זה אל תוך האמונה, נכנס הוא לעולם חדש ומתחיל להמשיך על עצמו שפע ממקום אחר לגמרי, ועל ידי זה נעשה "אדם".

וכמו שמצינו בחז"ל שאמרו "מבעה זה אדם", ולמדו מן הכתוב: "אם תבעיון בעיו", ומובא בספרים הקדושים, שמכאן ראיה שמהות האדם הוא 'מתפלל', שהרי חז"ל כנו את האדם בשם 'מבעה' שפרושו 'מבקש', כי רק כשהאדם אוהו בהנהגה זו אפטר לקרותו בשם אדם, וזהו שאמרו "מבעה זה אדם", כלומר, הרגיל להתפלל נקרא 'אדם'.

ומצינו ברש"י הקדוש על הכתוב: "כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ו'אדם' אין לעבד את האדמה", שפרש בזו הלשון: "מה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם ונדע שהם צריך לעולם, התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים" ע"כ. הרי שרצונו יתברך שהשפע יגיע לעולם דוקא על ידי תפלת האדם, בחיר הברואים.

המכסה הוא הגלוי

הנה כבר ידענו שהשם יתברך מנהיג את העולמות על ידי לבושים, וכל השפע שנשפע לעולם, הן ברוחניות הן בגשמיות, מתלבש בלבושים שונים. כי אין אנו מסגלים לקבל את טובו יתברך בלא לבוש, מחמת צמצום דעתנו ומעוט ערכנו, וכמו שכתב מוהרנ"ת זי"ע בהקדמתו לספר הקדוש ליקו"מ בשם האריז"ל: "כי המכסה הוא הגלוי - כמו שאי אפשר להסתפל על השמש אלא על ידי עששית כהה, אשר היא מצמצמת את האור ומקטנת אותו עד שעיני האדם יכולות לסבל את אורה העצום, כך אי אפשר לקבל את אורו יתברך אלא על ידי צמצומים ולבושים רבים.

אָדן פֿאַר שפּעצשפּיט, אַם תּהיָה מְלַכְלַכְתּ בְּרַפֿשׁ וְטײט לאַ יוֹכַל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ לְהַתְגַּלוֹת עַל יְדֵיהָ, אַלֵּא אַדְרָבָּא הַעֲשֵׂשִׁית תַּגְרֵם לְהַסְתַּרְתּ הָאוֹר לְגַמְרִי, כִּד הוּא גַם בְּעֵנָן הַלְבוּשִׁים וְהַצְמָצוּמִים הַמֵּי־עֲדִים לְגַלוֹת אֶת אוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ שְׁכַאֲשֶׁר מְכַסִּים הֵם בְּרַפֿשׁ עוֹנוֹת בְּנֵי אָדָם, הֲרִי לֹא יְדִי בְּזֶה שְׂאִינִם מְגַלִּים אֶת הָאוֹר, אַלֵּא הֵם עֲצָמָם גּוֹרְמִים לְהַסְתַּרְתּ אוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ חַי, עַד שְׂאִין רוֹאִים דְּרַכָּם אֶת הַהֲשֻׁגָּה, בְּסוּד מַה שְׁכַתּוֹב "אַלְבִּישׁ שְׂמִים קְדָרוֹת וְשַׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם" - תַּחַת אֲשֶׁר יֵרָאוּ אֶת "הַשְּׂמִים מְסַפְרִים כְּבוֹד אֶ - ל וּמַעֲשֵׂי יְדִיו מַגִּיד הַרְקִיעַ" רוֹאִים "שְׂמִים קְדָרוֹת", שְׁהַשְּׂמִים עֲצָמָם, אֲשֶׁר הֵם מַעֲשֵׂי יְדִיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, מְסַתִּירִים וּמַעֲלִימִים אֶת כְּבוֹדוֹ.

כַּאֲשֶׁר גּוֹבְרִים הַמִּים הַזֵּידוּנִים עַל הָאֶרֶץ, דּוֹמִים הַלְבוּשִׁים וְהַצְמָצוּמִים לַעֲשֵׂשִׁיּוֹת אֲטוּמוֹת הַעוֹמְדוֹת נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ וּמְחַזְרֹת אֶת הָאוֹר לְמָקוֹם אַחֵר, עַד שֶׁנִּרְאָה שְׁהֵם עֲצָמָם מְקוֹר הָאוֹר. לֹא רַק שְׁהֵם מְסַתִּירִים אֶת אוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ אַלֵּא שֶׁנִּרְאָה שְׁהֵם עֲצָמָם מְקוֹר הַהֲנַהֲגָה חַי, וּבְהֵם יִקְשׁוּ בְּנֵי אָדָם לְתַעוֹת וּלְהַטְעוֹת רַחֲמָנָא לִיְצַלָּן.

וְאִין עֲצָה נֶגֶד הַסְתַּרְתּ זֶה אַלֵּא לְהוֹרִיד וּלְסַלֵּק אֶת הַטֵּיט הַנִּדְבָּק בְּאוֹתָם הַלְבוּשִׁים, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת אַלֵּא עַל יְדֵי שְׂיַרְגִּיל הָאָדָם אֶת עֲצָמוֹ בְּדֶרֶךְ נִפְלְאוֹה זֶה, לְפָנוֹת תַּמִּיד אֶל הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ וּלְהַתְפַּלֵּל אֵלָיו בְּתַמִּימוֹת עַל כָּל דְּבַר וְדְבַר, בֵּין בְּרוּחַנִיּוֹת וּבֵין בְּגַשְׁמִיּוֹת רַק בְּאֶפְסוֹ זֶה יִזְכֶּה שֶׁהַלְבוּשִׁים יִגְרְמוּ לוֹ לְגַלוֹי הָאֲמוּנָה וְלֹא לְהַסְתַּרְתּהּ חַי, וְיִזְכֶּה לְחוּשׁ אֶת הַשְּׁגָחָתוֹ יִתְבַּרְךָ בְּכָל עֵת, יוֹתֵר וְיוֹתֵר.

כִּי הָאֲמוּנָה הַקְדוּשָׁה הִיא אֲתַעְרוּתָא דְלַתַּתָּא עֲצוּמָה וְהִיא מְכַשֶּׁרֶת אֶת הָאָדָם לְקַבֵּל גְּלוּיִים נִפְלְאִים, וְכַמְבַּאֵר בַּלְקוּ"ט שֶׁהַצְדִּיקִים מַגִּיעִים עַל יְדֵי אֲמוּנָתָם לְבַחֲנֵת "עֵין לֹא רָאֵתָה וְגו' יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה לו'", דְּהֵינּוּ, שְׂמַה שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג עַל יְדֵי עֵין שֶׁל נְבוּאָה, נִתֵּן לְהַשִּׁיג עַל יְדֵי אֲמוּנָה.

בְּכַח הָאֲמוּנָה יְכוֹל הָאָדָם לְזַכּוֹת לְבַחֲנֵת הָאוֹר דְּלַעֲתִיד כַּאֲשֶׁר יִקְיָם בְּנוֹ מַה שְׁכַתּוֹב: "וְלֹא יִכַּנֵּן עוֹד מוֹרִיךְ וְהָיוּ עֵינָיִךְ רְאוּת אֶת מוֹרִיךְ", שְׂאֵז יֵרָאוּ בְּעַלְלִיל שְׁהַעוֹלָם הַזֶּה הַתְנַהַל בְּהַשְּׁגָחָה נִפְלְאוֹה, עַל יְדוֹ יִתְבַּרְךָ לְבַד, וְשֶׁכָּל הַכְּפִסוּיִים לֹא הָיוּ אַלֵּא גְלוּיֵי הַשְּׁגָחָה כְּפִי דְרַגְתָּנוּ, וְהֵם פְּלִים לְהַתְנַדַּע וּלְהַגְלוֹת כִּי הוּא מְלַךְ עַל כָּל הָאֶרֶץ, וְאִין עוֹד מְלַבְדוֹ, וְכַמּוּבָא בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן, שְׂאֲמוּנָה רְאֵשִׁי תַבּוֹת נִיפְתַחוּ הַשְּׂמִים וְיִאֲרָא מִרְאוֹת אֵילְקִים.

כַּאֲשֶׁר נַחֲיָה בְּאֲמוּנָה, נִזְכֶּה וְנִרְאָה שְׂאֵף עַל פִּי שְׁכָל הַהַסְתַּרוֹת הָיוּ נִרְאוֹת כְּכִסּוּי שֶׁל 'שַׁק וְקְדָרוֹת', וְהָיָה נִרְאָה שְׁהֵם סַבּוֹת נִפְרָדוֹת מַעֲלַת הַעֲלוֹת וּמְסוּבָב הַסַּבּוֹת, עִם כָּל זֶה הָיוּ הֵם תַּכְלִית הַגְּלוּי. לַעֲתִיד יִתְגַּלֶּה לְמַפְרַע אִיךְ שֶׁהַכָּל הָיָה בְּהַשְּׁגָחָתוֹ יִתְבַּרְךָ לְבַד וּמְלָכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. נְבוּשׁ וְנִפְלָם כַּאֲשֶׁר נִרְאָה אִיךְ הַתְהַלְכָנוּ כְּסוּמִים בְּתוֹךְ הַשְּׁגָחָה גְלוּיָה, וְעֵינָינוּ טָחוּ מִלְרְאוֹת אֶת רַב הַגְּלוּיִים הַסּוּבְבִים אוֹתָנוּ.

המאמין שהקדוש ברוך הוא נושא על זרועותיו אינו פוחד מכלום - משל נפלא

וכן אומר דוד המלך ע"ה (תהילים כג, ד) גם כי אֶלֶף בָּגִיא צְלָמוֹת לֹא אֵירָא רַע כִּי אֶתָּה עֲמָדִי, גַּם כְּשֶׁאֲנִי בְּצָרָה - בָּגִיא צְלָמוֹת אֵינְנִי רוֹאֶה שׁוֹם רַע, אוֹלֵי מֵר לִי, אוֹלָם לֹא רַע לִי, וְכֵן הִיָּה הַחֶפֶץ חַיִּים אוֹמֵר יָכוֹל אָדָם לוֹמַר כְּשֶׁצָּר לוֹ: מֵר לִי... אוֹלָם אֶסוּר לוֹמַר רַע לִי... שְׁכֵן הָאוֹמֵר רַע לִי, עוֹשֶׂה אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמֵרַע, כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה רַע, וְזֶה אֵינוֹ נִכּוֹן, אוֹלָם הָאוֹמֵר מֵר לִי עוֹשֶׂה אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרוֹפֵא הַנוֹתֵן תְּרוּפָה, אָכֵן יִתְּכֶן שֶׁהִיא מָרָה, אוֹלָם לֹא רָעָה.

וְרֵאִיתִי לְזֶה מְשָׁל נִפְלֵא מִסֵּפֶר "בְּנַעַם שִׁיח" (שמות הקדמה)

יהודים רבים מאד גלו לסיביר בשנות מלחמת העולם השנייה ואחריה, רבים מהם מברית המועצות (קשעבר). אחד המיחדים שביניהם היה ר' מנחם מנדל פוטרפס, חסיד חב"ד ששהה שם במחנה המעצר (ימי שהיה לגמיי המשפיע החבד"י המפרסם). כל מקום ותחנה בחייו, היו מלאים ונדושים היו בארועים מסעירים ודרמטיים שהותירו את חותמם על היהדות והחסידות כאחד.

פרק בחייו היה תקופת המאסר הקשה בסיביר. היה זה לאחר תם מלחמת העולם השנייה (שנת תש"ה) ההסכם שנחתם בין ממשלות ברית המועצות ופולין אפשר לכל נתיני פולין שברחו לברית המועצות לשוב לפולין. היה זה חלון הזדמנויות לכל היהודים שסבלו מהקומוניזם ומתהליך עקירת הדת, לקום ולברח כדי לקיים תורה בגלוי.

בעיר לבוב הוקם ועד חב"ד מחתרתי שעסק בזיוף מסמכים ודרכונים פולניים עבור חסידי חב"ד שרצו להמלט מברית המועצות. ר' מנדל פוטרפס מנה לחבר הועד, וסיע לרבים לעזב את ברית המועצות. הוא עצמו נסה לברח ברפכת האחרונה אך נעצר בידי הסובייטים ונשפט בעוון בגידה ל - 8 שנות מאסר, אותו רצה במחנות עבודה בסיביר.

ספר הרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, כי כאשר נשאל ר' מנחם מנדל כיצד הצליח לשווד את שנות הסבל בסיביר ונשאר כה אדוק לאמונתו ודתו, ומצפה לישועה בכל עת ורגע, על אף הנסיונות הקשים? ספר בתשובתו כי זהו למוד שלמד בסיביר, לאור מעשה שהיה:

היו בסיביר ימי חפ"ש, שבהם יכלו לעשות מה שרוצים. אחד מהאסירים היה גוי, שהיה תעלולן, והוא שאל את האסירים האחרים, אם רוצים הם לראות אותו מהלך על חבל מתוח בין שני הרים שהתנשאו למולם, וענו לו האסירים פה - אחד, ש: לא! הם פחדו לראות אותו עושה לולגנות כזו, כי מי יודע מה יכול

לקרות לו. אבל הוא היה עקשן, והחליט בכל זאת להראות את פחו בהליכה על החבל.

הוא מתח חבל בין שני ההרים גבוהים כשתהום עמקה פעורה ביניהם, ובאמץ בלתי נתפס הוא הלך על החבל מצד לצד, כשהאסירים בקשי יכולים להסתכל...

הסיוט נגמר. הוא הגיע אל הקצה השני. כלם נשמו לרוחה. ואז שאל את כלם: "רוצים קעת לראות שאני חוזר לצד השני?" אמרו לו: "לא! לא!" ובכל אפן עבר והגיע לצד השני.

נרד, ושאל אותם: "רוצים לראות אותי קעת עובר על החבל עם מריצה?" אמרו לו: "לא! מספיק! אנחנו לא רוצים!" והכל מתוך פחד שיקרה לו משהו נורא. הוא זהה שהם חוששים לחייו, לכן התאזר עז ובכל אפן לקח מריצה והלך אתה על החבל מצד אחד למשנהו לדפיקות הלב של האסירים הצופים.

כשהגיע לצד השני, שאל בספוק: "אתם רוצים לראות אותי חוזר?" והפעם נקטו בדרך אחרת ואמרו לו: "יודעים אנו שאתה יכול... די לך מלהתרברב... שכן ידעו שאם יאמרו לו: "לא... בדוקא יראה את תעלוליו.

אמר להם: "אתם כבר מאמינים שאני יכול לעשות את זה?" אמרו לו: "מאמינים! מאמינים!"...

"אם אתם מאמינים" - הוסיף ואמר - "נראה מי יהיה מוכן לשבת בתוך המריצה הזו, ואני אעביר אותו לצד השני!..."

אף אחד לא היה מוכן. פמובן. אמר להם אותו תעלולן בתגר: "אם כך אתם לא מאמינים!!!" - - -

כך לכל ארך שנות היסורים שלו, ברגעים הקשים ביותר, היה בודק ר' מנדל את מדת האמונה שלו ושואל את עצמו: "האם מוכן אני לשבת 'במריצה'. ושהי יעביר אותי?!"... אם באמת מאמין אני שהי מוביל אותי, אינני חש פחד לשבת על המריצה גם כשבמהלך ההובלה הפחד והאימה מקוננים בלב ומנסים לשברו.

"גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע - כי אתה עמדי" (תהילים כג, ד).

היסורים ממחישים את גודל אהבת ה' לעמו

עוד נתן לראות את האהבה של הבורא לעמו שהמה תכלית בריאתו את עולמו, מהגמרא (ערכין טז ע"ב) השואלת עד היכן יסורים? כלומר עד איזה מינימום של יסורים נחשבים המה ליסורים לכפר עוון.

משיבה הגמרא, אדם שרוצה להוציא מכיסו ג' מטבעות ועלה לו שתיים, ונצרך להכניס ידו שנית להוציא המטבע השלישית זהו יסורים...! ועד כדי כך, מובא שם בגמרא שאם עברו על האדם ארבעים יום בלי יסורים כלל, "קבל עולמו", כלומר קבל עולם הבא שלו בחייו, ויש אומרים פרענות קרובה לבוא עליו, אולם ביסורים כגון אלו של טרח הכנסת ידו לכיס נפטר מקטגוריא זו.

ובדרך המחשה, אדם עברו עליו ל"ט יום ועוד כ"ג שעות ללא יסורים, נשאר לו שעה לתשלום המ' יום שאם לא יראה ביסורים קים חשש נורא... שיקבל עולמו... או שפרענות מזמנת לו... ובאותה שעה אחרונה נזדמן לו פדלעיל, צרך להוציא מכיסו שלש מטבעות ועלו לו שתיים, והצרך להכניס ידו לכיס פעם שנית, ב"יסורים" אלו יצא מחשש שקבל עולמו, ומבשר הוא שיש לו חלק לעולם הבא, וכמו כן יצא מדאגה שפרענות מזמנת לו.

ובנוסף לכך יש לנו לראות מגמרא זו את גדל אהבת ה' לעמו היאך שהיא ללא גבול, ונבאר.

נתאר לעצמנו הורים שנוולד להם בן לאחר עשרים שנה... כמה חרדה יש להם לשלמו של ילדם זה, ידאגו לו ביותר לאכל, לבריאות, יפנקוהו, ישמרוהו מפל משמר לבל יאנה לו כל רע.

אולם אם יראו את ילדם זה היקר והחביב שחפץ להכניס ידו לכיס לטל ג' מטבעות, ועלה לו שתיים, והצרך להכניס ידו בשנית, האם יחושו לצערו זה של ילדם, האם יאמרו: הוי, מסכן הבן, רחמנות עליו... כואב לנו עליו על שהצרך להכניס ידו שנית... בודאי לא. ואלו הבורא, אומר לנו, בני, אם ארע לכם דבר שכזה, צער פעוט שכזה, אתחשב אני בכם לחוש בצערכם זה, ועד כדי כך שאקח צער פעוט זה שארע לכם ואחשיב לכם זה כפרעון חוב על עוונותיכם, שכן חש אני אפלו על צער קטן שכזה, אכפת לי ממנו, משתתף אני בצערכם זה - בכל צרתם לו צר - אכתבהו על לוח פנקסכם לזכותכם ואנקה לכם בכך חובותיכם...!

וזהו אמרנו בכל יום, אהבת עולם אהבתנו ה' אלקינו, חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו, היש חמלה גדולה ויתרה מזו שיחוש הבורא על יסורי האדם ושיהיו הקטנים ביותר עד כדי טרח להכניס ידו לכיס...?! ועל אחת כמה וכמה כשהמדבר בצער יגון ויסורים קשים בגוף בנפש ובממון.

הצווי שנצטוינו לאהוב את ה' בכל מצב מורה שכמו כן הבורא

אוהבנו בכל מצב

ושמעתי מבני היקר רבי יהודה שליט"א הארה נפלאה מגדל אהבת ה' לעמו והוא מעצם צויו אותנו לאהבה אותו - "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", ועוד הרבה פסוקים בתורה שנצטוינו בהם על אהבת ה'.

וכי חסר לו להקדוש ברוך הוא את אהבתנו...!! מהו אם כן שייבקש הבורא מאתנו לאהבו, ומה מנח בעצם בצווי זה? שכן אין מדרך המלך לבקש מעמו במפרש: אהבו אותי...

אלא בודאי חפץ ה' בזה שנתבונן באהבה שהוא אהבנו עד שנבוא אנו לאהבה אותו, כלומר, נצטוינו להתבונן להאמין ולהכיר שה' אהבנו אהבת עולם, אהבה שאינה תלויה בדבר, אהבה שאין לה סוף, ובכך נתבונן אם הבורא כל כך אהבנו היאך לא נחזיר לו אנו אהבה.

אם בורא כל העולמות מלך רם ונשא, גבור נורא, בא לאדם ואומר לו: בני, אני אהב אותך... עם כל גדלותי ורוממותי, עם כל כחי ויכולתי, דע לך שאני אהב אותך אהבת עולם, חומל עליך חמלה גדולה ויתרה, היאך לא יתפלץ לבו של האדם לאהבה את ה'.

ובדומה לזה פרשתי, היאך מצנה ה' אותנו - עמו - לאהבו גם כפאשר הנו נוטל את ממוננו, נפשנו, וכן לאהבו בכל מדה ומדה שנוהג בנו. ישורים, מות, עני, וכיוצא עם הכל ועל אף הכל לאהבו ועד כדי למות על אהבתו, וכי נוכל לעמד בזה? הלא זה צווי גם לאיש פשוט, עני, מיסר וקשה יום, ואפלו יסוריו יסורי איוב לא נפטר מלאהבה את ה' ועד כדי שימות על אהבתו לה', היאך יעמד זה בצווי כזה! שכן ברור הוא, אי אפשר לצוות לאדם שיאהב את מי שאינו אהבו, ובודאי אי אפשר לצוות לאדם שיאהב את זה שמציק ומרע לו.

בהכרח לומר שבצווי זה מנח מסר ברור ללא רמזים. שפך אומר הבורא, תבין, אתה זה שסובל ישורים, מכה ומענה, אם אני מצנה אותך לאהב אותי, ואם כביכול מרשה אני לעצמי לדרש זאת ממך, בהכרח שאני אהב אותך במדה כזו שמצדיקה שאדרש ממך לאהבה אותי ואפלו במצב זה שאהב נמצא בו, שכן אם לא היה מצדיק לאהבה אותי במצבך היאך אדרש ממך לאהבני, וכי אפשר לדרש מהאדם לאהב את מכהו, את מיסרו, את עושקו?! אלא ודאי מנח בצווי זה של הבורא לאמר לנו: בני, דעו שגם במצבכם זה הנורא, אני אהבכם אהבה עזה, ובהחלט מצדיק שאתבע מכם לאהבני בכל לבבכם ונפשכם גם במצבכם זה, שכן כשם שאני לעולם לא משתנה מאהבתי אליכם בשום מצב שאהב בו, כמו במצב של ישורים, וכמו כן במצב של חטא, לכן מצוים אתם כמו כן לאהבני בכל מצב בו אתם נתונים.

ידיעה זו הנה יסודית ונחוצה למאד ורק בידיעה זו יחזיק האדם מעמד בכל מצב, ויעדתי ליסוד זה ספר הנקרא "אהבתי אתכם" ובו הארכתני לבאר ידיעה יסודית

זו, שכן אלמלי ידיעה זו יחוש האדם ביסורים או בעוונותיו נטוש, שנאוי, מפקר, ועזוב ובכד אסונו יגדל שבעתים, ובדיעה זו תשוב נפשו בכל מצב בו הוא נתון לחוש את אביו שבשמים פאוהב, כד שגם אם לא יוכל להחליץ מהפאב הפיזי, או מהעני, או מיתר אכזבות החיים, או לם לפחות לא ילקה בכפלים לדפאות גם את נפשו בחד עם יסורי גופו, ולפחות נפשם שזו העקרית תהא בשמחה, בתקנה טובה, בשלות חיים ולא בדפאון ובדאגה הקשים מפל.

היסורים נועדו למטרה לגדל ולרומם ולא למבחן "השרדות"

היסורים נועדו לגדל ולרומם את האדם, להביאו לדרגות גבוהות בפאמונה ולשלמות ההפכה בה' באמתות, ולא למבחן השרדות בלבד, כלומר להיות מענה, לחוש נדרס נרמס, לחוש רחמנות על עצמו, ולומר, מה אעשה הבורא מכה בי ורופה לראות אם אני אטיח דברים... אם אני אכפר בו... חלילה, לא זו מטרת היסורים.

משל למה הדבר דומה, חיל בצבא עובר "טירונות" קשה, מפרכים אותו בהליכה וריצה ממשכת, בטלולים ואמונים קשים, ובכו מה המטרה? לבחן את השרדותו בלבד? לבחן עד כמה עם כל תחושתו המסכנה והאמלה הוא מחזיק מעמד? בודאי לא, המטרה היא כדי שלבסוף יהיה גנרל, קצין גדול, אוהב את המבצעים הנועזים, אוהב את הלוחמה עד שיחוש שמחה בקשי של מבצעי המלחמה, כן הוא בעבודת ה', הקדוש ברוך הוא מיסר לאדם לא במטרה למבחן השרדותו בלבד, אלא שנגיע למצב שיאהב את הנצחונות, ויראה בנסיונות וביסורים כאתגרים למבחי כנות ואמונה בה', כאתגרים להצלחה והצטינות באהבת ה' בכל מצב וכמו שמצינו בהרבה גדולי ישראל בכל הדורות שהיו בגדר "צדיק ורע לו", ודוקא מכד הגיעו לדרגות ולשלמות שלא היו מגיעים אליהם אלמלי מצבם זה של נסיונות והקשיים.

מזמורי תהלים - הצלת נפש

מובא בספר "פדת נפש משיבה" להגריי שכטר שליט"א (חמשת הקטעים דלהלן מהספר הנזכר) אך אם קשה עליך המשימה של דבורים עם ה', בפרט בעת ירידה שמעון הדבורים והגעגועים בש כחרס, הרי שתוכל להציל את נפשך באמירת מזמורי תהלים המלאים בדבורי פסופין להשם יתברך וגדושים במדה רבה בבטויי השתוקקות לקרבת אלקים - צמאה נפשי לאלקים - מתי אבוא ואראה פני אלקים - ממעמקים קראתיך ה', ועוד כהנה רבות.

אין ספק כי דבורים אלו יכריעו את מחשבותיך לטוב, ויקים בך מקרא שכתוב "כי הנה איביך יאבדו יתפרדו כל פעלי און".

מהולל אקרא ה'

עצה זו מועילה גם אל הרעה החולה חסרת המזור והתרופה, הלא המה "מחשבות של עצבות", שאף להם לא תועיל ההתאבקות אלא כחטוט בפצע, אשר לא די שאינו מרפא אלא גורם להחמרת המצב ח"ו, ולכן לא יכנס עמהם האדם בטוען ונטען, ועצתו אמונה אחת ויחידה, להרבות בהלולים להשם יתברך אשר בכתם לומר עריצים ולהכרית החוחים והקוצים הסובבים אותו, כמבאר בארוכה בספר שערי אורה.

כך למדנו מפרש מדוד המלך ע"ה - שעל ידי ההלולים זוכים להנשע, כמו שכתוב: "מהלל אקרא ה' ומן איבי אנשע", ופרש רש"י שם בזה הלשון: "בהלולים אקרא ואתפלל לפני תמיד, כלומר אף לפני התשועה אני מהללו לפי שבטוח אני שאנשע מאויבי" ע"כ. וכן פרש במצודות: הפסוק: "רוממות א - ל בגרונם וחרב פיפיות בידם", וזה לשונו: "שהרוממות א - ל בגרונם הם לחרב פיפיות בידם", עד כאן.

כי לפעמים אין להלחם עם הרע במלחמה גלויה, אלא צריך להגביר לעורר את הנקודות טובות, להזכר בחסדי ה' אשר עשה עמו. רק כך יפלו חומות העצבות מעט מעט, והשמחה תכבש ותתפס את מקומה.

כי קרוב אליך הדבר מאד

היוצא לנו מכל האמור, כי ספר התהלים הנו רכוש נפלא, רכוש הכולל הלולים, רצונות, זמירות שירות ותשבחות, דבקות, כסופין והשתוקקות ועוד כהנה רבות, בטויים לכל עת ולכל מצב.

בכל מצב שהוא במצר רוחני או גשמי ואף בעדן דחדוּתא, תמיד תמצא את המלים שתוכל להביע על גדם את רגשי לבך יותר מכל הדבורים שבועולם, בטויים שנגמרו ברוח - הקדש ומכונים בדיוק נמרץ למצב בו הנך שרוי.

מחפשים אנו תקונים מן המרחק ואין אנו שמים לב אל התהלימיל הנמצא עמנו. לרב המצאותו והדפסתו הרבה של ספר תהלים שוכחים אנו את ערכו העצום, וכמו שכתוב בהקדמה למסלת ישרים בזו הלשון: "כי לא תמצא ברב דברי, אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא שכפי רב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה

רבה", ע"כ. והוא הדבר גם בענין אמירת התהלים שעלינו להזהר שרוב פרסומם לא ימעט את ערכם ח"ו.

צריכים אנו לקחת את ספר התהלים באמתחתנו, ובכל רגע פנוי לחטף עוד פרק תהלים, יהיה זה לנו לתקון העבר ולשפור ההנהגה והעתיד, עלינו לקחת את עצמנו לעבודה זו בתמימות ופשיטות ולהזהר מאד שהחכמות לא יפסידו מעמנו אוצרות עצומים שכאלו, וכמובא בספרי מעשיות על הבן - מלך והמדינה שעסקו בחכמות, ומחמת שכלם עסקו רק בחכמות שכחו שם באותה המדינה טכסיסי - מלחמה.

פרקי - התהלים הם המה טכסיסי - המלחמה. פאשר האדם עוסק באמירת תהלים מכיון הוא מגן ברוחניות ומגן בגשמיות, לו ולאשתו ולבניו ולכל הנלוים אליו והתלויים בו, קונה הוא לעצמו חיים גשמיים וחיים רוחניים ומשתנה לטובה בכל המובנים.

ברכה למעלה מן הזמן

יהודים רבים נהגו לגמור את ספר התהלים בכל יום וראו על ידי זה הצלחה גדולה והתעלות עצומה. ביניהם ידוע הגרי"ח זינגפלד זי"ע, גאב"ד ירושלים עיה"ק, שהיה מסיים את ספר התהלים בכל יום, ואכן היתה הצלחתו לשם דבר ובכל אשר פנה השפיל והצליח באופן פלאי.

מספר על אחד מבני ירושלים שעלה אליו, ושאל אותו, היות שזה זמן מה שקבל על עצמו לסיים את ספר התהלים בכל יום, ולאחרונה טענו כמה מחבריו שאין מן הראוי לנהג כן מחמת שיש בהנהגה זו אבוד זמן הרבה, והוא מבקש לדעת אם יש צדק בדבריהם. נענה הגרי"ח ואמר לו: "אם הטלת ספק בהנהגה קדושה זו, עליך לקנס את עצמך במשך עשרה ימים, ולומר את ספר התהלים פעמים בכל יום".

כי לא די שאין באמירת תהלים משום אבוד הזמן, אלא אדרבא מביאה היא ברכה בזמן, כי הרי כשיש סינתא - דשמיא, נתן להספיק בשעה אחת מה שבאפן רגיל אין מספיקים אף בעשר שעות.

ה' העלית מן שאול נפשי

בימי בחרותי ספר לי חבר מימי הילדות, שבמשך תקופה ארוכה הוא היה אפיקורס. דבריו תמוהים היו ובקשתי ממנו שיבאר לי אותם, הלה ספר לי דבריו כהגותו, ומעשה שהיה כך היה:

ביום מן הימים נתקף באיזה בלבול מחשבה (מחשבה כפיתית) עד שהרגיש שדעתו נטרפת עליו, המחשבה הציקה לו ורדפה אותו עשרים וארבע שעות ביממה, בלכתו בדרך, בשכבו ובקומו וכו'.

כשהרגיש שאינו יכול לסבל יותר, החליט להשיח את מצוקתו בפני המשגיח בשיבה בה למד, הלה נסה לעזר לו בכמה דרכים, אך פנאיה שהמצוקה כבר העמיקה למעלה מהמדה, היא נתפסה עמק עמק בתוך תאי המוח ולא נתנה לו מנוח בשום אופן, היות וכך הציע לו המשגיח לפנות לרבי גדליה קעניג זצ"ל.

רבי גדליה שמע את ספורו ופנה עמו להגה"צ רבי אברהם שטערנהארץ זצ"ל. הבחור שח לפניו את אשר בלבבו וספר לו שזה למעלה משנתיים אשר הוא סובל, והוא כבר מיאש כל כך עד שכבר אינו מאמין שהשם יתברך יכול לעזר לו ולחלצו מן המצר בו הוא שרוי.

ר' אברהם שראה שהסברים לא יועילו במצב שכזה, פנה אליו בחם ואמר לו: "תראה, הלא בין כך הנך הולך בטל ואינך עושה מאומה, בחר לך בית הנקנסת או בית המדרש וקבע את עצמך באחד מפנותיו ועסק שם באמירת תהלים יומם ולילה".

שאל אותו הבחור: "וכי מה יועיל לי אמירת תהלים, הלא בין כך אין לי אמונה"!!

ענה ר' אברהם ואמר לו: "אף על פי כן, מה יש לך להפסיד".

הפטיר הבחור ואמר לי, שבסופו של דבר אכן קבל את עצתו של ר' אברהם ועסק באמירת תהלים בכל זמנו הפנוי ביום ובלילה. אין הוא יודע להסביר איך, אך לאחר תקופה קצרה השתחרר לגמרי ממחשבותיו והיה זה אצלו בגדר נס ממש - בסופו של דבר זכה להנשא והקים בית נאמן בישראל.

פרק ב - אוצר החיים

1. שמחה וכאב

מדוע יש בעולם גם הנאות וגם יסורים?

א. ההנאות נתנו לאדם כדי שישמר על עצמו!

אדם חיב לאכול, לישון, לשותות, להתלבש. כדגמת מכונית הזקוקה לדלק, סיכה וחניה. אף לו היה על האדם למלא עצמו באנרגיה לפי טבלת קלוריות ולווח נוזלים, הרי היה שוכח למלא בדיקנות את הצו, ובריאות גופו הייתה מזנחת! ה' בחכמה יסד ארץ, וטבע בנו רעבון כדי שנוזכר לאכל. ופלאי פלאים! בסיוס הארוחה, הגוף קבל את צרכיו והרעבון פג! אנו חשים צמאון - כדי שנהפץ לשותות, ונהנה מבצוע תפקיד זה. האדם עיף - כדי שיעדע שעליו לנוח, לבל ישאר כמו מנוע שעבד ללא לאות. אדם מתעייף, גופו מאותת לו כי הגיע שעת מנוחה והוא שוכב לישון - ופלא פלאים! הוא קם רענן ומלא מרץ. כשאיתה חש עיף צמא ורעב, איתה נהנה לאכול, לשותות, ולנוח. וזו גם הזדמנות אדירה בשבילך, לראות את חכמת ה'. לחוש באהבה שהוא מעניק לך, על - ידי שנותן לך להנות בקיוס החובות שלך כלפי גופך.

ב. ההנאות נועדו להתפתות לבורא על מנת לשמע בקולו

כיצד נערכת עסקת מסחר, בין סוחרים מכבדים. סוכן מכירות של חברה מפרסמת מענין שתתפוש את מוצריו. על כן, הוא מזמין אותך ל"סעדת עבודה". אתם מסבים יחדו, סועדים ומשוחחים. פמובו שהסעדה - יקריתת ככל שתהא - הנה על חשבון הסוכן. בסיוס הפגישה הוא מתמקד ב"תכלס", לסגר עסקה. והיה, אם לא תקנה אצלו בסוף... איזה טעם מר של טרחה לשוא נותר בפיו...

מדוע הוא הזמין אותך לסעדה דוקא, אין לו צורות אחרות לפתות אותך? נאמר בגמרא (חולין ד' ט'): "אין הסתה אלא באכילה ושתיה". לדגמא: כשמלך ישראל, שמלך על עשרה שבטים, רצה שגם מלך יהודה יצטרף אליו למלחמה נגד ארם. ראשית, הזמינו לסעד יחדו. ומתוך לגימה שמקרבת בין רחוקים, נענה מלך ישראל לצאת למלחמה נגד ארם.

ההנאות שלנו, הן "סעדת עבודה". בה הקדוש ברוך הוא מנסה להסית אותנו, לפתות אותנו, לגרות את חושינו להפיר בו. ה' רוצה להסב את תשומת לבנו,

למקד את ראינתנו. על ידי דברים רבים ומגוונים מנסה הוא לעורר אותנו, "הנה אלקים" יש אלקים. ועל כן ברא הוא, פרות מגוונים, פרחים בצבעים וצורות שונים, גרעינים המתרבים כל אחד בדרך שונה, ושנויי מִזַג אִויר. תחלופה ורב גוניות שולטים בעולם, כדי למלט אותנו מקהות חושים, ולראות שיש יד הצובעת את העולם בצבעים נאים, מבשמת אותנו בריחות משפירים. יש מי שעורר לנו סעדת מלכים, ועלינו להתפתות! להכיר בנותו, להאמין באלקים.

לספוס:

א. יש לנו הנאות, כדי לעזר לנו בקיום תפקידנו, כדי שנוזכר להקדיש זמן לאכילה, ללעיסה, וכוי. ה' בחסדו, עשה מהעבודה הקשה הזאת - הנאה. חוש ריח - להנות מהניחוח של המאכל. חוש טעם - להנות מטעם המאכל, וכן הלאה והלאה.

ב. כדי שנגבין שה' משפיע עלינו, ומנסה להסית אותנו, ונכיר מי הוא הזן ומפרנס לכל.

יש רק שתי דרכים להכיר את אלקים, באיזו דרך אבחר אני: דרך גן עדן או דרך היסורים?

ה' ברא את אדם הראשון, במקום בו יקל עליו ביותר להכיר את אלקים - נטע אותו בגן עדן. אדם הראשון היה נקי, מהרגל ומדעות קדומות. הוא התפעל מכל הברואים, ומכל מעשי הבורא. הכיר בנפלאות הגרעין, ובנסי היקום. אדם וחנה אכן נתנו את עצמם, להיות מכורים לבורא ומוסתיים על ידו. וזו הייתה תכלית גן עדן - מקום בו העדוניהם הגדולים בחיים. כדי שיכירו, את מי שנתן את כל העדוניהם.

אך אדם וחנה חטאו, ואז נשלחו אליו מחוץ לגן עדן, שם ישנה דרך נוספת ללמוד אמונה - דרך היסורים.

אנו רואים, כשבאה צרה חלילה, על אדם הרחוק מאמונה. לפתע הוא צועק: "אלקים, למה עשית לי כן?" פתאום הוא נזכר באלקים! כל עוד היו לו עדוניהם והכל הלך טוב, הוא הדחיק את המודעות שלו לבורא. רק היסורים, מזכירים לו שיש אלקים. כך שיש לאדם, שתי ברורות להכיר את הבורא: או בדרך של גן עדן, להכיר את כל הטוב שהבורא משפיע עליו, ולזכר שהוא זה הבורא ומחיה הכל. אך אם אינו מצליח להגיע לתכליתו בדרך זו, נאלצים לתת לו דרך שנייה, כדי שיזכר את אלקים - נותנים לו צרות ואז הוא צועק ל... אלקים.

2. האם כאב הוא טוב או רע?

"יש לי כאב שנים" - זה טוב! הכאב מריץ אותי לרופא, שם אקבל טפול ראוי ושני יתפקדו לאורך זמן. הכאב עזר לי לשמור על שני!

"התעלפתי" - זה טוב מאוד! כשאדם נמצא בלחץ כבד הוא מתעלף, והדבר מציל את חייו. כי כשהוא מתעלף, הוא נופל לתנוחת שכובה. השכיבה מקלה על פעלת כלי הדם, מקלה על הלב. לאחר מנוחה כזאת, אפשר לקום, להתחיל להתאושש ולדעת, שיש להפסיק את המרוץ, לטובת מנוחה קצרה.

"יש לנו תחושת כאב" - זה טוב! אנו חשים כשהפך חד נתקע בנו, ומתרחקים מהמחט או הנעץ. אנו חשים בחום - ונצלים מכוונה, (בקנדה הנה אדם שלא היו לו תחושות כאב, פעם הריח ריח של בשר שרוף, ורק כשהפנה את ראשו ראה כי גדו היא שנשרפת ר"ל, ללא שחש בכאב).

הכאב, הגם שאיננו חפצים בו - הרי הוא לברכה.

אך, מדוע יש צרות / תאוונות / מחלות / טרגדיות ר"ל? למה ה' עשה צרות?

בטורם נענה על כך, עלינו להבין יסוד: אם מי שהוא אוהב אותך מאוד, לדגמא: הוריד. והם בנו לך ארמון מפאך, עם רהוט חדיש, גנות מטפחות סביב. והנה נכנסת לארמון - נתקלת בשטיח ונחבלת. האם תפתח בטרוניות כלפי הוריד, מדוע הורי פה מתאכזרים אלי וגורמים לי כאב? לא! רק כפוי טובה יאמר כך. האלקים נתן לנו ארמון - הוא העולם, וגוף נפלא משכלל ומתכנן, ונשמח הגרה בתוכו. אנו מקבלים פה אכל בשפע, מים חמים זורמים, שרותים ואמבטיה בכל דירה! אך התרגלנו למוטרות אלו ואיננו נהנים מהם! איננו מעריכים אותם כלל! אם איננו מודים על כל הטוב איזה צדק הוא להתלונן רק כשרע, שכן בסך הכל הטוב בעולם הוא הרבה יותר מן הרע כמבאר ברמב"ם.

3. עוד סיבה מדוע יש יסורים בעולם

אם כל ההנאות שיש לנו בעולם אינן מביאות אותנו לחשב על אלקים, שיש מי שהוא שנתן לנו טוב. אין בררה, וצריך להזכיר זאת על ידי יסורים.

רק כשיש רע נזכרים שיש מי שאשם - אלקים עשה לי זאת, יש אלקים! העולם הוא ככנור, והבורא מנגן עליו. מטרת הנגון, לעורר את נשמתנו שתכיר את בוראה. ישנו נגון של שמחה וענוגים - נגון של גן עדן והנאות - אך רק אנשים נבחרים ובעלי מדות נעלות, יכולים להפיק אמונה כשהכל שמח ו"הולך חלק". רק המתגברים על יצרם, יכולים לעבד את ה' מתוך הנאות בלבד.

את רב האנשים, העדונים מפנקים. ומקים בהם הפסוק: "ואכלת ושבעת... השמרו לכם פן יפתה לבבכם..." (דברים יא, טו טז) כשלאנשים יש רק הנאות - זו סכנה

להם. והם נזקקים לתזכורות עצובות, כדי שיתעוררו ויקימו את תפקידם בחיים: להאמין באלקים.

4. איך יסורים עוזרים לנו בתפקידנו להאמין באלקים.

א. יסורים חלילה, הם ויטמינים חזקים, להשלים לאדם חמרים שחסרים בו. הנאות העולם הזה, עלולות להביא את האדם לשכרון, עד שישכח את ה'. כנאמר "וישמן ישרון ויבעט", "שמנת עבית כשית" (דברים לב, טו) "וישכח ישראל את עשהו" (הושע ח, יד) כשלאנשים יש רק טוב, הם שוכחים את הבורא. במקום שישגו את המטרה ההפוכה - שההנאות יזכירו להם שיש אלקים שדואג להם. ואז חס וחלילה באה צרה, וצועקים לה', נזפרים שיש אלקים.

איפה הייתם כל הזמן? רק כעת נזכרים בה' וקוראים לו לעזרה? למה לא שאלת: מדוע אלקים נתן לי כל כך הרבה טוב?

אם אתה זוכר את ה' רק ברע - הרי שהצרה היא תרופתך. הגם שהיא מרה כלענה, אך היא מביאה אותך להזכר שיש אלקים. וזה הוא פאמור, תפקידך עלי אדמות.

ב. העצב גורם לנו, להוקיר את השמחה והחסד שה' נתן לנו פעם. המטרה בעולם - להשיג אמונה. אם לא הכרת בטוב שה' נתן לך, לא נהנית מטוב ה' - לוקחים ממך את הטוב. ואז אתה נזכר: הו! כמה טוב היה בימים עברו. לדגמא: כשה' לוחח רחמנא ליצלן קרוב חביב, אתה מתגעגע לימים בהם בליתם יחד, אתה חושק בעבר המתוק. אולי במשך החיים פעסתם אחד על השני, רבתם, התרגלתם. כלל לא ידעתם, כמה טוב לכם זה עם זה. רק כשהכל נגזז נזכרים בימים ההם. כמה מתוק ונפלא, היה אז. ובדיעבד, נהנים מחסד ה' שהיה, יודעים, כמה טובות ה' נתן לי פעם! זה טרגי אם נהנים ממה שיש, רק כשאין עוד! אך כך, למפרע מבינים את חסדי ה'.

לסכום:

תכלית החיים היא "ואני קרבת אלקים לי טוב" (תהלים עג, כח). לחוש שהבורא נמצא עמדי, לדי ממש.

להשיג תכלית זו יש שתי דרכים:

א. ה' נותן לנו הנאות: אור, אכל, לב פועם, כליות פועלות, בני מעים תקינים, שנים לוועסות, עינים רואות. ו"אין הסתה, אלא באכילה ושתיה". עלינו להיות

מוסתים! להתבונן בכל הטוב במשקפים של אמונה. לדעת שאלקים הוא זה שנתן לנו כל הטוב.

ב. הדרך השניה, בה הולכים רב בני האדם: שלפחות פעם בחיים, בפרט בסופם, נזקקים לויטמינים של יסורים, כדי לצאת מן השגרה. כי זה מה שמביא רבים לשלמות המדות, והם לא היו משיגים זאת מתוך שמחה. היסורים, מביאים את האדם לאמונה. אז רואה הוא את אפסות האדם וגדלת הבורא, מכיר בחסדים הרבים שאפפו אותו.

דוד המלך אומר בתהלים: כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא... צרה וגון אמצא... ובשם ה' אקרא, הרי שהיעד בכל מצב הוא: ובשם ה' אקרא.

בכל דרך בה גלף, עלינו לזכר את היעד: לחזק הרגשת האמונה! "כוס ישועות אשא" (תהילים קטז, יג) אם אני מכיר בכל הטוב, "ובשם ה' אקרא" (שם) - עלי לזכר את בוראי! ואם "צרה וגון אמצא" (שם שם ג) אם הרע הוא זה שגורם לי לקרא לה, הבה ואנצל אותו לתכלית - "ובשם ה' אקרא" (שם שם ד). כל צעד בחיי, כל מראה הנקרה בדרך, מטרתו: שאראה את האלקים בכל פנה.

5. מה אני יכול לעשות כדי לשמוח?

כבר סירתי במרחבי העולם, טיילתי בערים רבות, כבר רכשתי כל דברי המותרות, אך אני עדין תר ומחפש - היכן גנוז הוא האוצר ששמו - שמחה? והנה, בלכתי ברחוב שמעתי ילדים מפזמים בעליצות: "משנכנס אדר - מרבין בשמחה", ואני, שהשקעתי רבות, להשיג שמחה, הצטרפתי לשירתם: "משנכנס אדר - מרבין בשמחה"... והתעמקתי קצת, מה מובן המשג "שמחה", ומהי השמחה המיוחדת בחדש אדר?

בסוף הברר שראשית, הלכה זו באה לרמוז להרבות שמחה דוקא באדר, כלומר, אם אני יכול לקבץ את חגיגת חגגת הבית שלי, או חתנה שלי לאדר - הרי אדר מזמין אותי לקיים בו את השמחה.

שנית, הברר לי בשיר זה, היכן גנוז הוא אותו מטמון האשר, שפכה הרביתי לתור אחריו, משנכנס אדר - אז, בזמן גדול זה של אדר - "מרבין בשמחה", הרי שההתבוננות בהנהגות ה' עם עמו, נסיו ונפלאותיו, יש בהם כדי לעורר שמחה. האדם יכול להפרות מתוך עצמו מעינות מפכים של שמחה אף ללא נתונים חיצוניים כמו: מסכה, משרה חשובה, רכב פאר וכדומה. אלא, שבו עצמו עצור מטען אנרגיה של שמחה. וביכלתו להמריץ ולהפעיל את המטען הזה, ולהיות מאשר! והעבדא, משנכנס אדר... ללא שום נתון חיצוני, יש ביכלתו להמריץ

6. למה אני עצוב?

נאמר (מכות י, ב): "בדרךך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" זהו כולל גדול בחיים! כאשר אדם מחליט מהי הדרך בה הוא חפץ, אלקים מדרין אותו באותו השביל שבחר בו. העולם הוא "מדינה דמוקרטית", מלך העולם נותן לכל אדם אפשרות לבחור בדרך, כרצונו. ולא רק זאת, אלא מלך העולם מסיע לכל אדם להעמיק בדרך אותה סלל. לכן, אם אדם בחר להיות טפוס עצוב ונרנן, ובכל מארע שקורה לו מוצא עלה לטענות, חס לו מדי בקיץ וקר לו מדי בחורף. הוא כועס כשהעתונים משעממים ומבהל פשהם מדיחים חדשות פיקנטיות. אדם זה בחר בדרך העצבות, ובזרא עולם פותח לפניו שערי עצבות, ומלבד תחושות דכאון שאדם כזה מפתח, הנה גם מארעות עצובים מזדמנים לפניו: בעבודה, לקויי בריאות, ובעיות כספיות, הכל כדי לעזר לו בשאיפתו האיתנה - אף ששאיפה זו הנה רק בתת מודע שלו - להיות עצוב.

7. האם אני מסוגל להיות שמח?

לפי האמור לעיל שהאדם שבחר בעצבות הנו מצעד בה, אף בעל כרחו.

מעתה יכול כל אדם להחליט: אקפץ נא אני, על העגלה הנגדית!

אבחר בדרך של שמחה. אחליט נחוושה להיות אדם שמח עליו ומחנף. מה יקרה אז? טבעי הפסימי לאט לאט ישתנה, אתחיל לראות את החצי המלא שבכל כוס, את הטוב שבכל מצב, אלמד להעריך דוקא את המדות הטובות של הסובבים אותי, וכך, כל מארע בעולם יגרם לי רק שמחה. זו תהיה רק הקרן אותה אני משקיע בחסכון ששמו "שמחה". כי אחרי שאני אניח את ה"קרן" - בזרא העולם יתן לי תמורתה "רבית והצמדה", שהרי בדרךך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. אם בחרתי בדרך השמחה, והשתדלתי בעצמי מעט, אלקים ישלם לי בהזדמנויות רבות ויפתח לפניי אולמות של שמחה: הצלחה בעסקים, פופולריות בחברה, בריאות

8. האם רגש השמחה הוא רק ברוח או גם מציאות פיסית?

כימיקלים הם המנהיגים את כל פעילות הגוף, מוסתים את פעילותו, מניצרים הורמונים. והם אחראים על בריאותנו הגופנית. גם על פעלת השרירים, המעים וכלי העיכול. כדי שמערכת העיכול שלנו, תצליח לעכל את הבא לתוכה, ממאכלי חלב קלי עיכול, ועד מוצרי בשר קשי עיכול, יש לנו בגוף מערכת המניצרת מיצי עיכול חריפים, המפרקים את כל סוגי המאכלים. ופלאי פלאות! מיצים אלו מבחינים בין בשר שאכלנו לבין הבשר של האדם עצמו, ולמעשים עצמן המיצים האלו עושים "פרוטקציה", אותו אין הן מעכלות. (עד לרגע בו אדם מסים את חייו. כשאדם מת, מיצים אלו מפרקים את בשרו הוא. על כן, הפתולוגים בראשית טפולם בגופה - כורתים את כלי העיכול כדי שלא תרקב הגופה) כי בחיים יש לנו הורמונים המגנים מהשפעת מיצי העיכול.

השמחה היא זו שעוזרת לגוף ליצר הורמונים אלו. עבודה, שאנשים הנמצאים בלחץ, מתח, דאגות, יש להם בעיות אולקוס. חסר השמחה מונע את יצור ההורמונים המגנים על כלי העיכול, וזה מה שאומרים: "אין לך אולקוס בגלל מה שאתה אוכל, אלא בגלל מה שאוכל אותך". לעצמת זאת לאנשים שמחים יש יצור הורמונים תקין, קבצתם שמורה וביכלתם לאכל ספר ומלח כרצונם לאריכות ימים ושנים, כיון שהשמחה היא כח של חיים.

כל תאי הגוף מגיבים באופן חיובי, כשאדם יש מצב רוח מרומם, הרפואה הטובה ביותר לגוף - זו שמחה! רבים הם המקרים בהם הרופאים התנאשו מחייו של חולה אולם רצון החיים שלו התגבר, הוא הפתיע את כלם וקם ממטת חליו. כיון שבפריאות קשורה קשר אמיץ לרגשות האדם, והרגשות מניצרות כימיקלים והם שומרים על הבריאות. כפיתוב (משלי יח, יד): "רוח איש יכלכל מחלהו..." המצב רוח של האדם יכול לעודד את המצב הבריאותי. והרבה מחלות נעצרות כשאדם בשמחה. "...ורוח נכאה מי ישאנה" (משלי טו). כלומר אדם "מצברח" מי יעזר לו? הרבה פעמים שום תרופה אינה עוזרת לחולה. כיון שהוא מדכא נפשית אין יכלת פיסית לגוף להתאושש. המחלה הכי קשה היא - להיות עצוב!

וזהו הלמוד החשוב מאותו שיר עליו "משנכנס אדר מרבין בשמחה" כלומר, יש לי שמחה בתוכי, ועלי רק לפתח את השסתום המכסה עליה. ובאדר, יש סיוע מיחד מן השמים, המאפשר לאדם לפתח מכרות זהב אלו של שמחה חבויה.

ומחדש אדר מסר לכל השנה לידע שהאדם בעצם אצור שמחה, אין צורך ליצר שמחה, מהות האדם בנוי על שמחה, והראיה, התינוק, כל בלו שמחה ואינו יודע מהו עצב ודכאון, ורק המטל על האדם כאמור לפתח את השסתום המכסה עליה.

9. אולי באמת אני צריך להיות עצוב?

עלינו לזכור, שגוף האדם בנוי להיות או כמעין של שמחה או כבור בלי תחתית לעצבות ולדפאון. אדם יכול לשבת ולבכות יומם ולילה, על חרפן בית המקדש, ועל צרות העולם, ועל צרת עצמו שיירקב יום אחד באדמה, ועל גלות השכינה, ועל אלה ואחת צרות נוספות, אם אדם רוצה לבכות - לבו הוא מעין לדמעות ועצבות, ובדרך אין סוף הזדמנויות לבכה.

מה אלקים רוצה ממני - עצבות או שמחה?

רצון האלקים הוא שנסגר את מעין העצבות, ונפכה מעין של שמחה, במשך השנה הוא נטע וקבע שבתות, ראשי חודשים וחגים רבים, ובחג אנו אומרים בתפלת שמונה עשרה: "...מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון". אנו מודים להקדוש ברוך הוא שנתן לנו את החגים. ולמה נתנו לנו החגים? כדי לזכור בהם את יציאת מצרים, ומתן תורה, ולשון כך את עקרי האמונה. אך הרופא הגדול, הרמב"ם, מוסיף ואומר, שחגים ומועדים נתנו לנו, "מועדים לשמחה" "חגים וזמנים לששון" ימים אלו נתנו לנו כדי שנהיה שמחים ונתרגל בהם שמחה (ואלו זמן בכיה - יש לנו רק פעם בשנה בטי' באב, כדי שנטעם גם מעט מהדמעה, וכך תערב לנו השמחה יותר). שמחה לשם שמחה, ואדם צריך לשאף למקסימום שמחה גשמית כדי שיוכל לקיים את תכליתו ומטרתו בעולם.

10. האם אלקים רוצה שנשקיע מאמץ לטפח את הגשמיות שלנו?

כתוב (קהלת יא ט): "שמח בחור בילדותיך ויטיבך לבך בימי בחורותיך".

אחד הבאורים בפסוק זה הוא: שמח! אם אתה בימי צעירותך, בשיא כחך - שמח על כך! וכל פעולה שלך - עשה בשמחה. אתה לומד - למד בשמחה! אוכל - אכל בשמחה! וזו עצה העוזרת לנו בשלמות גופנית ושכלית, כיון שהכח של שמחה גורם לנו לשפר את פעילות הגוף ולשכלל את המוח. עוד עצה לשמירת הבריאות מופיעה בגמרא (שבת קנב, א): "דוק בככי ותשפח בנגרי" (ארמית) פרוש - אם תיטיב ללעס את מאכליך, בשני הטוחנות, תהיה בריא יותר ותראה את התוצאות בפסיעות שלך. פלומר - אם תלעס פראוי יהיה לך כח.

האם הגמרא רוצה שנאכל טוב כדי שפסיעותינו יהיו יציבות, ואז נצח בצעדה או בטפוס בהרים? ודאי שלא זו הפונה. אלא, הגמרא מבהירה לנו, שאנו חזבים הצלחה בגשמיות כדי שנגליח ברוחניות. אם אתה רוצה להתקדם בחיים עליך להיות חזק! אם רוצים להיות גדול בישראל, להגיע לדרגות, להיות גדול בתורה, מכרחים להיות בריאים כדי לא לפל בדרך.

הִזָּה מִתְמִיד אֶחָד, שֶׁהִגָּה יוֹמָם וְלַיְלָה בְּגִמְרָא בְּלִי לִישׁוֹן דִּיּוֹ, רַבּוּתֵיּוֹ הוֹכִיחֻהוּ שְׂיִשׁ לֹא לְשִׁמּוֹר עַל בְּרִיאוֹתָיו - אֶדְ לִשְׁנָא. סוֹפוֹ שְׂיִצְא מִדַּעְתּוֹ וְנִפְטַר בְּגִיל צַעִיר. הִיָּתָה זֶה עֲצַת הַיָּצָר הָרַע כְּדִי לְדַכֵּא אֶת בְּרִיאוֹתָיו. אֲבָל אֱלֻקִּים רוֹצֵה שְׂנַשְׁמַר עַל בְּרִיאוֹתָיו כְּדִי שְׂנַלְמַד טוֹב, נִתְפַּלֵּל בְּכּוֹנֵת הַלֵּב, וְנִשְׁתַּפֵּר בְּמִדּוֹת. וְכָלֵל רֵאשׁוֹן לְבְרִיאוֹת זֶה שְׂמַחָה - בְּלִי זֶה אֵי אֶפְשָׁר לְהַצְלִיחַ!

עֲלִינוּ לְפִנֵּק אֶת הַגּוּף! הָאֲמוּרָא 'רַבָּא', אֶחָד מְגִדּוּלֵי וְחֲרִיפֵי הָאֲמוּרָאִים בְּגִמְרָא, אָמַר (יומא ע"ו, ע"ב) : מָה עָשָׂה אוֹתִי חֲרִיף? הִיָּן וְהִבְשָׂמִים שֶׁהִמְיִנְקַת נִתְנָה לִי. הוּא גָדַל בְּבֵית עֲשִׂיר וְהִמְטַפֵּלֵת פְּנֵקָה אוֹתוֹ בֵּינָן וּבְבִשְׂמִים. (בְּזִמְנֵי הִיָּן לֹא גָרַם לְשִׁכְרוּת כְּמוֹ הַיּוֹם אֲלֵא הִזָּה אֶחָד מִמְרַבֵּי הַתְּזוּנָה) וְזֶה הַכֵּין אוֹתוֹ לְהַצְלָחָתוֹ הַגְּדוֹלָה, שֶׁהוּא נִהְיָה הַשְּׂכָל שֶׁל הַשִּׁ"ס. כְּדוּעַ אֲבִי וְרַבָּא הֵם עָרְכוּ אֶת הַתְּלַמוּד הַבְּבִלִי וְהַלְכָה כְּרַבָּא, (וְרַב אֲשִׁי רַק סֵדֵר סוֹפִית) לְמַדְנוּ מִכָּדָּ שֶׁגִּשְׂמִיּוֹת בְּצוּרָה הַנְּכוֹנָה הִיא דָּרָךְ לְהַצְלָחָה! אִם אֶתָּה חַלְשׁ, בַּעַל פְּנִים חֲרוּרֹת, וְיוֹשֵׁב כָּל הַיּוֹם בְּפְנִים נְפוּלוֹת, לֹא תוּכַל לְהִיּוֹת גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וְלֹא צָדִיק גָּדוֹל. כִּי מְכַרְחִים שְׂמַחָה כְּדִי לְגַדֵּל! (לֵאל בְּקַבּוּקֵי יָן - כִּי אִזּוֹ נְחִיִּים שְׂכוּרִים...) גַּם רַבִּי חֲנִינְא אוֹמֵר (חולין כד, ב) "חֲמִין וְשָׂמֹן וְשִׁסְכְּתַנִּי אֲמִי בְּיַלְדוּתִי הֵן עָמְדוּ לִי בְּעַת זְקֻנוּתִי". מְכַרְחִים תְּנָאִים גִּשְׂמִיִּים טוֹבִים כְּדִי לְהַצְלִיחַ בְּחַיִּים!

11. אחד התנאים הגשמיים הבסיסיים - שינה!

חִיֵּינוּ כַּיּוֹם מְשַׁפְּעִים אֲבִיזָרֵי נוֹחוֹת לְשַׁפּוֹר הָאָדָם. מְכוֹנוֹת עוֹשׂוֹת אֶת עֲבוֹדוֹתֵינוּ הַקְּשׁוֹת, מְכַשְׂרִים חֲשִׂמְלִיִּים מְקַלִּים עַל שְׁגֵרַת הַחַיִּים, וְעַם זֹאת דּוֹקָא דוֹרְנוּ הוּא דוֹר עֲצָבָנִי, לְחוּץ, מְתוּחַ, מְמַהֵר. אֶחָד הַגּוֹרְמִים לָזֶה - הַחֲשָׂמַל... זֶה הַמְּאִיר אֶת בְּתִינוּ עַד לְשַׁעוֹת הַקְּטָנוֹת שֶׁל הַלַּיְלָה, וּמְטַשְׁטֵשׁ אֶת הַשְּׁעוֹן הַבִּיּוֹלוֹגִי שֶׁל הַגּוּף. הַגּוּף רוֹצֵה הִזָּה לְשַׁכַּב לִישׁוֹן עִם רְדַת הַחֲשִׁכָה וְלִקְוִים עִם שַׁחַר.

אוּלָם הַמְּצָאֵת הַחֲשָׂמַל, הַתְּאוּרָה הַמוֹדֵרְנִית, מְעַכְּבַת אֶת מְנוּחַת הַגּוּף. רוֹצִים "לְהַסְפִּיק" עוֹד וְעוֹד, וְאִזּוֹ... קָמִים עֲנִיִּים, מְתוּחִים, עֲצָבָנִים. הַמַּחַ לֹא רְגוּעַ וְאִין בְּכַחוֹ לַיָּצָר הוֹרְמוֹנִים הַדְּרוּשִׁים לְשִׁמְרַת הַגּוּף.

רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִסְלָנְט אָמַר : אִם הִנָּךְ לוֹמֵד רַק כְּדִי לְקַיֵּם מְצוֹת "וּלְמַדְתֶּם" בְּלִי עִמְקוּת, אֲזִי אֵל תִּישׁוֹן הַרְבֵּה, אֲבָל אִם אֶתָּה רוֹצֵה לְקַיֵּם מְצוֹת "וְשִׁנְנַתֶּם" לְלַמֵּד בְּעִמְקוּת שְׂדֵבְרֵי הַתּוֹרָה יְהִיוּ מְחֻדָּדִים בְּפִיךָ, אִזּוֹ עֲלִיךָ לִישׁוֹן מְסַפִּיק זְמַן כְּדִי שֶׁהָרֵאשׁ שֶׁלְךָ יָנוּחַ. גַּם הַרְמַבִּ"ם בְּהַלְכוֹת דַּעוֹת כּוֹתֵב שְׂיִשׁ לְשִׁמּוֹר עַל חֲקֵי הַבְּרִיאוֹת כִּיּוֹן שְׂאִין אָדָם עוֹבֵד אֶת בּוֹרְאוֹ כְּרֵאוּי כְּשֶׁהוּא חוֹלָה. (הוּא יְכוּל לְהַשְׁתַּדֵּל, אֲבָל כְּדִי לְהַצְלִיחַ בְּעַבּוּדַת ה' חָשׁוּב לְהִיּוֹת בְּרִיא)

12. למה אני חי? מה התפקיד שלי בעודי בחיים?

דוד המלך נרדף עד צנארו על ידי אויביו הרבים, ורעות רבות פקדוהו בימי חייו. בהיותו בעברי פי הפחת, הריהו פונה אל אלקיו, ומבקש עזרה להשאר בחיים, להנצל, ותמיד נמק את בקשתו מדוע ראוי שה' יצילו? ואומר (תהילים ו, ו) "כי אין במות זכרך בשאול מי יודה לך", "היודך עפר הנגיד אמתך" (תהילים ל, ו), וכן "לא המתים יהללו - קה" (תהילים קטו, יז).

תפקיד כל העולם הוא לשיר ולהודות לבורא עולם, על חכמתו המרבה, חסדיו הרבים ורחמיו הגדולים על כל יצור. כל ברואי עולם שרים לבוראם, אולם, שיר והודנה של מי חשובים ביותר לפני יושב מרומים?

מלאכים גם הם שרים להקדוש ברוך הוא, ושירתם נעלית מאד, אולם מלאכים אינם עומדים בנסיון, אין להם בעיות "סוף חדש", לא מריבות משפחתיות, ואינם עסוקים בהבלי העולם, אם כך מה הפלא שהם שרים?

אולם כשאדם, בשר ודם, אפוף בעיות, מציקים לו שכניו, לא מרצה מפועליו. חשוף לרוחות ולשרב (כבד...), אם הוא מתפנה מעסוקיו ומקדיש זמן להתבונן בחסדי האלקים, שר ומודה לבוראו, שירה זו היא החביבה ביותר לפני הקדוש ברוך הוא. שירת בן תמותה שעמד בנסיון ושר בעודו בעולם הזה.

נדאי גם בעולם הבא ישיר אותו אדם, "כל האומר שירה בעולם הזה זוכה ואומר שירה לעולם הבא" (סנהדרין צא, ב). שירת העולם הבא הנה תענוג נצחי ללא גבול, אדם בעולם הזה אינו יכול לעמד חי מעצמת שירה עזה זו של עולם הבא, כך מת חיל סנחריב, לרגע קל שמעו שירת מלאכי מעלה ומיד פרחו נשמתם. אבל לצדיקים - ה' נותן כח לשמע ולהנות מהשירה ההיא, שהיא במתיקות ללא שעור.

תפקידנו הוא לשיר בעולם הזה. הגם ששירתנו מעטה, חלשה ומקטעת, אבל היא נובעת מכח הבחירה החפשית שלנו. נצחון על כחות הרע והתבוננות בחסדי שמים. ואז נזכה בעולם הבא לשירה בלא עיפות, וביתר עז ותעצומות, אך השירה של העולם הבא היא שירה ללא בחירה, שירה של שכר. לכן חוזר דוד ומבקש את מתנת החיים, כי במות אין תכלית.

תפקידנו לרצות לחיות בעולם הזה לארץ ימים ככל שאפשר, כדי שנוכל להודות ולשיר לה'. "תחי נפשי ותהללך" (תהילים קיט, קעה) - אם אחיה אשתמש בימי כדי לשבח אותך. אדם חי הוא חשוב ביותר! על בן עלינו להזהר על חיינו ולשמור על בריאותנו. אנו מבקשים מה' שיתן לנו חיים, וכשאלו נתנים לנו - עלינו להקפיד ולהשגיח על מתנה יקרה זו. חיים ובריאות חשובים כדי שנוכל להשלים ועודנו ולשיר להקדוש ברוך הוא, ואם כל הסבה שאנו רוצים חיים זה לשיר ולהודות להשם. ונדאי שצריך שמחה לשם כך.

13. אם השמחה כל כך חשובה, איך אגיע אליה?

ראשית - עלינו לרצות להיות שמחים, להשתדל ולראות את היפה והטוב שסביבנו, וממילא נתברך משמים באוצרות שמחה נוספים.

שנית - לשמור על הבריאות: לישון מספיק, לאכול פראוי, לתת לגוף את צרכיו.

שלישית - לדעת שרק על ידי שמחה אוכל למלא את תפקידי בחיים - לשיר ולהודות לאלקים, והרי שירה והודיה הם התפקיד שלי פה, וכדי שאקיים אותו נתנו לי חיים.

14. ה' עושה משפט לעשוקים

כתוב בתהלים (קמו, ז): "עשה משפט לעשוקים", "ה' זקף כפופים..." (שם ח), "סומך ה' לכל הנפלים" (שם קמה, יד).

והרי ישנם עשוקים כה רבים, היכן משפט ה' אם יש גנבים בעולם? כיצד לכאורה הוא זקף הכפופים? לא ראית אדם נופל? איך אומר זאת דוד, האם באמת נקרא ה' סומך כל הנפלים?

התשובה היא: כִּלְנוּ עֲשׂוּקִים, לְכַלְנוּ רוֹדְפִים וְאוֹיְבִים, שְׁלוּלָא עֲזַרְתָּ ה' הִיוּ דוֹרְסִים וְרוֹמְסִים אוֹתָנוּ. לְכָל אָדָם יֵשׁ סְבִיבוֹ שׁוֹנְאִים, סְבִיב כְּלָנוּ מְדִינֹת עוֹיְנוֹת הַשׁוֹחֲרוֹת לְטוֹרף אוֹתָנוּ. מִדּוּעַ אֵין הֵם מְצַלִּיחִים בְּמִזְמַתָּם? כִּי ה' מְפָרִיד בֵּין הַעוֹשֵׂקִים לְעֲשׂוּקִים, וּמְצִילָנוּ מִיָּדָם.

אתה שומע על בריון שהכה למות עובר ארץ שפסע לתמו, זכר! מקרה נורא כזה עלול לקרות לכל אחד. ורק אלקים מצילנו שלא יקרה לנו כדבר הזה. פִּצְצָה, חס וחלילה, עלולה לפגוע בכל אחד, כִּמָּה גָדוֹל חֶסֶד הַשְּׁגַחַת אֱלֹקִים עָלַי שְׁלֹא עֲבַרְתִּי בְּרָחוּב זֶה בְּאוֹתוֹ רָגַע! אֵיזָה חֶסֶד גְּלוּי בְּכָל אוֹתָם הַפְּצוֹת שְׁזָמְמוּ הַשׁוֹנְאִים לְהַנִּיחַ כְּדֵי לְהִזִּיק לָנוּ, אִךְ אֱלֹקִים מָנַע מֵהֵם לְהוֹצִיא לַפְּעַל אֶת זְמָמָם, וְאָנוּ אַף אֵינְנוּ יוֹדְעִים שְׁנַצְלָנוּ!

אדם שעמד ליד מקום הפגוע ונצל מברך ברכת "הגומל" בהתרגשות ושמחה רבה על הצלתו. הרגשה זו צריכה ללוות כל אחד מאתנו ובכל עת עלינו להודות לאלקים - "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל". מכמה בעיות נצלנו, כמה מקרים רעים לא קרו לנו! רבים כל כך כבר אינם עלי אדמות, ולי נתנה מתת חיים, עד כמה מאשר הנני!

15. ה' זקוף כפופים

"ה' זקוף כפופים" - רב בני האדם אכן זקופים, אבל כלם למעשה נופלים רק ה' סומכם. החשבנו פעם מה רב הפח הנדרש לגוף כדי לעמוד זקוף או לשבת זקוף! להזדקף זו מעמסה רבה ללב, לכן אנשים המתעלפים נופלים. כשאנו רוצים לנוח - אנו שוכבים, אדם שנהרג - נופל! מדוע אינו נשאר לעמד? כי זקיפות דורשות פעילות רבה מהמח וְהשרירים. אם כן, מהיום נעמד בשמחה, נלך בשמחה - איזו מתנה נפלאה - להיות זקוף!

וכאשר משדרים לנו על נפילות של בני אנוש, אם יקב רעידות אדמה, תאונות רחמנא ליצלן, מחבלים וכדומה, לצד תפלתנו על הנפגעים ובקשתנו מאלקים שינצרו את עמו, עלינו להתמלא שמחה על שנצלנו מכל אותם מרעין בישין שארעו ברחבי העולם. וזו אחת ממטרות האלקים בדתו צרות בעולם.

16. ה' פוקח עורים

כשנראה עור, עלינו לברך מקרב לבנו "פוקח עורים" על ראיתנו, כששומעים על חולים, יש להתפלל עליהם, ונחמד עם זה לשמח ולהודות לה' על בריאות גופנו. מה שאתה קורא בעתון, או רואה אצל הזולת, צריך להביא אותך, לבד מתפלה עליהם, להערכה על חסד ה' עליך. ומזה תגיע לרצון ה' - להודות לאלקים כל הזמנים על הטוב הרב שגמל עלינו.

ולהודות לו גם על שמחת הילדות הטוהרה ששירתה "משנכנס אדר מרבים בשמחה" הביאה אותנו להרהורים אלו.

17. אדם עני, איך הוא יכול לקיים את "עבדו את ה' בשמחה"?

נתאר לנו אדם עני. ונניח, לא די בעניותו אלא שלקה במחלה, עליו לבקר כעת אצל הרופא, לשלם טבין ותקילין, אין לו! נניח שהרופא מוצא את הבעיה מיד, נותן תרופה וכעבר שעות מספר, העני שלנו - בריא! הוא עדין עני! אבל יוצא מבית הרופא מאשר, ברצונו לרקוד ברחוב. והוא שמח על אף שהיתה לו הוצאה נכבדה ברפוי מחלתו. כמה צריך עני זה לשמח אם מעודו לא היה חולה! הרי הרויח כאבים וטפולים והוצאות! אף נניח, כי עני זה לא מצא מזור למחלתו, והנהו עני וחולה, והממחים אין בידם לעזר לו. ו...אויה! קם הוא בקר אחד בכאב שנים חריף! הוא פונה לרופא השנים, עוקר את השן, שוב אינו סובל מכאב

ממנה פמה הוא שמח שיצא מבעיה זו של כאב השנים! הגם שעדין נותר עם בעיותיו האחרות.

ולו נציר שעני חולה זה יש לו גם כאב שנים, כיצד ישמח מדכא בייסורים שכזה? שישמח שעם צרור צרותיו המכביד, הריהו חי בארץ מערבית ולא נמצא עכשו בסיוריה או בבגדד, למשל.

מסקנה: אין בעולם אדם שאין לו על מה להודות, וכל אחד צריך לשמח על עצם זה שהוא חי. ואם אדם אינו בשמחה זה רק מחסרון מחשבה - פמה יותר גרוע עלול להיות.

18. מדוע ישנם יסורים בעולם?

על מדפי בית המרקחת ישנם תרופות רבות, כל תרופה מיעדת למחלה אחרת. גם היסורים הם תרופות עם מטרות שונות, ישנם יסורים הבאים על האדם כדי שיהיה שמח בעולם הזה.

דגמא: לאנשים רבים שנים בריאות, אך לולא סתמו את החורים בהם, לא היו שניהם כיום במצב טוב! ומדוע בקרו בעבר אצל רופא השנים וטפלו בשן החולה? הלא כיון שכאב עז הציק להם בלילה, ועם שחר היו הם הראשונים המדפקים על דלת רופא השנים, קבלו את הטפול הדרוש, וכיום נהנים משנים בריאות, הם לא פנו לרופא בגלל שכל, האומר להם 'יש לעבר בקרת פעם בשנה', רק היסורים גרמו להם תכלית טובה זו.

דגמא נוספת של יסורים:

אדם שהיה מערב בתאונת דרכים קלה. וכדי לזכות בדמי הבטוח פנה לרופא שיאשר כי נפגע ובבדיקה מצא הרופא מחלה רצינית כשהיא עוד באבה, החולה קבל טפול בזמן ונצל, מכאן שיש יסורים המצילים את האדם! יש יסורים שבאים להזכיר לאדם לשמח במה שיש לו. יום אחד שאדם סובל כאב ראש נותן לו להתבונן פמה שנים הוא חי בלי כאב ראש. עכשו אחרי שעובר הכאב יש לו שמחה תמידית כל יום שלא פואב הראש. יסורים שנותנים לאדם השכל להבין פמה מאשר הוא היה לפני קבלת היסורים. ברור שעדיף לשמח כשאין היסורים, אבל הרבה אנשים חיים בלי מחשבה, ולכן על כל פנים אחרי היסורים הם שמחים למפרע, ומבינים האשר שפעם היה להם, וזה גם השג.

כמו כן יש יסורים שמזכירים לאדם לחזר בתשובה, ויש יסורים שבאים לכפר לו על עוון.

19. להעמיק המחשבה החיובית ולהמנע משוללי בחירה

אמתית

כְּשֶׁם שֶׁהַבְּחִירָה הַנִּכּוֹנָה בְּמַעֲשֵׂים הַרְצוּיִים מְבִיאָה אֶת הָאָדָם לְשִׁלְמוֹת וּבְכָךְ מְצִיפָה אוֹתָם בְּאִשֶּׁר וְשִׂמְחָה עַל מְלוּי יַעֲוִדוֹ, כִּי צְרִיכָה הַבְּחִירָה לְחַדֵּד בְּאָדָם אֶת הַרְגֵּשֶׁת הָאִשֶּׁר.

בְּבְרִיאת הָעוֹלָם כּוֹתֶבֶת הַתּוֹרָה (בראשית א ל"א) "וַהֲנִיחָה טוֹב מְאֹד". הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה שְׂנַשִּׁיג עַל יְדֵי הַבְּחִירָה הַחֲפְזִית אֶת מִדַּת הַשִּׂמְחָה כְּפִי שְׂאוֹמֵר בְּעַל חוֹבַת הַלְּבָבוֹת בְּשַׁעַר הַבְּחִינָה כִּי עַל הָאָדָם לְהַפִּיר בְּחֶסֶד הָעוֹטֵף אוֹתוֹ וְלִפְקֹחַ אֶת עֵינָיו וְעֵינֵי הַסּוֹבְבִים לְרֵאוֹת בְּטוֹבַת ה' עֲלָיו וְלִהְנוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְרֵאוֹת כִּי הוּא "טוֹב מְאֹד" וְחִלְיָה לֹא לְהַרְבוֹת בְּתִלוּנוֹת, וּמְצִיאַת חֲסָרוֹנוֹת. אֵין צָרָךְ לְהַרְחִיק לְכַתּוּב כִּי לְהַפִּיר בְּכָךְ, דִּי אִם נָעִיף מִבֶּטַע עַל גּוֹפְנוֹ וְנַעֲרִיף אֶת תַּפְקוּדוֹ. כְּאִשֶּׁר חִלְיָה מְכוֹנֶת הַגּוּף מִתְקַלְקֶלֶת בְּמַשָּׁהוּ וְהַכְּלִיּוֹת אוֹ אֶחָד מִן הַחוּשִׁים לֹא מִתַּפְקָדִים כְּרָאוּי אוֹ אִז לּוֹמֵד הָאָדָם לְהַעֲרִיף אֶת חֲסָדֵי הַבוֹרָא, וְכָל אִשֶּׁר לוֹ יִתֵּן עֲבוּר קָרְטוֹב שֶׁל בְּרִיאוֹת.

מִבְּקֵשׁ מֵאֲתָנוּ הַבוֹרָא הַפְּעִילוּ אֶת בְּחִירַתְכֶם כִּי לְהִנּוֹת וְלִשְׂמַח בְּעַת שֶׁהַכֵּל תִּקְוֶה וְרָצוּי, אֵל תִּחַפּוּ לְרֵאוֹת אֶת הַטוֹב דְּרָךְ הַשְּׁלִיחָה, אֲלֵא חֲדָדוּ אֶת רְאִיַת הַטוֹב עַל יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת. רָאוּ לְמַשָּׁל אֶת מְכוֹנֶת הַכְּלִיּוֹת כִּי צָד הִיא מְסַנְנֶת הַדָּם וּמְנַקֶּזֶת אֶת הַפְּסִלַת בְּאֶפֶס נִפְלָא לְלֹא חֲשָׁמַל, לְלֹא תִקְלוֹת וּבְחֻכְמָה עֲצוּמָה. הַקְּדִישׁוֹ זְמַן וּמְחַשְׁבָּה לְרֵאוֹת אֶת הַחֻכְמָה הַטְּמוּנָה בְּגִלֵי הַקּוֹל הַנוֹתֶנֶת לְכֶם אֲפָשׁוֹת לְשׁוֹחַח בְּקִלוֹת כֹּה רַבָּה פְּנִים אֶל פְּנִים אוֹ אֵף לְמַרְחָקִים עַל יְדֵי מְכַשִּׁירֵי הַטֵּלֶפּוֹן. רָאוּ כִּמָּה בְּרִי מְזֵל אֲתֶם שְׂגִלֵי הַקּוֹל מְסַגְלִים לְהַקְלִט בְּעוֹר הַתָּף.

אֵל תִּרְבּוּ בְּקְרִיאת סְפָרוֹת הַמְּתַאֲרֶת טְרַגְדִּיּוֹת וְעֲצָבוֹנוֹת אֲלֵא הַבִּיטוֹ בְּנִסִּים הַמְּקִיפִים אֲתֶכֶם וּבִלְפִי הַבְּרִיאָה. הַפְּעִילוּ אֶת בְּחִירַתְכֶם הַחֲפְזִית לְהַעֲמִקַת הַשִּׂמְחָה בְּמַחְשַׁבְתְּכֶם.

יַחַד עִם זֹאת הַזְּהִירוֹנוֹ חַז"ל מְדַבְּרִים הַמְּמַעֲטִים אֶת הַבְּחִירָה וְאָמְרוּ כִּי אֶחָד מֵאֵלּוּ אִשֶּׁר חִיָּהֶם אֵינֶם חִיִּים הוּא "מִי שֶׁיִּסְוֶרִים מוֹשְׁלִים בְּגוֹפּוֹ" (בִּלְצַח ל"ב, ע"ב). הַיִּסְוֶרִים מְהִיִּים הַפֶּךְ הַבְּחִירָה, הֵם מוֹשְׁלִים עַל הַמְּתַיֶסֶר לְהִיּוֹת עֶבֶד לְמַחְלָתוֹ. אֵינֶם הַחֲלִי מְגַבִּיל אֶת אֲפָשׁוֹת הַבְּחִירָה, לְכֹן מְצוּיִם אֲנֵנו עַל יְדֵי הַרְמַב"ם לְשִׁמּוֹר עַל בְּרִיאוֹתָנוּ בְּאֲמֻצָּעוֹת אֲכִילָה נְכוֹנָה, יְגִיעַת הַגּוּף וְשִׁלְיָה עַל רְגִשׁוֹת. וְכִהְבְּטָחְתוּ מִי שֶׁמִּתְנַהֵג בְּדַרְכּוֹ לֹא יִחַלָּה: "אֲנִי עָרַב לָךְ שֶׁלֹּא תִהְיֶה חוֹלָה" (רמב"ם הַלְכוֹת דְּעוֹת פ"ד ה"כ), כְּלוּמֵר חִיֵּי בְרִיאוֹת תְּלוּיִים הַרְבֵּה בְּבְחִירַתוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהִרִי "אִוֶּלֶת אָדָם תִּסְלֵף דַּרְכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לְבוֹ" (מְשַׁלֵּי י"ט, ג') הָאָדָם מְסַלֵּף דַּרְכּוֹ בְּשִׁטוּתוֹ וְכִאִשֶּׁר הַתּוֹצֵאָה מִכֶּךָ שְׁלִילִית הוּא כּוֹעֵס עַל ה'. מְזַהְרִים אֲנֵנו מְדַרְךְ הַרְסָנִית שֶׁתְּבִיאָ לְמַעוֹט הַבְּחִירָה, כִּי בְּחִירָה נְכוֹנָה מְבִיאָה לְתַכְלִית הָאֲמִתִּית וּמְשָׁרָה עַל הָאָדָם שְׁלוֹה וְאִשֶּׁר שֶׁל סְפוּק בְּמְלוּי תַּפְקִידוֹ.

וגם בחלי הנפש, יש לאדם להשתדל מאד להתחזק באמונה ותפלה, כדי שלא לתן שליטה על היסורים עד שיטלו ממנו הבחירה, אלא אדרבא נגביר כח הבחירה שבו, להסיר הפחד והדכאון ממנו במחשבות חיוביות ויהא הוא השולט על יסוריו.

20. כיצד מייצרים שמחה בלב?

צריך ללמד היטב את ענין "איזהו עשיר השמח בחלקו" (אבות ד, א). ישנו אדם שברשותו אוצרות קרח, אך השמחה רחוקה ממעונו כרחוק מזרח ממערב.

בבעלותו יש דירת ארבעה חדרים, אך הנה שמע שלזולתו יש ששה, והוא כבר חש עצוב ומדכדך. לו יפגס אליו אדם חכם לנחמו ויאמר לו: שים אל לבך איזה עשיר הנך, קבלת במתנה שתי עינים, רגלים, ידים וכו'. מערכת מפלאה ומתכונת בדיוק מדהים של איברים פנימיים, היש עשיר גדול ממך ברחבי תבל?

אם ישכיל אותו אדם לפקח עיניו והפך ברגע להיות מאשר. משמע כי השמחה תלויה בשכל. במבט על המלה "בשמחה" אנו מוצאים אותיות "מחשבה". כי רק מחשבה נכונה מביאה לשמחה! ברם אין זה מספיק כי אדם יחליט לעצמו: מהיום והלאה אהיה בר דעת. לא יתכן לומר: ברצוני לדעת מסכת קדושין, בחירה בלבד לא מספיקה, החלטה ומעשה ההולכים בד בבד יביאו להשגת המטרה.

וכך הדבר בסגירת השמחה: עם רצון טוב להיות בשמחה זה לא יפעל! מרבין בשמחה - מרבין בלמוד בעיון בענין השמחה, אכן לא קל לשבת וללמד, צריך מסייעין לכך. אך זו היתה פונת המאמר - מרבין בשמחה. רבוי המחשבה וההתבוננות בכונת השמחה דורשים השקעת מחשבה וזמן רב.

בפרקים הבאים ננסה להביא את המחשבות הנכונות שיביאונו לשמחה כנה ואמתית, ולואי ונזכה לטעם מטעמה!

21. העצה לדכאון - לראות שהכל טוב

באם חפצנו להנות את זולתנו או להוקיר לו טובה והבענו את רגשותינו בקננית, שי, עלינו לידעו מי הוא מביא המתנה.

נאמר (שמות ט"ז, כ"ט): "ראו כי ה' נתן לכם את השבת לדעת כי אני ה' מקדשכם", פירו וידעו כי מאתך היא מנוחתם. מה הטעם להודעה זו? נתינת מתנה -

מטרתה להרבות אהבה ואחווה בין הנותן למקבל, כְּאִשֶּׁר מְקַבֵּל הַמִּתְּנָה לֹא יֵדַע
מִי הַנּוֹתֵן, כִּיצַד תִּרְבֶּה הָאֲהָבָה?

יְלָדֵי הַשְּׂכָנִים מְצוּיִים אֶצְלָךְ, נִתְּנָה לָהֶם דָּבָר מָה לֵאכֹל, עֲשֵׂה סִימָן הַכֶּר בְּכַדֵּי
שְׂיוֹכְלוּ לְרֹאוֹת בְּבֵיתֶם כִּי קִבְּלוּ דָבָר מָה לֵאכֹל. מֵרַח מְעַט חֲמֻצָה עַל פְּנֵיהֶם,
וּמְשִׁיבֹאוּ לְבֵיתֶם מְעַט מְלֶכְלָכִים וְיִשְׁאַלוּ עַל - יְדֵי הַהוֹרִים לְסִבַּת הַדָּבָר, יִשְׁמְעוּ
אֶת הַתְּשׁוּבָה וְיֹאמְרוּ - זָכִינוּ בְּשָׂכָן כֹּה טוֹב, וְאִפְּלוּ לֹא יִדְעֵנוּ. בְּדַרְךָ זֹאת תִּרְבֶּה
הָאֲהָבָה בְּיִשְׂרָאֵל (כְּמוֹכָו שֶׁלֹּא מִדְּבַר בְּנִיתִינֵת מִתּוֹ בַּסֵּתֵר, שֶׁאִזּוּ הַמְקַבֵּל מִתְּבַשֵּׁשׁ וְלֹא נִהְיֶה מִהִנְתִּינָה).

טַעַם נוֹסֵף יֵשׁ לְהוֹדֵעַת נְתִינַת הַמִּתְּנָה, כְּדֵי לִידַע אֶת הַמְקַבֵּל, חֲשִׁיבוֹת וַיִּקַּר
הַמִּתְּנָה.

יֵצֵא לִי לְהַזְדַּמֵּן לְחִתְנָה. כָּל הַמְזַמְּנִים הִגִּיעוּ עִם דּוֹרוֹנוֹת וְאֵלוּ יְדֵי הַיּוֹרִיקוֹת מְכַל.
חֲפָצָתִי אִף אֲנִי לִתּוֹן מִתְּנָה לְזוּג. הַתְּקַרְבָּתִי לְכוּוֹנָם שֶׁל הַחֲתָן וְהַכֶּלֶה וְהַחֲלוּתִי
מְשַׁבַּח בְּאֲזֵנֵי כָּל אֶחָד מֵהֶם אֶת בֶּן זוּגוֹ, הֵינִי זֶה הַמִּתְּנָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר מִכָּל
הַמִּתְּנוֹת הַרְבוֹת אוֹתָן קִבְּלוּ בְּנֵי הַזוּג. עֲתָה קִבְּלוּ הֵם דַּעַת לְהִיּוֹת שְׂמִיחִים
וּמְאֻשְׂרִים בְּחֻלְקָם.

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָנוּ מִתְּנָה וְהוֹדִיעַ לָנוּ עַל נְתִינַתָּהּ מִשְׁנֵי הַסְּבוֹת הַנִּי"ל (לְהַרְבוֹת
אֲהָבָה, וְלִיקַר וְלְחַשְׁבֵּיב אֶת הַמִּתְּנָה בְּעֵינֵינוּ).

"בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים" - הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָנוּ בְּמִתְּנָה עוֹלָם. וּמִי שֶׁאִינוּ
יֹדְעֵי שֶׁזֶה מִתְּנָה חֲסֵר דַּעַת הוּא. "כִּי שִׁמְחֵתֵנִי ה' בְּפִעֲלָךְ, בְּמַעֲשֵׂי יְדֵיךָ אֲרַנֶּן" (תְּהִלִּים
צ"ב, ה), מְזַמְּרִים אֲנֵנוּ עַל הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ לֵלֵא שִׁמְחָה פְּנִימִית וַיִּדְעָה כִּי זֶה מִתְּנָה,
אִי לְכַף מוֹדִיעַ לָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל נְתִינַת הַמִּתְּנָה.

וְאַחַר - כֶּף מִיִּקַּר וּמְחַשְׁבֵּיב בְּעֵינֵינוּ אֶת הַמִּתְּנָה "וַיִּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב"
(בְּרֵאשִׁית א', ד'), הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה שֶׁנִּפְקַח אֶת עֵינֵינוּ וְנוֹדֶה וְנִזְמַר: הוֹדוּ לַה' כִּי
טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ, לְעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ (תְּהִלִּים קל"ו, ז). כִּי כִּמְה
מְתוֹק הָאוֹר לְעֵינַיִם, לוֹ נִנְסָה לְכַסּוֹת עֵינֵינוּ לְרַגַע קָטַן, הֵן אִזּוּ נְחוּשׁ כִּמְה מְתוֹק
וַיִּקַּר הוּא הָאוֹר.

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיט אֶל כָּל מַעֲשֵׂי הַבְּרִיאָה וּמַעֲדִיד (בְּרֵאשִׁית א', ל"א): "וְהִנֵּה טוֹב
מְאֹד". אִם ה' הֵיךְ אוֹמֵר "טוֹב" אֲזִי כִּמְה טוֹבָה וַיִּקַּרְהָ הִיא הַמִּתְּנָה. אֲבָל הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא מוֹסִיף וּמְדַגֵּישׁ "טוֹב מְאֹד" - עַל אַחַת כִּמְה וְכִמְה שֶׁאִין גְּבוּל וְשִׁעוֹר
לְמַדַּת טוֹבוֹ וְתִבְרָךְ.

חֲנִיבִים אֲנֵנוּ לוֹמֵר בְּרַצִּיפוֹת טוֹב מְאֹד, מְאֹד, מְאֹד וְאִם לֹא עֲשִׂינוּ אֶת הַמְּטָל עֲלֵינוּ
וְלֹא אֲמַרְנוּ טוֹב מְאֹד, אֲזִי שְׁנֵי חֲסֵרוֹנוֹת לְדָבָר: הַחֲסֵרוֹן הָרֵאשׁוֹן הוּא - שֶׁפְּנִינַת
הַנּוֹתֵן הוּא לִתּוֹן לָנוּ מִתְּנָה, וְאִם אֵינְנוּ לוֹקְחִים לֹא יֵצֵא לַפְּעַל כְּפִנְתּוֹ. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

הוא חפץ חסד הוא, "עולם חסד יבנה" (תהילים פט, א), וברצונו ה'ה להעניק לנו משפע אוצרותיו. אם הסתפלת אל האור ולא נהנית - בטלת את רצונו יתברך!

והחסרון השני הוא: שהקדוש ברוך הוא חפץ להרבות אהבה ואהבה בין הנותן למקבל, וכאשר המקבל רק ממלמל בשפתיו מלות תודה ואומר "לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו", אך מחו שרוי במחוזות נעלמים, אמנם מחשיב הוא את עצמו כיהודי טוב המקפיד על שלש תפלות בצבור ביום. אבל האמת הפוכה: הוא צולע בעל מום! נותנים לו מתנה פה יקרה והוא לא הואיל להקדיש לה מחשבה, להעריכה ולשמח בה ולו לזמן מה. יוצא אפוא שלא רבתה האהבה בין הנותן למקבל, ולא יצאה כביכול תועלת מהמתנה.

המלאכים מתפעלים, מתנשאים לעמת שרפים, מתרוממים גבוה באור וצועקים בקול רעש גדול: "קדוש קדוש... מלא כל הארץ כבודו" נסה להקשיב לצעקתם, הצועקים הם אודות דברים נסתרים מבינתנו: "על מאורי אור שיצרת המה יפארוך סלה", המלאכים שרים בהתפעלות אודות מאורי השמש, שהעניק לנו ה' ברב חסדו, ואלו מקבל המתנה אומר ברכה פה מרוממת מדי יום ביומו כמצות אנשים מלמדה, איננו תופשים אפלו את גדל הענין. הוא אוהו עצמו לפרומער (הרד) וצועק את מלות התפלה, אבל לא חוהר לאזניו גם לא הד מקריאת המלאכים. הוא לא שת לבו לאיזו תכלית צועקים הם, לשם מה גלו לנו בני הנביאים משיחת המלאכים, האם כדי לשבר אַזְנֵינוּ בסתרי מעשי בראשית? הן כל מטרת הצעקה ותכליתה היא אך ורק עבורנו, כדי שנראה וכן נעשה!

יום צח ובהיר, השמש שולחת קרניים מלטפות, התפעל משמחה וצעק: קדוש, קדוש, קדוש. אם אינך עושה זאת, מעיד אתה על מעוט שכלך, שהלא ללא שכל ומחשבה אין אפשרות להיות בשמחה.

כשנתן לנו הקדוש ברוך הוא את היקרה במתנות - התורה הקדושה, נעשה רעש גדול בעולם. "אנכי ה' אלקיך" (שמות כ' ב') אני נותן התורה אשר הוצאתיך מארץ מצרים. דעו - אני נותן המתנה, ואחר - כך בהמשך מרחיב את מעלות המתנה וחשיבותה: "כי לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזבו" (משלי ד', ב'). אך אדם שחסרה לו הבינה להעריך את שוי ויקר מתנות קטנות, לא ישפיל להעריך אף מתנות יקרות ומכבדות.

אנשים המתעלמים מאור השמש ומתופעות טבע אחרות לא יעריכו את המתנה היקרה עלי אדמות - את התורה הקדושה. הם גם לא ישיגו בדעתם להבין את גדל הנסים שעשה ה' עמנו לאורך כל הדורות וגם עתה. פאשר נגיע חג הפורים הם ישמחו אולם לא יבינו על מה ולמה השמחה. לא ישיגו את גדל הנס, ואת

הלקח הטמון עבורנו בחג כזה.

22. היהודי נזר הבריאה ותכליתה - המשך להנזכר היאך ליצור שמחה בלב

"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", השמים גדולים הם ללא שעור, ומכילים מיליארדי עולמות. הארץ - גרגר אדם לעמיתם, איך נתן להעמידם זה מול זה כשני ערף, ולהזכירם בנשימה אחת? "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" - הפסוק מלמדנו דבר עצום: הקדוש ברוך הוא כביכול מסיח דעתו מהעולמות הגדולים ומסתכל על הארץ הקטנטנת הזו, היא לא פחות טובה מכל הבריאה. ולא רק זאת.

בפסוק ב' מעמידים אותנו על טעותנו - אם חשבתם כי השמים והארץ שוי משקל הם, והקדוש ברוך הוא מביט על שניהם במדה שוה, דעו לכם כי מלך מלכי המלכים מלא כל הארץ כבודו, מסיח דעתו כביכול מהשמים ומביט רק אל הארץ. והארץ היתה תהו ובהו - ההדגשה בפסוק ב' היא אף ורק על הארץ. מפסוק ב' בפרשת בראשית ולא ארץ הפסוקים הבאים בתורה הקדושה, מדבר רק על הארץ. יש לארץ הקטנה חשיבות גדולה בהרבה ממיליוני עולמות גבוהים וגדולים. כמה גדולה ומשמחת הזכות לחיות בעולם הזה. יותר מלהיות בעל בית על מיליוני כוכבים.

אדם קם בבקר נשמתו החזרה אליו במתנה! איזו זכות! הוא מסגל ללכת, שפר עליו חלקו!

עתה נוכל להבין את הברכה "רוקע הארץ על המים", אדם מסגל להציג כף רגל על הארץ, "מכין מצעדי גבר" וללכת.

לה' הארץ ומלואה, וכל החסדים מאתו יתברך. ולפי הכלל (שבת י, ע"ב): "הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו", הודיעו לנו מי נותן המתנה ופרטו והרחיבו עד כמה טובה היא עד למאד.

מאחר שלמדנו היטב את סגית "אלקים ברא שמים וארץ", והשפלנו לשמח בפעלי ה' לשיר ולזמר ולרנן, מלמד אותנו נותן המתנה פרק חדש "נעשה אדם בצלמנו" (בראשית א', כ"ו) - הקדוש ברוך הוא כביכול מסיח דעת מכל הארץ ומביט אל בחיר הבריאה - האדם. כמה חביב ואהוב הוא האדם על בוראו, זו לבד סבה מספקת להיות שרוי תמיד בשמחה רבה.

בספר "חובות הלבבות" בשער הבחינה מבאר כי אדם שרוי בשמחה מביא על עצמו הצלחה גדולה. (פמובו שאין הפונה לליצנות אלא לשמחה פנה) הקדוש ברוך הוא בורא כל העולמות בחר בנו ואהבנו אהבת עולם, אין קץ לאשרנו שזכינו להברא בצלם, לו היינו משיגים טפה מזעיר מהמשג הנאדר להיות נברא בצלם, הן אז היינו השמחים והמאשרים הגדולים ביותר עלי אדמות.

כְּמָה מְרַגֵּשׁ וּמְפַעֵם לַחֲשֹׁב עַל כֶּךָ שְׂכָל מַחֲשָׁבוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִסְבוֹת סָבִיב צִיר אֶחָד - הָאָדָם! וּבְהַמְשֵׁךְ בְּפִרְשֵׁת לֶךְ לֶךְ נִכְתָּב: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לֶךְ לֶךְ... מַעֲתָה מִסִּיחַ ה' כִּבְיָכוֹל דַּעְתּוֹ מִהָאָדָם וּמִדָּבָר רַק אוֹדוֹת אַבְרָהָם "לֶךְ אֶתְנַנֶּה וּלְזָרְעֶךָ..."

כְּמָה גְדוֹלָה הָאָרֶץ שֶׁה' מִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִהַשְּׁמַיִם עֲבוּרָה. כְּמָה גְדוֹל הוּא הָאָדָם שֶׁה' מִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִהָאָרֶץ עֲבוּרוֹ. וְכַמָּה גְדוֹל וּמִיחָד אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצָמוֹ מִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִהָאָדָם וְחוֹשֵׁב רַק עַל אַבְרָהָם אָבִינוּ וְעַם יִשְׂרָאֵל. "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשִׂי גוֹי!" הַשְּׂמָחָה וְהַתְּרַגְּשׁוֹת הַזֵּה צְרִיכִים לְבַעַר בְּעֲצָמוֹתֵינוּ, "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ בְּנִים לְמִקּוֹם". בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. הַהֲבָנָה הַזֵּה בְּלִבְד מִסְפִּיקָה לְאָדָם שֶׁיִּהְיֶה עֹשֶׂיר וְשָׂמַח בְּחֻלְקוֹ, וְכָל מִי שֶׁיִּזְכֶּה וְיִגִּיעַ לְהַכְרָה פְּנִימִית כְּזוֹ יִהְיֶה עֹשֶׂיר, שֶׁהֲלֹא אֵין עֹשֶׂיר אֶלָּא בְּדַעַת. וְהַפְּסוּק מַעֲיֵד עָלָיו "אַשְׁרֵיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ" (דְּבָרִים ל"ג, כ"ט), אַשְׁרֵיךְ - עָלֶיךָ לְהִיּוֹת מְאֹשֶׁר וְשָׂמַח שְׂכוֹר מִשְּׂמָחָה, לֹא רַק בְּפוּרִים אֶלָּא כָּל הַשָּׁנָה.

הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה (פ"י ה"ג) מְבִיא עַל הַפְּסוּק "כִּי חוֹלַת אֶהְבָּה אֲנִי" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב', ה') כִּיצַד הוֹפֵךְ אָדָם לְחוֹלָה אֶהְבָּה? מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְצוּיָה הַשְּׂכִינָה רַק בְּדֵי אֲמוֹת שֶׁל הַלְכָה, וְאֵל הַמִּקּוֹם הַזֶּה מְפָנוֹת עֵינֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֹאוֹת אֶהְבָּה. אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ. מְאֹשֶׁר בְּמִאֲשָׁרִים הוּא הַיּוֹשֵׁב וּמִתְעַמֵּק בְּכָל הַסְּגִיּוֹת. לוֹמֵד וּמְשַׁנֵּן הוּא אוֹתָם בְּהַדְרָגָה מִהַקֵּל לְכָבֵד. הוּא זוֹכֵה לְהִיּוֹת בּוֹן לְמִקּוֹם. זוֹכֵה לְצַלֵּם אֱלֹהִים. עֵינֵי ה' מְבִיטוֹת בּוֹ בְּאֶהְבָּה רַבָּה. וּמַעַל הַכֹּל הוּא הוּא מְרַכֵּז הַבְּרִיאָה!

23. כל שנעשה בעולם בשביל ישראל נעשה

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, הוּא בּוֹרְאֵנוּ וְאוֹהֲבֵנוּ, וּבְרַב אֶהְבַּתְנוּ נִתֵּן לָנוּ אֶת הַרְשׁוֹת לּוֹמַר כִּי הוּא שְׂלָנוּ. שֶׁהֲרִי לֹלֵא רְשׁוֹתוֹ כִּיצַד הֵינּוּ מְהִינִים לְהַעֲלוֹת מַלְאִים אֵלוֹ עַל דָּל שְׂפָתֵינוּ.

"הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטֵינוּ" (תְּהִלִּים ק"ח, ז) - כֶּךָ נִכְתָּב בְּמִפְרָשׁ. וְכָל מִשְׁפָּטֵי ה' הַמִּתְרַחֲשִׁים בְּעוֹלָם נוֹבְעִים מִכֶּךָ שֶׁהוּא אֱלֹהֵינוּ וְאֵנוּ בְּנָיו. לְמָה הַפְּנוּנָה? כָּל דָּבָר הַקּוֹרֶה בְּעוֹלָם קוֹרֶה רַק אִם זֶהוּ רְצוֹן ה'. אוֹלָם בְּאִיזָה אֶפֶן וְאִיזָה אֶפֶי יִשְׂאוּ הָאֲרוּעִים שְׁנִגְזְרוּ מִשְׁמַיִם? "ה' אֱלֹהֵינוּ" - לְטוֹבַתְנוּ, בְּנָיו, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹשֵׁב הַיָּאָד יְהֵא הַכֹּל לְטוֹבַת בְּנָיו.

"הַשְּׁלַח אֲמַרְתּוּ אֶרֶץ" (תְּהִלִּים קמ"ז, טו), כִּשְׁיִרְד גִּשְׁם בְּאַפְרִיקָה ה' שֶׁלַח דְּבָרוֹ, וְלָכֵן יָרַד הַגִּשְׁם, אֲבָל יוֹרֵד הוּא הַגִּשְׁם עֲבוּרָנוּ. "אֲפֹלוֹ סְפִינָה הוֹלְקַת מִגְּלִיָּה לְאֶסְפְּמִיָּא" סְפִינָה הַהוֹלְקַת מִמְּדִינַת גּוֹיִים אַחַת לְשִׁנְיָה לְהַעֲבִיר סְחוּרָה, וְאֵין לָהּ שׁוֹם שְׂיִכוּת עִם יִשְׂרָאֵל, "אִינָה מִתְבָּרַקַת אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל". הַצְּלַחַת הַנְּסִיעָה עֲבוּר יִשְׂרָאֵל.

"אין פרענוות באה לעולם אלא בשביל ישראל". (יבמות סג, א), אם פורצת מגפה בסין וכל היבול יורד לטמיון הרי זה בשביל ישראל.

זהו יסוד היסודות של התורה. הוא ה' אלקינו וכל משפטיו הנעשים בארץ אינם נעשים בגלל היותו אלקי העולם, אלא אד ורק בגלל שהוא ה' אלקינו.

יש לנו אב בשמים שעושה הכל בבריאה עבורנו ולטובתנו, היש שמחה גדולה מזה?

"ויחי בימי אחשורוש... המולך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה" (אסתר א, א), היתכן כדבר הזה, שמלך אחד מלך על מספר כה רב של מדינות. הקדוש ברוך הוא מלך כל הארצות, העלה את אחשורוש למלך על 127 מדינות כדי שיהיה לנו פורים, אין דרך אחרת להבין את השתלשלות המעשה.

כבר בפסוק הראשון של המגלה נוכחים לראות כי ה' הוא אלקינו בכל הארץ משפטיו.

בכל ה - 127 מדינות היו יהודים. יהודים לא היו גרים בארץ אחרת באותה התקופה, היתה זו הפעם הראשונה בהיסטוריה של עם ישראל שכלם היו מאחדים תחת שלטון מלך אחד.

בנהג שבעולם הוא שכאשר מלך חדש עולה לשלטון מתקשה הוא עד למאד להטיל את מרותו על מדינה אחת, קל וחומר בן בנו של קל וחומר שקשה להטיל את משמעת השלטון על מספר ארצות. על אחת כמה וכמה שקשה לשלט על מאה עשרים ושבע מדינות מפורות בעולם מהדו ועד כוש, כדי להשיג הסכם שלום בין שתי מדינות נשפכים דם ויזע רב עד שקוצרים את ההסכם המיחל, איזו עבודה מאמצת צריך להשקיע כדי להשיג אחדות בינלאומית בין כל - כך הרבה מדינות.

והנה קם מלך אחד אשר בגדו כעין מטה קסמים, ובעזרתו הוא מצליח לשלט בגד רמה ללא מלחמות ופוליטיקות על מדינות המפורות בכל קצוות תבל. ההצלחה הפלאית הזו נובעת מעם היות ה' אלקינו, זכינו להיות עקר הבריאה, בני אדם לה' אלקיכם, הקדוש ברוך הוא מסובב את כל המהלכים למעננו, בני היקרים לו מכל.

ורק מי שיוצא מנקדת מבט שכזו ה' אלקינו. וכל הנעשה בעולם נעשה לטובתנו, ושיג את המשמעות העמקה של שמחת פורים.

כי אם לא מבינים זאת, מביטים אל הנס כאל צרוף מקרים שהביא את הנס. לא לזה יקרא שמחת פורים אמיתית!

פורים מתחיל "ויהי בימי אחשורוש", להבין כי כל מעשה הבריאה בשביל הארץ, וכל בריאת הארץ עבור האנושות, וכל בריאת האנושות עבור ישראל. וכשיושבים ומתבוננים בהשתלשלות הנס בשושן הבירה רואים דברים מדהימים: מאות מלכים, שרים, הפרתמים, וראשי מדינות נקבצים ובאים יחדו אל שושן הבירה, זוהי אספה גדולה מקונגרס ומפרלמנט.

לו היינו שומעים על קונגרס שהתאסף לדון בטובת היהודים היינו מתמלאים בהתפעלות והתלהבות, הן לא שמענו עדן על דבר שפנה, והנה בשושן מתאסף לא קונגרס ולא פרלמנט, אלא אספה גדולה בהרבה, והכל אף ורק כדי להיטיב עם היהודים. אמנם היהודים לא ידעו בזמן זה כי המשתה והחגיגות עבורם ולטובתם, אולם מסובב הסבות סובב את המהלכים, וכל משתה אחשורוש נערך כדי שנוכל אנו לערף ולחגג את סעדת פורים!

אבל לאיזה פורים היתה פונתו? תברך, לפורים שילמדנו עד כמה חביבין ישראל ששלך מלכי המלכים הממליך מלכים אבל לו לבדו המלוכה, הוא המנהיג את כלם. מדוע? רק מפני שהוא ה' אלקינו. [נעדין לא עמדנו היטב על סגית השמחה האמתית בפורים, רק נסינו להציב מעט ראשי פרקים].

24. סיבת הצרה - התפלה

חובה עלינו לקרא להקדוש ברוך הוא. רק בתנאי הקריאה הוא עונה לעמו ישראל. בתורה נלמד כי גם כפאשר לאדם ישגן זכיות רבות, הוא חייב לקרא לה' בתפלה. אין משמעות הענין כי הצדיקים צריכים לקרא לה' בכל ענין, שהרי כתוב במפרש: "רצון יראיו יעשה" (תהילים קמה יט), כלומר, אף אם הצדיקים אינם מבקשים, יממש הקדוש ברוך הוא את רצונם. אמנם, יתכן שיהיה צדיק אשר הקדוש ברוך הוא ימלא את מבקשו ויתן לו את צרכיו, בבחינת "טורם יקראו ואני אענה". ועוד נאמר: "חנה... ה' סביב ליראיו ויחלצם" (תהילים לד, ח). הגמרא (יבמות ק"ב, ע"ב) מפרשת זאת: "סביב ליראיו" - בעצם זכות זו שהם יראיו, הקדוש ברוך הוא מציל אותם מפל צרה ומצוקה.

אולם ישנם מקרים שהקדוש ברוך הוא מביא על אנשים, וגם על יראיו, צרה או מצוקה כלשהי, במטרה שיתפללו אליו, שיקראו לו. והקדוש ברוך הוא אינו מענין רק בתפלה הנאמרת על פי הנסח המקבל של הסדור, אלא בתפלה הבאה מקירות הלב. תפלה שהיא בבחינת "שוועתם", "נאקתם", תפלה שהיא צעקה מפנימיות האדם. זה הוא יסוד בהנהגת הבוה עם בריותיו. למרות שבדרך כלל יש לבני אדם את רב צרכיהם, הקדוש ברוך הוא גורם להם לצעק אליו ולבקש ממנו. גם אם ישיב הקדוש ברוך הוא את העבודה לבית המקדש, גם אם יצמיח את קרו דוד, עלינו מטל לצעק ולבקש על כך. אמנם "ה' ימלך לעולם ועד" אולם

עלינו לבקש על כך ולזעק מקירות הלב, שההבטחות יקיימו במהרה.

25. הנהגת הבורא - חסד

נאמר בתהלים (קמ"ה, יז): "צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו", הכונה בפנינו "חסיד" היא כי הקדוש ברוך הוא עושה חסד. מה שעושה הקדוש ברוך הוא הוא רק חסד. אפלו כאשר האדם אינו מכיר במעשה שעשה עמו הקדוש ברוך הוא שהוא מעשה טוב עבורו, מעשה חסד, היטיבה אתו הנהגת הבורא. וגם אם עד סוף ימיו לא יכיר שהיתה הנהגה זו בבחינת חסד, לאחר מאה ועשרים, בעולם האמת, יתבררו לו הדברים, כך שיגיע עד כמה גדול היה עמו חסד הבורא, גם במקרה שלא חשב כך בעודו בחייו.

אם כך, נשאלת השאלה, מדוע צריך האדם לבקש מה', לדגמה, "יהי רצון שתשלח לי רפואה שלמה"? והלא הקדוש ברוך הוא יודע מה טוב ממילא. איך יוכל האדם להתערב במעשי בוראו ולבקש ממנו לעשות את רצונו, והלא רצונו של הבורא הוא החסד האמתי לאדם?! כאשר רופא ממחה בודק אדם חולה, ורושם לו מרשם מסוים, על מנת שיטל את התרופה וכך יתרפא, האם יכול החולה לבקש מהרופא להתרפא ללא מרשם, להתרפא ללא נטילת התרופה?! והרי הקדוש ברוך הוא הוא הממחה, הוא יודע מה טוב לאדם, אם הוא שולח לו משהו, אנו מאמינים כי יש בכך חסד עבור האדם, "כל ארחות ה' חסד ואמת" (תהילים כ"ה, ז), אם כן מדוע מבקשים מה' מדוע אנו מתפללים "יהי רצון מלפניך", האם הבקשה היא שהי' ישנה כביכול את רצונו לרצון אחר שעבר לנו לבני האדם יותר מרצונו של בוראו, תשובה לכך תבאר בקטע הבא.

26. תפילתם של צדיקים

הגמרא (יבמות ס"ד ע"א) שואלת, מדוע לא היו לאברהם ולישרה בנים. ללוט היו בנים, לנחור היו, לתרח היו בנים, ואף ללבן היו. שנים רבות סבלו אברהם ושרה. צערם היה עצום. כאשר הקדוש ברוך הוא הבטיח לאברהם: "שכרך הרבה מאד", שאל אברהם: "מה תתן לי?" איזה שכר תוכל לתת לי "ואנכי הולך ערירי"?! היתה זו שאלה פואטית, צערו של אברהם אבינו היה ללא גבול. צערו היה אף גדול יותר מאדם רגיל שאין לו ילדים. הרמב"ם אומר כי אברהם חי בעולם, אך ורק על מנת להעמיד אמה שתעבד את בורא העולם. זו היתה שאיפתו של אברהם אבינו וזו היתה שאיפתם של יצחק ויעקב.

לכך ערגו האבות, למטרה זו הם יחלו, שאפו ורצו בכל לבם. על כן גם כה גדול היה צערם של יצחק ורביקה. במשך שנים הם התפללו. "וינעתר", זה הוא בטוי

לתפלה חזקה מאד, בכל הכח. במשך שנים רבות הם שפכו דמעות כדי לזכות לבנים. גם רחל אמנו אמרה לעקב: "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (בראשית ל, א). זה הוא בטוי נורא של צער. לא שוים חיה, אמרה רחל, אם אין לה בנים.

הגמרא עונה על השאלה, ומלמדת כלל גדול: "מלמד פי הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתם של צדיקים". לכן צער הקדוש ברוך הוא את הצדיקים בצער מניעת הבנים. על מנת שישפכו את לבם יום יום לפניו, על מנת שייאספו את דמעוניהם. "הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתם של צדיקים". באשר לתמלא מדת התפלה אותה רוצה הקדוש ברוך הוא לקבל מהם, הוא יתן להם את מבקשם: "וְאֵת שׁוֹעֲתָם יִשְׁמַע וְיִוְשִׁיעֵם".

נאמר כי הקדוש ברוך הוא מתאנה דוקא "לתפלתם של צדיקים", לא לתפלתם של אנשים פשוטים, [כלומר לאנשים עמי הארץ שאינם יודעים ומכירים בחשיבות התפלה]. אלא של צדיקים דוקא. ומדוע מתאנה הקדוש ברוך הוא לתפלת הצדיקים? כי הקדוש ברוך הוא רוצה לעשות חסד, "צדיק ה' בכל דרכיו", והחסד הגדול ביותר שיוכל אדם לקבל הוא החסד שבא מתוך צעקה אל ה'. החסד שבא מתוך הידיעה, האמונה וההרגשה שהקדוש ברוך הוא הוא היחיד שיכול לתת. זה הוא היין הטוב היוצא מן הענבים המבחרים. הקדוש ברוך הוא אינו מענין בנין חמוץ היוצא מהענבים הפשוטים, הוא אינו מענין בתפלתם של רשעים, את תפלותיהם של צדיקים הוא מחפש. הוא מענין ביותר שלמות, המגיעה מתוך תפלה ובקשת רחמים.

ינוכאמור אין הפונה בדבריו שהקדוש ברוך הוא חפץ רק בתפלת צדיקים באברהם דוקא, אלא רק שלא יהא רשע שאין לו ענין להתחבר לה', אולם כל החפץ להתקרב לה', בודאי חפץ ה' כמו כן בקרבתו].

אברהם אבינו לא היה חסר כל שלמות. באשר אמר לו הקדוש ברוך הוא: "לך לך", הוא היה כבר אדם זקן, שהשיג גדלות ללא שעור בדעת אלקים. הוא הגיע לדרגת "רב האנושות". הוא גלה והרצה לאחרים את דרכי ה' בעולם. הוא הבין את מהות העולם ולמד זאת לאנשים. במעשיו הוא קים: "הודו לה' קראו בשמו, הודיעו בעמים עלילותיו" (תהילים ק"ה, א).

הוא נהג להסתובב בעולם, ללמד להנחות ולכוון את האנשים לדרך ה'. אף על פי כן בקש הקדוש ברוך הוא שאברהם אבינו יהיה משלם יותר, על כן צערו בחסרון הבנים. אברהם צעק בצער, הוא זלג דמעויות ויחד עם זאת הוא גדל בהפירה, באהבת ה'. האמונה התעצמה והפכה להיות אצלו בורה יותר ויותר.

בכל יום ויום, בעקבות תפלותיהם, נעשו האבות גדולים יותר בהכנעה, בענוה, ביראה, במדרגות רוחניות. ולבסוף, לאחר שהשלימו את אישיותם, נענה להם

הקדוש ברוך הוא, "ואת שועתם ישמע וישועם" (תהילים קמ"ה, יט).

27. תכלית האדם - תפילה

מכאן שתפילה הנה השג עבור האדם. אנו באים לעולם הזה, על מנת שנתפלל. "האלקים עשה שיראו מלפניו" (קהלת ג', יד), "עשה" הוא מלשון יצירה, כמו: "ה' שמים עשה", הקדוש ברוך הוא יצר את השמים, על מנת שהמתבונן בהם, ירא ממנו. הקדוש ברוך הוא ברא את העולם כלו לאותה מטרה. היסורים אותם מביא הקדוש ברוך הוא על האדם, מטרתם היא, אפוא, להביא להכרה בו. "היסר... המלמד אדם דעת" (תהילים צד, י). הקדוש ברוך הוא מלמד את האדם לדעת אותו. העולם סובל, על מנת שידע כי יש לו בורא, האדם סובל, על מנת שיזכר תכליתו.

במקום שישקע האדם בשנה של גשמיות וישכח את מטרת ביאתו לעולם, מעוררים אותו היסורים לזכר את בוראו, על מנת שיפקח את עיניו, יצחק ויבקש מה' על ישועתו, וכך גם יגיע לדעה את ה'.

על כן, כבאשר רואה האדם כי יסורים באים עליו, והוא מתפלל: "יהי רצון", פרושו של דבר, יהי רצון ה' במטרתו ביסורים אלו, והוא שהאדם ישיג שלמות בעולם הזה, שיגדל בדעת עוד ועוד. כי מדעת ה' מגיעות כל המדות הטובות, ואת זאת ישיג באמצעות היסורים שכן באמצעותן ישיג את התפילה, וכמו שיבאר להלן.

כמו שאומר רבנו יונה בשערי תשובה (שער שני אות א') על הפסוק: "בה' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל" (ישעיה מה, כה). אלה המגיעים להכרה בבורא בצורה ברורה, הם "יצדקו", הם הופכים להיות צדיקים. "ויתהללו", ישבחו אותם על מעלותיהם.

בני ישראל ירשו מדות טובות. אולם קורה שהן נרדמות באדם, ומאחר שהן רדומות ואינן בשמוש, הן נשכחות ואובדות כליל. אולם אם האדם עובד על יראת ה', על אמונה, על ברור בידעה ובהרגשה של "דע לפני מי אתה עומד", אזי "יצדקו" בני ישראל - נעשים צדיקים, "ויתהללו" הם הופכים להיות משבחים.

על כן, אדם הסובל יסורים, הוא אדם אחר.

נאמר: "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים" (דברים ה, יד), כל מי שהיה פעם עבד, יש לו הרגשה אחרת כלפי עבדים, הוא מרחם עליהם יותר. העבדות במצרים הביאה תועלת. "כי גרים הייתם בארץ מצרים". מי שהיה גר וחש תחושת גרות, מסגל להבין ולאהד גרים. אבל לא רק תועלת זו קיימת מעבדת היות עם ישראל עבדים

וגרים, התועלת הגדולה יותר נובעת מן השלמות הגדולה של הכרת הבורא, מדעה. מעבדת "היוצר גויים". כאשר אדם רואה שבאות עליו צרות, עליו להבין כי הקדוש ברוך הוא רוצה שיתעלה הוא מהן. עומדות בפניו שתי אפשרויות, אשר תכליתן אחת היא: להביא את האדם לשלמות האחת, שיתעלה ויגיע לשלמותו בעקבות הצרות, והשנייה להביא אותו לשלמותו בעקבות תפלה. צריך האדם, אם כן, להתפלל ולבקש מהקדוש ברוך הוא ששלמותו תגיע בעקבות התפלה.

על כן כאשר האדם צועק בכל כחו, הרי רצונו של הבורא שתגיע השלמות דרך היסורים התבטל עקב רצונו של האדם לחפש שלמות דרך התפלה והאמונה. וכך נענה האדם, כאמור: "העונה לעמו ישראל בעת שועם אליו".

לפיכך, התפלה היא הצלחתו של האדם. כי כל העולם פלו לא נברא אלא בשביל היראה. "סוף דבר..." קהלת, ראה והפיר את כל הבריאה והגיע למסקנה כי הכל "הבל הבלים". אולם כאשר נוטלים את העולם פלו ומתבוננים בו, מתברר כי ישנה תכלית לעולם, "הכל נשמע", הבריאה פלה נבראה למטרה של "את האלקים ירא", הכל נברא על מנת שנגיע האדם ליראת ה'. "ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם".

כל העולם נברא עבור האדם השומר את מצוות בוראו וירא ממנו. וכאשר האדם מתבונן בשמש הזרחת ומברך: "ברוך... יוצר המאורות", או נוטל כוס מים ומברך באפן ברור ובקול רם: "ברוך... שהכל נהיה בדברו". אומר הקדוש ברוך הוא, אם אתה מקים צעקה מתוך שמחה, קורא לבוראך מתוך כוס המים שבנדך, ומקים בכך: "שירו לו זמרו לו" (תהלים קה, ב), אם כך נוהג אתה, אין סבה להביאך לצעק לרפואה: "יהי רצון מלפניך". שהרי זה הוא רצונו ותברך, והאלקים עשה שיראו מלפניו, ויכירו בו.

28. הכוונות לשלימות התפילה

בעל "חובות הלבבות" בשער השבון הנפש מלמד אותנו מה היא תפלה, ואומר: "וראוי לך אחי שתדע שפוננתנו בתפלה אינה כי אם כלות הנפש אל האלקים".

רבנו בחיי מלמדנו בפרק זה חמשה עקרונות בתפלה:

העקרון האחד, געגועיו של האדם אל ה'. האדם אינו יודע כי נפשו עורגת אל האלקים. "מבעה זה אדם" (ביק דף ג' ע"ב), האדם אינו יודע מה הוא מחפש. הוא סבור שהוא מחפש דבר מסוים, אך בעצם הוא מחפש את בוראו. ועל כן נאמר: "ישמח לב מבקשי ה'" (תהלים קה, א). נפשו של האדם מחפשת את בוראה. מציאות הבורא בעולם, געגוע אליו בעולם הזה, זו היא השמחה של האדם. לוי הנה העולם מבין את זאת, כל העולם הנה משתתף בשמחה זו, להתגעגע אל הבורא ולבטא

זאת בתפלה. פאָשר האָדס מברך: "ברוך אתה ה'... במלה "אתה", הפונה, אני רוצה להתקרב אליך, להדבק בך, לראות אותך. זאת גדולתו של האדם, פאָשר הוא מצוי בדרך זהו של שאיפה ורצון להתקרב אל בוראו. ולדרך זה הוא מגיע בעזרת התפלה: "כלות הנפש", הנשמה יוצאת לקראת בוראה.

העקרון השני, אותו מלמד בעל "חובות הלבבות" הוא "וכניעתו לפניך", על האדם לחוש כי כל דבר קטן אותו הוא מבקש, יבוא ויבקש מבוראו. כך לומד האדם לדעת כי הוא חסר אונים, אפסי. וכאשר יעמד לפני מלך המלכים, יחוש בהסרוננו. יכיר באפסותו. זו הענוה הרצינה. זה פרוש המלה "עבודה": האדם הוא עבדו של הבורא. אדם עלול לשפח נקדה זו במהלך חייו. אולם פאָשר הוא מתפלל כראוי, הוא מתחיל להבין עד כמה הוא חסר ערך, חסר אונים. כניעתו אל ה' הפאה בעקבות התפלה, היא השג גדול.

העקרון השלישי, הוא: "עם רוממותו לבוראה", על האדם לרומם את בוראו, לברר לעצמו ולהפיר עד כמה גדולים מעשי ה', עד כמה גדולות פעולותיו, בריותיו, השמים וכל צבאם. כמה גדולים כוכביו, בלי מספר. האדם צריך ללמוד על פח הבורא, וזאת יעשה בעזרת התפלה. "לך ה' הגדלה התפארת והנצח וההוד". פסוקי דזמרה הם כמו למוד הש"ס, פאָשר אומרים אותם כראוי ובכונה. לשם כך יש להגיע אל התפלה בזמן, ואפלו לפני הזמן, ולנצל את המלים. כל מלה בפסוקי דזמרה היא מתוקה מדבש. אף שלגדלתו של הבורא "אין חקר", אף על פי כן יש לספר על כך: "וגדלתך אספרנה".

העקרון הרביעי, בדבריו של בעל "חובות הלבבות", הוא: "הודאתו לשמו" - עלינו להודות לקדוש ברוך הוא ללא גבול. מיד פאָשר פוקחים את העינים בבקר, להודות: "פוקח עורים". לאחר מכן יש להודות על כלת ההליכה, על הבגדים, על האפשרות ללבשם. ברכות והודאות לאין שעור, זו היא מהות עבודת ה' בעולם. "מעתה ועד עולם".

העקרון החמישי, הוא הפרה כי רק הקדוש ברוך הוא יכול לתת. על פן "השליך כל יחבד עליו". צריך לבקש הכל ממנו. אין לומר "איני רוצה להטריח את בוראי..." כי יש לבקש הכל ממנו בלבד. אף לפני התפלה יש לבקש. יש גם לבקש על פונה בתפלה: "ה' שפתי תפתח". אי אפשר להצליח בתפלה ללא סייעתא דשמיא.

זו השלמות המגיעה מהתפלה. פאָשר האדם רואה כי באים עליו יסורים, גבין כי קבל רמז משמים, כי דורשים ממנו שלמות. כך יגיע לשלמות בתפלה.

כל אדם מתיסר בעולם הזה, אין אדם בעולם שהכל נעשה כרצונו. על האדם לנצל את התפלה על מנת להגיע לאותה שלמות, אותה מבקש ממנו הבורא

יתברך.

29. מזמור לתודה

תהלים ק':

- א. מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ.
- ב. עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה.
- ג. דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו.
- ד. באו שערינו בתודה חצרתיו בתהלה הודו לו ברכו שמו.
- ה. כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דר ודר אמונתו.

מהו המקצוע שלי?

הבורא נטע אותנו בעולם נפלא! שטוף שמש ואור, פרש לנו שמים מאירים וכוכבים נוצצים, נתן לנו אברים הבנויים בצורה מתחכמת לשרתנו, העניק לנו בית ומשפחה. ומה הוא מבקש מאתנו בתמורה לכל חסדיו?

הבורא נתן לעם היהודי, תורה ובה מצוות רבות, מדוע הוא רוצה שנקים את כל אותן מצוות? אפשר שהוא מתעשר מקיום מצוותינו? מה אנו מוסיפים לו אם אנו מקיימים מצוות, והרי הבורא לא יחסר דבר גם אם לא נקים אותן?

אלא תפקידנו, תכלית כל אחד מאתנו: "להודות לבורא"! עלינו להשתמש במחשבה, בדבור ובמעשה שלנו, להודות לבורא על כל הטובות שהשפיע עלינו, והמצוות עוזרות לנו לקיים את התכלית הזו, להודות לאלקים. כיצד?

לדגמא: מצות הנחת תפלין - כאשר אדם מניח תפלין, הוא מודה בדרך זו לאלקים על שנתן לו ראש וזרוע, להניח עליהם תפלין של ראש ושל יד, שהרי מת אינו מניח תפלין ואין צורך להניח לו, כפתיב (תהלים קטו, יז): "לא המתים יהללו קה", ורק אדם חי יכול להודות.

מצות מזוזה - בקביעת מזוזה בפתח הבית, אנו מודים לבורא על שנתן לנו בית, ואיננו דרי אהלים. אין קובעים מזוזה על ספסל ברחוב, ורק הזוכים המאשרים, שקורת גג נתונה לראשם, לאות תודה לבורא - הם קובעים מזוזה בפתח הדלת.

מצות ציצית - יש להטיל ציציות על בגד צמר בעל ארבע כנפות, כדי להביע תודה לבורא, שזכה אותנו ללבש בגד, שכן הלוּבש חבית עץ אינו חייב בציצית.

מצות אכילת מצה - להודות על שהוציאנו הבורא ממצרים ואנו היום בני חורין ואיננו משעבדים!

אסור אכילת שרצים - האדם מטבעו נרתע מאכילת נמלים, צפרדעים, מקקים וכדומה, מאכלים שמלבד היותם אסורים ומתעבים גם גורמים למחלות רבות וקשות, אך גם בפעלה פשוטה זו, המנעות מאכילת שרצים, אנו מקיימים מצות הבורא ומודים לו על שאסר עלינו מאכלים מזיקים.

מצות פדיון הבן - במצוה זו אנו מביעים תודה על שה' נתן לנו בן.

אסור שעטנז - כאשר אנו בודקים בגד, לודא שהוא נקי מתערבת צמר ופשתים, נקי משעטנז, אנו מביעים בזה תודה לבורא על שנתן לנו בגד ללבש.

כל מצוה ומצוה מתרנגג המצוות היא בטוי של הכרת הטוב ותשלוים זעיר להקדוש ברוך הוא על כל חסדיו.

אם כן, המקצוע של כל אחד מאתנו הוא "מזמור לתודה".

בכל פעלה ומחשבה שאלנו אנו מביעים את הכרתנו בשפע הטובות שה' משפיע עלינו, וכל מצוה מסייעת לנו להתמקד בחסד אחר. הבורא נתן לנו מצוות פדי שיקל עלינו להודות לו, ועל ידי כך נגיע לשלמות. הרמח"ל ב"מסלת ישרים" כותב, שככל שענין מסיים יותר פשוט וקל, כך הוא גם יותר מזנח, ישנם אנשים המדקדקים במצוות, אך לא זוכרים שהמצוות תפקידן הבעת תודה (כמבואר בספר חובת הלבבות), דוד המלך בתהלים מזכיר לנו, שתכלית הכל הוא "מזמור לתודה - הריעו לה' כל הארץ", להודות לבורא על השפע שהעניק לנו. ואם אדם רוצה באמת להגיע לדרגת הודיה משלמת לבוראו, עליו להכיר בחסד ה' הנתן לכל האנושות, ולא רק במה שנתן לו כפרט.

האם יש לי על מה להודות לה'? מה אלקים נתן לי, בכלל?

ישנם שני סוגי חסדים, ישנם חסדים פוללים - חסד הנתן לכל ברואי עולם, וישנם חסדים פרטיים. לכל אדם מעלות המיוחדות לו, מעלות שלא זכה בהם הזולת.

למשל, אתה גבוה במיחד, לכן קל לך יותר. כאשר אתה עומד באוטובוס - אתה מגיע בקלות לאחוז בידיית, כשהנך חפץ בדבר מה המנח גבוה - אין לך צרך בסלם, אתה מושיט ידך, והנה הגעת! ה' יחד אותך ועליך להודות לו על כך, שהרי לאדם נמוך, יותר קשה מאשר לך.

אתה עשיר - וזה חסד פרטי שנתן לך! נניח שכלל שכניך וחבריך אין כל כך הרבה כסף כמו שיש לך - עליך לשמח על כך שאתה מיחד מהם, שהרי ברגע שתשמע

שְׁלַכְלֶם יֵשׁ סְכוּם כֶּסֶף כְּשֶׁלֶךְ, כְּבָר תִּהְיֶה עֲצוּב וּמְדַכָּא, תַּחֲוֵשׁ כְּעָנִי. וְלָכוּן בְּדַבְרֵי
בְּהֵם אֶתְּהָ יְחִידֵי - הוֹדָה לְבוֹרָא עַל שְׂיַחַד אוֹתָךְ בְּהֵם!

אֶתְּהָ חֲכָם! - אֶתְּהָ יוֹתֵר חֲכָם מִכָּל אֶחָד אַחֵר (אוּ שְׂאֶתְהָ חוֹשֵׁב שְׂאֶתְהָ חֲכָם מִכָּל) תִּצְעַק
תּוֹדָה! יִשְׁנֵם כָּל כֶּךָ הַרְבֵּה חֲסָרֵי תִּבְוֵנָה, כֹּה רַבִּים הֵנָּם חֲסָרֵי טַקֻּט וְקִשָּׁה לְהֵם
לְהִסְתַּדֵּר עִם אֲנָשִׁים, תֵּן תּוֹדָה לְבוֹרָא עַל שְׂחֲנֵן אוֹתָךְ בְּדַעַת! שְׂאֶתְהָ מְלֵא טַקֻּט!

אֶתְּהָ בְּרִיא! מִכְּמָה מַחְלוֹת לֹא עָלִינוּ הֲצִיל אוֹתָךְ הַבוֹרָא? בְּכִמָּה יְחִידִים יַחַד אוֹתָךְ
עַל פְּנֵי כָּלֶם? אֵין לָךְ בְּעֵינָה כְּמוֹ פְּלוֹנִי, וְאֵינְךָ בְּצָרָה כְּמוֹ אֶלְמוֹנִי, תַּרְגִּישׁ זֹאת הֵיטֵב!
יֵשׁ עָלֶיךָ הַשְּׁגָחָה פְּרֻטִית מִיַּחַדָּת! אִם כֶּךָ עָלֶיךָ לְהַרְגִישׁ חַיֵּב יוֹתֵר מִכָּל אֶחָד אַחֵר.

אָבֵל בַּל נִשְׁכַּח לְהַתְּבוֹנֵן גַּם עַל חֲסָדִים הַמְשֻׁפָּעִים עַל הַכָּלָל כְּלוֹ: לְרַב בְּנֵי הָאָדָם -
שְׂתֵי כְּלִיּוֹת, אֵיזָה חֲסָד עֲצוּם הוּא זֶה? כְּלֵיָה אַחַת לְמַעֲשֵׂה מִסְפִּיקָה, אֶךְ הֵנָּה
הַבוֹרָא דָּאָג לָךְ ל"כְּלֵיָה רְזֻרְבָה", מִמָּשׁ מְרַגִיעַ! שְׂנֵי נַחֲרִים נִטַע הַבוֹרָא לְכָל
בְּרוּאֵי, כְּדֵי שְׂאֶחָד יִהְיֶה פְּנוּי כְּשֶׁחֲבָרוֹ סְתוּם. יֵשׁ לָךְ מֵיָם! הַיִּשָּׁר עַד לְבִיתְךָ! אֵינְךָ
צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לְשׂוֹאֵב הַמַּיִם תַּמּוּרַת מַיִם דְּלוּחִים הַמּוּבָאִים בְּנֵאדוֹת מְעַפְּשִׁים.
הַבוֹרָא מְלֵא אֶת הָעוֹלָם בְּאִוִיר הַנְּחוּץ לְנִשְׁימָה, אִוִיר חֲנָם! לְלֹא צָרְךָ לְתוֹר וּלְחַפְּשׁ
אַחֲרָיו! וְהַשְּׁמֵשׁ זוֹרַחַת מְדֵי בִקָר, וּמְאִירָה אֶת יוֹמְךָ.

אִם אֶתְּהָ מוֹדֵעַ לְכָל הַטּוֹבוֹת, הַצְּמִד לְמַקְצוּעַ "מְזֻמּוֹר לְתוֹדָה". הַיִּסוּד לְהַשִּׁיג
הַצְּלָחָה בְּחַיִּים הוּא: לְהוֹדוֹת עַל אֲשֶׁר מְקַבְּלִים, לְהַכִּיר בְּהֵנָאת הָאוֹר, בְּגִדְלוֹת
הַחַיִּים, בְּמִתְנַת הַמַּיִם, בְּמִתְנַת הַבְּגָדִים, בְּמַעֲלַת הַרוּחַ, לְהַעֲרִיךְ עַד בְּלֵי דֵי אֶת
תְּקִינוֹת מְעַרְכַת הָעֶפּוֹל! מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵס וְחִלְיָה בְּעִיּוֹת עֶפּוֹל, לֹא מְעַנֵּן אוֹתוֹ
ה"וּוֹלוֹ" וְדִירַת הַקֶּיץ, וְאִוִירוֹן פְּרֻטִי, כָּל מְעַנֵּנֵי זֶה לְזָפוֹת בְּבְרִיאוֹת! וְאִם אֶתְּהָ
זוֹכָה בְּכֶךָ תִּהְיֶה שְׂכוֹר מִשְׂמָחָה! וּכְשֶׁתִּשְׂמַח עַל כָּל פְּרֻט הַנֶּתֶן לָךְ, וְתִבְחִין
בְּפְרִיּוּלְגִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל הַקְּרוּבִים לָךְ, תִּבְיֵן שְׂצָרִיךְ לְהִיּוֹת "הַרְיַעוּ לְה' כָּל הָאָרֶץ"
וְגַם הַסּוֹבְבִים אוֹתָךְ יִלְמְדוּ מִמֶּךָ לְהַעֲרִיךְ אֶת הַשְּׁפַע בּוֹ זָכוּ.

כְּשֶׁם שְׂאֵנוּ מְחַנְכִים אֶת יְלָדֵנוּ הַקֵּט לּוֹמֵר "תּוֹדָה" עַל סְכָרָה שְׂנַתְנָה לוֹ, כֵּן עָלִינוּ
לְחַנְכוֹ לּוֹמֵר "תּוֹדָה" לְבוֹרָא עוֹלָם עַל כָּל חֲסָדָיו, לְבָרְךָ עֲמוֹ בְּרֵהִיטוֹת לְפָנֵי אֲכִילָה
וּשְׂתֵיָה, וְלֹא כְּאוֹתָם אֲנָשִׁים הַמְּבָרְכִים בְּשִׁפְתֵיָם סְגוּרוֹת וּפּוֹתְחִים אֶת פִּיהֶם רַק
לְכַבּוֹד הָאָכֵל, עָלִינוּ לְלַמֵּד אֶת הַיְלָד לְהַבִּין אֶת מִשְׁמַעוֹת הַבְּרָכָה: אָנוּ מוֹדִים
לְבוֹרָא עַל שְׂהוּצִיא לָנוּ לְחֵם מִן הָאָרֶץ, עַל שְׂבָרָא לָנוּ פְּרִי מְהַעֵץ וְכוּ', עַל שְׂנַתְנָן לָנוּ
יוֹם מוֹאֵר, וְעַל שְׂנַתְנָן לָנוּ לִילָה חֲשׂוּד.

30. חידה: מדוע אנו זקוקים ללילה?

לולא הלילה, שהוא זמן המיוחד לשנה, אנשים לא היו מפסיקים ממלאכתם והיו
מתמוטטים מעייפות ויגיעה.

לילה, הנו מעיל של יפי, אור צח, צלול, המעניק חונית מסתורין, האהובה על האנשים.

והכי צד היינו קובעים תאריך כל שהוא, לולא סיבובי יום ולילה? חוש את היפי של הלילה, אחר ספר זאת לילה! (הוא כבר לא יפחד יותר מן החשך!) ואחר - כך אמר זאת לאנשים הסובבים אותך. אם נדע להודות על הטובות ולא נתיחס אליהן כמובנות מאליהן, לא נרמס אותן ברגלינו ולא נבעט בהן, נחוש רגשות תודה לבוּרָא, ואז נתמלא אהבה אליו על כל הטוב אשר גמלנו. וככל שנתבונן יותר בחסדים הגדולים נאהב יותר את הבורא, וכשאנחנו אינך מסתפק ב"תודה" אותה אנה אומר, אלא רץ להביא אחרים לדרך התודה, זה אות שהנך מודה באמת. להביא את העולם למצב של "הריעו לה' כל הארץ".

31. כל המדענים נותנים לך יד! כולם לצדך!

באקדמות של שביעות נאמר "אלו כל דרי עולם היו סופרים..."

לו כל האנשים בעולם היו זונחים כל עסוקיהם, ובמשך 24 שעות ביממה היו כלם רושמים את שבחי ה', עדן לא היו בגדר "מתחילים" בעבודה גדולה זו של שבחי הבורא. מדענים, פרופסורים, אסטרונומים, גאולוגים, רופאים ועוד. כל אחד במקצועו הוא, מגלה תגליות, מפענח סודות המידק והסלע, מרחף בין גלקסיות ענקיות, ומבלי להתפונן הם מגישים לנו את תוצאות העבודה שלהם, את מסקנות של נפלאות הבורא. טובי המדענים עסקו בבניית רובוט המסגל - להניע אצבעות, עסקו שנים במציאת סוגי הכיפופים הנדרשים על מנת שיד הרובוט - תכתב! ואלו אנו - כותבים ללא מחשבה כלל, על אלפי הפעילות הכרוכות בפעלה פשוטה כזו!

"הריעו לה' כל הארץ" כל אדם בתחומו, מריע לבורא עולם! האסטרונומי הראשון שהעפיל לגרם, מה אמר בעלותו על קרקעית הגרם?

"שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה!" (ישעיהו מ).

וכאשר מגיעים לדרך של "הריעו לה' כל הארץ" אפשר להגיע לפסוק הבא, אותו כותב דוד המלך בתהלים מזמור ק' - "עבדו את ה' בשמחה" - מהי "עבודה": כשמבינים כמה אנו חגבים למישהו, אנו רוצים להחזיר לו, לשלם לו, לעבד למענו, כאשר אנו מבינים מה ה' נותן לנו, אנו חשים רצון עז לשלם לו, לעבד למענו, אבל הרי הבורא לא זקוק לי, במה אעבד לו?

כל העבודה שלי לבורא היא - להודות, בכל קיום מצוה - אני "עובד" - מודה לבורא, אבל... "עבדו את ה' בשמחה" אם עובדים, לעשות זאת בשמחה.

כְּאֲשֶׁר אָנוּ נִכְנָסִים לַחֲנוּת רְהִיטִים וְרוֹכְשִׁים מְעַרְכֶת סְלוֹנִית מְפֹאָרֶת, אָנוּ שְׂמֵחִים לְקַבֵּל אֶת הַרְהוּט הַחֲדִישׁ, אֵדָּ אִין אָנוּ מְשֻׁלְמִים בְּלֵב שְׂמֵחַ, אוֹלָם בְּעִבּוּדַת ה' אָנוּ מִתְבַּקְּשִׁים לְשִׂמְחַ בְּשַׁעַת "הַתְּשׁוּלוּם", בְּשַׁעַת עֲשִׂית הַמְצֻוֹת, שֶׁהָרִי ה' נוֹתֵן וְנוֹתֵן וּמֹגִיעַ לוֹ "תּוֹדָה" בְּלֵב שְׂמֵחַ. אֲבָל אָנוּ בְּמָה מִחֲשַׁבְתָּנוּ נְתוּנָה? לָמָּה אִין לִי בֵּית כְּמוֹ פְּלוֹנִי, מִדוּעַ אִינִי עֹשִׂיר כְּמוֹ אֶלְמוֹנִי, וְאִין לִי מִשְׁרָה נִכְבְּדָה וּמְכֻוֹנִית חֲדִישָׁה, אִם כֵּן... הַבּוֹרָא עוֹד חָיֵב לִי... לוֹ תִּשְׁאַל אֶת אוֹתָם מְצַלִּיחִים... הֵם יִגְלוּ אֶת אֲזָנָה, כִּי הֵם מְקַנְאִים... בָּדָ! אִין לָךְ דְּאָגוֹת מְמַנְיוֹת, אִינָךְ נְתוּן בְּמֵאבְקֵי שְׂרָרָה! מְבַגְרִים יִקְנְאוּ בָּךְ עַל שֶׁהֵנָּךְ צָעִיר, וְלִפְנֵיךְ שְׁנִים רַבּוֹת יוֹתֵר, צָעִירִים מִמֶּךָ מְקַנְאִים עַל כִּי חוֹיֶת יוֹתֵר וְעַל כֵּן חָכָם אַתָּה מֵהֵם. כֵּן שְׂבַכְל מֵצַב בּוֹ הֵנָּךְ - עֲלִיךְ לְרֵאוֹת אֶת הַטּוֹב הַרֵב שֶׁה' נָתַן לָךְ, וְאַתָּה מְקַבֵּל וּמְקַבֵּל. אָנוּ צָרִיכִים לְהַתְנַהֵג לְפָחוֹת כְּמוֹ "בֵּן אָדָם", לְהַפְרִיר הַטּוֹבוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לָנוּ. בֵּין כָּל הַדְּאָגוֹת הַמְקִיפוֹת אוֹתָנוּ, אִינְנוּ דוֹאֲגִים, אֶת הַדְּאָגָה שֶׁל "מָה אָשִׁיב לְה' כָּל תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי"? (תְּהִילִים קטו) דָּוִד הַמֶּלֶךְ, דְּאָגְתוֹ הִיִּתָּה נְתוּנָה לְחוּב הָעֲצוּם שֶׁהוּא חָיֵב לְבוֹרָא. הוּא הַפְרִיר בְּמִתְנּוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ: שְׂתִי עֵינַיִם, שְׁנִים טְבָעִיּוֹת! אֲוִיר וְשִׁמְשׁ! וְהוּא דָּאֵג מְקַרֵּב לִבְךָ הַכִּיצַד יָשִׁיב לְה' עַל הַטּוֹבוֹת! אָנוּ, אִינְנוּ מְטַרְדִים בְּשִׁנְתָּנוּ עֵקֶב כֵּן, הַכִּיצַד נַחְזִיר אֶת הַחוּב הָעֲצוּם לְבוֹרָא!?

אֵדָּ דָּוִד, בְּאַהֲבָתוֹ הַגְּדוֹלָה לְבוֹרָא, תִּפְסֵס כְּאוֹצֵר יָקָר כָּל הַזְּדַמְנוֹת שֶׁבָּהּ יִכַּל לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְבוֹרָא. הֵנָּה, יֵשׁ לִי אֶפְשָׁרוֹת לְהַשִּׁיב מִשְׁהוּ לְה'. וְזוֹהִי מַעֲלַת "עֲבָדוֹ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה", תִּשְׂמַח שְׂיֵשׁ לָךְ הַזְּדַמְנוֹת לַעֲשׂוֹת זֹאת! וְאֵז לְהַגִּיעַ לְשַׁעַר מְאִיר יוֹתֵר "בּוֹאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה".

כִּיצַד "נְבוֹא לְפָנָיו" לְפָנֵי הַבּוֹרָא? מָה עֲלִינוּ לַעֲשׂוֹת כְּדִי לְחוּשׁ קִרְבָּה אֵלָיו? לְהִיּוֹת קְרוֹבִים לְמָקוֹם שְׁלוֹמְדִים בּוֹ תּוֹרָה, לְאַהֲבַת יְשִׁיבוֹת, לְלַכֵּת לְרֵאוֹת פְּנֵי צְדִיקִים, לְלַכֵּת בְּשִׂמְחָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, לֹא לְבוֹא מֵאַחַר לְתַפְלָה, לֹא לְהַכְנִס לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּכַפּוּי שֵׁד, וּלְצַפּוֹת לְסִיּוּם הַתַּפְלָה כְּדִי לְזַכּוֹת כְּבָר בְּאַרוּחָה הַדְּשָׁנָה, אֲלֵא לְלַכֵּת לְבֵית הַכְּנֶסֶת כִּי אוֹהֲבִים מְקוֹם בּוֹ הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה.

וְיֵשׁ הַנוֹהֲגִים, כְּשֶׁלּוֹקְחִים אֶת הַיֵּלֶד בְּפַעַם הָרֵאוּשׁוֹנָה לְמָקוֹם שֶׁיִּלְמַד שָׁם תּוֹרָה מְבִיאִים אוֹתוֹ עֲטוּף בְּטַלִּית וּמְרַעִיפִים עָלָיו מִמְתַּקִּים וּמִתְנּוֹת, כְּדִי שְׂיַדַע שֶׁתּוֹרָה הִיא חֲבִיבָה, וְכֵן הַיֵּלְדִים גְּדֻלִים עִם חֲמִימוֹת בְּלֵב, וְאַהֲבָה לְבֵית ה'.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ מוֹסִיף "דַּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹקִים", בְּמִלִּים אֵלוּ מִנַּח הַיְסוּד שֶׁל יְהוּדִי, שְׁעַל יְדֵי הַיְסוּד הַזֶּה אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ לְהוֹדוֹת תְּמִיד לְה'. ה' דוֹרֵשׁ מֵאָדָם רַק "יִרְאַת ה'" וְיִרְאַת ה' הִיא לְהַשִּׁיג אֶמּוּנָה חוֹשִׁית בְּה', לֹא רַק אֶמּוּנָה בְּפֶה אֲלֵא הַרְגָּשָׁה חוֹשִׁית בְּמַצִּיאוֹת שֶׁל ה', כְּמוֹ שֶׁאָנוּ מְרַגִּישִׁים אֶת שְׂאֵר הָאֲנָשִׁים שְׂמִסְתּוֹבְבִים סְבִיבָנוּ, וְזֶה הַפְּרוּשׁ "דַּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹקִים", תִּדַּע בִּידְעָה בְּרוּרָה אֶת הַמַּצִּיאוֹת שֶׁל ה'. וְהֵאִיךְ מְגִיעִים לְיִרְאַת ה'? רֵאוּשִׁית כָּל עַל יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה מְגִיעִים לְהַפְרִיר בּוֹרָא עוֹלָם, וְשִׁנִּית עַל יְדֵי שְׂמִתְבוֹנְנִים בְּמַעֲשֵׂה ה' וּבְרוּאוֹ הַנְּפִלְאִים הַגְּדוֹלִים

ונראית מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ. ואחרי שמגיעים ליראת ה' ומבינים שה' נותן לנו כל החסדים הכלליים והפרטיים אז אפשר להודות לו.

"הוא עשנו" ה' עשה אותנו להיות עם ה', כל לשון עשיה בתורה הפונה עבור תכלית מסוימת כמו "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה", לכאורה "אשר עשה" מיותר, אלא הפרוש שה' עשה כל העולם לתכלית, להפיר את ה' על ידי התבוננות במעשה בראשית ולראות חכמתו וגדלתו. וגם בן "הוא עשנו" הפרוש שה' עשה העם היהודי בשביל תכלית, והתכלית הוא שידע פי ה' הוא האלקים כמו שכתוב (ישעיה מג, כא) "עם זו יצאתי לי תהלתי יספרו", תכלית יצירת העם היהודי שייספרו נפלאות ה', וכמו שכתוב (ישעיה מג, ט) "אתם עדי נאם ה'", שעם ישראל הם מעידים על מציאות הבורא.

"ולו אנחנו" - הגויים קוראים פסוק זה "הוא עשנו ולא אנחנו" לא אנחנו עשינו את עצמנו, אלא הוא עשה אותנו, ואף שזה דבר חשוב שה' ברא עולם יש מאין, אולם יש פונה יותר חשובה שהיהודים קוראים: "הוא עשנו ולו אנחנו" אנחנו עם היהודי במיוחד שייכים לה', וכל פעלותינו לשמו.

ואנו "עמו וצאן מרעיתו" כמו רועה המשגיח על כל כבש בעדר, כך כל אחד ואחד מאתנו זוכה להשגחה פרטית מהבורא.

ראינו זאת במלחמת המפרץ: טיל אחד בסעודיה הרג 27 חיילים, ואלו תושבי הארץ נצלו! האחד כי היה בחדר האטום, השני כי בדיוק "נכנס לו בראש" לשבת במקלט, השלישי נצל משום שהתעכב במקום עבודתו, כל אחד ואחד מאתנו זכה להשגחה מיוחדת מהבורא כדי שיינצל, כל אחד מאתנו הוא ככבשה בעדרו של הרועה הגדול, ועל בן עלינו "באו שערינו בתודה חצרותיו בתהלה" (תהילים ק, ד), כשנכנסים בפתח בית הכנסת או כשבאים לכתל המערבי, עלינו להודות על הזכות להכנס לחצר בית ה', שם אנו יותר קרובים לבורא. עלינו לתת תהלה, להללו ולשבחו על הדעת שנתן בנו שאין אנו הולכים כבהמות בחשך, אלא אנו אנשים מורמים מעם! יודעים כי תכליתנו להודות לה', ומשפדלים לעשות מעשים לרצון ה', בשמחה ובשום שכל.

"הודו לו" על כל מה שיש לנו יש להודות רק לבורא. כמה אנשים השקיעו כספים לאחר ברור כל האופציות, והם נכשלו, ואני לא. האם חכמתי עמדה לי? זכלתי להכשיל כמוהם! רק הבורא שמר עלי שאצליח, הכשרונות שלי, מפנו הם.

"ברכו שמו" - ככל שאדם זוכה ליותר מתנות מהבורא, יש לו יותר כסף, יותר ילדים, יותר כשרונות, זכה ליותר הצלחה, בן עליו יותר להפנע לפני הבורא, אם הוא נתן לי יותר אני חייב לו יותר.

"ברכו" - לשון פריעת ברך.

פיצד קפת הגמל שלנו, תפיק רוחים גם לעתיד?

"כי טוב ה' לעולם חסדו" - ה' הוא טוב, ונותן לנו הרבה הנאות בעולם הזה, אף "לעולם חסדו" אפשר להפך את ההנאות, לא רק לטובה חולפת ורגעית, אלא להמשיך אותה לעולם הבא, אפשר לקנות בחסדי ה' נצח!

למשל: הבורא נתן לי מכונית! זה מקל עלי את החיים, נותן לי כבוד ותדמית נאותה, והנאה זו, יכולה גם לזכות אותי בהצלחה לעתיד:

אפשר ברכב להסיע אדם הזקוק ל"טרמפ", לקחת את הילדים ללמוד, לנסע ברכב לתפלה בבית הכנסת, לנסע להביא אכל לאדם חלש עני ומסכן. פשוטו בלבד המציא את מכונית הדפוס הוא עשה זאת כיון שרצה להדפיס ספרות זרה, למעשה היתה זו עזרה גדולה ליהודים "עם הספר" שיוכלו להדפיס סדורים, גמרות ועוד.

כל חפץ גשמי מסייע לנו בעולם הזה, אף ביכולתנו להעלות אותו לרביד נוסף, להגיע על ידו לאמונה, שנבין יותר טוב את התורה, שנעשה יותר חסד, וכך נשתמש בכל מתנה שהבורא העניק לנו בהצלחה בעולם הזה, וישאר לנו הקרן בתוספת רבית והצמדה לעולם הבא!

ודוד המלך חותם את פרק התורה שלו בפסוק "ועד דר נדר אמונתו".

אנו העם הנבחר וה' נשבע לאבותינו לעמוד לימיננו תמיד, שבועה זו הנה עד סוף כל הדורות, לא רק לאבותינו עזר הבורא להחליץ מכל הרודפים להנצל מכל האויבים, אלא גם עלינו, דורות מרחקים. שומר הבורא ומגן מאבני האינתיפאדה, משנאת העמים, מטרוף שונאים.

ככל שנפיר יותר בחסדים בהם אנו מקפים, ונודה עליהם חרש ובקול גדול, ונשמח בכל מתנה כביהלום זוהר, ונאהב את הבורא אשר נתן לנו כל אלה, כך, כביכול, "ישתלם" לו לבורא להרעיף עלינו עוד ועוד, כיון שיראה שפקחים אנו להפיר בטובותיו ולהודות לו עליהם, לקיים מצוותיו כדי להגיע לשלמות שלנו כבני אדם מפירי תודה, וכיהודים שומרי מצוות.

32. חינוך ילדים למניעת פסימיות

1. יצירת ערוצים חיוביים

כאשר מנסה אדם לדמין לעצמו פיצד קבל דוד המלך נבואה, נדמה כי הוא נטל את כנורו, או משך במיתרי הנבל, וכך הגיעה הנבואה. אולם לא זו היתה הכנתו

שֶׁל דָּוִד לְקַבֵּל רוּחַ הַשֵּׁם. נִבְיָא הַשֵּׁם הוּא, קִדְּם כֹּל, אָדָם גָּדוֹל בְּעַל רַעֲיוֹנוֹת נֶאֱצָלִים וּרְגִשׁוֹת גְּבוּהִים, אֲשֶׁר מִחֻשְׁבוֹתָיו הִתְפַּתְּחוּ בְּמִשְׁךְ שָׁנִים. רַק לְאַחַר שֶׁשָׂרְטוּ אֶת תְּמוֹנַת חַיּוֹ הַיְחִידִית וַיִּצַר עֲרוּצֵי קִרְבָּה לְבוֹרְאוֹ, הִשְׁתַּלְּבָה הַנְּבוּאָה דְרָךְ עֲרוּצֵי הַקֶּשֶׁר שֶׁיִּצַר. זֶה הַסֵּבָה לְכֹךְ שֶׁ"אֵין שָׁנֵי נְבִיאִים מִתְנַבְּאִים בְּסִגְנוֹן אֶחָד" (סנהדרין פ"ט, א'). לֹא הָיוּ מַלּוֹת הַנְּבוּאָה מְגִיעוֹת מִהַבּוֹרָא, הָרִי כֹל הַנְּבִיאִים הָיוּ מִתְנַבְּאִים בְּסִגְנוֹן אֶחָד. אוּלַם אֵין הַדְּבָר כֵּךְ. יִשְׁעֵיהוּ וַיִּרְמְיֵהוּ הִתְנַבְּאוּ אוֹתָן נְבוּאוֹת עַל עִם יִשְׂרָאֵל, אוּלַם אֵף עַל פִּי כֹן הָיָה סִגְנוֹן נְבוּאָתָם שׁוֹנָה. כִּי כָל אֶחָד מֵהֶם קִבֵּל אֶת הַהִשְׁרָאָה מִלְּמַעְלָה בְּעֲרוּצֵי הַקֶּשֶׁר הַיְחִידִי שֶׁלוֹ.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ חָנַף עַל יְדֵי אִמּוֹ לְהַעֲרִיץ אֶת הַיָּפִי וְהַשְׂמִיחָה בְּעוֹלָם. לְהַעֲרִיץ שְׂמֵשׁ, גֶּשֶׁם, עֵץ נֶאֱחָה וְרוּחַ. לְכֹן הִיָּתָה רוּחוֹ שֶׁל דָּוִד שָׂרָה בְּקִרְבּוֹ, וְכֵךְ כָּתַב שִׁירָה. אִמְנָם אֶת נְבוּאָתוֹ קִבֵּל מִשְׁמַיִם, אוּלַם הוּא יִצַר לָהּ אֶת עֲרוּצֵי הַהִתְפַּעְלוּת וְהַשְׂמִיחָה בְּיָפִי הָעוֹלָם.

לְעַמַּת זֹאת גִּישָׁה שֶׁל פְּסִימִיזְם וְרֵאִית שְׁחוֹרוֹת הַיּוֹצֵרֶת תְּחוּשׁוֹת שֶׁל אִמְלָלוּת, אֵף הִיא נִלְמְדַת בְּבִית. הָאִמְלָלוּת מִדְּבָקָת, רֵאִית שְׁחוֹרוֹת הִיא תְּכוּנָה נֶרְכָּשֶׁת שֶׁעֲלוּלָה לְהַשְׁפִּיעַ עַל כָּל חַיּוֹ שֶׁל הַיָּלֵד וְלְהַרְס אוֹתָם. יָלֵד הַשׁוֹמֵעַ כִּי הַגֶּשֶׁם הִיא תּוֹפְעָה לֹא רְצוּיָה, מִפְּרִיעָה וּמֵאִמְלָלָת, הָרִי כֹל חַיּוֹ יְחוּשׁ עֲגַמַּת נֶפֶשׁ כְּאֲשֶׁר יָקוּם בְּבִקְרָה וַיִּגְלָה כִּי הַיּוֹם הוּא יוֹם גְּשׁוּם.

2. בְּנִית הַתִּיַחְסוֹת חַיּוּבִית

לֹא הָיָה קִס הַיָּלֵד בְּבִקְרָה וְשׁוֹמֵעַ אֶת אִמּוֹ אוֹמְרַת בְּחֻדּוֹה: "אֵיזָה יָפִי, יוֹרְדִים גֶּשְׁמֵי בְּרָכָה, כְּמָה טוֹב הַגֶּשֶׁם לְאָדָם, לְחַי, לְצוּמַח". הַיָּלֵד הָיָה מִתְרַגֵּל לְגִישָׁה חַיּוּבִית לְגֶשֶׁם וּלְכָל תּוֹפְעוֹת מְזֶג הָאָוִיר. אוּלַי הוּא יִשְׁפַח אֶת דְּבָרֵיהָ הַמְדִיקִים שֶׁל אִמּוֹ, אוּלַם תְּמִיד יִרְגִישׁ תְּעֵנוּג בְּיוֹם גְּשׁוּם, גַּם אִם לֹא יֵדַע מַה הוּא הַגּוֹרֵם לְרִגְשׁוֹתָיו הַחַיּוּבִיִּים.

הַתִּיַחְסוּתָם שֶׁל אֲנָשִׁים לְמֶזֶג אָוִיר שֶׁל רוּחוֹת נוֹשְׁבוֹת הִיא בְּדֶרֶךְ כָּלל בְּאִמְרָה: "כְּמָה נוֹרָא", "מִתִּי יִפְסַק הַסִּיּוֹט הַזֶּה?" בְּאִמְרַת, הָרוּחַ מוֹעִילָה, הִיא מְקַלָּה עַל הַנְּשִׂימָה, מְבִיאָה גְזִים מוֹעִילִים לְטַהוֹר הָאָוִיר וְרַעֲנוּנוֹ. הָרוּחַ מְבִיאָה בְּדֶרֶךְ כָּלל אָוִיר קָרִיר וְנֶעִים. הִיא עוֹזְרַת לְצִמְחִים וְלְאִילָנוֹת. הַגְּמָרָא (תענית ג', ב) אוֹמְרַת: "אֵי אֲפֹשֶׁר לְעוֹלָם בְּלֵי רוּחוֹת". כְּשֶׁהַיָּלֵד שׁוֹמֵעַ שׁוֹב וְשׁוֹב כִּי הָרוּחַ הִיא טוֹבָה, הִיא מוֹעִילָה, כְּמָה גּוֹמֵל אֶתְנוּ הַבּוֹרָא חֶסֶד כְּאֲשֶׁר הוּא מְשִׁיב רוּחַ, הָרִי בְּשִׂאֲרֵית חַיּוֹ, בְּעַת נְשִׁיבַת רוּחַ, יֵדַע לְהוֹדוֹת וְלְהַלֵּל לְבוֹרָא עַל חֶסֶדּוֹ. אִמְנָם הוּא לֹא יִזְכֵּר כִּי אִמּוֹ אוֹ אָבִיו אָמְרוּ לוֹ זֹאת בְּיָלְדוּתוֹ, אֵךְ הוּא לָמַד אֶת הַגִּישָׁה וְהַפְּנִים אוֹתָהּ.

פְּעָמִים שׁוֹמֵעַ הַיָּלֵד אִמְרָה אֲשֶׁר אֵינָה מְכוּנָת אֵלָיו, אוּלַם הִיא נִנְעָצַת כַּחַץ בְּלָבוֹ. "אֵינְנוּ יְכוּלִים לְהַרְשׁוֹת לְעֲצִמְנוּ לְשִׁלְם סְכוּם כֹּה גְבוּהָ" - אוֹמְרַת הָאִם בְּדָאָהּ.

היילד שומע זאת, חסר אונים, אינו יכול להבין את הדברים לאשורם, והם משפיעים עליו לטוח רחוק. פעמים הוא הופך לאדם שאפתני. הנטייה הזו אין לה קשר עם עבודת המציאות, היא נובעת ממצב רגשי. לעתים, מאזין היילד מתחת לשלחן לשיחות הוריו ושומע את דאגתם. ההורים סוברים שהוא אינו מבין, אולם לרב, קולט היילד את ההרגשה והיא מביאה אותו לחלי ממנו יתקשה להשתחרר כל חייו, חלי הפחד. בית צריך להיות מבצר של בטחון. היילד צריך ללמד ולהרגיש כי הקדוש ברוך הוא הוא אבינו והוא עושה הכל לטובתנו, וכך שאין סבה לדאגה. גם מה שלא נראה טוב עכשו יהפך בודאי לטוב. חשוב להקפיד כי לדאגה לא יהיה מקום במשפחה, כי חידוקיה מסכנים ועלולים להשפיע על היילד כל ימי חייו. גישת הבטחון בבורא חשובה לבריאות הגופנית והנפשית נוסף על חשיבותה לבריאות הרוחנית. גם פאטר הדבר נעשה והאדם התרגל לגישה הדאגנית, צריך הוא לתקן, להפוך את הגישה של חייו לחיים שיש בהם שירה של אמונה, שמחה ובטחון.

3. הקניית שמחת חיים

רבי שמחה זיסל מקלם למד כי חשוב לשמח שמחת יום טוב. אנשים סוברים כי היציאה עם היילדים היא השמחה ולא כך. יש לשבת עמהם לחגג יחד במסבה קטנה, וללמד אותם את יסוד השמחה בחג. "כמה טוב לנו שבוחר בנו הקדוש ברוך הוא ונתן לנו את תורתו, את הימים הטובים והשמחים". חשוב, כמו כן, להקנות את ערך השבת ואת השמחה בה. אמנם אפטר לקנות מעדנים וממתקים, אולם לא להסתפק בזה. יש להדגיש את ערכה של שבת ולהדגיש כי עצם השבת היא הטוב האמתי והמתיקות המלאה.

פאטר ילדים מתבוננים בנר, כדאי לומר להם: "התבוננו בגפיו של הנר, בבריאה הנפלאה שברא עבורנו השם". ואז עד גיל שיבה, פאטר יתבוננו בנר, יראו בריאה נפלאה. להתבונן בעצים ולהתפעל מיפנם. בעננים בעלי הצורות המשתנות... גם התבוננות במשפחה עשויה להיות התבוננות שונה: "כמה משמח פאטר ישנם אחים ואחיות", נאמר לו. גם אם היילד לא חשב על דבר טבעי זה, אחים ואחיות, כדבר טוב, מעתה ילמד לחשב כך. אם לא כן, יראה היילד באחיו - מתחרים.

בדרך זו נתן להאיר לו את כל מה שבסביבתו. ביתו; קירות הבית, כמה טוב שישנם קירות לבית, לו לא היו, הנה חודר הקור, היו חודרים הגשמים. כיום בבית. "פעם לא היו ברוזים בבית, וכדי לשאב מים נאלצו ללכת אל הבאר. היום ישנם מים הזורמים ללא הגבלה." אם לא ישמע זאת היילד, לא ידע להעריך את מה שיש לו. יש לחזר בואריאציות שונות וללמד את היילד, עד כמה חיים הם טובים ושמחים. פשייתרגל היילד לראות כל דבר באור שמח, יחיה בשמחה, ויתרגל לראות כל דבר במשקפים ורדים.

הגמרא אומרת (סוכה נו, ב) : "שנתא דינוקא בשוקא, או דאבוה או דאמיה". כל מה שילד מדבר בשוק שמע או מאביו או מאמו. ההורים מלמדים את הילדים מה לחשב. המחשבות הן יסודות הקרינה של האדם. הן משפיעות על חינו, על בריאותו הפיזית, על בריאותו הנפשית ועל אשרו. באשר מתרגל האדם לחשב מחשבות טובות וחיוביות, הוא הופך את חינו לחיים מאשרים ומתוקים.

4. שמירה יתרה

חז"ל אומרים (שבת יז, א) : "גזרה על תינוק נכרי שמטמא בחבה", אמנם גוי אינו מטמא, אולם חכמים גזרו כך על מנת שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו, על מנת שלא ילמד ממנו דברים רעים. באשר ילד פהן הגיע לביתו וספר כי נגע בילד נכרי, מיד אמרה לו אמו כי הוא אינו רשאי לאכל תרומה. היה התינוק צריך לחכות עד הלילה ואז לטבל ולהטהר. גם באשר שולחים ילד ללמודים ב"חדר" או בבית הספר יש לשמור ולהקפיד על החברה אתה הוא מתרועע.

נקדה נוספת בחנוך הילד והשמירה עליו היא בתחום הרדיפה אחר הכסף. חז"ל אומרים (גיטין מ, א) כי "ינוקא מקרבא דעתא לגבי זוזא". ילדים אוהבים כסף. אכן, יש לחנך את הילדים לא לבזבז, לחסוך, לתת צדקה, כי בכך מתחנכים לאמונה, הנתונה היא ההשקעה בעולם הבא. זו היא הרבית המשתלמת ביותר לעולם הבא.

5. אהבת התורה ולומדיה

יש ללמד את הילדים לאהב את התורה ואת לומדיה. יש לחזר ולדבר על כך שוב ושוב. לאהב תלמידי חכמים ולהזכיר זאת. אין "להיות סובלני" אלא ממש לאהב. לדבר בחבה על תלמידי חכמים. ביום הראשון ב"חדר" נהגו לתת לילדים מיני מתיקה על מנת שיאהבו את המקום ויאהבו להיות בו. כך יש להאהיב את מקום התורה ואת הלומדים אותה. אם ילמד לרפש אהבה לתורה, יאהב בעצמו ללמד, וגם אם יהיה "בעל בית" יעריך את לומדי התורה ויתמוך בהם. החנוך להערכת תלמידי חכמים יהיה בסיס להשגים רבים.

6. משימת החיים

כל הורה צריך לעצור את שטף החיים ולשאל את עצמו מדי פעם : "איזה סוג בית אני בונה?" האם זה הוא בית המפתח רגשות נכונים ולא מענותים, האם זה הוא בית מאשר, האם הקשר עם הילדים אינו מבסס על בקשות ונכוחים.

הורים צריכים להיות "פוליטיקאים". פוליטיקאי מופיע תמיד. הוא זקוק להצבעות בוחריו ועל כן אינו מרשה לעצמו לנהוג ככל העולה על רוחו. הוא תמיד במיטבו. גם ההורים צריכים להופיע בעיני ילדיהם תמיד במיטבם. הם אינם יכולים להרשות לעצמם להראות חלשים. הפוליטיקאי מתלבש תמיד כראוי, מדבר בחיוף. ילדים צריכים לחשב כי הוריהם גדולים. הגמרא (יומא עב, ב) אומרת כי תלמיד חכם צריך שיהיה "תוכו כברו". לא נאמר בגמרא כי החוץ יהיה כמו הפנים אלא להפך. כי החוץ צריך להיות תמיד טוב. ואף הפנים צריך להיות כמו החוץ, תמיד להיות ולהראות טוב. הבית צריך להעניק לילד ראיה חיובית, אופטימיות, ראית הטוב בחיים, שמחה ובטחון. דברים אלו יקנו לילד את היכולת להיות עובד השם מתוך שמחה, וכך יחיה ויארץ ימים מתוך אשר וספוק.

33. משכיל דורש אלקים

פעס ודפאון - הפוך האמונה

אמר רבה בר רב הונא: כל הכופע אפלו שכינה אינה חשובה כנגדו שנאמר "רשע גלבה אפו בל ידרש אין אלקים כל מזמותיו" (נדרים כב:)

המאמר הזה אינו אומר אלא דרשני. זה חדוש עצום, אלו היו שואלים את הכופע, האם באמת אין השכינה חשובה כנגדו, היה מכחיש בכל תקף. אבל רבה בר רב הונא הסתפק לתוך פנימיותו של הכופע והעיד, שברגע זה של הפעס, אין דבר חשוב אצלו, ואפלו השכינה! והוא מביא פסוק: "רשע גלבה אפו בל ידרש" (תהילים י, ד), כלומר, הרשע פשהגאווה אוהזת בו, אינו טורח להתבונן בדברים, ומשום כך - "אין אלקים כל מזמותיו", דהינו, כל מחשבותיו מגיעות למסקנה שאין אלקים חס ושלום. והדברים צריכים באור.

הבה נבין מאין נובע פעס: פעס קורה כשדבר מסוים לא הולך לפי רצון האדם. היו לו צפיות ולא התגשמו, או שהמצב הנוכחי אינו כפי מה שהוא רוצה שיהיה וזה מגרה את כעסו. הוא לא מרצה מהמצבאות, כאלו הקדוש ברוך הוא לא עשה מה שצריך לעשות בענין זה, כאלו הקדוש ברוך הוא הזניח פרט אחד בחשבוננו ופשע (ח"י) בהנהגת אותו הענין.

כמו שאמרנו לפני כן, הכופע לעולם לא יאמר מלים אלה. אולם האמת היא, שאף על פי שאולי הוא לא היה מעז לנסח אותם בצורה נוקבת כל כך, אבל ככל שיגבר כעסו בקרב, כן הולכת ומתעמעמת בלבו הידיעה שהעולם מתנהג על פי הנהגת בורא שהוא כלו חסד וכונותיו תמיד לטוב. בכל פעם שהוא כופע, אמונתו נחלשת יותר ויותר - עד שכבר לא ירגיש שהשכינה קרובה אליו. ובתת הכרתו שוכנת לה המחשבה כאלו אין השנחה בעולם והדברים מתרחשים בדרך מקרה.

אותו הרעיון והמחשבה שוכנים גם אצל בעל הדפאון.

גם בעל הדפאון מגיע למסקנה שמה שקורה סביבו הוא בדרך מקרה. ודברים לא הולכים כמו שצריכים ללכת. פמובן גם הוא נכחיש שעולה בדעתו מחשבה זו, אבל בתת הכרתו גם הוא חושב שהעולם הפקר.

אדם שפועל ואדם שבדפאון, הצד השווה ביניהם הוא ששניהם רואים את העולם כעולם נטול סדר - "לא ידרש" - הם לא משתדלים להבין איך הגיעו למצבם הנוכחי ומה משמעותו.

פעמים רבות אנשים לא מרצים מדברים שהם באמת טובים מאד, אבל כיון שהחליטו בלבם שדבר זה נוגד את רצונם, השמחה מהם והלאה. "לא ידרשו" - לא יחשבו. אלו היו "דורשים", הרבה פעמים היו מגלים עד כמה ברי מזל הנם!

אלו יתבונן אותו פועל: האם אנו בקו הבריאות? בריאים ושלמים? מהלכים על שתי רגלינו? רואים בשתי עינינו? ... הכל ברוך ה' טוב ויפה, אם כן מה יש לו לכעס ולרטון?

אלא מה יאמר הפועל - פועל אני על שכני פלוני, ועל חברי אלמוני... ויתכן שגם על אלו שהוא פועל עליהם אין שום סבה לכעסו, אבל מתוך כעסו ותסכולו אינו מרצה משום דבר ומשום ברירה - "לא ידרש", הוא עוצם את עיניו מכל הדברים הטובים הסובבים אותו, מכל אותם אלפי סבות שיש לו לשמח - על מה שקרה ועל מה שיכל לקרות ולא קרה - בביתו לא פרצה דלקה, הוא לא שבר יד או רגל אין לו חובות בסך מאות אלפי שקלים (אם בכלל...)

"להיות בריא" זה לא מלתא זוטרתא! אלפי פרטים צריכים לפעל נכון, הנה יש בעולם ממחים רבים ושונים - לעינים, עצמות, עצבים, מוח, מעים... אלפי בעיות - ולו אין אפלו אחת מהן.

שוחחתי פעם עם אדם מדפא. הוא היה אדם נחמד, בריא, מדפלים, בעל מקצוע טוב - ואף על פי כן - מדפא! למראה עינים הוא היה אדם מצלח, אבל הוא לא היה שמח. והאדם שהשמחה ממנו והלאה אינו יכול לראות שהקדוש ברוך הוא נותן לו את כל המתנות האלה. האדם בכעסו או בדכאונו - "בל ידרשו"! להיות בדפאון זאת מדה וגם מחלה. וגם כעס יכול להיות מחלה אם נהיה הרגל. ולכן, בגלל מחלתו הנפשית האדם לא מסגל לראות עד כמה הוא מאשר.

כשהאדם רואה את החיים באפן עקם בגלל כעס או דפאון, הוא נהיה בלתי מרצה בהרבה דברים. כשהוא מתרגל לומר "לא טוב" הוא מרגיל את מחשבותיו תמיד למצא איזה חסרון בהשגחת ה'. פמובן, הוא שומר תורה ומקיים מצוותיה ולא יאמר זאת אף פעם. אבל בלבו הוא חושב שהקדוש ברוך הוא לא עושה לו טוב, והוא מרחיק את השגחתו ממנו ומן העולם כולו. "כל מזמותיו" -

מחשבותיו, הן "אין אלקים". הוא נהיה כופר מבלי להכיר בזה.

34. אמור טוב - ויהיה טוב

האדם צריך להיות "דורש" והמתבונן יגלה כי לבסוף עתיד הוא להיות שבע רצון.

בעל החובות הלבבות נותן טעם למה שתקנו רז"ל את התפלה במלים מתקנות, יסדרם האדם בלשונו ולא היה די שיהרהר "מפני שמחשבת הנפש הזלכת אחר המאמר ונמשכת אל הדבור" (שער חשבון הנפש, פי"ג חשבון ט'). וכן קשאנו אומרים "שירי דוד עבדך", אין אנו מתמרים להיות במדרגתו של דוד מלך ישראל, אלא אם נאמר את המלים האלה, לאט לאט נתחיל לחשב כמוהו - כמובן לא באותה מדרגה.

ולכן חשוב מאוד לומר בכל עת "אני שמח". תתחיל, ואל תחשב שאתה צבוע, כי רק מחכמה אמרת זאת. אף על פי שבהתחלה לא תרגיש כך, אבל כיון שהחלטת להיות מרצה בכל דבר, תחלה אמר זאת בפה, ואז יבוא לידי בטוי יסוד המסלת ישרים (סוף פי"ז), שהחיצוניות מעוררת את הפנימיות. תתרגל לומר על כל דבר "זה טוב מאוד"! (שו"ע או"ח סי' ר"ל סעי' ה'). בסוף הדבור ישפיע על מחשבתך עד שגם תחשב כך.

תלמד את עצמך לומר ולחשב על כל דבר ומקרה ש"לטב עבדך". אם הגש לפניך ארוחה, תקפיד לומר: "הארוחה היא טובה". קדם כל היא באמת טובה. מי אשם שבדרךך הבינתה אכלת עיגה בבית מאפה ועכשו אין לך תאבון? זאת לא אשמתה. ואם קרה פעם והמאכל באמת לא טוב בגלל טעות... גם אז אמר "זה טוב" - וזה יעודד אותה לעשות יותר טוב בפעם הבאה. אם תקפיד לומר בפה שהכל טוב, לאט לאט גם המוח יחשב כך.

35. כל הון יקר ונעים - השכל

השכל הוא הדבר הכי יקר שיש לנו. "מכל משמר - נצר לבך" (משלי ד', כ"ג). עלינו לדעת שרעיונות לא טובים מיצרים מדות לא טובות. לרמב"ם יש ספר על מדות ותכונות. אבל הוא קורא לזה בשם "הלכות דעות", כי הרמב"ם סובר שדעות מצרות מדות. וכן להפך - מדות טובות גורמות לדעות טובות. איש לא כועס ולא מדכא יכול לראות את הטוב שבכל דבר. אחד משפיע על השני. ולכן חשוב עד למאד לשמר את השכל.

"מִכָּל מִשְׁמֵר - נִצַּר לְבָדָד". יוֹתֵר מִהַכֵּל צָרִיף לְשֹׁמֵר עַל הַשֶּׁכֶל. בְּוַדָּאֵי שְׁעַל בְּרִיאוֹת צָרִיף לְשֹׁמֵר. אִם אָדָם בְּקִרְבָּתָד מִשְׁתַּעַל וּמִתְעַטֵּשׁ - הִתְרַחַק מִמֶּנּוּ. אֲבָל כֶּשֶׁ"לֶץ" בָּא בְּכוּוּנָדָד, הִסְתַּוְּבַב וּבְרַח מִיָּד. בְּשִׂיחָה אַחַת עִמּוֹ הוּא עָלוּל לְהַחֲדִיר לְרֹאשׁוֹ דְּבָרֵי מִינּוֹת! אֵתָה תֹאמֵר "ה' יִעֲזָר" וְהַכִּסִּיל הִזָּה - שֶׁבְחִינוּ הוּא שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת - אוֹמֵר, "אֲח, ה' הוּא בְּשָׂמִים, לֹא אֲכַפֵּת לוֹ מֵאֲתָנּוּ, תִּרְאֶה מֵה קָרָה לָנוּ" - אֲפִיקוֹרֵס! כִּסִּיל הוּא מְסַכֵּן. וְשָׂמָא תֹאמֵר שֶׁאֵתָה לֹא תִשְׁפַּע, אִין זֶה כָּד! דְּבָרֵינוּ שֶׁל הַכִּסִּיל נִכְנָסִים לְרֹאשׁוֹדָד. "לָדָד מִנְגֵד לְאִישׁ כִּסִּיל" (מִשְׁלֵי יד, ז) - אִם כִּסִּיל מִתְקַרֵּב, אֵל תִּחַסְדָד כָּל מֵאֲמָץ לְהִתְרַחַק - "לָדָד מִנְגֵד!"

עֲלִינוּ לְדַעַת שֶׁבְהִצָּחָה בְּעֵלְמָא בְּעֵתוֹן, אָנוּ עֲלוּלִים לְהַכְנִיס לְתוֹדָד שְׁכֻלְנוּ טְנוּף גְּרוּעַ בְּיוֹתֵר. הָעֵתוֹנִים כְּיוֹם נִכְתָּבִים עַל יְדֵי הָאֲנָשִׁים הַנִּמְוִכִים בְּיוֹתֵר, הַנוֹטְלִים אֶת הַדְּבָרִים הַמְּאוֹסִים בְּיוֹתֵר וּמִצִּיגִים אוֹתָם כְּאֵלוּ הֵם דְּבָרִים נְכוּחִים וּרְאוּיִים... (עֲפָרָא לְפּוּמִיָּהוּ). רַב הָעֵתוֹנָאִים הֵם נִגְדַת הַתּוֹרָה, הֵם נוֹטְלִים אֶת כָּל הַקְּדוּשָׁה וְהִיקָר לְעַם יִשְׂרָאֵל וְעוֹשִׂים אוֹתוֹ לְחוּכָא וְאֵטְלוּלָא רְחֻמָּא לִיְצֻלָּן! וְאֲפֵלוּ אִם טַעֲנוּתֵיהֶם נְטוּלוֹת כָּל בְּסִיס וְנִפְרָכוֹת בְּקִלוֹת, אֲבָל עֲלִינוּ לְדַעַת שֶׁבְּרַגַע שְׁרַעַל זֶה נִכְנָס לְרֹאשׁוֹ, הוּא שָׁם - "מִכָּל מִשְׁמֵר - נִצַּר לְבָדָד"! אֲבָל לֹא מִסְפִּיק לְשֹׁמֵר אֶת הַשֶּׁכֶל, צָרִיף גַּם לְמִלָּא אוֹתוֹ שְׁלֹא יִשְׁאַר רִיק. וְאֵל לָנוּ לְהִסְתַּפֵּק בְּרַעֲיוֹנוֹת וּמֵאֲמָרֵי חַז"ל בְּצוּרָה מְלוּלִית. אָנוּ צָרִיכִים לְחַקֵּק בְּנִפְשׁוֹתֵינוּ צִיּוּרִים שֶׁל דַּעַת.

"וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמְלָאוּ כָּל הוֹן יָקָר וְנָעִים" (מִשְׁלֵי כד, ד). לְאֵלוּ חֲדָרִים מִתְכַּנֵּן הַפְּסוּקָה? לְחֲדָרִים שְׁבִמְתָח, שֶׁבְּשֶׁכֶל. בְּשֶׁכֶל יֵשׁ אֲלֵפֵי אֲלֵפֵי חֲדָרִים. כְּמוֹת הַמְּקוֹם שֵׁיט בְּשֶׁכֶל הוּא פְּלֵא עֲצוּם, וְעַל יְדֵי דַעַת, אָנוּ מְמַלְאִים חֲדָרִים אֵלָה בְּאֲבָנִים יָקָרוֹת, רַהֲיִטִים וְשִׁאָר דְּבָרִים נָאִים.

וּכְשֶׁמְבִינִים אֶת הָעֵקֶרוֹן שֶׁל "יְדֻרְשׁ", לְאֵט לְאֵט מְמַלְאִים אֶת הַשֶּׁכֶל בְּ"כָל הוֹן יָקָר וְנָעִים".

וְזֶה תִּפְקִידְנוּ. בְּאֵנוּ לְעוֹלָם הִזָּה עִם הַחֲדָרִים הַרִיקִים שֶׁלָּנוּ לְמִלְאֵת אוֹתָם בְּכָל הוֹן יָקָר. הָאִשֶּׁר הִיקָר בְּיוֹתֵר הוּא דַּעַה. "גְּדוּלָה דַּעַה" (בְּרִכוֹת לג.). לְהִיּוֹת בְּעַל רַעֲיוֹנוֹת טוֹבִים, אֲמַתֵּיִם, מוֹצִיקִים וְתוֹרְנֵיִם - אִין לְמַעְלָה מַזָּה. כָּל זֶה לוֹקְחִים לְעוֹלָם הַבָּא. "וְנָעִים" - לֹא רַק שֶׁהוּא יָקָר וּבְעַל עֵרְדָד, הוּא גַּם "נָעִים" וּמִתּוֹק בְּעוֹלָם הִזָּה.

עֲלִינוּ לְדַעַת שֶׁכָּאֵן מְטָלַת עֲלִינוּ עֲבוּדָה גְּדוּלָה - לְהַחֲדִיר לְ"חֲדָרֵי הַדַּעַה" שֶׁלָּנוּ: כְּפֹה יָפִים הַשְּׂמִים - בְּכָל מְקָרָה! שְׂמִים בְּהִירִים! "בְּרוּךְ ה' - תִּכְלַת". הַשְּׂמִים אֲפָרִים! "בְּרוּךְ ה'! הַמְּכַסֶּה שְׂמִים בְּעֵבִים הַמְּכִין לְאֶרֶץ מְטָר" (תְּהִלִּים קמו, ח), הָעוֹלָם זָקוּק לְגִשְׁם וְהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְכִין אוֹתוֹ. לְמַד לְשׁוֹנָדָד לּוֹמֵר בְּיוֹם הַמַּעֲנָן: "בְּרוּךְ ה', מַעֲנֵן הַיּוֹם!" זֹהֵי דְרָדָד הַתּוֹרָה.

יורד שְׁלֵג? - "הִנֵּתָן שְׁלֵג בְּצֶמֶר" (תהילים קמז, טז). אֵיךְ שְׁלֵג יְכוּל לְהִיּוֹת כְּמוֹ צֶמֶר?
צֶמֶר מְחַמֵּם אוֹתָנוּ כִּי הוּא מְחַזֵּק אֶת הָאוֹר, וְשְׁלֵג מְחַמֵּם אֶת הָאֲדָמָה,
וְהַשְּׂרָשִׁים וְהַחֲרָקִים שֶׁבְּאֲדָמָה לֹא קוֹפְאִים. אִם הָאֲדָמָה הֵיטָה קוֹפֵאת, הִיא לֹא
הֵיטָה יְכוּלָה לְהַפְרוֹת. גֶּשֶׁם זֶה מְתַנֵּת הַבוֹרָא וְשְׁלֵג זֶה מְתַנֵּת הַבוֹרָא, וְעֲלִינוּ
לְהַעֲרִיךְ אֶת הַמְתַּנּוֹת הָאֵלֶּה.

יֵשׁ הַרוֹטְנִים: "אֲנִי לֹא אוֹהֵב גֶּשֶׁם" ... בּוֹשָׁה תִּחְשָׁב לָהֶם, וְכִי זֹאת הַפֶּרֶת הַטּוֹב?
כֹּל הַחֶרֶף הוּא מְתַפְלֵל לְגֶשֶׁם וְהוּא אֵף פֶּעַם לֹא רוֹצֵה גֶשֶׁם - הוּא סוֹתֵר אֶת עֲצָמוֹ.
הַבְּרָכָה הַזֹּאת מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ שֶׁעֲלִינוּ לְלַמֵּד לְהַעֲרִיךְ גֶּשֶׁם. כְּשִׁיּוֹרֵד גֶּשֶׁם, וְיֵשׁ טְפוֹת
עַל חַלּוֹנְךָ, תִּכְבֵּר בְּכָל טֶפֶה הִיא יְהוָה. (וְלֹא כְּאוֹתוֹ שׁוֹטֵה עֲבָרֵי בְּאִירוֹפָה שֶׁחִבֵּר שִׁיר עַל גֶּשֶׁם וְבוֹ טְפוֹת
הַגֶּשֶׁם מְצַטְטִירוֹת בְּעֵינָיו כְּדַמְעוֹת אִישׁ מְמַרר בְּבִכּוֹ... הוּא אֲמַנָּם מְשׁוֹרֵר אֲבָל שׁוֹטֵה! גֶּשֶׁם לֹא מְבַשֵּׁר בְּכִי וּמְרִירוֹת, הַגֶּשֶׁם
טוֹמֵן בְּחִבּוֹ אֵךְ שְׂמִיחָה וּבְרָכָה).

מִי שֶׁמְתַרְגֵּל לְחַשֵּׁב שֶׁהַכֹּל טוֹב מְאֹד, כְּשִׁיִּרְאֶה בְּתִים - רְחוּב אַחֲרֵי רְחוּב שֶׁל בְּתִים
- הוּא יִתְפַּעֵל מִהַעֲבָדָה שֶׁבְּתוֹךְ כָּל בֵּית יֵשׁ הַסֵּקָה. בַּחוּץ קָר, וּבְפְנִים כָּל הַבְּתִים
מְסֻקִּים. אֵיךְ זֶה קָרָה? זֹאת אוֹמֶרֶת שְׂיֵשׁ מְסֻפִּיק אֲנִיגְנָה לְחַמֵּם אֶת כָּל הַבְּתִים.
וְכַמָּה בְּתִים יֵשׁ? מְאוֹת אֲלֵפֵי בְּתִים! הֲאִם פֶּעַם עֲצַרְתָּ וְחִשְׁבַּת כַּמָּה טוֹב זֶה בֵּית
חֵם בַּחֶרֶף? אֲנִשִּׁים לוֹקְחִים אֶת זֶה כְּמוֹבֵן מְאֵלָיו.

בְּאִירוֹפָה, בְּכַפְרִים הַקְּטַנִּים, לֹא הֵיטָה הַסֵּקָה כָּלֵל וְאֲנִשִּׁים רְעֵדוּ מִקָּר. אֲנִי זוֹכֵר
בְּסִלְבּוֹדְקָא הָיָה בְּקִיר הָאֲחוּרֵי שֶׁל הִישִׁיבָה תִּנּוּר לְבָנִים, מִי שֶׁיֵּשֵׁב לְיָדוֹ קִבֵּל קֶצֶת
חֵם, יוֹתֵר קְדִימָה הָיָה קָר מְקַפֵּא. נִעְלָנוּ מְגַפִּים עִם בְּטָנֵת צֶמֶר, לְמִרְוֹת זֹאת הָיָה
לָנוּ אֲבַעֲבוּעוֹת בְּרַגְלִים מִן הַקָּר בִּישִׁיבָה. אֲבָל עֲכָשׁוּ כָּל בֵּית חֵם. הֲאִם חִשְׁבַּת עַל
הַמְתַּנָּה הַעֲצוּמָה שֶׁה' נָתַן?

כַּיּוֹם, בְּרַב הַבְּתִים שֶׁפְּעוּלֵם יֵשׁ מֵיָם! (רַק בְּמִדְיָנוֹת בְּלִתֵּי מְתַפְתְּחוֹת צְרִיךְ לְשֹׂאֵב מֵיָם מִן הַבְּאֵר).
כְּשֶׁבָאתִי לְסִלְבּוֹדְקָא לֹא הָיָה בֵּית עִם בְּרָזִים. כָּלֵם הָיוּ צְרִיכִים לְהַבִּיא מֵיָם מִן
הַבְּאֵר. וְגַם אִזּוֹ לֹא הָיִינוּ יְכוּלִים לְשִׁתּוֹת מִי בְּאֵר, הָיוּ צְרִיכִים לְהַרְתִּיחַ אוֹתָם
קֶדֶם, הֵיטָה סַפְנָה לְשִׁתּוֹת מֵיָם חַיִּים. הַיּוֹם בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת אֲפֹשֶׁר לְפַתֵּחַ אֶת
הַבְּרָז וּמִיָּד לְשִׁתּוֹת.

בְּכָל בֵּית יֵשׁ כַּיּוֹם בֵּית כֶּסֶא. "אֵיזָהוּ עֲשִׂיר? מִי שְׂיֵשׁ לוֹ בֵּית הַכֶּסֶא סָמוּךְ לְשִׁלְחָנוֹ"
(שְׁבַת כ"ה). בְּיָמֵם קְדוּמִים, אִם לֹא הָיָה בֵּית הַכֶּסֶא בְּקִרְבֵּי מְקוֹם לְבֵית, הָיָה צָרָךְ
לְרוּץ לְאֲשֶׁפָה הַצְּבוּרִית. אֲבָל בְּתוֹךְ הַבֵּית? אֲפֹלוּ לְמַלְכִים בְּזִמְנֵים קְדוּמִים לֹא
הָיָה בֵּית הַכֶּסֶא כְּמוֹ שְׂיֵשׁ לָנוּ, הֲאִם חִשְׁבַּת פֶּעַם עַל הַנּוֹחוֹת וְהַשְּׂמִיחָה שְׂיֵשׁ לָנוּ
בְּשִׁירוֹתֵיכֶם?

בְּאִירוֹפָה, כְּשֶׁרְצוּ לְהַתְרַחֵץ בְּאֲמִבְטָיָה, הָיוּ קוֹרְאִים לְמִשְׁרָתֵת הַגּוֹזָה, שֶׁהֵיטָה
מְרִתִּיחָה מֵיָם וְשׁוֹפְקֵת לְתוֹךְ גִּיגִית שֶׁל פַּח. לֹא הֵיטָה כָּל אֲפֹשְׁרוֹת לְשִׁנוֹת אֶת
סְמִפְרָטוֹרֵת הַמֵּיָם... הָיָה קָר - הָיָה צָרָךְ לְסַבֵּל אֶת זֶה. הָיָה חֵם מְדִי - הָיָה צָרָךְ

לסבל את זה. היום מסובבים ברוז ויש את כל המים הקרים, או כל המים החמים שהאדם רוצה.

צריך להודות לה' על כל המתנות האלה, אבל "בל ידרש" - אנשים לא מתבוננים ורואים את מזלם הטוב. ולכן, עלינו למלא את שכלנו בציורים כאלו - מים, בית חם עם כל הנוחיות והדברים הנצרכים.

עלינו להעריך את כל זה. יש כל כך הרבה פרטים שיכלה הזמן מלפרטם והם לא יכלו. אין אלו דברי חזוק בעלמא, באנו לעולם הזה כדי ללמד את האמת הזאת, הקדוש ברוך הוא אמר "והנה טוב מאד", הוא אמר את זה כי הוא רוצה שגם אנחנו נגיד את זה.

זה תפקידנו בחיים - לציר בדעתנו ציורי מעלותיו של העולם אשר נתן לנו הבורא ברב חסדיו - "למלאות חדרים בדעת ובכל הון יקר ונעים".

להיות "משכיל דורש אלקים".

36. מה פרושן של מילות התפלה: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"?

מדי בקר אתה קם רענן אל יום חדש. והכל כה חדש ומבטיח. ולכן גם אם אתמול נהגת שלא כראוי, השתטית אפלו או רבת עם אי מי, אל תמשיך היום בשגיאות של אמש. היום - התחל מחדש, כאלו לא ארע דבר. גם אם היו לך אתמול נסיגות או פשלונות - ראה את ה"היום" כהזדמנות חדשה להצליח. "הימים הם כמגלות", כותב בעל "חובות הלכות". הימים - כמוהם כמחברות חדשות, שמאום עדין לא נכתב בהן, ילד שמחברתו מקשקשת נמאס לו ממנה, ואין לו כל חשק להשקיע בה, אוילם בקנותו מחברת חדשה הוא מתמלא שאיפות ומבטיח לעצמו ש"המחברת הזו - תהיה מצלחת".

כל יום חדש הוא כמו מחברת חדשה - כתב בה את הטוב ביותר שאתה מסוגל.

זוהי משמעות האמירה: "המחדש בטובו בכל יום"... הקדוש ברוך הוא נותן לנו בכל יום מחדש את ההזדמנות להתחדש מן ההתחלה, בדרך נקי. אין זה אומר שעלינו לשפח את כל מה שהיה בעבר, הרי כל היהדות מבססת על העבר. העבר הוא העתיד שלנו. גם מן האתמול יש להזהר שלא לשפח את הדברים הטובים.

אם אשתדף בשלה לך אתמול ארוחה טובה, או שהיא כפסה במסירות את בגדיך - אל תשפח לה הכל עם בוא הבקר. את הדברים הטובים שקרו לך אתמול - אל

תשפח, אָבַל אֶת הַדְּבָרִים הַלֵּא נְעִימִים - הַשְּׁתַּדֵּל לְשֹׁפֵחַ, וּלְנַצֵּל אֶת הַהִזְדַּמְנוּת
הַחֲדָשָׁה, אוֹתָהּ מַעֲנִיק לָךְ הַיּוֹם הַחֲדָשׁ, לְהַצְלִיחַ וּלְשַׂמֵּחַ.

37. שאלות ותשובות בנושא יסורים

שאלה: אם הקדוש ברוך הוא גורם לאדם שיהיה חולה בגלל חטאיו, כיצד מניח הוא לו להסיר את המחלה ממנו על - ידי "אקמול" וכיוצא בזה?

תשובה: גם ה"אקמול" אינו ממלא את תפקידו אלא משום שהקדוש ברוך הוא צנה עליו לעשות זאת, וזהו רצונו! פי כשם שהוא הביא את החלי על האדם כדי לגרם לו לחזר בתשובה, כך הוא מזמן לו "אקמול" או רופא לסייע לו להתרפא, הכל חלק מתכניתו הגדולה. וכמו שרופא הקדוש ברוך הוא שאדם יחלש, יזרע, יקצר, יטחן ויאפה כדי לזכות בכפר לחם, ואין אפשרות לצאת לשדה ולמצא שם כפר לחם מוכנה... וכתב בעל ה"חובת הלבבות" כי קשוי החיים נועדו ליצר הַזְדַּמְנוּת רבות לאדם לעמוד בנסיונות. ככל שהחיים מסבכים יותר, אנו נתקלים ביותר נסיונות, ולכל אחד נתנת הזדמנות לעמוד בנסיון בהצלחה.

לכן, רופאים מהיום נסיון לאדם, כי אם אנשים בוטחים בהם, הם טועים טעות גדולה. ישנם ספרים מסוימים בהם מתארים מעשים מסכנים ביותר שעושים רופאים לחולים המטפלים אצלם, מאחר ואינם מעניינים באמת בשלומם. זו עבדה. ישנם אלפי מנתחים אשר מוכנים הם לנתח עבור בצע כסף אף כשאין צורך אמתי באותו נתוח. אלא שבתורה כתוב "ורפא ורפא" - מטל עליך לרפא את עצמך, כי זהו רצון ה' שתפנה אל הרופא. אבל אם בטעות בוטח אתה ברופא ושוכח שהקדוש ברוך הוא הוא "הרופא כל בשר", לא עמדת בהצלחה בנסיון זה.

ופעמים הליכה לרופא מעמידה את האדם בנסיונות אחרים. ישנם רופאים חסרי מצפון אשר אף כאשר מדבר בחלי מועט, ולו יהיה זה פצע קטן, יורו לאותו חולה לחלל שבת או לאכל טרפות. ואמנם אם ה"חולה" אדם ירא שמים הוא יחקר את הרופא האם אכן לא נתן להמתין לאחר השבת [או להתרפא ללא אכילת טרפות], אבל אם הוא בעל אפי חלש, אין בכחו לעמוד בנסיון והוא מחלל את השבת.

עלינו להחזיר ללב כי כל מחלה וכדומה הנה אתות משמים לגרם לאדם לשאל על מה ולמה עשה לי כך האלקים, ומתוך כך ישוב בתשובה שלמה.

ודאי מטל עלינו לנקט בפעולות הרפוי הנדרשות על פי הבנתנו, אך באותה שעה ממש עלינו להכיר בהכרה ברורה שהצלחת הרופא לרפא אותנו מהנה תשובה ישירה מהקדוש ברוך הוא לתפלותינו.

שאלה: האם זה חסד מה' שיש סבל בעולם?

תשובה: הבה נבקר את כל משרדי רופאי השנים. פעמים נדמה בעינינו כי לכאורה רופאי שנים הם השטן. הם עומדים מצידים בכלי ענוי, ומטילים סבל על בני אדם, וכשגומרים, אומרים, "שלמו לי". ואם - כן יש לסגר את כל משרדי רופאי השנים! אך כמובן, אנו מבינים שאדרבה, רופא שנים הוא מלאך של רחמים, כי בגלל הסבל הקטן נמנע סבל רב בתקופה מאחרת יותר בחיים. כך גם מבינים אנו את העבדה שאנשים בבתי החולים מקבלים טפול.

יש שמקבלים טפול ויצאו יותר שמחים לכל חיהם. יש שמקבלים טפול שיהיו שמחים בעולם הבא, כי העולם הבא הוא החיים האמתיים. אם אתה רוצה לפתור את בעיות העולם הזה בעודך מתעלם מן העולם הבא, הנך דומה לילד הנכנס לאולם חתנות, והוא רואה אנשים מורידים את מעיליהם ונותנים אותם לאדם העומד מאחורי חלון קטן בקיר, ומקבלים תמורת זאת חתיכת נר קטנה, והילד שואל, למה עושים כך. הוא לא מבין שהם מפקידים לזמן מה את מעיליהם והם יהנו מהרבה דברים.

ולכן אם אינך יודע שיש כניסה לאולם, ויש אולם, אתה לא תבין את מהות העולם הזה.

העולם הזה דומה לפרוודור לפני העולם הבא. ועליך להתקין עצמך בפרוודור. יש עצלים שאינם מתקנים את עצמם. יש אדם הנכנס עם מעיל אל אולם אלגנטי ביותר. האיש העומד בפתח אומר שלא יכנס, הוא אומר, אני רוצה להכנס עם המעיל שלי, אבל השומר מוריד אותו בכח.

ישנם אנשים שלא התכוננו כראוי לעולם הבא, והם עדין מכסים בדברים לא יפים, ואז כדי לתקן את מדותיו הרעות, מזמנו הקדוש ברוך הוא לבית חולים, וכך על ידי יסוריו הוא נעשה מוכן לעולם הבא. כי ודאי על - ידי יסורים אלו תשבר אצלו מדת הגאונה שהיא "ראש כל חטאות". ונוסף על כך סבל מלמד את האדם לשאת בעל עם חברו. איש שסובל זאת בעצמו בבית החולים, אפלו יפטר בבית החולים, הוא נפטר איש יותר טוב, בעל רחמים על בני אדם. לכן, בית חולים כמו משרד רופא שנים, הוא מקום בו מקבלים אנשים טפול שיעזר להם לנצח נצחים.

שאלה: מדוע נבראו אנשים לא משלמים מבחינה גופנית, (בעלי מומים שונים)?

תשובה: ב"מסלת ישרים" (פרק א') אומר הרמח"ל כי כל מה שנברא בעולם נברא למבחן, מבחן עבור האדם. גם האדם שנברא במומו, נברא למבחן עבור עצמו ועבור אחרים. רב יוסף היה עור ובכל זאת היה מרבני ישיבת פומבדיתא. הוא

הִזָּה אֶחָד הַמּוֹרִים הַגְּדוֹלִים לְעַם יִשְׂרָאֵל וּמִכְנֶה "סִינִי". רַב יוֹסֵף הַתְּנַבֵּר עַל הַמּוֹסֵם שְׁלוֹ וְהַפֶּדָּה לְבֶן אֱלֻמּוֹת בְּאֵמָה הִיְהוּדִית. זֶה הוּא מִבְּחֵן הָאָדָם, הָאֵם יוֹכֵל לְהַתְּנַבֵּר עַל מוֹמוֹ וְלִבְנֹת אֶת עֲצָמוֹ. נוֹסֵף עַל כֵּן, בְּעֲלֵי הַמּוֹמִים הֵם מִבְּחֵן לְכָל הָאֲנָשִׁים הַבְּרִיאִים, הָאֵם גְּבִינוּ וְנִכְרִירוּ אֶת הַמִּתְנָנוֹת הַמִּפְלְאוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם מִשָּׁמַיִם, הָאֵם יִדְעוּ לְהַעֲרִיף אֶת חוֹשֵׁיהֶם הַבְּרִיאִים וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם כְּהִלְכָה, הָאֵם יִשְׁמְחוּ בָּהֶם. חוֹשׁ הַרְאָה לְדַגְמָא, הוּא אֶחָד הַחוֹשֵׁים הַגּוֹרְמִים לְאָדָם שְׂמִחָה. הָאֵם יִדַע הָאָדָם לְשִׂמְחָה בְּשִׂמּוֹשׁ בְּחוֹשׁ הַזֶּה. זֶה הוּא מִבְּחֵנוּ שֶׁל הָאָדָם הַבְּרִיא, הַמִּתְבַּוֵּן בְּבַעֲלֵי הַמּוֹמִים הַמְּצוּיִים בְּעוֹלָם.

מִבְּחֵן נוֹסֵף קִיָּם בְּעֵנָן זֶה, וְהוּא מִבְּחֵן הַחֶסֶד. בְּעֲלֵי הַמּוֹמִים גּוֹרְמִים לְבְּנֵי אָדָם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִדַּת הַרְחֵמִים וּבְמִדַּת הַחֶסֶד הַקְּיָמוֹת בָּהֶם. הַעֲזָרָה לְזָקוּק מוֹעִילָה לוֹ עֲצָמוֹ, אוֹלָם גַּם מִשְׁפָּרַת אֶת מִדּוֹתָיו שֶׁל הַעוֹזֵר וְהַתּוֹמֵךְ. וְעוֹד יוֹתֵר מִכֵּן, הַתּוֹמֵךְ, הַמְּסַיֵעַ מִנְצִיחַ אֶת עֲצָמוֹ בְּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. כֵּן עוֹזֵר הַנִּתְמַךְ לְתוֹמֵךְ בְּמַלּוּי מִטְרוֹתָיו בְּחַיִּים.

שאלה: מהי מטרת החלומות בְּיָמֵינוּ?

תשובה: החלומות הם עֵנָן לויטה בְּעֵרְפֵל, אֵךְ נִתֵּן לְלַמֵּד מִמְקוֹרוֹתֵינוּ עַל מַהוּתָם וּמִטְרָתָם.

אִיֻּב אוֹמֵר שֶׁלְפָעַמִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח חֲלוֹם לְאָדָם כְּדִי לְהַעֲבִיר לוֹ מִיַּד עֲשׂוּיָה, שֶׁבְּעַקְבוֹתָיו יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. לְפָעַמִּים כְּתוֹצָאָה מִחֲלוֹם אָדָם מִשְׁנָה אֶת גִּישָׁתוֹ לְחַיִּים, מִפְּנֵי שֶׁבְּחֲלוֹם מוֹפִיעִים נוֹשָׂאִים חֲבוּיִים בְּ"תַת הַכָּרָה". נוֹשָׂאִים רְגִישִׁים אֵלוֹ טוֹמְנִים בְּחֶבֶם רְגִישׁוֹת אֲשֶׁמָה, פְּחָדִים וּמַחֲשָׁבוֹת שְׁלִילִיּוֹת נוֹסְפוֹת שֶׁהָאָדָם מַעֲדִיף לְהַתְּעַלֵּם מֵהֶן וּלְמַחֵק אוֹתָן מִמְצַפּוֹנוֹ וְהוּא פְּשוֹט דוֹחֵק אוֹתָן לְתַת הַכָּרָה. מִמְקוֹם זֶה הֵם מוֹפִיעִים בְּחֲלוֹם וְדוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ הַתִּיַחֲסוֹת מִתְּאִימָה.

הַגְּמָרָא (בְּרַכּוֹת נה, א) אוֹמְרָת: "אִין חֲלוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים" - בְּכָל חֲלוֹם יִשְׁנֵם דְּבָרִים לֹא מְצִיאוֹתִים, וְהֵם מוֹפִיעִים לְצַרְךָ הַחֲלוֹם בְּלִבְד, וְלַעֲמַת זֹאת כְּתוּב (בְּרַכּוֹת שם): "אִין מְרַאִין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא מֵהַרְהוּרֵי לְבוֹ" דְּבָרִים שֶׁאָדָם חוֹשֵׁב עָלֵיהֶם בַּיּוֹם - אוֹתָם דְּבָרִים חוֹזְרִים אֵלָיו בְּחֲלוֹם הַלֵּילָה עִם מִטְרָה מְסִיָּמָה, וְעַל הָאָדָם הַחוֹלֵם לְהַתִּיַחֵס אֵלֵיהֶם כְּרַאִי וּלְהַפִּיק מֵהֶם אֶת הַלְקַח הַמִּתְאִים.

שאלה: מה הטוב הטמון בְּיִסּוּרָיו שֶׁל יֶלֶד קָטָן שֶׁנִּפְטָר בְּגִיל חֲמֵשׁ חוֹלָה וּמִיָּסוּר?

תשובה: יֵשׁ נְבִרָאִים שֶׁהִגִּיעוּ לְעוֹלָם הַזֶּה לֹא כְּדִי שֶׁהֵם יִקְבְּלוּ שְׂכָל, אֶלָּא כְּדִי שֶׁאַחֲרֵים יִקְבְּלוּ שְׂכָל. כְּשֶׁמִּישָׁהוּ רוֹאָה מִישָׁהוּא כְּזֶה, כְּמוֹ יֶלֶד שְׁחִי עַד גִּיל חֲמֵשׁ בְּיִסּוּרִים, הוּא צָרִיךְ כָּל חַיָּיו לְעַמֵּד וּלְהוֹדוֹת לַה' שֶׁיִּלְדָיו אֵינָם חוֹלִים. לֹא לְהַפְסִיק לְהוֹדוֹת לַה' עַל כֵּן, שֶׁלִּילְדָיו אֵין אֶחָד מִמִּילְיוֹנֵי הַמּוֹמִים שֶׁיִּשְׁנֵם בְּעוֹלָם. וְכִשְׁאָנוּ

רואים ילד עם מחלה מאימת או שומעים על כך, אסור לנו לתת להזדמנות היא לחלף על פנינו מבלי משים, אלא להודות שאנו וילדינו איננו כאלו.

ואם תשאול האם זה הוגן כלפי הילד שהוא בא לעולם הזה כדי לשלם לו בעולם הבא על מה שהציג כאן? דע, כי ילד זה יקבל בעולם גמול כה רב, עד שאנשים אחרים יגידו למה הקדוש ברוך הוא לא עשה אותנו כאלה? למה אנחנו היינו צריכים לבוא לעולם ללמוד תורה ולשמר מצוות שבעים שמונים שנה, כדי לזכות לעולם הבא, ואלו הילד הזה קבל בלי לעמל שקר כה רב, וזו אכן קשה גדולה.

הגמרא אומרת שהקדוש ברוך הוא מלמד תורה בעולם הבא לילדים שנפטרו בילדותם. ולקבל את הקדוש ברוך הוא כ"רבי" זו בודאי זכות גדולה. כך שעכשוו השאלה אינה אם זה הוגן כלפי הילד, אלא אם זה הוגן כלפינו, שהילד יקבל טובה כזו שלנו אין.

שאלה: כיצד נתן להתמודד עם אבדן ילד, רחמנא ליצלו, ולהמשיך לשמח. במה אפשר להתנחם?

תשובה: פגשתי פעם באשה אחת הנשואה לאדם דתי ומקפידה על קלה כחמורה, אולם לא למדה ב"בית יעקב" ועקרונות האמונה לא היו מבססים במחיה. אשה זו בקשה ממני הסבר למה שקרה באירופה בשואה. "אוכל להסביר לך הכל" עניתי לה, "אולם אודקק לשם כך למאה עשרים שנה". "מאה עשרים שנה?!" התפללה האשה. "לשם מה זמן רב כל כך?!" [התפונתי לאחר מאה ועשרים!]

"העולם הזה הוא הכל הבליים" הסברתי לה, וכך אני עונה גם עתה. אולם נתן להוסיף בענין זה את דברי התנא "העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא" (אבות ד, כא).

נכנס אדם לפרוזדור של אולם שמחות ומתעוררות בו אין ספור שאלות: הוא רואה אדם היושב מאחורי אשנב קטן, נוטל את מעילי האנשים החולפים בפרוזדור, ובתמורה מעניק הוא לבעלי המעילים שוברים פשוטים.

"מה קורה פה?" הוא תמה. "עולם מוזר! אנשים משגעים! נותנים מעיל ונוטלים פסת נייר חסרת כל ערך..."

הוא לא מבין כי זה רק פרוזדור, ובפנים יש אולם בו יושבים ואוכלים מכל טוב, ואחר כך תמורת אותו פסת נייר מקבלים בחזרה את המעילים...

אנחנו בעולם הזה נמצאים בפרוזדור ורואים דברים התמוהים בעינינו, אולם עלינו להבין שזו ההכנה מחיבת המציאות לתענוג הנצחי של נשמותינו בעולם

שָׁפְלוּ טוֹב. שֶׁהֲלֹא "מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב" (איכה ג', לח) - הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְקוֹר כָּל חֶסֶד רוּצָה בְּלִי סֶפֶק לְהִיטִיב עִמּוֹ, וְכֹאֲשֶׁר נִגְיַע לְעוֹלָם הַבָּא, עוֹלָם הַנֶּחֱסָח, אַחַר מְלֵאת יְמֵינוּ גַם נִרְאָה זֹאת. נִרְאָה וְנִבִּין כִּיצַד כָּל הַקְּשָׁיִים, הַצֶּעַר וְהַסְתֵּר הַפְּנִים הֵיוּ בְּעֶצֶם לְטוֹבַתְנוּ הָאֲמִתִּית וְהַנִּצְחִית.

הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא רַק קָטַע קָצֵר מְאֹד מִתְּכַנִּיתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכָּל כְּלָה נוֹעֵדָה לְהִיטִיב עִמּוֹ. בִּידְעָה זֹ, בְּאֲמוּנָה שֶׁגַם הַסְתֵּר הַפְּנִים, הַצֶּעַר וְהַאֲבָדוֹן הַנֶּם אֵד וְרַק לְטוֹבַתְנוּ, אֲפָשֶׁר לְמַצֵּא אֶת הַנְּחֻמָּה לְמֵרוֹת הַכָּאֵב.

שאלה: מדוע נגזר על היהודים שִׁחִיו בַּתְּקוּפַת מִסְעֵי הַצֶּלֶב לְהַהֲרֵג בִּיַּד הַצֶּלְבָנִים?

תשובה: יֵשׁ לְהַבִּין תַּחֲלָה מִדְּוַע בְּכָל־קוֹרָה שְׂאִי מִי נִהְרַג פְּעַם. אוּ בְּאִפְסוֹ כְּלָלִי עוֹד יוֹתֵר: מִדְּוַע וּלְשֵׁם מָה סוֹבְלִים בְּנֵי אָדָם צֶעַר, צָרוֹת וְיִסוּרִים?

אַחַת הַסְּבוֹת בְּשִׁלְהוֹן יֵשׁ בְּעוֹלָם כָּל - כָּף הַרְבֵּה יִסוּרִים הוּא כְּדִי לְעוֹרֵר אוֹתְנוּ לְהַתְּבוֹן וְלִרְאוֹת עַד כְּמָה אָנוּ מְאֻשָּׁרִים. אוּ, נִכּוֹן יוֹתֵר, עַד כְּמָה צָרִיכִים אָנוּ לְהִיּוֹת מְאֻשָּׁרִים. וְזֹאת עַל מְנַת שְׂנוּכָל לְעַבֵּד אֶת ה' כְּרֵאוּי.

אָדָם לְעוֹלָם לֹא יוּכַל לְהִיּוֹת עֶבֶד ה' בְּאֲמֵת, כָּל עוֹד לֹא יִתְּבוֹן וְיִרְגִּישׁ עַד כְּמָה בָּר מִזֶּל הוּא בְּרַגַע זֶה.

רַב רַבָּה שֶׁל הָאֲנוּשׁוֹת נִסְחָפֶת בְּמֵרוֹץ הַחַיִּים וְאִינָה עוֹצֵרֶת, וְלוֹ לְרַגַע קָטַן, כְּדִי לְהַבְחִין בַּמִּתְּנוּת לְהוֹן זְכֻתָּה מִבּוֹרָא עוֹלָם. וְלִכֵּן שׁוֹלַח לָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּזְכּוֹרוֹת מִפְּעַם לְפַעַם, בְּדַמּוּתָהּ שֶׁל אֵיזוֹ צָרָה חָס וְשָׁלוֹם.

כֹּאֲשֶׁר אָדָם לוֹקֵה בְּשִׁבְרֵי קֶשֶׁה, חָס וְחִלְיָה, וּמִתְּבַשֵּׁר לֹא - עֲלִינוּ שְׂמֵעָתָה יְהֵא נִאֲלָץ לְהִיּוֹת מְרַתֵּק לְכֶסֶף גְּלָגְלִים לְצַמִּיתוֹת, מִתְּבוֹנֵן הוּא לְאַחֹר, אֶל הַיָּמִים הַטּוֹבִים בָּהֶם יְכוֹל הִנֵּה לְלַכֵּת, וַיִּמְבִּין כְּמָה טַפְשֵׁי הִנֵּה שֶׁלֹּא לְהֵנוֹת מִן הָאֲשֶׁר הַטְּמוֹן בְּאֲפֻשְׁרוֹת לְצַעַד עַל שְׁתֵּי רַגְלָיו בְּרִיאוֹת. וְכֵאֵן הַמְּקוֹם לְשֶׂאֱל מִדְּוַע רַק אֵז? הֲאֵם לֹא חָבַל לְהִיּוֹת מוֹדְעִים אֶל הָאֲשֶׁר הִנֵּה רַק כֹּאֲשֶׁר הוּא נִגּוֹז? כֹּאֲשֶׁר כְּבָר אֵין יְכוֹלִים לְלַכֵּת עוֹד? אָדָם חָכֵם הַלּוֹמֵד מִנְּסִיוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל אַחֲרִים, חוֹסֵד לְעַצְמוֹ אֶת הַצֶּעַר, אֲבָל בְּדֶרֶךְ כָּל אֲנַחְנוּ מִתְּעַלְמִים וְשׁוֹכְחִים לְהוֹדוֹת לַה' עַל כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לָנוּ.

וְאַפְלוּ הָאָדָם הַזֶּה, הַנִּכְחָה, לוֹ יִזְכֶּה לְהַבְרִיא וְלְהַלְוֵהוּ כְּאֶחָד הָאָדָם, בְּתַחֲלָה, בְּלִי סֶפֶק, יִתְרוֹנוֹ בּוֹ לְבוֹ בְּצַעֲדוֹ בְּמֵרוֹד הַרְחוֹב, אוֹלָם כְּבָר פְּעֵבֵר רְחוֹב אֶחָד, אוּ שְׁנַיִם, יִתְחַיֵּל גַּם הוּא תוֹדֵד צְלִילָה מְהִירָה אֶל תְּהוֹם הַהַרְגָּל, לְשִׁכַּח אֶת הַשִּׁיר, אֶת הַשִּׁבְחָ לְבוֹרָא עוֹלָם עַל הָאֲשֶׁר שֶׁל הָאֲפֻשְׁרוֹת לְצַעַד כְּמוֹ כָּלֵם. מְחַכֶּה הוּא, כְּנִרְאָה, לְאֵיזוֹ קִלְפַת בְּנֵה מְשֻׁלְכָת, שֶׁתִּזְכֵּיר לוֹ זֹאת שׁוֹב...

התבונן נא לרגע, אל גופך שלך. האם עצמותיך כואבות הרגע? אולי הראש כואב לך, או חלילה הלב? דבר מה בראות אולי מציק לך? באזנים? בשנים? אם שום איבר לא כואב לך - היש כמוד מאשר?! החשבת פעם כמה מאות אלפי מערכות עובדות בתאום מקסימלי כדי להעניק לך את התחושה הזו ש"בריאות" שמה? הלא עלולים, חס ושלום, לבוא ימים בהם תתמלא חרטה על כל אותן שעות אשר, שפכל לא נהנית מהן.

גם למסעי הצלב ישנה תשובה דומה, אולם בהקף רחב יותר. ישנם זמנים בהם רואה הקדוש ברוך הוא צרך לעורר אותנו, לאחר תקופה ארכה של חיי שלווה ושקט, כדי שלא נחשב שכך זה מכרח להיות ולא יתכן אחרת. מסעי הצלב אינם נתנים להשואה אפלו עם מלחמת העולם הראשונה. ההרג שהביאה לעמנו מלחמת העולם הראשונה גמד את כל הצרות שעברנו עד אז. ולכן יחסית לצרות שסבל עם ישראל במהלך ההיסטוריה שלאחר מכן, נחשבים מסעי הצלב עם כל מה שנגרם ליהודים בעקבותיהם כלא כלום.

דברים אלו כתב היסטוריון דתי. בנגוד לדברי רב ההיסטוריונים, רודפים הסנסציות, המציגים את מסעי הצלב כאסון גדול הרבה יותר מכפי שהיה באמת. כאשר בשביל ליצר מתח, מספרים הם את מסעי הצלב ברצף, כאילו רדף מסע צלב אחד את משנהו, ושוכחים להדגיש כי חלפו 100 שנה בינתיים. כמוכן, כל ארוע בו נהרג יהודי הוא אסון. אולם, אם נספר את השנים בהם נרדפו היהודים בפעל נוכח לדעת כי יחסית חיי היהודים באירופה של ימי הביניים היו חיי שלווה, פחות או יותר. וחלק מהם אפלו התעשר ומסגל היה להלוות כספים לגויים. במשך מאות שנים לא גיסו היהודים לצבא, ובעוד הגויים יצאו למלחמות ונפלו בשדה הקרב, נשארו היהודים בבתיהם לאכל את הטשולנט ולשיר זמירות.

נחוץ גם להבין, למרות הצער על הצרות שעברו אז על עמנו, כי פרעות הצלבנים היו דבר מחיב המציאות. כמו קפסת בשמים שיש לנערה במוצאי שבת, כדי להסיר מן הבשמים את האבק ולהשביח את ריחם.

כך נזקק הקדוש ברוך הוא מזמן לזמן לעורר אותנו מתרדמתנו ולהזכיר לנו שהוא המנהיג ואין בלתו, ורק בו ישועתנו ושלומנו. כך דרכו של עולם. ולכן אין מקום לשאל מדוע גם דורות טובים נאלצים לסבל צרות ויסורים. גם אנשים טובים זקוקים מדי פעם לתזכרת.

כמו כן, אי אפשר גם לקבע בנדאות שהדור ההוא של ימי הצלבנים היה משלם. גם אז היינו בגלות, ונלות יוצרת בנו מומים. אינני יודע לפרט בדיוק, אולם נתן למצא בספרי הראשונים הדים לעבדה שבעקבות המגורים בין הגויים נתרופפה, במקומות מסוימים, ההקפדה על קיום המצוות. גם בהם, היו דברים שניזקקו לשפור אותו רצה לקדם ה"נעור" של מסעי הצלב.

בנוסף לכל זאת רוחו בתקופת מסעי הצלב גלויי גבורה הירואיים, המהוים עבור כל הדורות הבאים, מודל נפלא של קדוש ה'. עם ישראל התגלה אז במלא תפארתו, באשר סרב בעקשנות נועזת לותר על עקרונותיו. יהודים רבים מסרו את נפשם כדי שלא לבגד, ולו לזמן קצר, בדתם ובאלקיהם. ובנסיונות הקשים שלהם זכו להוציא מן הכח אל הפעל את גדלותו ומעלתו של עמנו. ומשום כך נתן לראות מעלה ויתרון דוקא בתקופה הקשה.

שאלה: מה יש ללמד מהצרות הבאות על אמות העולם?

תשובה: כל מה שקורה בעולם נעשה לטובת עם ישראל (כי ה' עושה הכל למען עם ישראל). ולכן אם אתה קורא בעתון על ילד גוי שנולד מענת צורה לא עלינו, או על משהו אחר שקרה למישהו לא יהודי, דע שזה כדי שעם ישראל ילמד מזה, כדי שעם ישראל ישתפר וישבח את ה' כל ימי חייו על כך שדבר כזה לא קרה בתוכו, וכך על כל דבר.

שאלה: באשר קורה לאדם מקרה לא טוב, חס ושלום, האם עליו לומר "גם זו לטובה" או שעליו לראות במקרה הרע מסר מן השמים הקורא לו לחזר בתשובה?

תשובה: על האדם לעשות את שניהם משום שהם דבר אחד. אם אדם מנצל את יסוריו פדחף לתשובה - הרי "גם זו לטובה", שהלא אין לה טובה גדולה יותר מזו, כפי שפיתב רבנו יונה ב"שערי תשובה": "כאשר יקבל אדם מוסר ה', מי שיש לו יסורים ומקבלם בתורת תוכחה מעם ה', ויטיב דרכיו ומהלכיו - ראוי לו לשמח עליהם כעל ההצלחות הגדולות..."

והרי לה דגמא: צעיר שסבל מהתמוטטות עצבים, רחמנא ליצלן, עד שנאלץ להתאשפז בבית חולים לחולי נפש, וכאשר יצא משם החליט להיות יהודי חרדי, יכול להסתכל על חייו במבט לאחור ולומר: "זה מה שהציל אותי, זהו הדבר הטוב ביותר שקרה בחיי!"

או, בחור תוסס אחר, שעבד במשרד, התעלף פעם באמצע עבודתו, והרופא שהזעק למקום קבע שיש לו T (שחפת) ושלח אותו לבדוד למשך ששה חודשים, במשך ששת החודשים הללו ישב בחור עם עצמו, חשב וחשב עד שנעשה לבעל תשובה, וכעבר כמה שנים נעשה לרב... מעשה שהיה, אדם שהפך מכלומניק לרב, וגם בניו - תלמידי חכמים הם...

או, אדם אחד שהיה נשוי לגויה, רחמנא ליצלן, נכנס פעם לריב קשה עם אשתו עד כדי כך שנפרדו זה מזו, המקרה הנה בעבור אותו יהודי טראומה, וזו עוררה

אותו לחשב מחדש על דרכי חייו, לשוב בתשובה ולשאת בת ישראל כשרה, כיום
עומד אותו אדם בראשה של משפחה חרדית...

ספורים כאלו, של מקרים טרגיים שהביאו לתפנית חיובית, חוזרים על עצמם
פעם אחר פעם. מקרים רעים יכולים להיות המארע הטוב ביותר בחיים, כאשר
הם מנצלים בדרך הנכונה.

צריכים לאחזו בשתי הגישות גם יחד, לדעת ש"גם זו לטובה", כיצד? על ידי
שנצל זאת כדחף לשנות ולהיטיב את דרכנו.

שאלה: האם אדם לא יהיה מדכא אם ירבה לחשב על צרותיהם של אחרים?

תשובה: רבותי, תנו לי לחזר על עצה שנתתי פעם: אם אתה מרגיש מדכא...
העולם התקלקל לך, וזה קורה לכל אחד לפעמים... טייל ותעצר ליד בית
הקברות, ומיד אוטומטית יתמלא לבך שמחה. לחלופין, הנה אתה עובר ליד בית
הליות אחד, ועוד אחד ועוד, יש שם ארבע בתי ליות סמוכים זה לזה. אחרי
שתעבר את הרביעי, בלי ספק, תהיה במצב רוח לא רע בכלל.

הצרות של אחרים לא שוברות אותנו. כמובן, אסור לנו אף פעם לשכח שצריך
לרחם עליהם, אבל גם כשאתה רואה אותם יוצאים בקשי מבית ההליות בדרך
לבית הקברות, ושתי בנות תומכות באמן האלמנה, כל מחשבותיה של האלמנה
סבות סביב הבטיחה של... פוליסת בטוח חיים קטנה שהוא המנוח השאיר לה...
אמנם יש לפעמים גם דמעות אמת, דמעות של רחמים, אבל עלינו לדעת
שהשמחה העולה בקרבנו היא אמיתית, והדמעה היא מלאכותית. רחמים זו
מצוה, אבל זה דבר חיצוני שעובר מהר, ואלו השמחה שאתה לא שיש לחברה
הזאת, האשר אתה לא מטיל עכשו בלימוזין הגדול הזה בשכיבה, היא תענוג
פנימי מתמשך. תענוג לשבת ישר באוטובוס כשעוברים ליד מקומות אלו.

שאלה: מה ההבדל בין צער לאבלות?

תשובה: צער ואבלות הנם דברים השונים בתכלית זה מזה. אבלות היא דבר
פורמלי. יש זמנים בהם חגיגים להתאבל, זמנים בהם צריך לעשות פעולות
מסימות המביעות ערב ואבל. צער, לעמת זאת, הנו תחושה פנימית של משבר.
צער אותיות רעץ. המצטער הוא אדם שבור. וליהודי - אין כלל מקום להיות
שבור. גם תוך כדי אבלות צריך אדם להתחזק בבטחון בבורא עולם.

גם תוך כדי אבלות יכול אדם להנות ואפלו מן האכל שמגישים לו, או מן החפץ
שנכפה עליו. ודאי, שאין להסיח את הדעת מן האבל ותכליתו - הפעת הערכה

לְזֶה שְׁעֶזְבָּת אֶת הָעוֹלָם. הַבְּעֵת עֵצָב עַל כֶּךָ שֶׁהוּא אֵינְנוּ פֹה עוֹד. אוּלַם לְכֹל זֹאת אֵין כְּלוּם עִם צֶעַר וְשִׁבְרוֹן לֵב.

שאלה: אֵיךְ אֶפְשֶׁר לְרֹאוֹת יְלָד מִפְּגֵר, לֹמֵר "אֵיזוֹ רַחֲמָנוּת", וְגַם אִזְ לְדַעַת כִּי "כֹּל דְּרָכֵי ה' חֶסֶד"? ת. כְּשֶׁהֵייתָ קָטָן וְהִלַּכְתָּ לְנֶפֶשׁ בְּקִיץ נֶעֱקָצְתָּ פַעַם מִן הַסֵּתֶם עַל יְדֵי דְבוּרָה. זֶה הֵייתָ טָרְגֻדְיָה. צִעֲקָתְךָ, וְאִמְרוּ רָצָה לְהִבְיֵא אֶת הַמְשַׁחָה וּלְנַחֵם אוֹתָךְ, מָה חֲשַׁבְתָּ אָז? "אֵיזָה מְקוֹם רַע הַנֶּפֶשׁ. לָמָּה ה' עָשָׂה דְבוּרִים?" וְכִי הָעוֹלָם נִמְדָד מִמִּבְטוֹ שֶׁל יְלָד? הֲלֹא יְדַעְתָּם שֶׁיֵּשׁ בְּעוֹלָם מְאֵה אֶלְפֵי (1) מֵינֵי פְרוֹת וּפְרָחִים הַזְּקוּקִים לְדְבוּרִים בְּשִׁבִיל הַהֶאֱבָקָה? הֲלֹא יְדַעְתָּם שֶׁהַדְּבוּרָה לֹא הֵייתָ יְכוּלָה לְהַתְקִיֵם לִילֵי הַעֲקָץ שְׁלָהּ. מִי אָמַר לָךְ לְהַפְרִיעַ לְדְבוּרָה? נִגִּיחַ שְׁעוֹבָדִים מִחֲבֵרַת הַגִּזּוֹ אוֹ הַחֲשָׁמַל בָּאוּ וּפְתַחוּ בּוֹר בְּכַבִּישׁ וְשָׁמוּ לְיָדוֹ שְׁלֵט "סִפְנָה". וְאַתָּה חוֹשֵׁב עַל מִשְׁהוֹ, וּמִתְעַלֵּם מִן הַשְּׁלֵט וְנוֹפֵל לְתוֹךְ הַבוֹר. הֲאִם תּוּכַל לְקַלֵּל אֶת חֲבֵרַת הַחֲשָׁמַל וְהַגִּזּוֹ? מִי אָמַר לָךְ לֹא לָשִׁים לֵב? בְּעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ עוֹבָדִים. גַּם הַדְּבוּרִים הֵנּם עוֹבָדִים.

תשובה: הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְגַרֵם שְׂמִחָה לְבְנֵי אָדָם, וְאִף אֶחָד לֹא יִשְׂמַח אִם לֹא תִהְיֶה לוֹ דַּגְמָה מִנְגֻדַת לְהַבְלִיט אֶת אֲשֶׁרוֹ. לְכֹן חֵיב לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הַיְלָד הַמִּפְגֵּר הַזֶּה. זֶהוּ חֶסֶד ה' כִּדֵי לְלַמְדָנוּ לְהַנּוֹת מִיְלַדְנוּ הַנּוֹרְמָלִים, וְלִשְׂמַח בְּשִׁכְלָנוּ הַנּוֹרְמָלִי. הַתְּאֲשִׁים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כִּי הוּא נוֹתֵן לָנוּ מִפְּעַם לְפַעַם גְּרוּי, עַל יָדוֹ נִהְיֶה יוֹתֵר וְיוֹתֵר שְׂמִחִים? בְּוַדָּאִי אֲנִי אוֹמְרִים כֹּל דְּרָכֵי ה' חֶסֶד וְאֶמֶת, וְגַם זֶה בְּכָלֵל. זֶה כְּמוֹ אִישׁ שֶׁפָּעַס כִּי הָיָה לוֹ כְּאֵב רֹאשׁ, אֲבָל כְּשֶׁהוּא הֵלֵךְ לְרוֹפֵא הַתְּגָלָה שֶׁהוּא סָבַל מִמַּחְלָה מְסִימָת שְׁכָאֵב רֹאשׁ הוּא רַק אֶחָד מִן הַסִּימְפֻטוּמִים שְׁלָהּ, וְהַרוֹפֵא נוֹתֵן לוֹ תְּרוּפָה לְמַחְלָתוֹ. כֶּךָ הַכְּאֵב רֹאשׁ גָּרַם לוֹ רְפוּאָה שְׁלָמָה, וְכֶךָ הַיְלָד הַמִּפְגֵּר גוֹרֵם לְבְנֵי אָדָם לְשְׂמַח בְּגוֹרְלָם. ה' בְּעוֹלָם הַבָּא מְשַׁלֵּם שְׁכָר טוֹב לְכֹל הַיְלָדִים שֶׁהוּא הַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְטוֹבַת הָעוֹלָם.

שאלה: הֲאִם גַּם יְלָד גוֹי מְקַבֵּל שְׁכָר עַל כֶּךָ שֶׁהוּא בְּהִיּוֹתוֹ פְּגוּעַ "שְׁעוֹר מוֹסֵר" לְבְנֵי אָדָם?

תשובה: גַּם יְלָד גוֹי מְקַבֵּל מִשְׁהוֹ, כְּמוֹכֵן, לֹא כְּמוֹ יְלָד יְהוּדִי, אֲבָל גַּם הוּא מְקַבֵּל מִשְׁהוֹ.

שאלה: כִּיצַד נִתֵּן לִישֵׁב אֶת הַסְּתִירָה אֲשֶׁר מִחַד כְּתוּב בְּחִז"ל (בְּרֻכּוֹת ס"ו) "חֵיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הַרְעָה כְּשֶׁם שְׂמִבְרָךְ עַל הַטּוֹבָה לְקַבְּלִינָהּ בְּשִׂמְחָה - (כְּלוּמֵר: יֵשׁ לְשִׂמַח בְּיִסּוּרִים); וּמֵאִידֵךְ כְּתוּב: "אִם רוּאָה אָדָם שְׂיִסּוּרִים בָּאֵין עֲלָיו - יִפְשֵׁשׁ בְּמַעֲשָׁיו (בְּרֻכּוֹת ה')?"

תשובה: אֵין זֶה סְתִירָה, לְהַפְּדֵךְ. הַמְּאֲמָרִים מְשַׁלְּמִים זֶה אֶת זֶה.

המטרה והתפקיד של היסורים, אומרים לנו חז"ל הם להביא את האדם לפשפש במעשיו ולשוב על משוגותיו. אם רואה אדם שייסורים באים עליו, ואין זה צריך להיות יסורים קשים בדרך, עליו לראות בהם אות משמים לתקון וחשבון הנפש.

מספר על אבי תנועת המוסר, ר' ישראל סלנטר זצוק"ל, שלקה פעם בהצטננות קלה. ראו מקרבו שלבו עגום עליו והתפלאו: מדוע שבור כל כך כבוד הרב בשל קשי של מה בכך? לא המחלה מעיקה על לבי, ענה להם ר' ישראל. מה ששובר אותי הוא החטא והפגם שהביא להצטננות זו.

וכשאדם מפשפש במעשיו ומוציא פגם כלשהוא - עליו לשמח. מדוע? רבנו יונה בספרו "שערי תשובה" מבאר כי אדם העושה חשבון נפשו בשעה שבאים עליו יסורים ומוציא דבר מה הטעון תקון, ולו דבר אחד בלבד, עליו לשמח שמחה גדולה על שזכה לתקן את פגמיו. כי לרב, אדם עור אצל עצמו ואינו מסגל להבחין במומיו; ולולי שזכר בהם על ידי היסורים, עלול היה חס ושלום לסיים את כל שנותיו בעולם הזה בלי להשלים את נפשו. על כן, כיון שפשפש אדם במעשיו, ומצא איזה דבר הטעון שפור, יש לו לשמח על כך, עד שיחוש בצורך לערוך סעדת הודאה מרב שמחתו.

שני מאמריהם של חז"ל משלימים רעיון אחד: כיון שבאים על האדם יסורים - יפשפש במעשיו. ומאחר שפשפש ומצא - ישמח בהם.

על האדם להעריך תוכחה המכוונת אליו, לשמח כשאחרים מוכיחים אותו על מעשיו. בדרך כלל מתחמקים בני אדם מאנשים המעירים להם על חסרונותיהם ומזכירים להם מה שעשו שלא כהלכה. אך האמת נתנת להאמר, כי שמיעת דברי תוכחה וקבלתם - נחשבת כזכיה באוצר רב ערך. כי האדם - את פגמיו ומגרעותיו של - לא ימצא בכחות עצמו. וכיון ששמע אותם מאחר, יכול הוא מעתה לתקנם ולהשלים את עצמו.

לכן, כשהקדוש ברוך הוא מוכיח אדם, על - ידי איזו צרה שהוא מביא עליו, והלה עשה את חשבון נפשו ומתקן את הטעון תקון, יש לו לשמח.

לשמח בייסורים שנגרמו לו לשוב בתשובה, וזכו אותו להשלים את נפשו ולטהרה.

שאלה: כתוב "הכל בידי שמים חוץ מצניס ופחים" (כתובות ל) כלומר: הצטננות נגרמת מהזנחה. כיצד נוכל אם כן, לראות בה תוכחה משמים ואות לחשבון הנפש?

תשובה: מאמר חז"ל הנזכר מלמדנו את חובת ההשתדלות על האדם לשמר את גופו. ישנם אפנים שונים בהם אנחנו יכולים לעזר לעצמנו וצריכים

לדאג לגופנו (מספר על ר' נתן אדלר שהיה בעירו יהודי פשוט אחד שנהג להסתגף רבות ולצום ללא צרף. כתוצאה מרב הסוגים מת אותו יהודי. בהלונתו בעט ר' נתן במטה ואמר לו: רשע, למה הרגת את עצמך!) אף, עם זאת, עלינו לדעת כי המציאות שמתבצע למעשה נתונה אף ורק בידי שמים. אין שום תחום הנתון לשליטתו ולהחלטתו של אדם מלבד הבחירה החפשית שנתנה לו משמים לעשות טוב או רע, להיות צדיק או רשע. אדם איננו אחראי לגורלו ואיננו יכל לקבוע מה יקרה לו. יתכן וישתדל ככל יכלתו להמנע מהצטננות (או כל דבר אחר הקשור בבריאותו או בבטיחותו) אף זו - בוא תבוא עליו. גם צנים ופחים באים על האדם בידי שמים [ולרוב הם מחמת הזנחת שמירת הגוף, הנחשבת כחטא]. ולכן - בשבאה על האדם הצטננות או כל קשי, מחלה או צרה - עליו לראות בהם אות משמים ולשוב בתשובה.

שאלה: מה צריכה להיות התגובה שלנו ליסורים שבאים על הזולת?

תשובה: ראשית, עלינו להודות לה' שזה לא קרה לנו. כאשר אדם נתקל בעור, עליו להבין כמה מאשר הוא בכך שיוכל היה לומר בבקר "פוקח עורים". כל אסון שמתרגש על מישהו צריך להיות בעבורנו דרבון להודות לה' עוד ועוד.

וגם, כמובן, להשתפר ולהיות טובים יותר. וזו הנקדה השניה. למה לך לחכות שזה יבוא גם עליך, חס ושלום?

ישנם עוד לקחים שנתן להפיק מאסונות שנתכים על אחרים. אבל כרגע אסתפק בשנים: האחד - להכיר טובה להקדוש ברוך הוא שאפה לא נפגעת, והשני - לעשות תשובה כאשר יש לך עדן זמן. מאסון הזולת תלמד מה עלול לקרות, ותזדרז לעשות תשובה, כדי שלך זה לעולם לא יקרה.

שאלה: לשם מה נולדים תינוקות העתידים להפטר בגלדותם, רחמנא ליצלן?

תשובה: ילד שנפטר בגלדותו מזמן לחיי העולם הבא, למרות שה"קריה" שלו פה בעולם היתה קצרה, וזאת משום שהתיסר בהיותו בעולם הזה, ויסורים בעולם הזה הם השג גדול מאד. יש צדיקים שחיייהם קצרים, וישנם מאריכים ימים. ילד כזה נולד משום שהיה זקוק לעבר את העולם הזה כדי להשלים את נשמתו, והיות שמלא את תפקידו, וגם סבל יסורים כאן, הוא זכאי לחיי העולם הבא.

שאלה: האם כאשר יהודי הופך להיות קרפן לאלימות, נכון לומר שזהו רצון ה', הואיל והוא יתברך אחראי לכל?

תשובה: נכון מאוד לומר שכל מה שקורה זה רצון ה', אבל אין בכך כדי לומר שצריך לקבל זאת בצורה פסיבית, כמו שכאשר כואב למישהו הראש זה רצון ה'. אולם רצון ה' הוא גם שהלה יקח "אקמול" לשבד את כאביו, אדם צריך לדאג לרפואתו, "נרפא ירפא", וה"אקמול" לאלימות הוא להוציא את כל השופטים הליברליים מבתי המשפט ולשים שופטים קשיחים תחתיהם, להחיל מחדש את ענש המוות, ולדרוש גם מקטינים לשאת באחריות לבצוע פשעיהם. ונדאי שהכל קורה על פי גזרת ה', כל קרבן וקרבן נקבע על פי ה', אבל לא צריך בשביל כך לקחת את המצב בצורה עצלנית ולוותר, אנו צריכים להשיב מלחמה שעה ולא לוותר. זהו רצון ה'.

38. פתרון בעיות הנפש אצל פסיכולוגים

שאלה: כיצד נתן להגיע למנוחת הנפש?

תשובה: כיצד להשיג מנוחת הנפש - זו שאלה הדורשת הסבר ארוך ומרוב. אך למצער, אוכל לתת כעת רק איזו עצה קלה: הדרך הקלה ביותר להשיג מנוחת הנפש היא להתבודד ולשיר, כך בשקט, לעצמה, את המלים "שובי נפשי למנוחתי" (תהילים קטז, ז). זו איננה סגולה כי אם עצה שכלית: שב בשקט, תשיר ותחזר ותשיר, ושוב ושוב עד שתחוש את השלום המנושבת מתוך המלים מתפשטת אט אט בכל גופך, נוגעת בנשמתך ומלטפת אותה. מביאה אותך לזמן מה לאיזה קסום של מנוחה ומרגוע.

שאלה: האם ראוי ללכת לאשה דתית לשם טפול פסיכולוגי?

תשובה: תאורטית - כן, אולם במציאות חיוני לברר היטב מי היא אותה פסיכולוגית "דתית". האם גם היא מאמינה בעינים עצומות ב"תורה" הפסיכולוגית, שאז מסכן מאוד לדרך אפלו על סף דלתה. או שהיא אשה דתית בעל שכל ישר וחקמת חיים שמחזיקה גם דיפלומה בפסיכולוגיה. גם כשהברר שהיא אכן בעלת שכל ישר וחקמה דקה - חשוב לדעת מנין היא קנתה את החכמה הזו. שכל ישר והבנה מעמיקה אינם מן הדברים שמשיגים בקלות יחסית. צריך לדעת היטב מיהו האדם אליו הולכים לטפול פסיכולוגי.

אין ספק שאנשים זקוקים לפעמים ליעוץ. אולם פעמים רבות, רבות מדי, משלמים הון עתק תמורת עצות גרועות מאד. לכן יש להזהר משנה זהירות כשהולכים לפסיכולוגים או לפסיכיאטרים ולא משנה תחת איזה שם או דרך טפול הם מופיעים.

לאחד ממפרי, אדם חרדי מאוד, היה בן נהדר, בחור ירא שמים ולמדן ששבל מהפרעה נפשית כלשהיא. האב, שהנו תלמיד חכם וצדיק אולם בור ועם הארץ במלי דעלמא, חשב שפסיכולוגים ופסיכיאטרים הנם ככל הרופאים, והביא אליהם את בנו לטיפול. הוא לא ידע שפסיכולוגיה היא דבר מסכן כל כך, והתרשם מן השמועה שמטפלים אלו הנם ממחים, וכך שלם כסף רב לטפולים שהפכו את בנו (שצדן סובל, אגב, מהפרעות נפשיות), מבחור ישיבה מצין לאפיקורס וכופר לא עלינו. כל אחד זקוק, לפעמים, ליעוץ, השאלה היא רק ממי ומאין הוא מקבל אותו.

שאלה: אם אסור ללכת לפסיכולוגים ולפסיכיאטרים, למי בן אפטר ללכת לשם פתרון בעיות נפשיות. אצל מי בן אפטר לטפל ברגשי נחיתות, בבישנות, באכילת יתר וכדומה?

תשובה: כדי לפתר בעיות יש ללכת למי שאכן מסוגל לפתר אותן, והפסיכולוגים - אינם בין המסוגלים. מנסיוני מכיר אני לא מעט לא יצלחים, נחיתיים ובישנים הסובלים מאכילת יתר ומהפרעות נפשיות נוספות, שלמרות כל אלו משמשים כפסיכולוגים, יושבים במשרד בו תלוינה הדיפלומה שלהם על הקיר, ומחלקים עצות לאנשים. העולם אומר כי "הסנדלרים הולכים יחפים". דרכו של עולם הוא שעושי הנעלים מתהלכים בלא נעל, תופרי הבגדים לובשים קרעים, ועל אותה הדרך - דוקא אלו שמיעצים עצות לאחרים - לא יודעים להתמודד עם עצמם.

כדי לקבל עצה טובה עליך לחפש אדם מכשר, והלה צריך גם לרצות ליעץ לך. יש לי כתבת מתאימה בעבורך. לך לרבי חסידי מסים, שם תוכל אם ירצה ה' למצא מענה ללבטיך. הוא צריך להתפרנס, הרבי'לה הזה, או ללמד, לא משנה בדיוק. אבל אתה לא תציע לו אפלו דולר. מה פתאום שצדיק יקח כסף? תתקומם. הוא לא מחפש כסף, הצדיק הזה. והא ראיה - שהוא יושב ולומד. אבל אם תבוא אליו - הוא הרי יתן לך עצה טובה. אם תתקשר אליו - הוא ייעץ לך אפלו בטלפון. זה לוקח רק חצי דקה, אמנם. אולם אם יש לך שכל - תוקיר את החצי דקה הזו, השנה הרבה יותר מאלף שעות עם הנוכלים.

אנשים נוהגים טפשות שכזו, מחפשים עצה, וכדי להשיג אותה - רצים לפסיכולוג העולה להם כסף רב. לפעמים הם הולכים גם לפסיכיאטר העולה להם עוד יותר, ואלו כאשר אתה נותן להם שם של מישהו שיכול באמת לעזור להם - הם לא מציעים לו אפלו דולר אחד. האם זה הגיוני.

אתה מחפש מישהו מכשר, מצפה שהלה יתן לך מזמנו חצי שעה - שעה, ואפלו דולר אחד אתה לא נותן לו!! על הנוכלים שמתעשרים על חשבונך - אתה ממטיר כסף. ומדוע אינך יכול לתת משהו גם למי שכן מסוגל לעזור לך? אתה רוצה לשפך את לבך ומחפש און קשבת - מדוע שלא תשלם על כך?! אם ביכלתך למצא איזה

דוד זקן, ועדיף גם חרש קצת - כדאי לה לדבר אתו בטלפון במשך כמה שעות טובות. לו - אין מה לעשות חוץ מזה, ולך - זו תהיה הזדמנות טובה לשפך את הלב. עצות רעות הוא לא יכול לתת לך, כי אתה הלא יודע מראש שהוא לא יכול לומר כלום...

לא קל למצא יועצים מתאימים, אבל בעלי הדיפלומות הם הגרועים מכלם, הם רעל.

"הריני להעיד בזה שכל מה שאיש זה יגיד לך ינוט אותך לבטלות, ויוביל אותך לגיהנום" - זה כל מה שהדיפלומה מעידה.

39. לב מרפא

הפסוק המסכם את הנושא כלו, מופיע במשלי יד, ל: "חיי בשרים לב מרפא". שכל בריא אינו מספיק לאדם. האדם זקוק לשכל מרפא. מה הוא שכל מרפא? מה הוא שכל המעניק בריאות לגופו של האדם, הוי אומר מחשבות טובות.

ישנם כמה עקרונות חשובים לשמירה על בריאות הגוף. תזונה מאוזנת, מנוחה מספקת. חסר מנוחה, עשוי לפגוע באדם פגיעה גופנית ואף פגיעה נפשית. אולם החשוב ביותר לגוף בריא, הוא "לב מרפא". ואכן, לאחרונה התגלה כי למחשבות ולדעתו של אדם ישנה השפעה עצומה על גופו. המתאמן לשלט על רגשותיו, על מחשבותיו, גורם לכך שגופו יתפקד בצורה יעילה. בגוף ישנם חמרים שונים, הורמונים המפעילים מערכות שונות. החמרים הללו נבנים ומשפיעים ממחשבות והרגשות. התברר כי מחשבות עלילות לגרם כאבים, מחלות לב ומחלות קשות אחרות. אי איון בגוף הוא תוצאה של רגשות שליליים. מתח מגבר מביא לתגובות לא רצויות.

שלמה המלך מלמד אותנו בספר משלי, כי הדבר ההכרחי לחיים של הצלחה ולחיים של בריאות הגוף והנפש, הוא "לב מרפא", שכל מרפא. השכל המכוון לנושא אחד בעולם הזה, להבנת דרכי הבורא. זה הוא השכל המרפא, השכל המונע מהאדם מצוקות ומחלות.

נאמר (תהילים טו, א): "לדעת בארץ דרךך", דרכיו של הקדוש ברוך הוא צריכות ידיעה. "כל ארחות ה' חסד ואמת" נאמר בתהלים (כח, ט). ואכן כאשר משה רבנו מבקש מהקדוש ברוך הוא "הודעני נא את דרךך" (שמות לג, יג), אומר לו הקדוש ברוך הוא שלש עשרה מדות של רחמים, בהן הוא מנהל את עולמו. גם דוד המלך מתבטא במלים אלו: "עולם חסד ויבנה" (תהילים פט, א). עולמו של הקדוש ברוך הוא הוא טוב. "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא). הקדוש ברוך הוא התבונן בבריאתו וראה כי הכל טוב. רוצה הקדוש ברוך הוא שגלך

בדרכיו ואף אנו נראה כי הכל טוב. זהו הוא הסוד לחיים של הצלחה, לראות את כל העולם פעולם טוב. להעריך כל דבר שנתן לנו כטוב מאד. להנות גם מדברים שיש לכם. לשמח ולהיות מאשר.

לשמח עד הגג ומעל הראש, להנות מבית חם בחורף, ישנם הרבה אנשים שהנחות היו אינה קימת עבורם. לשמח על כך שאפשר ללכת ואין צורך להנשא בכסא. לשמח על כי נתן לעלות במדרגות, לשמח על שווי משקל. כל אלו אינם דבר המובן מאלו לאנשים רבים. לשמח ולהודות על בגוד, על נעלים. ישנן ארצות רבות בעולם, בהן נעלים הן לא בנמצא. להודות על מזון בשפע, שהרי, למיליונים בעולם אין היכלת לאכל ולשבע, והם רעבים תדיר. לשמח על היכלת לראות בעינים, המשכללות יותר מכל מכונה אחרת בעולם, להפיר טובה על היכלת לשמוע באזנים. כפאשר לומדים לראות עד כמה העולם טוב, רוכשים דעה מרפאת. "חיי בשמים לב מרפא". חיים של אופטימיות הם חיים מרפאים, חיים טובים ומועילים לבריאות הגוף והנפש.

הפסוק "מפניק מנער עבדו" (משלי כט, כא) מלמד את הדרך להגיע למעלת ההודיה והשמחה, כפאשר מחנכים את השכל להיות לא מרצה, מתרגלים לחסר שביעות רצון, הרי בכך נכנעים לגישה ילדותית. התלונות, הבקרת על כל דבר, חסר הנחת התמידי, זו היא הראיה הפסימית והיא חודרת לפנימיותו של האדם ומשפיעה על מהותו. האדם לעולם לא יהיה מרצה. תמיד יחסר לו משהו שעוד לא השיג, והרי אין גבולות לרצונו. אם האדם לא למד להיות מרצה מעולמו, לא הפנים את סוד החיים של השמחה בייש, לא יהנה מהעולם הזה.

"חיי בשמים לב מרפא" (משלי יד, ב). הדבר החשוב ביותר לגופו של האדם, כאמור, הוא הדעת שבכחה לרפא. המחשבה האופטימית, הרואה את הטוב בחיים. יש בית, ישנם קירות בו, אינך נופל. ישנן מדרגות בטוחות המובילות לדירתך, הרגש חנייה של שמחה בכל תחום בחיך, זו חכמה; לראות בכל האדם ובכל הבריאה את הטוב הקיים. אם אדם עושה כן, עליו מצביע הקדוש ברוך הוא ואומר: זה הוא נציגי עלי אדמות. הוא גורם לאנשים לדעת עד כמה הכל טוב. לעמתו, המודיע ומספר עד כמה החיים קשים, אינו רצוי אצל הבורא.

אם רוצה האדם להאריך ימים, עליו לשרת את בוראו ולהודיע לכל, כי הכל טוב מאד, ואכן קך יהיה.

40. האם התשובה מונעת מהאדם לקבל יסורים, או שיקבלם בכל אופן, גם אם ישוב בתשובה?

חֲזָרָה בְּתִשְׁבֵּה בְּהַחֲלִיט מוֹנַעַת יְסוּרִים. רַב הַיְסוּרִים בְּאִים כְּתוֹצָאָה מִחֲטָאֵיו שֶׁל
הָאָדָם.

רַב הַסָּבֵל שְׁקִים בְּעוֹלָם הֵזָה מְקוּרוֹ בְּרַגְשׁוֹת לֹא רְצוּיִים שֶׁל הָאָדָם. מַחֲלוֹת,
לְדַגְמָה, בָּאוֹת מְרַב הַתְּרַגְּשׁוֹת. הַפְּעַס גּוֹרֵם לְבְנֵי הָאָדָם לְמוֹת מִשְׁבָּץ וּמִמַּחֲלוֹת
לֵב. פְּעַס הֵייתִי אֶצֶל רוֹפֵא עֵינַיִם בְּגִלְל בְּעִיּוֹת בְּרֵאֵיהָ, וְהוּא הִתְעַנְּנָן לְדַעַת הָאֵם
אֲנִי כּוֹעֵס, כִּי הַפְּעַס גּוֹרֵם לְהַפְרָעוֹת בְּרֵאֵיהָ. מִיָּד נִזְכַּרְתִּי בַּפְּסוּק בְּתַהֲלִים (ו, ח):
”עֲשֵׂשָׁה מִפְּעַס עֵינַיִ”.

מִדּוֹת רְעוֹת גּוֹרְמוֹת לְמַחֲלוֹת. כִּמָּה אֲנִישִׁים מִתּוֹ בְּגִלְל קִנְיָה?! הַקִּנְיָה הִיא כְּסִרְטוֹן
הַמְּקַנֵּן בְּגוֹפּוֹ שֶׁל הָאָדָם. הַקִּנְיָה גּוֹרְמַת לְאָדָם לְהֵאָכֵל מִתּוֹכוֹ. שְׁהֲרִי תָא פְּנִימִי
פְּעִיל יוֹתֵר מְדִי, הוֹפֵךְ לְתָא קְטָלָנִי.

דְּכָאוֹן גּוֹרֵם אִף הוּא לְמַחֲלוֹת. דְּכָאוֹן מַעֲיֵד עַל אִפִּי גְרוּעַ. מִי שֵׁישׁ לוֹ אִפִּי חִיּוּבִי
וְטוֹב, הוּא שְׁמַח תְּמִיד.

דָּבָר עַל הַעֲנִשִׁים שֶׁהָאָדָם מְבִיא עַל עַצְמוֹ עֲקֵב חֲטָאֵיו, וּבֵין הַיִּתְרָה שֶׁהִזְנִיחַ בְּרֵאֵיוֹת
גּוֹפּוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, בְּכַף שֶׁלֹּא קִים מְצוּוֹת וְלֹא לָמַד תּוֹרָה. אוֹלָם יִשְׁנֶה נִקְדָּה נוֹסֶפֶת
וְהִיא, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֶת הָעוֹלָם, הַבֵּיט בְּיַצִּירְתּוֹ וְהַגְדִּיר אוֹתָהּ בַּמַּלְאִים:
”טוֹב מְאֹד”. הָעוֹלָם הוּא טוֹב מְאֹד. הָעוֹלָם מְלֵא תַעֲנוּגוֹת כְּשָׂרִים. נְשִׁימָה הִיא
תַעֲנוּג רְצוּי וְכָשֵׁר, תְּהִלָּה הַנְּשִׁימָה, הַמְּבִיא לְכַף שְׁדָמוֹ שֶׁל הָאָדָם מִתְּמַלֵּא
בְּהַמוֹגְלוּבִין, זֶה הוּא עֲנֵג, שְׂאֵם אָדָם אֵינוֹ מוֹדֵעַ לוֹ, וְאֵינוֹ מְבִינֵנו, הוּא מְפַסֵּיד חֵלֶק
חָשׁוּב בְּחַיָּיו. קִימַת הַנְּאָה בְּעַצְם הַתְּהִלָּה, הָאָדָם הַיְכוֹל לַפְּשׁוּט רַגְלִים וְלַלְכֵת
לְדַרְפוֹ, וְאֵינוֹ זְקוּק לְכֶסֶף גְּלָגְלִים, הֲרִי צָרִיךְ הוּא לְהוֹדוֹת וּלְשַׁבַּח כְּאֲשֶׁר מְבָרַךְ
מְדִי בִּקְרָ: ”הַמְּכִין מִצְעָדֵי גְבֵר”.

עַל הָאָדָם לְלַמַּד לְהִנּוֹת מִהַתְעַנּוּגוֹת הַכְּשָׂרִים, וְלֹא לְרַדֵּף אַחַר הָאֲסוּרִים לוֹ. הִנֵּה,
הַמְּצַלְמוֹת הַנִּפְלְאוֹת הַקְּזִמּוֹת בְּעֵינָיו שֶׁל הָאָדָם. הַשְּׂמוּשׁ בְּהוֹן הוּא תַעֲנוּג מְאִין
כְּמוֹהוּ. עַל כֵּן לְשׂוֹאֵל ”הָאֵם אֵתָה רוֹדֵף תַעֲנוּגוֹת?” אֶעֱנֶה, אָכֹן. כִּי הָעוֹלָם הֵזָה
נִבְרָא עַל מְנַת לְהִנּוֹת מִהַתְעַנּוּגוֹת הַכְּשָׂרִים. מִי שֵׁאֵינוֹ נִהְנֶה, וּמִדְמָה לְעַצְמוֹ כִּי
יַעֲבִיר אֶת הָעוֹלָם הֵזָה, בְּהַמְתַּנֵּה מִמְשַׁכֶּת לְעוֹלָם הַבָּא, הֲרִי הַמְּחַשְׁבָּה הַמְּדַרְיָכָה
אֶת הַתְּנַהֲגוֹתוֹ הִיא ”כֹּל יָמַי שְׂרַתִּי אֶת ה’, עֲתָה הוּא חֲבִיב לִי...” זֶה הוּא אֵינוֹ צָדִיק
כָּלֵל. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְאָדָם נִתְּתִי לָךְ כָּל כֶּף הַרְבֵּה, עֲלִיךְ לְחַשֵּׁב תְּדִיר:
”קִטְנִיתִי מִכֵּל הַחֲסָדִים”. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לְאָדָם שְׁתֵּי כְּלִיּוֹת הָעוֹבְדוֹת יוֹמָם
וְלַיְלָה, לֵב הַפּוֹעֵל לְלֹא הַרְף, הַכֵּל מִתְּפַקֵּד. הָאָדָם יְכוֹל לְחַשֵּׁב, הוּא שְׂפוּי, מַעֲגָלִי
הַמַּחַ פּוֹעֲלִים כְּהִלְכָה. ”אֵתָה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת”. הָאָדָם חִי בְרוּךְ הַשֵּׁם. אִם הָאָדָם
אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הוּא הָעֲנֵג לְהִיּוֹת חִי, הוּא חוֹטֵא, כִּי הוּא אֵינוֹ מַעֲרִיךְ אֶת מַה
שְׂבוֹרָאוֹ מַעֲנִיק לוֹ. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַקֵּשׁ מִהָאָדָם לְהַבִּיט בְּשָׂמַיִם וְלִרְאוֹת אֶת
הַכּוֹכָבִים, אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַיָּרֵחַ לְהִנּוֹת וּלְהַתְפַּעֵל. אִם הָאָדָם מוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ מִכֵּל
הָאֲשֶׁר הֵזָה, הוּא עֲתִיד לְתַת עַל כֶּף דִּין וְחֲשָׁבוֹן. אָכֹן, גַּם עַל כֶּף צָרִיךְ הָאָדָם לְחַזֵּר

בתשובה ביום כפור. אם לא ילמד האדם את הדברים הטובים שבחיים, הדברים מהם הוא צריך להנות ועליהם הוא צריך להודות, הוא אינו ממלא את תפקידו בעולם. לא! אין האדם צריך חלילה לרדוף אחר התענוגות המפוקפקים. הייתי פעם במקום יקרתי ובקשו להגיש לי כוס קפה, אך סרבתי. בקשתי כוס מים. בקפה חמרים העלולים להזיק לאדם. המים הם נוזל ערב ובריא. על האדם להפיר את הערך ואת האשר שיש בשתיית מים. יש ללמד להעניק לגוף את ההנאות המגיעות לו, ומי שאינו עושה כן הוא חוטא ועליו לשוב על כף.

41. מי האיש החפץ חיים

מרב מצוקה, לעתים היו אנשים רוצים לסיים את חיייהם. אולם רצון כזה מבטא חסר אחריות וחסר אכפתיות. הקדוש ברוך הוא נוהג להקשיב לדברי האנשים ולמשאלותיהם. לעתים, ממלמל האדם ויש לדבוריו השפעה. יש לאהב את החיים: "מי האיש החפץ חיים" (תהילים לד, ג), אם אדם אוהב את חייו, הקדוש ברוך הוא מקשיב לו ונענה למשאלותיו.

פגשתי פעם אדם היושב על כסא גלגלים ומעשן, פניתי אליו ואמרתי: "מדוע לא תחידל לעשן, הרי תחיה יותר אם תעשן פחות?" אך הוא ענה: "מי רוצה לחיות...?" המשכתי ללכת וחסבתי, רחמי עליו, מי יודע... אין לומר מלים מסכנות כאלו.

אדם צריך לומר שהוא רוצה לחיות, ובסופו של דבר, אכן ירצה לחיות. כאשר אנו אומרים שבעל ה"חפץ חיים", רצה חיים, פמונן שהוא בקש לחיות חיים משלמים, אולם קדם כל רצה בחיים עצמם. דוד המלך למד בתהלים יראת שמים, ואמר: "לכו בני שמעו לי, יראת ה' אלמדכם, מי האיש החפץ חיים...". (תהילים לד, יב) אם יאמר האדם, איני רוצה לחיות, דוד המלך אינו מדבר עמו. דוד המלך מדבר אך ורק עם מי שמענן בחיים. כל הרוצה לחיות, ילמד כיצד לעשות זאת. דוד המלך למד את השעור הגדול של כיצד נתן להצליח בחיים, אולם קדם כל רצה להוציא מן הכפל של הלומדים את אלו שאינם מתעניינים בחיים.

ישנו עקרון חשוב בחיי האדם והוא, כי האדם צריך ללמד כיצד להנות מחייו. עליו ללמד את המתקוות בחיים. לדעת את חשיבות החיים, ומה הם הגורמים המביאים את חיי האדם להיות שונים ובעלי ערך. מי שלומד כי החיים הם בעלי ערך גדול, הוא אף יעשה דברים על מנת להשיגם. ואולי תעלה בלב האדם המחשבה כי העקר הוא העולם הבא, ולמי אכפת בעצם העולם הזה, אולם במשלי נאמרו כל ההבטחות לעולם הזה, חיים ארכים, עשר, כבוד. מדוע מופיעות ההבטחות לעולם הזה, והלא התורה מדברת על העולם הבא באופן ברור?

כְּאֲשֶׁר נִפְטְרוּ הַמַּלְכִּים, לְדַגְמָא, נֹאמֵר עֲלֵיהֶם, "נֶאֱסָפוּ אֶל אֲבוֹתֵיהֶם" (שופטים ב, י), "וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבוֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם, תִּקְבֹּר בְּיַשִּׁיבָה טוֹבָה" (בראשית טו, טו). גַּם מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ "נֶאֱסָף אֶל אֲבוֹתָיו", (נַחְרֵי הוּא נִקְבֵּר בְּגִיָּא לְבָדוּ, אוֹלָם נִשְׁמַתוּ שֶׁל מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ הִצְטַרְפָּה לְאָבִיו בְּעוֹלָם הַבָּא). הַתּוֹרָה עוֹסֶקֶת פְּעָמִים רַבּוֹת בְּעֵנֶן הָעוֹלָם הַבָּא. (גַּם בְּלַעַם בְּקִשׁ "תִּמַּת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְיִתְחִי אַחֲרֵיָי כְּמַחֲוִי" (במדבר כג, ט) מִה רָצָה בְּלַעַם? הוּא רָצָה שְׁסוּפוּ בְּעוֹלָם הַבָּא, יִהְיֶה כְּסוּפִים שֶׁל הַיְהוּדִים). הָעוֹלָם הַבָּא מְזַכֵּר פְּעָמִים רַבּוֹת בַּתּוֹרָה, אוֹלָם יִשְׁנֵן הַבְּטָחוֹת גְּדוֹלוֹת אֶף לְעוֹלָם הַזֶּה. הַתּוֹרָה יוֹדַעַת כִּי הָאָדָם מְשַׁפֵּעַ מִמָּה שָׂרוּאָה, וְעַל כֵּן הַבְּטָחוֹת לְעוֹלָם הַבָּא, חֲשׂוּבוֹת בְּיוֹתֵר, אוֹלָם הַהֲבָטָחוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה, חֲשׂוּבוֹת לֹא פָחוֹת מֵהֵן.

42. התבוננות בעולם הזה ובנפלאותיו

כְּאֲשֶׁר אוֹמְרִים לְאָדָם כִּי הַתְּנַהֲגוּתוֹ תִּשְׁפִּיעַ עַל קִיוָמוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, זֶה הוּא הַהֲבָטָחָה הַעֲשׂוּיָה לְעוֹרֵר אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכֹּל לְלַכֵּת בְּדַרְךְ הַתּוֹרָה. כָּל אֶחָד רוֹצֵה לְהִיּוֹת בָּרִיא, כָּל אָדָם שׂוֹאֵף לְעֵשֶׂר וּלְכַבּוֹד. זֶה הוּא הָאֲשֶׁר בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַמְשַׁפֵּיעַ עַל הָאֲנָשִׁים.

אֲמָנָם, הֵיךְ רָצוּי כִּי הָאֲנָשִׁים יַחֲשְׁבוּ יוֹתֵר עַל הָעוֹלָם הַבָּא, אוֹלָם הַתּוֹרָה יוֹדַעַת כִּי הָאָדָם הַגִּשְׁמִי רוֹאֶה אֶת הַתְּנַהֲגוּת הַמְּיָדִית הַגִּשְׁמִית כְּתִמְרִיץ הַטוֹב בְּיוֹתֵר לְהַלִּיכָה בְּדַרְךְ הַטוֹבָה. אוֹלָם רַבִּים הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֵינָם מְבִינִים אֶת חֲשִׁיבוֹת הָאֲשֶׁר בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹ לְפַעְמִים הֵם מְבִינִים רַק חֵלֶק מִמֶּנּוּ, עַל כֵּן, בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר, הָאֲשֶׁר הֵיךְ אֵינּוּ מְמַרְיץ וְאֵינּוּ מְדַרְבֵּן לְלַכֵּת בְּדַרְךְ הַתּוֹרָה. לְעַמְתָּם מְאֻשְׁרִים הָאֲנָשִׁים הַיּוֹדְעִים כִּיצַד לְהִנּוֹת מֵהַחַיִּים, וּבְעַקְבוֹת הַהֲנָאָה הַזֹּאת הֵם הוֹלְכִים בְּדַרְךְ הַתּוֹרָה.

נִתֵּן לְלַמֵּד יֶלֶד לְהִנּוֹת מִהַרוּחַ הַנּוֹשֵׁבֶת, מִהָאֲוִיר הַצַּח הַהוֹלֵם בְּפָנָיו. הָאֲוִיר הַצַּח אֲשֶׁר כָּכָל שְׁנוֹשְׁמִים אוֹתוֹ עֲמֵק יוֹתֵר, חֲשִׁים בְּחַיּוֹת מְלֵאָה יוֹתֵר. הַנְּשִׁימָה הַעֲמֵקָה הַרִי מוֹסִיפָה לְאָדָם חַיִּים. מַחֲזוֹר הַדָּם מְמַרְץ, הָאֵיבָרִים מְמַרְצִים, וְכֵן הָאָדָם בָּרִיא יוֹתֵר וּמְאָרִיץ זָמִים. שְׁנַיִם חוֹלְפוֹת עַל הַיֶּלֶד, אוֹלָם כְּאֲשֶׁר הוּא מְתַרְגֵּל לְמַצִּיאוֹת שֶׁל הַהֲלִיכָה בְּרָחוּב וְשֶׁל הַנָּאָה מְנַשְׁימָה עֲמֵקָה, הַרִי הוּא חֵשׁ שְׂמִחָה גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִמִּי שֶׁשׂוֹתָה מְשַׁקָּאוֹת יְקָרִים בְּיוֹתֵר, לְמַשָּׁל.

נִתֵּן לְלַמֵּד יֶלֶד לְהִנּוֹת מִמְרָאָה הַסֵּתוֹ, מִהָעֵלִים שֶׁשְׁנֵנוּ צָבָעִם, וְעַתָּה הֵם נוֹפְלִים אֵט אֵט בְּשַׁלְכַת נִפְלָאָה. הָעֵלִים כְּשִׁינְרָקְבוּ מִסָּבִיב הָעֵץ יַעֲזְרוּ לוֹ לְקַלֵּט אֶת הַחֲמָרִים שִׁיסִיעוּ בְּגִדְלָתוֹ וּבְצַמִּיחָתוֹ, וְיִהְפְּכוּ אוֹתוֹ לְגְדוֹל וְיִצִיב. לְגַלוֹת אֶת הָעֵבֶדָה כִּי דוֹקָא עַץ חַי - מְשִׁיר אֶת עָלָיו. וְנִשְׁיֵרֵת הָעֵלִים הַיֵּהוּדִים הַבְּרִיאָה.

כְּאֲשֶׁר הוֹלְכִים עִם הַיֶּלֶד בְּרָחוּב אֲפֻשֶׁר לְהַסְבִּיר לוֹ כִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָעֵצִים, כָּל עֵץ וְיַחֲוֹדוֹ, לְכָל עֵלָה צָבָע מְסִיָּם וְצוּרָה מְסִיָּמָה, הַמְתַּכְנֵנִים בְּדִיוֹק בְּזָרַע הָעֵץ "אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינְהוּ" (בראשית א, יב). הָעֵלִים אֲמָנָם מְצַלִּים בְּקִיץ מַחֵם

השמש, אולם בחורף זקוק העץ ליותר שמש, על כן הם נושרים, על מנת לאפשר לקרני השמש להגיע אל כל חלקי העץ, ולעזור להם לחיות ולהמשיך בצמיחה. במשך הקיץ יש להרים את הראש על מנת לראות את העלים, אולם בסתו, העלים מנחים על הקרקע, ונתן לראותם כאשר מכופפים את הראש.

התבונן בהם אתה, הקורא, אתה כמו ילד... הזכר לעצמך את נפלאות הבריאה. התבונן בסנאי, היודע בחוש, כי הנה החורף מתקרב והוא לא ימצא זרעים למאכל, על כן הוא אוסף את האצטרובלים ומטמינם באדמה לקראת החורף הקר. הסנאי המתבונן בצבע העלים המשתנה, וחש את רוחות הסתו, אוסף לו מזון לעתיד, אולם הוא שוכח, בסופו של דבר, היכן הטמין את האצטרובלים, אולם מאלה גדלים עצים חדשים. הסנאי נטע עצים, ללא ידיעתו, מתוך כוונה להתכונן לחורף הקר. גם הצפרים מתכוננות לחורף הבא. הן נאספות ומתחילות לנדוד לאזורים חמים יותר. הסנאי, ממשפחת העכברים, חי בשדות ובמקומות פתוחים, על כן ברא לו הקדוש ברוך הוא זנב שעיר המחמם אותו בחדשי החורף הארוכים. העכבר, לעומתו, החי במקומות סגורים, אינו זקוק למעטה מחמם כזה.

והנה, הרוחות, עליהן נאמר (תענית ג', ע"ב) כי "אי אפשר לעולם בלי רוחות". הרוחות מפזרות זרעים חדשים במקומות מרחקים, כך מתפסה הארץ בצמחייה התבוננות במעשי הבריאה המפלאים מפעים ומרגש.

כאשר לומד הילד להתבונן ולהנות מעונות השנה, מהאביב, מהחורף מהסתו, הילד לומד לאהב את החיים. מי שאוהב את החיים, אוהב את מי שמעניק לו אותם. מי שאוהב את מה שהקדוש ברוך הוא נותן, אוהב גם את הקדוש ברוך הוא.

נאמר: "שירו לוי" (תהלים ל"ג, א), אנשים מזניחים את ה"שירו", ומתרכזים ב"לוי". הם מתפללים, אך אינם מאשרים. ראשית יש לשיר, להנות מה שהקדוש ברוך הוא ממטיר ללא סוף, לאחר מכן, כאשר מבינים שהקדוש ברוך הוא מעניק אור, חמצן ומתנות כה רבות, נעשים מודעים ומתחילים לשיר. מי שלא למד לשיר, עליו ללמד לעשות זאת. הקדוש ברוך הוא אומר: "עשה עבורי, כי אני עושה עבורך". אכן, זה הוא אחד הדברים אותם צריך האדם להרגיל את עצמו. יש להנות מהרווחים והטובות הבאים עליו. כאשר יתרגל האדם להנות בגיל צעיר, יקבל שכר על כך ויהיה מאשר. ולמרות שהתרגל לעשות זאת, או למד כך לנהוג מאביו מאמו, גם כך יקבל שכר, התנהגותו תשתלם בסופו של דבר. גם אם יתחיל האדם לנהוג כך מאחר יותר בחייו, הוא יהפך לאב ולאם של עצמו, יהיה שאפתן, ויתרגל לגישה העושה את החיים מצליחים, גם אז ירויח.

43. היתרונות שבאמללות

כְּאֲשֶׁר נִתְבָּוֵן עַל עֲנֵן הַמְּוֹת מִנְקֻדַּת מַבֵּט זוֹ נִרְאָה אִף בּוֹ אֶת הַתּוֹעֵלַת הָעֲצוּמָה עֲבוּרָנוּ. כִּיצַד יַעֲבֹר הָאָדָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וַיִּזְכֶּה לְרֵאוֹת אֶת הָאֱמֶת וְהַנֶּצַח אֲלֵמְלֵי יָמוֹת וַיִּסִּיר מֵעָלָיו אֶת מַעִיל הַגִּשְׁמִיּוֹת? שֶׁהָרִי חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה אֵינָם מִטְרָה בְּפָנֵי עֲצוּמָה וְלֹא טוֹב לָאָדָם לְהִשָּׂאֵר לְנֶצַח בְּחַיֵּי עֲרוּן אֱלוֹ.

יֵשׁ הַנִּגְאָלִים מִיִּסוּרֵיהֶם עַל - יְדֵי הַמְּוֹת וּמְקַדְמִים אוֹתוֹ בְּבִרְכָה. וְאִף הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִפְטָר מֵעוֹלָם שֶׁל רוֹדְנִים לְמִינֵיהֶם עַל - יְדֵי הַמְּוֹת הַפּוֹקֵד כֹּל אָדָם וְאִף שְׁלִיטִים וְתַקִּיפִים. אִם - כֵּן הַמְּוֹת נִחְמָה הוּא לְעוֹלָם, וְרֵאוֹי לְהוֹדוֹת לֵה' עַל כֵּן.

זֶה שְׂאוּמֶרֶת הַגְּמָרָא (בְּרִכּוֹת נ"ד, ע"א) עַל הַפְּסוּק "וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת הַשֵּׁם אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ" (דְּבָרִים ו, ה) "אֲפֹלוֹ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ", עָלֶיךָ לְאַהֲבֵת אֶת ה' אֲפֹלוֹ כְּאֲשֶׁר נוֹטֵל הוּא אֶת חַיֶּיךָ, וְאִם מִבְּקֵשׁ הָאָדָם חַיִּים לְלֹא סוֹף אוֹמֵר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "מִי גָבֵר יַחֲיֶה וְלֹא יִרְאֶה מָוֶת?" (תְּהִלִּים) סוֹפּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד לַעֲזֹב אֶת הָעוֹלָם, לְפִיכָךְ זָכַר תְּמִיד אֶת הַבְּרָכָה הַטְּמוּנָה בַּמְּוֹת כְּדֵי שֶׁתִּזְכַּר בְּבוֹא הַרְּגַע לְקִיָּם "וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת ה'", וְלִהְיוֹת לוֹ עַל נְטִילַת נַפְשְׁךָ בִּידְעָה בְּרוּרָה שֶׁה' אוֹהֵבְךָ וְדוֹרֵשׁ אֶת טוֹבְתְךָ.

טִבַּע הָאָדָם לְהִתְמַקְּדַת בְּדַבָּרִים הַבְּלָתִי נְעִימִים הַקּוֹרִים עִמּוֹ וְלִשְׁכַּח אֶת רַב הַבְּרָכָה הַמְּשֻׁפָּע עָלָיו בְּמַרְבִּית יָמֵי חַיָּו. זֶה אֲשֶׁר עֲצוּמֹתָיו כּוֹאֲבוֹת זוֹכֵר לְלֹא הֶרֶף אֶת כְּאָבוֹ וְשׂוֹכַח שֶׁעָלָיו לְהוֹדוֹת עַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּכָל עֲצוּמֹת, כִּי אֵין הַדָּבָר פְּשוּט וּמוֹבָן מֵאֲלוֹ. כְּשֶׁנִּסְתַּפֵּל בְּצוּרָה נְכוֹנָה נִרְאָה שֶׁהִיתְרוֹנוֹת עוֹלָם לֹא אֵין עָרוּךְ עַל הַחֲסָרוֹנוֹת כִּי אֵנִי נוֹשְׁמִים, לְבָנוּ פּוֹעֵם וַיֵּשׁ בְּיַדֵּינוּ הַיִּכְלָת לְתַפְקֵד, וְאִם יִשְׁנֶה לְקוֹי מְסִים בְּאֶחָד מִן הַתַּפְקוּדִים אֵין בִּיכְלָתוֹ לְמַחֵק אֶת שְׂאֵר הַמַּעֲלוֹת וְהַחֲסָדִים.

דוֹמָה הַדָּבָר לְאִישׁ עֲסָקִים אֲשֶׁר לוֹ שֶׁתֵּף הַמִּנְחִילוֹ מְרוֹרוֹת, עַד שֶׁבְּמִשְׁךָ הַשְּׁבוּעַ הוּא חוֹשֵׁב לֹא אַחַת לְפָרֵשׁ מִהָעֲסָקִים עִם שֶׁתֵּפוֹ אֲלֵא שֶׁכַּאֲשֶׁר מַגִּיעַ יוֹם חֲלָקַת הַפְּדִיּוֹן נִשְׁכָּחוֹת כָּל הַצְּרוֹת וְשׁוֹב עוֹלָה הַמַּחְשָׁבָה כִּי הַכֹּל כְּדָאֵי לְמַעַן הָרוּחַ הַכֶּסֶף.

נְקֻדַּת מַבֵּט זוֹ חֲשׁוֹב שֶׁתַּקִּיף אֶת חַיָּינוּ בְּכָל הַתְּחוּמִים וְלִזְכֹּר תְּמִיד בְּשַׁעַת הַקִּשְׁי כִּי קִיָּמִים יִתְרוֹנוֹת, וְגִדּוֹל הָאֲשֶׁר מִן הָאֲמִלְלוֹת. כֹּלֵל זֶה תַּקִּיף אִף בִּיחֲסִים שֶׁבִּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ אוֹ בֵּין בְּנֵי זוּג. אִם קִנִּיתָ חֵבֵר אֵל תִּטְשֵׁהוּ עַקֵּב נֶזֶק אֶחָד שֶׁגָּרַם לְךָ בְּפִעַם אַחַת, כִּי חֵבֵר הוּא קִנְיָן יָקָר, אֲלֵא סֵלַח וְזָכַר אֶת הַטּוֹבוֹת שֶׁגָּמַל עִמָּךְ. וְכֵן הַדָּבָר בֵּין בְּנֵי זוּג הַנִּפְגָּעִים זֶה מִזֶּה, יִהְיֶה בְּדַעְתָּם וַיִּזְכְּרוּ לֹא אֶת הָעֲלָבוֹנוֹת בְּלִבָּד אֲלֵא אֶת הַטּוֹב שֶׁמַּעֲנִיק בָּן הַזוּג הַמַּגִּישׁ אֶרְוִחָה מְזִינָה אוֹ מְפָרְנֵס אֶת בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ. לְמָרוֹת הַקִּשְׁי הַרְגִּשִׁי שֶׁבְּדָבָר יֵשׁ לְהִתְמַקְּדַת בִּיתְרוֹנוֹת וְלֹא בְּחֲסָרוֹנוֹת.

(בְּנֵי זוּג הַמַּחְלִיטִים לְפָרֵק אֶת תַּאֲם הַמִּשְׁפָּחָתִי יִזְכְּרוּ כִּי רַב הַזּוּגוֹת הַנוֹקְטִים בְּצַעֲד זֶה מִתְחַרְטִים עָלָיו מֵאַחַר יוֹתֵר, אֲלֵא אִם כֵּן מְדַבֵּר בְּמַצֵּב בְּלָתִי נִסְבֵּל לְחִלוּטִין, אוֹ בְּחֹזֵר בְּתִשְׁבּוּבָה אֲשֶׁר בֵּן בֵּיתוֹ לֹא צוּעֵד עִמּוֹ בְּדָרְכּוֹ, עַד שֶׁאֵי אֲפֹשֶׁר לְדוֹר בְּכַפִּיָּה אַחַת).

כָּדָּ עֲלֵינוּ לְפָקֵחַ עֵינַיִם וְלִרְאוֹת אֶת רַב הַטּוֹבָה הַמְשַׁאֲרָה אוֹתָנוּ בְּעֲלֵי חוֹב תְּמִידִים כְּלָפֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי עֶצֶם חַיֵּי הָאָדָם הֵם דְּבַר נִפְלָא עֲבוּרוֹ וְאִף בְּמַצָּבִים קָשִׁים מְאֹד הוּא עוֹשֶׂה כָּל מַאֲמָץ שֶׁלֹּא לְאַבֵּד אֶת חַיָּיו וְלְהַמְשִׁיךְ וְלִשְׁתּוֹת מִגְּבִיעַ הַחַיִּים. כְּדִגְמָא לְכַד רְאִינוּ אֶת רְצוֹן הַחַיִּים שֶׁהַמְשִׁיךְ לְפַעַם בְּלֵב אַחֵינוּ הַסּוֹבְלִים בְּמַחֲנוֹת הַמָּוֶת שֶׁל הַנְּאֻצִים ימ"ש. רְעֵבִים, קְפוּאֵי קוֹר, מְכִים וּמְשַׁפְּלִים עַד עֶפֶר לֹא קָרְבוּ (לְהוֹצִיא מִתֵּי מַעַט) אֶל הַגְּדֵרוֹת הַמְּחַשְׁמְלוֹת שֶׁיִּכְלוּ לְגַאֲלָם מִן הַיְסוּרִים. כִּי יֵצֵר הַחַיִּים חֲזָק הוּא לְאִין עָרוּךְ וְדוֹחֵף אֶת הָאָדָם לְסַבֵּל כָּל מַאֲמָץ כְּדֵי לְהַנֹּת מִחַוֵּת הַחַיִּים.

אִם כָּדָּ נוֹכַח לֹמַר כִּי כָּל חַיֵּינוּ הֵנָּה מִתְּנָה, רֵאשִׁית בְּעֶצֶם הַוְּתָתָם, וְשֵׁנִית בְּרַב הַטּוֹבָה הַמְּקִיפָה חַיִּים אֵלָיו. וְאִם נִדְּמָה כִּי יֵשְׁנָם נְזָקִים מְסֻיָּמִים בְּמִתְּנָה זוֹ הָרִי אֵינָם עוֹלִים עַל הַיְתָרוֹנוֹת. וְהַנְּדָרָשׁ מְאֻתָּנוּ הוּא לְהָרִים אֶת שְׂמִיכַת הַנְּסִיוֹנוֹת וְלִרְאוֹת אֶת הַטּוֹב כְּדֵי לְהוֹדוֹת עֲלָיו.

* * *

פֶּרֶק ג' - חֲבִיבֵינָם הַיְסוּרִים כִּי הַלּוּמִים

לְהֵלֵךְ נֶאֱרִיךְ בְּשִׂיחָה נִפְלְאָה עַל חֲבִיבוֹת הַיְסוּרִים, שְׂמֵחָם יִתְבּוֹנֵן הָאָדָם כְּמָה כְּדֵי לְהִיּוֹת סָבֵל וּמְמַתִּין, שֶׁכֵּן הַיְסוּרִים וְהַעֲכוּבִים אֵין כְּמוֹתָם לְהִבִּיא אֶת הָאָדָם לְתַקּוּנוֹ הַמְשֻׁלָּם.

א. מַחֻבְתָּנוּ לְהַתִּיחַס נְכוֹן אֶל הַיְסוּרִים

בְּפָרְשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה "בְּחֻקֵּי" וּבְפָרְשֵׁי "כִּי תִבְא" קוֹרְאִים אֲנִי תוֹכְחוֹת הַתּוֹרָה בְּאֵם נֶעֱבֵר עַל רְצוֹן ה', וְעַקֵּר הוּא מְעַקְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁהַבּוֹרָא מְעַנֵּשׁ לְרִשְׁעִים וְלְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ וּמְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ.

הַתִּיחָסוֹת הָעוֹלָם עַל הַתּוֹכְחוֹת וְהַיְסוּרִים רְחוּקָה מְלֵהִיוֹת הַתִּיחָסוֹת נְכוֹנָה כְּפִי שְׂרָאוֹהָ חַז"ל, וּבְדַבְרֵינוּ לְהֵלֵךְ יְבָאָר הַיֵּאָדָּ צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הַתִּיחָסוֹת הַנְּכוֹנָה

בתוכחות על עוון, ובכך ירוח לנו מאד הן בידיעת ערך התוכחות והיסורים, והן באפן קבלתם עלינו, שכן רק בידיעת ערך היסורים וקבלתם באפן הנכון נפיק מהם את מלא התועלת ולא נהא בגדר: "לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחוי" (ירמיהו ב, ל).

ובפרט שאנו בדור עקבות משיחא, ומובא במדרש "שחר טוב" (פרק טז): ג' שלישים של יסורים הועיד הקב"ה בעולמו, שלישי נטלו אבות העולם, שלישי בכל הדורות, ושלישי לדורו של משיח, הרי שבדור אחד של משיח יתרכזו יסורים בכמות ובאיכות מה שבבעבר התפרשו במשך אלפי שנים, אם כן הרי שיש לנו היום במיוחד ללמד סגיא זו שהנה עקר בעקרי היהדות מעולם וביותר בזמנינו שהיסורים האחרונים משפחים את הראשונים, ואין לה יום שאין קללתו מרבה מחברו.

ב. כל מי שהוא בדוגה וחשיבות יתרה יש תועלת ביסורים ליישרו

הגאון הצדיק רבי יהודה לייב חסמן זצוק"ל בספרו "אור יהל" (ח"ג פרשת תזריע) היטיב ואף הפליא לבאר גדל החסד והאהבה שביסורים ושפדך זה של יסורים נפרת ביותר אהבת ה' לעמו.

ושם באר שהנה בעולם ישנם ד' חלקות, דומם, צומח, חי, מדבר, הדומם והצומח אין בהם שנוי במהלך קיומם, שכן אין טעם לחבל בהם ולסרם, החי שדרכתו למעלה מהדומם והצומח יש בו יותר שנויים בשנות קיומו וכגון מחושי צער, אולם עדין אין להם שום תנועה משמעותית בשנוי מצב נפשם מיום שנולדו ועד שבא קצם, אינם מרגישים רק את מציאות ההנה הנעשה בגופם, אינם בעלי בחירה, אין להם זכרון העבר, אין להם דאגת העתיד שכן אין להם צרך בכך. האדם - בחיר הנבראים - חביב האדם שנברא בצלם, יש בכחו לשנות מצב נפשו, ובבחינתו יכול לבחור בטוב או ברע, ולשים קץ יש בו כחות נוספים וכגון השמחה והעצב, הדאגה והשלמה, יש בכחות נפשו להזכר בעבר, יש בכחות נפשו לראות את העתיד, על האדם עוברים הרבה אפני צער ויסורים בימי חייו, וזה על מנת לרפך לבו שלא משך אחר הטעיות שהמה התאוות ויפל ברשת הרע.

וזה אף בגוי, אולם בחלק המדבר הישראלי שהמה מבחר האנושי תכלית הבריאה, מתסורים המה ביותר, שכן הנחיצות להביאם לתכלית הטוב היא נחוצה ביותר אחר שכל תכלית רצון ה' בבראו אותנו להנחילנו טוב לנצח, ולכן מעמידנו הקב"ה על טעיותינו ומחדלנו בכל חמר הדין לבל נאבד את הטוב הצפון לנו לנצח נצחים. וביותר הצדיקים, שעליהם נאמר "ויסביבו נשערה מאד", הקב"ה מדקדק עם צדיקיו דוקא כחוט השערה, לכן ככל שישנה יקריות

באדם יותר כן נצרך לשמרו מלכלוך חטא ביותר. שכן מה יש יותר הפסד לאדם באם לא יעירוהו על מחדליו בעודו בעולם. כמה אבוי לאדם פשיחיה באשליה שהנהו משלם, ומחדליו ינדעו לו רק לעתיד כשכבר התקון נבצר ממנו, והנשארו לו הוא רק לרצות את ענשו במלא חמר הדין, היש רע באמת יותר מזה, אם - כן כמה חסד מתחסד הבורא עם ברואי, וביותר עם עמו ישראל להורותם על מחדליהם בעוד מועד בעוד התקון נתן להעשות, וזה באמצעות היסורים שאין כמותם פותחים את העינים העורות ומפקחים את השכל שנסתם בתאוות העולם - להפקח בתכלית חובת האדם בעולמו.

ועל כך איתא במדרש (בר"ר פ"ח, א): "לא היו ראויים להיות דוויים סחופים ומצרעים אלא מישראל, ומדוע ישנם שכאלה גם באמות העולם? מפני כבודן של ישראל שלא יאמרו כמה מנגעת אמה זו", הרי שהיסורים מיעדים לאלו שהמה תכלית הבריאה לישרם, ולהביאם ליעדס, ואלו הם ישראל, ומה שבכל זאת ישנם מיסורים גם באמות העולם, הוא רק מפני כבודן של ישראל שלא יאמרו שכל המיסורים והמנגעים אינם בנמצא רק בעם ישראל ואיכא בזה חלול ה' וחלול כבודן של ישראל.

ג. התיחסותו של נחום איש גמזו על היסורים

מובא בגמרא (תענית כא) מעשה בנחום איש גמזו שהיה מהלך בדרך והוא על חמורו, בא עני ואמר לו רבי תן לי לאכל, אמר לו נחום המתן עד שאפרק מהחמור, ובינתים מת העני, נפל נחום איש גמזו, על אותו עני ואמר: עיני שלא חסו על עיניך - יסמאו, ידי שלא חסו על ידיך - יתגדמו, רגלי שלא חסו על רגליך - יתקטעו, ולא נחה דעתו עד שאמר שיהא כל גופו מלא שחין.

קשה לנו להבין מה בכלל תבע נחום מעצמו, והלא ירד לתן לעני לאכל, אולם נפשו הטהורה והזכה של נחום נזדעזעה ממקרה זה ושמא תבע מעצמו למה לא הזדרז מדי ולא חשש שמא העני עומד לנפח נשמתו וכיוצא, בכל אפן בודאי שיתביעתו היתה בדקות כפי זכות נשמתו. מפל מקום יש לנו לראות מכאן נחיצות היסורים לתקן העוון, נחום ראה נחיצות לגזור על עצמו ענשים קשים ומרים והעקר שנשמתו תהא מתקנת לעולם הבא באמצעות היסורים בעולם הזה.

וכן היה לו לנחום, כפי אשר גזר וחרץ על עצמו, נעשה סומא, גדם, קטע, וכל גופו מלא שחין, וכשנכנסו תלמידיו לבקרו ואמרו לו, רבי, אוי לנו שראינוך בכך, ענה להם "אוי לי אם לא ראיתוני בכך", כלומר אדרבה, אם היו לי העינים והידיים והרגלים וכל גופי היה בריא, אז אוי לי ואוי לי על נפשי, ואלו עתה אשרי ואשרי חלקי, עתה הנני האדם המאשר על היותי נתקן ובא מוכן לעולם הבא ללא חטא.

עוד יותר נתבהל ונשתומם מהמובא בירוּשְׁלָמִי (סוף פאה וסוף שקלים) בַּמַּעֲשֶׂה זֶה, נִכְנָס רַבִּי עֲקִיבָא תַלְמִידוֹ שֶׁל נַחוּם אִישׁ גַּמְזוֹ לְבַקְרוֹ, וּכְשֶׁרָאָהוּ כָּךְ אָמַר לוֹ רַבִּי, אוֹי לִי שְׂרָאִיתִי אוֹתָךְ בְּכָךְ, עָנָה לוֹ נַחוּם: "אוֹי לִי שְׂאִין אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָךְ בְּכָךְ...!" עוֹנֶה לוֹ נַחוּם לְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי הַמְסַכֵּן...?! עָלִי הַרְחֲמֵנִי...?! עָלֶיךָ הַרְחֲמֵנוּת, אוֹי לִי שְׂאִינְנִי רוֹאֶה גַם אוֹתָךְ כָּכָה.

לְתַלְמִידוֹ לֹא הִשִּׁיב נַחוּם כְּפִי אֲשֶׁר הִשִּׁיב לְרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁכֵּן לְתַלְמִידוֹ הִשִּׁיב: "אוֹי לִי אִם לֹא רָאִיתוּנִי בְּכָךְ" וּכְמוֹ שֶׁהִשִּׁיב רַשְׁבַּ"י לַרַבִּי, וְאֵלּוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא הִשִּׁיב נַחוּם אוֹי לִי שְׂאִין אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָךְ בְּכָךְ, שֶׁכֵּן יָדַע שֶׁדַּרְגַּת רַבִּי עֲקִיבָא גְבוּהָה מִיָּתֵר תַּלְמִידוֹ, וְאֶפְשָׁר לוֹמַר לוֹ מִשְׁפָּט שְׂכָזָה, וְסוֹפוֹ הוֹכִיחַ כְּמַבְאָר לְהַלֵּן.

עד כְּדֵי כָּךְ רָאוּ רַבּוֹתֵינוּ אֶת הַיְסוּרִים כְּדָבָר הַמוֹעִיל וְהַנְּחוּץ וְשְׂאִין חֶסֶד וְרַחֲמִים יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. וְאַף רַבִּי עֲקִיבָא לֹא מֵיֵד יָרַד לְדַעַת רַבּוֹ, וְכָךְ מוּבָא עוֹד שֶׁם בִּירוּשְׁלָמִי הַנִּזְכָּר: אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: מָה אֶת מְקַלְלֵנִי?! אָמַר לוֹ נַחוּם: וּמָה אֶתָּה מְבַעֵט בַּיְסוּרִים?! רַבִּי עֲקִיבָא נִזְדַּעַזַע מְכָד שֶׁאָמַר לוֹ נַחוּם אוֹי לִי שְׂאִין אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָךְ בְּכָךְ, נִתְאַר לְעַצְמֵנוּ שֶׁנְּבוֹא לְבַקֵּר חוֹלָה מֵיִסָּר בְּאִפְסוֹ נוֹרָא בְּיוֹתֵר לְלֹא יָדִים לְלֹא רַגְלִים, סוּמָא, וְכָל גּוּפוֹ שְׁחִין שׁוֹכֵב עַל מִטָּה שֶׁרַגְלֵיהָ טְמוּנוֹת בְּסַפְלֵי מִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עָלָיו נְמָלִים וְחַרְקִים, וּכְשֶׁנִּבְיַע צַעֲרָנוּ עַל חֲלִיוֹ, וְיִגִּיב בְּתַגּוּבָה הַלּוֹאִי שֶׁגַם לָכֵם יְהֵא כָּךְ, וְאוֹי לִי - מִצְטַעֵר אֲנִי - שְׂאִינְנִי רוֹאֶה אֶתְכֶם גַּם כָּךְ, הֲלֹא נִזְדַּעַזַע וְנִחְשָׁב שֶׁמִּחֲמַת צַעֲרוֹ הִתְבַּלְבְּלָה דַּעְתּוֹ וְהִחַל מְקַלֵּל זֶה אֶת מְבַקְרָיו. עָנָה לוֹ נַחוּם. חֲלִילָה, אֵינְנִי מְקַלֵּל אֶלָּא מְבַרְךְ, אֶלָּא שְׂאֶתָּה לֹא מְסַפִּיק יוֹדַע בְּעַרְכָּן שֶׁל יְסוּרִים. וּקְרָאוּ אַף מְבַעֵט, לוֹמַר לָךְ שְׂמִי שְׂאִינוֹ מְכִיר בְּעַרְכָּן נִחְשָׁב לְמְבַעֵט בְּהוֹ.

ד. רבי עקיבא תלמידו של נחום איש גמזו - היאך התייחס ליסורים

וּמַצִּינוּ שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אָכַן קִבֵּל מִסָּר זֶה שֶׁל רַבּוֹ, שֶׁכֵּן מוּבָא בַּגְּמָרָא (סנהדרין קא ע"א) כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל נִכְנָסוּ לְבַקְרוֹ תַלְמִידוֹ רַבִּי טַרְפוֹן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא, וְהָיוּ הַתַּלְמִידִים בּוֹכִים וְרַבִּי עֲקִיבָא שׁוֹחֵק, אָמְרוּ לוֹ חֲבֵרָיו רַבִּי עֲקִיבָא לָמָּה אֶתָּה שׁוֹחֵק, אָמַר לָהֶם וְלָמָּה אֶתְּם בּוֹכִים...? אָמְרוּ לוֹ רַבְּנֵנוּ הַגָּדוֹל עֲמוּד הַיְמִינִי חוֹלָה עַל מִטָּתוֹ וְלֹא נִבְכָּה? אָמְרוּ לוֹ וְלָמָּה אֶתָּה שׁוֹחֵק, אָמַר לָהֶם, זֶה רַבִּי הָיָה לְבִי מַעוֹלָם דּוֹאֵג עָלָיו פֶּן חַס - וְחֲלִילָה קִבֵּל עוֹלָמוֹ - עוֹלָם הַבָּא - בְּחַיָּו... וּמַדּוּעַ? מִנִּמְק רַבִּי עֲקִיבָא דְבַרְיוֹ, שֶׁכֵּן מַעוֹלָם לֹא רָאִיתִי יֵינוּ שֶׁל רַבְּנֵנוּ מַחְמִיץ, אוֹ שֶׁפִּשְׁתָּנוּ לוֹקָה, אוֹ שֶׁשְׂמָנוּ מְבֹאִישׁ, אוֹ שֶׁדְּבָשׁוּ מְבֹאִישׁ, וְעַל כֵּן חֲשַׁשְׁתִּי פֶּן קִבֵּל עוֹלָמוֹ וְכַמוּבָא בַּגְּמָרָא עַרְכִּין (טו ע"ב) כֹּל שֶׁעָבְרוּ עָלָיו מִ יוֹם לְלֹא יְסוּרִים - קִבֵּל עוֹלָמוֹ, וּפִירַשׁ"י: "קִבֵּל כֹּל מְנוּחָתוֹ לְעֵתִיד", וְלָכֵן שְׂמַח רַבִּי עֲקִיבָא וְשׁוֹחֵק, וְהִנֵּה מִי לְמַדְהוּ זֹאת? נַחוּם אִישׁ גַּמְזוֹ רַבּוֹ, הוּא לְמַדּוֹ שֶׁעַל יְסוּרִים יֵשׁ לְשׁוֹחֵק.

ורבי עקיבא לא דרש זאת רק על אחרים, אלא ביותר דרש זאת על עצמו, כמובא בגמרא (ברכות ס"א ע"ב) כשהיו סורקים בשרו במסרקות של ברזל היה קורא קריאת שמע ומתיחד עם קונו, וכששאלוהו תלמידיו: רבנו, עד כאן? דהינו היאך אפשר עד כדי כך - "עד כאן" - להיות מרכז ביהודי ה' כשסורקים הבשר במסרקות של ברזל? ענה להם רבי עקיבא, זה לא בא ביום אחד, על כך התאמנתי והרגלתי עצמי כל ימי, וכך ימי הייתי מצטער מתי יגיע לידי, ועכשו שהגיע לידי לא אשמח...?

ה. מי לא נזקק ליסורים...!?

ומי לא נזקק ליסורים, אפלו אהרן הכהן מצינו שדבר עמו משה בדרך איוס של ענש, וכמבאר בחז"ל (תורת כהנים) על הפסוק: "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש ולא ימות". היה רבי אליעזר בן עזריה אומר, משל למה הדבר דומה, לחולה שניכנס אצל רופא, אמר לו הרופא, אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב (במקום רטוב), בא אחר - חולה אחר לרופא אחר - ואמר לו הרופא האחר אל תשתה צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות בדרך שמת פלוני, הרי שהאחרון זרזו יותר מהראשון.

וכך אמר לו משה רבנו לאהרן הזהר לבל תבוא בכל עת לקדש הקדשים שלא תמות בדרך שמתו בניך, וכי על אהרן צריך לאיים במוות, הרי זה דומה - אומר ה"אור יהל" - לרופא שבא לרופא חברו שחלה וכי צריך לומר לו לאותו רופא שחלה שלא תמות בדרך שמת פלוני, והלא הוא עצמו רופא המיטיב להבין חמור החלי, אולם רואים אנו כמה נחוץ ונצרך איוס הענש אף על האדם הגדול ביותר, לפי שהאדם לעולם מסכן להכשיל.

וכמו שאמרו בגמרא (ערכין יז ע"א) "אלמלי הקב"ה בא עם אברהם יצחק ויעקב בדין אין יכולין לעמד בתוכחתו", אם - בן מי לא נצרך לתוכחות פן יעזוב דרכו.

ו. היסורים חסד והטבה

עוד מהחסד והאהבה שביסורים מפליא לבאר לנו זאת ה"אור יהל" מהנאמר גבי שלמה המלך ע"ה, הנה נתן הנביא בא אל דוד המלך ומבטיח לו בדבר ה' הבטחה גדולה והוא שיגיד לו ה' שלמה, וכך אומר לו (שמואל ב', ז): "והקימתי את זרעך אחריו וגו', אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן אשר בהעזתו והכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם, וחסדי לא יסור ממנו", דרשו במדרש (בראשית רבה פרשה כ) "והכחתיו בשבט אנשים" - זה הדד ורזון בן אלידע שנאמר: ויקם אלקים

לו שָׁטוֹן וְגוֹי, "וּבְנִי אָדָם" - זֶה אֲשַׁמְדָּאֵי שְׁטָרְדוּ לְשִׁלְמָה בְּמַלְכוּתוֹ וְגִרְשׁוֹ מִכְּסָאוֹ.

הַקְּב"ה בָּא בְּנְבוּאָה לְדוֹד הַמְּלֶךְ עַל - יְדֵי נֶתָן הַנְּבִיא וּמִבְטִיחוֹ שְׁיִהְיֶה לוֹ בֵּן, וַיְבִן זֶה יְהִי אָהוּב עַל ה', "הוּא יְהִי לוֹ לְאָב וְהוּא יְהִי לִי לְבֵן", הַרִי שְׁבִהֲבִטְחָה זֹו מִנַּח שְׁיִקְבֵּל שְׁלֹמָה הַכֹּל, כְּבֵן הָאָהוּב עַל בּוֹרְאוֹ, עֵשֶׂר, מַלְכוּת, כְּבוֹד שְׁלֹא הָיָה כְּמוֹהוּ מֵעוֹלָם, וְכֵן הָיָה לוֹ לְשִׁלְמָה שְׁקִבֵּל חֲכָמָה שְׁלֹא הָיָה וְלֹא יְהִי כְּמוֹהוּ מְלֶךְ חֲכָם וְעֵשֶׂר (כַּמְבוּאָר בְּמַלְכִים א' בְּתַחֲלִיתוֹ).

וּמָה הַמְּשֻׁד הַהִבְטָחוֹת וְהַבְּשׂוּרוֹת שְׁמִתְבַּשֵּׁר דָּוִד הַמְּלֶךְ בְּטוֹב שְׁיִהְיֶה לְבָנוֹ, שְׁכַפְאֵשׁ יְעוֹת דְּרָכּוֹ - וּבְהַעוֹתוֹ - יוֹכִיחֵהוּ ה' וַיִּסְרְהוּ... בְּנִי אָדָם, וּמִי הוּא זֶה? זֶה אֲשַׁמְדָּאֵי שְׁהַשְׁלִיכוֹ לְשִׁלְמָה אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה מִכְּסָאוֹ כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ חַז"ל (גִּיטִין ס"ה ע"ג), וְהִנֵּה "וְחִסְדֵי לֹא יִסוּר מִמֶּנּוּ". נִתְבַּוֵּן, זֶהוּ "חִסְדֵי שְׁלֹא יִסוּר מִמֶּנּוּ", שְׁיִבֵּא אֲשַׁמְדָּאֵי וַיִּשְׁלִיכֵהוּ מִכְּסָאוֹ, נִתְאַר לְעֲצָמָנוּ שְׁלֹמָה מוֹשֵׁל בְּכִפָּה מוֹלֵךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, עַל הַבְּעָלֵי חַיִּים, עַל הַשָּׂדִים וְעַל הַרוּחוֹת, וְהַשְׁלִיטוֹ הַקְּב"ה בְּעֲלִיוֹנִים וּבְתַחֲתוֹנִים כְּפִתּוּב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' כ"ט) "וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמָה עַל כִּסֵּא ה'!" וְלִבְסוּף נוֹפֵל הוּא לְדִיּוּטָא תַּחֲתוֹנָה מִמֶּשׁ שְׁהַשְׁלֵךְ מִכְּסָאוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה, וְנִשְׁאַר בְּמַקְלוֹ וּבְתַרְמִילוֹ, וּמִחֲזָר עַל הַפְּתָחִים לְבִקֵּשׁ פֶּת לְחֵם, וְצוּעֵק אֲנִי שְׁלֹמָה, אֲנִי שְׁלֹמָה, וּבְזֶה נִחְשָׁב הוּא לְשׁוֹטָה וְנִתְּוֵן לְלַעַג וְלִקְלָס, וַיֵּשׁ מֵאֵן דְּאָמַר שְׁכַפְאֵשׁ מֵת בְּצַעְרוֹ וְלֹא חֲזַר לְמַלְכוּתוֹ, וְעַל זֶה בָּא הַכְּתוּב בְּדָבָר ה': "וְחִסְדֵי לֹא יִסוּר מִמֶּנּוּ", זֶהוּ הַחֲסֵד הָאֱמֵתִי שְׁמִבְטִיחַ ה' לְדוֹד שְׁבוּ יִנְהַג עִם בְּנוֹ עַל מְנַת שְׁלֹא יָמוּת בְּחִטָּאוֹ וְיָבֹא נְקִי לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. וּמָה שְׁאֲנֵנוּ קוֹרְאִים מִצָּב שְׁכַפְאֵשׁ לְהַגְרוּעַ בְּיוֹתֵר וְתַחֲוִשְׁתָּנוּ עָלָיו שְׁאֵין מִסְכּוֹ כְּמוֹהוּ בְּעוֹלָם, כְּרוֹז יוֹצֵא עָלָיו וּמוֹדִיעַ: "וְחִסְדֵי לֹא יִסוּר מִמֶּנּוּ" - אֲדַרְבָּא חֲבִיּוֹת מְלֵאוֹת חֲסֵד נִשְׁפְּכוּ עַל שְׁלֹמָה בְּמִצְבוֹ זֶה, שְׁכֵן בְּמִצְבַּ תִּקְוֹן אֶת הַעוֹתוֹ וּסְטִיתוֹ מִדְּרָךְ ה'.

לְמַדְנֵנוּ מָה הַטוֹב הָאֱמֵתִי וּמָה הַרַע, לֹא כְּפִי הַמְּקַבֵּל אֶצֶל בְּנֵי אָדָם, שְׁהַטוֹב הוּא לָזֶה הַמְּאֵשֶׁר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַרַע הוּא לְסוּבֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲדַרְבָּא לְהַפְּדֵי, הַטוֹב אֵינֵנוּ אֶלָּא לָזֶה הַזּוֹכָה לְקִרְבַּת ה', וְכַנְּאָמַר: "וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹקִים לִי טוֹב", אֵין טוֹב אַחֵר רַק קִרְבַּת ה', וְאֵף שְׁבִשְׁבִיל כְּדֵי יֵשׁ לְשִׁלְמָה יְסוּרִים קָשִׁים וּמְרִים.

וְעוֹד שֵׁם הָאֲרִיךְ לְבָאָר גְּדֹל תוֹעֵלַת הַיְסוּרִים מִנְעָמֵן שְׁנִצְטָרַע, וּמִתַּחֲלָה הַתְּכַחֵשׁ וְכַפֵּר בְּדַבְּרֵי אֱלִישֶׁע לְרַחֵץ בְּיַרְדֵּן שְׁבַע פְּעָמִים, וְעַבְדֵּי שֶׁל נְעָמָן שְׁהִיוּ יוֹתֵר בְּעָלֵי אֲמוּנָה מִמֶּנּוּ שְׁכַנְעוּהוּ שְׁיִשְׁמַע לְדַבְּרֵי הַנְּבִיא שְׁכֵן אֵישׁ אֱלֹקִים הוּא, וְכַשְׁנִכְנַע נְעָמָן וְטָבֵל בְּיַרְדֵּן וְשָׁב בְּשָׂרוֹ, נִתְגַּיֵר וְהָיָה לְגֵר תוֹשֵׁב שְׁאֵינֵנוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וְאֵלוּ עַבְדֵּי שְׁקִדָּם הָיָה בְּעָלֵי אֲמוּנָה יוֹתֵר מִמֶּנּוּ נִשְׁאַרוּ גוֹיִים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה כְּמַקְדָּם, וְאֶתְמַחֶה, נְעָמָן שְׁכַפֵּר בְּדַבְּרֵי הַנְּבִיא נִתְגַּיֵר, וְאֵלוּ עַבְדֵּי שְׁהִיוּ מֵאֲמִינִים גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ נִשְׁאַרוּ בְּגוֹיּוֹתָם עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה? אִוְלָם הַתְּשׁוּבָה נְעָמָן סָבֵל יְסוּרִים עַל גּוֹפוֹ וְהַיְסוּרִים הַכְּנִיעוּהוּ לְהַפִּיר בַּה' כְּפִאֲשֶׁר נִתְרַפָּא מֵהֶם, וְאֵלוּ עַבְדֵּי לֹא נִתְיַסְרוּ בְּגוֹפָם, וְלֹא חָשׂוּ אֶת מוֹסַר ה' עַל בְּשָׂרָם לְכֵן נִשְׁאַרוּ כְּמוֹ שְׁהִיוּ, הִנֵּה לְרֵאוֹת גְּדֹל

מעלת היסורים המישרים גם את המעקם ביותר, וכמו גבי מנשה שכל מוסרו של חזקתו אביו לא הועיל לו לשוב מרשעו, ורק היסורים החזירוהו פמובא בגמרא (סנהדרין ק"א).

ז. התנאי לתועלתן של היסורים - לקבלם מדעת ומאמונה שנועדו לכפרת עוון - באור לכך בהמחשה נחרצת

אולם תנאי אחד ישנו כדי שיהא ערך ותשלום בייסורי עולם הזה והוא שתהא דעתו של מקבל היסורים יודעת ומכירה שייסוריו הנה מאת ה' לכפרה על עוונותיו, והוא מפרש בגמרא ברכות (ה' ע"א) שדרשו על הפסוק (ישעיה נג, ז): "אם תשים אשם נפשו" - מה אשם לדעת אף יסורים לדעת. כלומר כמו שהקרבן אשם אינו בא אלא לדעת החוטא ומהסכמתו לרצות עונו אף היסורים פועלים את פעלתם להחשב כתשלום רק כאשר האדם מקבלם בדעתו על מנת שיתכפרו עוונותיו, ואם לא כן יהא בגדר הנאמר (ירמיהו ב, ט): "לשווא הפיתי את בניכם מוסר לא לקחוי". וכן מפרש בדברי הגר"ח שמולביץ זצ"ל (שיחות מוסר, תשל"ב, מאמר יד).

ואם - כן זה המתניסר בעולם, וכמו בכגון זה של צער הכנסת היד לפיס בפעם נוספת, ואינו אומר או אף חושב בלבו שיהא זה לכפרת עוונותיו למה הוא דומה? לאדם שמשלם בקפה 10,000 דולר לתשלום חובו ואינו דורש "שובר" (קבלה)... היש לה סכל יותר מזה, הלא יאמרו לו לבסוף: לא שלמת... איזה אויל ישלם סכום כן - כך גדול ללא קבלה?

ומה יהא בסופו של אדם זה?

לאחר סיום שנות חייו בעולם, כשיפטר ויעמד לפני בית דין של מעלה, ויחלו לחשב לו עוונותיו, יתחילו בעוון מסים בראשונה, ויאמרו לו על עוון זה נצרך חדש בגיהנם כדי לטהר הנפש מכתמה זה... ובעודו תוהה ובוהה היאך ירצה את עניו בענש קשה כשכזה, מיד מודיעים לו שאין זה למעשה, שכן למעשה לא יצטרך לרצות את עניו בפעל, ושואל הוא, מדוע? והתשובה, לפי שעבר זה תקופה של חלי קשה במשך חייו, וקבל זאת באמונה, ובכך התקוץ עניו... כמה שמחה תהא לאיש הזה.

ושוב יחלו למנות לו עוון נוסף, ויאמרו לו עוון קשה וחמור הוא זה, ועל כך יש להתנקות בגיהנם במשך חדש וחצי... ובעודו תוהה ובוהה יאמרו לו, אל תירא אין צריך ברצוי הענש בפעל גם על עוון זה. וכשישאל מדוע? ושיבוהו, היית בעולם הזה חי בדחוק פרנסה, וקבלת יסורים אלו באהבה... וכן פיוצא בזה יעבירו לו קפת העוונות וכנגדם יעבירו לו קפת היסורים, ויקוץ לו אחת על אחת, יסורי צער גדול בנים, שלום בית, וכיוצא.

אולם לבסוף, והנה פלטה אליו הרעה, קפת היסורים התרוקנה, ואלו קפת העוונות טרם התרוקנה... ואז יחשבו את ענשו בגיהנם מיום ליום מחדש לחדש.

ואז יזעק אותו אדם ויאמר יש לי טענה גדולה וקשה על בית דין של מעלה... הרי ישנה גמרא בערכין (טז ע"ב) עד היכן יסורים, אף כשבא לטל ג' פרוטות, ועלו לו ב', והצד להכניס ידו לטל הג', ובכך יטעו, הלא יסורים מסוג זה היו לי לאלפים, כל יום במארעות החיים ישנם טרחות קטנות לרב, וכגון, אדם שוכח משהו, נאבד לו משהו ועד שמוצאו מתגסר, נשבר לו משהו, מתעכב בכל מיני עכובים מצערים וכיוצא, שומע חרפתו מדי פעם וכיוצא, ובכך היכן כל אלו היסורים שברבם לא העלו בקפת היסורים...? [היום בני אדם מתביישים ביסוריהם ומכסים אותם שלא יראום, אולם לעתיד יכריזו עליהם כאוצר גדול שאין כמוהו].

ומה תהא התשובה לאיש הזה: היכן ה"קבלה"...? בספרי החשבונות שלנו אתה לא מופיע ששלמת, והעבדא, הבא קבלות על תשלומך...

ומה תהא התשובה לאיש הזה: היכן הקבלה...? היכן קבלת יסורים באהבה, שהמה "הקבלות" לתשלומי היסורים.

אכן אין לומר שאדם המתגסר שכל קבלתו את יסוריו באהבה לא יחשבו לו כלל, שכן אין אדם נתפס על צערו, ובנדאי שהיסורים מכפרים בכל און, אולם לא ספק אין להשוות את תקוה וכפרת היסורים כאשר מקבלם האדם באהבה לעמת כאשר אינו מקבלם באהבה. וכמו שכתב החפץ חיים בספרו מחנה ישראל פרק ג': ודע שעקר דרגת האדם לעולם הבא נקבעת כפי אשר יקבל את ארועי החיים בסבר פנים יפות.

משפט זה של החפץ חיים יש לחקק אותו בלבותינו תמיד, שכן כמה יסודי הוא, לאדם נדמה שעקר הדרגה של העולם הבא נקבעת כפי ידיעתו בתורה, בהלכה, בתלמוד, בקבלה, בצדקה ובחסד וכיוצא, אכן מבלי אלו לא יהא האדם אדם כלל, אולם לקבע את דרגת האדם לעולם הבא הוא כפי שלמות אמונתו המתבטאת בקבלת ארועי החיים בסבר פנים יפות, ועין שם שמוכח זאת מהגמרא (סוטה מח): מי גרם לצדיקים שיתבזבוזו שלחנם לעתיד לבוא? קטנות אמונה שבהם. ומבאר שם שהוא בכגון מי שיש לו פת בסלו היום ואומר מה אכל למחר, הרי שהאמונה קובעת את דרגת האדם לעולם הבא. והלשון "יתבזבוז" המובא בגמרא הוא לשון המורה על השקעה ללא תכלית, שכן בזבז פרושו הוא השקעה שלא הלכה למטרתה, והבאור הוא על פי הרמב"ן בסוף פרשת בא המבאר שעקר תכלית התורה והמצוות הוא כדי שנאמין באלקינו ומשלא הגיע זה בתורתו ובמצוותיו לתכלית זו בשלמות הרי שהשקעתו במדת מה התבזבזה.

אָנוּ מִתְיַסְרִים כָּל - כָּךְ הִרְבֵּה בְּיַסוּרִים שֶׁגֵּרְתִּיִּים הַמְצוּיִים, אוֹלָם אִם אֵין דַּעַתְנוּ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵנָם בְּהַשְׁגָּחָה וְנוֹעְדוּ לְכַפֵּרָה הַרִי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ וְלֹא יוֹרִידוּ כָּלוּם. וְכֹאשֶׁם שְׂאִינוּ מְכַפֵּר אֶלָּא לְדַעַת, הַיֵּשׁ הַפְּסִד גְּדוֹל מְזֵה?

אָסוּר לָנוּ לְהִיּוֹת "נִדְיָבִים" בְּעֵנְנוּ זֶה, כְּשֶׁאָדָם מְשַׁלֵּם תְּשׁוּלוּם וְלֹא מִבְקֵשׁ קִבְלָה הוּא נֶחְשָׁב לְ"מִתְנַדֵּב" בְּחֵנָם, הַיַּסוּרִים נְחוּצִים וּמוֹעִילִים, וְאָסוּר לָנוּ שְׂיִלְכוּ לְחֵנָם, אֶלָּא עֲלִינוּ לְהִתְיַחַס אֲלֵיהֶם כְּאוֹצֵר יָקָר, וְאִף עַל הַצַּעַר הַקָּטָן בְּיוֹתֵר, וְהִרְאָהָ, שְׂגָם צַעַר כְּהַכְנָסֵת יָד לְכֵיס פְּעַם נּוֹסֶפֶת מְצִיל אֶת הָאָדָם מִדִּין קָשָׁה שֶׁל "קִבֵּל עוֹלָמוֹ", וְדִי בְּתִשְׁלוּם שֶׁכֶּזֶה אַחַת לְאַרְבָּעִים יוֹם!...

זֶהוּ! זֶה עוֹלָמְנוּ, עוֹלָמְנוּ זֶה הוּא יָקָר מְאֹד, כָּל הַתְּגַבְרוֹת בְּנִסְיוֹן, כָּל כְּבִישֵׁת יֶצֶר, כָּל קִבְלַת יַסוּרִים בְּאַהֲבָה שְׁנֵה הִרְבֵּה, שֶׁכֵּן עוֹלָמְנוּ זֶה הוּא עוֹלָם הַבְּחִירָה, בּוֹ רַע וְטוֹב, הַבּוֹחֵר בּוֹ בְּטוֹב וּפּוֹרֵשׁ מִן הַרַע אֵין לָנוּ הַשְׁגָּחָה בְּשׂוֹיָה וְעֶרְכָּה אִף בְּמִשְׁהוֹ שֶׁל גְּבוּרַת וְכְבִישֵׁת יֶצֶר בְּעוֹלָמְנוּ זֶה.

ח. מעט יסורים שאדם מקבלם לדעת בעולם הזה חושכים ממנו כמיות גדולות של ענשי עולם הבא

וְכַמוֹבָא בְּסִפְר "הַבְּרִית", שֶׁכְּמוֹ כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ נִעְתְּקָת לְעֵינֵינוּ מִרְחֵק שֶׁל כְּמָה מְטָרִים מְכָאן לְכָאן, וְכְמוֹ כְּאֶשֶׁר רָאִינוּ לְשֶׁמֶשׁ הַעוֹמֶדֶת בְּתַחֲלַת הַבְּנֵן וּלְאַחַר כְּמָה שְׁעוֹת עוֹמֶדֶת הִיא בְּסוֹף הַבְּנֵן, הַרִי שֶׁבְּעֵצָם לְאַמְתּוֹ שֶׁל דָּבָר בְּמִקוּמָה לְמַעַלָּה נִעְתְּקָה אֲלֵפִים רַבִּים שֶׁל קִילוֹמֶטְרִים, כְּמוֹ כֵּן כָּל מַעַט יַסוּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁאָדָם מְקַבֵּל לְדַעַת שֶׁהֵנָם בְּהַשְׁגָּחָה וְלְכַפֵּרָה, מַעַט מֵהֶם מְנַקִּים לוֹ הִרְבֵּה יַסוּרִים לְעֵתִיד, שֶׁכֵּן כָּל מַעַט כָּאן הוּא הִרְבֵּה שָׁם. וּבְזֶה מְרוִיחַ הָאָדָם ב' רוּחִים, הָאֶחָד שֶׁמִּתְחַזֵּק הוּא בְּאַמוּנָה שֶׁיִּשְׁנֶה הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית עַל כָּל טְרַחָה וְצַעַר שֶׁיִּצְטַעַר הָאָדָם, וּבְזֶה תַּכְלִית שְׁלֵמוֹת הָאָדָם לְהִתְחַזֵּק בְּאַמוּנָה נֶגֶד הַמְקַרָּה, שֶׁכֵּן הָאוֹמֵר מְקַרָּה הוּא - וְכָךְ הוּא לְמִי שְׂאִינוּ מִתְיַחַס לְיַסוּרָיו הַשְׁגֵּרְתִּיִּים - הַרִי שֶׁזֶה פּוֹגֵם הוּא פָּגָם גְּדוֹל בְּשְׁלֵמוֹת הַנִּדְרָשֵׁת מֵאַתְּנוּ עַל אֲמוּנָתְנוּ. וְעוֹד מְרוִיחַ הוּא שֶׁיַּסוּרִים אֵלוּ מְקַזְזִים לוֹ אֶת הַיַּסוּרִים הַנוֹרָאִים בְּעוֹלָם הַבָּא.

וְכְמוֹ שֶׁהָיָה הַחֶפֶץ חַיִּים בְּשֵׁם זָקוּן שֶׁשָּׁמַע מְזָקוּן שֶׁשָּׁמַע מֵהַגָּאוֹן מוֹיִלְנָא: "אֲלֵמְלִי הַיַּסוּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה לֹא הֵינּוּ מוֹצָאִים יְדִינוּ וְרַגְלֵינוּ בְּעוֹלָם הַבָּא". זֶהוּ הַקָּרֵשׁ הַצֶּלָּה הַיְחִיד שֶׁיֵּשׁ לָנוּ.

וְכַמְסַפֵּר שֶׁפְּעַם דָּבָר הַגָּאוֹן מוֹיִלְנָא מְגַדֵּל יַסוּרֵי הַנֶּפֶשׁ לְעֵתִיד בְּגִיחָהּ וּבְכַף הַקָּלַע וְעוֹד, וְאֶחָד מִתְלַמְּדֵיו שֶׁשָּׁמַע זֹאת חָלָה עַד כְּדִי מָוֵת מֵיֵאוֹשׁ וְדְכָאוֹן, וְהוֹדִיעוּ לְהַגְר"א עַל כָּךְ, וְהִלִּיף אֵלָיו לְבַקְרוֹ. וְאָמַר לוֹ הַגְר"א, כָּל מָה שֶׁאַמְרֵתִי הוּא אֲמָת,

אולם פרט אחד חשוב חסרתי בדרשתי, והוא שהיסורים בעולם הזה מצילים מפל הפרעניות של עולם הבא.

וכמוכן שגם בקיוזו היסורים מענשי עולם הבא לאו כל בני אדם שוים, וכל אחד כפי אשר יקבל זאת באמונה יותר, באהבה יותר כן יקוץ לו יותר, כך שיתכן ב' אנשים שיתנסרו בעולם, והאחד יסבל יסורים קשים, והשני יסבל יסורים קלים יותר, ועם כל זה לזה האחרון יקוץ יותר מענשי עולם הבא, ומדוע? לפי שקבלם יותר באמונה ובאהבה.

ט. כשאדם מתייסר בעולם בהיותו עסוק בדבר מצוה - תועלת יסוריו לכפרה גדולים יותר

וביותר כאשר מתייסר האדם בהיותו עסוק לדבר מצוה, שאז יסוריו מכפרים ביותר, וכמובא בגמרא (חולין ז' ע"ב): אמר רב אלעזר: דם נקוף - שנקף האדם אצבעו ונחבטה בכתל וכיוצא עד שיצא ממנה דם - מרצה פדס עולה, אמר רבא, ודוקא בגדל ימין שהחבטה בימין קשה משל שמאל שכן יד ימין נחבטת בחזקה יותר להיותה יד חזקה יותר משמאל, ועוד: ובנקוף שני, דהינו שפבר ננקפה לו ידו פעם אחת, ועתה הוא מכה על מכה, ועוד: דקאזיל לדבר מצוה.

ומבאר הגר"ח שמוילביץ (שיחות מוסר, תשל"ב, מאמר יד) כשאדם הולך לדבר מצוה ונחבל ומתייסר בושתו מרבה, שדומה הוא לעבד הבא לתן כוס לרבו ולשירתו ושופכו לו רבו על פניו, דמילא אדם שמתיסר מתוך דברים בטלים, אין בושתו גדולה כל - כך, אולם זה המשרת לה' ובא לעסק בדבר מצוה, מצפה הוא לאור פני ה' שיאיר לו פניו ויחוננו, ואז כשמקבל יסורים, נחשב למקבל סטירה בשעת שרותו למלכו שאז בושתו מרבה ולכך במצב כזה היסורים מכפרים ביותר, ועליו לשוב ולשמח כאילו הקריב קרבן עולה על - גבי המזבח.

וכן מובא ב"פלא יועץ" שפעמים ונגזר על האדם גזרה שנגרף לבוא עליו יסורים קשים ונוראים, אזי בחסדי ה' מסבבים שיתיסר דוקא בזמן עסקו במצוה, ואז בזכות המצוה מצטמצמים לו פמות ואיכות יסוריו, כך שאין סתירה בה כלל להא דאמרו חז"ל: שלוחי מצוה אינם נזוקין, דאדרבא, נצול בזכות המצוה מיסורים.

י. בעלי תשובה המיוסרים - אלו יסורים בשעת מצוה

פרט זה אקטואלי מאד בימינו, ישנם אלפים רבים - כן רבו - החוזרים בתשובה, ולא מעטים, כביכול דוקא בעקבות התשובה נראה שהתקשו עליהם החיים.

בבעיות פרנסה, שלום בית וכיוצא בכל מיני התמודדויות שיש להם להתמודד דוקא בעקבות התשובה, עליהם לדעת, שכל צער ויסורים המסתבבים בדרך סבה ממצוה, חזרה בתשובה וכיוצא, מכפרים פי כמה וכמה מיסורים שלא בזמן מצוה, ואדרבא, כך מסובבת ההשגחה, כדי שפפרתם תהא בנקל יותר ובאופן היעיל והזריז ביותר.

אם - כן כמה חסד עושה עמנו ה' בטרדות הרבות המצויות ובפרט בזמנינו שהטכניקה מגוננת ומסעפת, וכרבווי גוננה כן רבו יסוריה, למשל היום שיש טלפון, שהוא לכאורה מקל מאד, כמה אכזבות יש ממנו, לא זמין... תפוס... חיוג בטעות... וכיוצא, וכמו כן יש היום מכוניות, כמה עגמת נפש יש דוקא בשל כך, קלוקול בחלק מהאוטו... תאוונה... ענוב בדרךכים... וכיוצא, היום גנני הפפרות הנם מזדמנות בכל יום ובכל שעה, ואשרי מי ששם לבו על דרכיו לצרפם ולהחשיבם ולראות בהם כתקון וכפרה.

יא. יחודיות עם ישראל שיודעים לקבל יסורים באהבה

וזו יחודיותנו על אמות העולם, שיודעים אנו לקבל יסורים באהבה לעמת אמות העולם המבעטים ביסורים, וכך מובא במדרש (תנחומא תחילת פי"ניצבים):

ואם תאמר מפני מה העפויים נתחייבו כליה ואנו קימים, לפי שבשעה שבאים עליהם יסורים מבעטים בהם, ואין מזכירין שמו של הקב"ה... אבל ישראל... נכנעים ומתפללים... לפיכך אמר להם הקב"ה: הן מעמידות אתכם.

הרי שבאשר היסורים מביאים אותנו למצב של "נכנעים ומתפללים" בכך המה מעמידין אותנו על עמדנו להיות חיים וקימים לעולם ועד בעולם הזה ובעולם הבא.

יב. מגדל הקנס יש להבין מה גדל העיסקא...

מוצאים אנו בתורה הק' בפרשת "בחקותי" וכן בפרשת "פי תבא" קללות נוראות ונמרצות באם נעבר על דברי תורה, צ"ח קללות בפרשת פי תבא, ועוד מ"ט קללות בפרשת בחקותי, והשומעם מזדעזע ונרתע בהשבו עד כדי כך ראוי להתיסר לעובר מצוות ה', אולם לחכם המתבונן, דוקא בקראו קללות אלו יש לו לשמח ולגיל יותר ויותר, שכן מגדל הקנס על בטול הבירית בינינו לבין אלקינו נבין בינה מה גדל העסקא עליה באנו בבירית עם ה', ולנחיצות הענין נחזר כאן על דברינו שהבאנוהו בספרנו "ביום דרד" ח"ב (פרשת נצבים עמ' רנא - רנב) ואלו דברינו שם:

אדם קונה דירה ששונה בערך 100,000 דולר, עושה חוזה עם המוכר, וקובעים שזה אשר יחזר בו ויבטל העיסוקא ישלם קנס בסך 2,000 דולר. שכן זה הקנס המתאים להשלכות ההפסדים שיכולים להיות מדירה בשוי הנזכר.

ואם קונה אדם דירה השונה לערך 200,000 דולר, הרי שהקנס יהיה על החוזר בו בסך גדול יותר - 4,000 דולר, שכן זה ערך הקנס השונה להפסדים מדירה יקרה יותר.

ואם קונה אדם דירה השונה לערך 1,000,000 דולר, בנדאי שהקנס יהיה הרבה יותר לחוזר, וכן ככל שייגדל ערך הנכס עליו יסכמו הקונה והמוכר, כן יגדל הקנס לחוזר בו, ויתכן שייגיע הקנס גם ל- 1,000,000 דולר בעסקים של מיליארדי דולרים.

בהסתכלות אחרת, הרי שמגדל הקנס מבינים מהו גדל העסק, כלומר, מי שלא יודע מהו הערך של הנכס שהיתה בו עיסוקא בין הקונה והמוכר, רק יודע הוא את הקנס שקבעו על החוזר בו, מהקנס יכול לשער בדעתו מהו שוי הנכס שעסקו בו, אם הקנס הוא קטן בהכרח שגם שוי הנכס הוא לא גדול כל - כך, ואם הקנס גדול יותר בהכרח ששוי הנכס כמו כן גדול יותר.

לאחר כל הקללות המובאים בפרשת כי תבא נאמר (כח, טו): "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכת את בני ישראל וגו'". הרי שהיה עיסוקא, ברית בינינו לבין הקב"ה, ובאם נחזר בנו מהברית ונפר את העיסוקא הקנס יהיה צ"ח קללות נוראות, מלבד המ"ט קללות המובאות בפרשת בחקותי, שמפללים: ואכלת פרי בטנד בשר בניד ובנתיד, האיש הרד בד והענג מאד תרע עינו באחיו ובאשת חיקו מיתת לאחד מהם מבושר בניו אשר יאכל וגו', הרפה בד והענגה... תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה... כי תאכלם בחסר כל בסתר וגו', קללות נוראות עד שהוריקו פניהם של ישראל כששמעו, וכך זה הקנס לעובר על הברית, אם - כן נתבונן.

אם הקנס הוא כל - כך גדול וקשה, בהכרח שהעיסוקא והברית עליה פרתנו עם ה' היא עיסוקא בעלת ערך רב עד ששונה בשבילה לקנס את החוזר בו באותן ענשים נוראים שהזכרו בתורה, אם - כן "הנכס" שעליו פרתנו ברית עם ה' בהכרח ששויו עצום ורב, ויש בו כדי להרויח רוח גדול, והנכס הוא עולם הבא שאין לנו משג בערכו, ובהגדרה קצרה הגדירו לנו אותו חז"ל במשנה באבות (פרק ד' משנה יז) יפה קורת ריח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה, קורת ריח, מניפה המביאה לריח נעימה על הפנים - של העולם הבא, יש בה יותר מכל ענגי עולם הזה על כל סוגיהם במלא איכותם ואף שיהיו לארץ זמן אפלו של אלף שנה לא ישוו לקורת ריח של עולם הבא. (והיטיב לבאר זאת ח"מכתב מאלהו" ח"א בתחילתו).

יג. באור הגמרא: "לא הוּן ולא שכרו"

ואם תקשה והיאך אמר רבי יוחנן בגמרא (ברכות ה'): לא הוּן ולא שכרו, אולם התשובה היא לא שפך תבע ר' יוחנן חליקה, אלא פאומר, יודע אני שביסורים מנח שכר הרבה, ואף שהוא על חשבון בטול תורה, וכמאמר רבי יוחנן עצמו בברכות: אלו ואלו יסורין של אהבה, אולם כל כך אני אוהב את התורה, עד שמוכן אני לותר על שכר עולם הבא הנקנה ביסורים בשביל ללמוד תורה. ואדרבא, יש כאן גלוי על מסירות נפש לתורה, ואינו בא כמתרעם חליקה, אלא כמגלה את רצונו ושאיפתו לתורה מעבר לרצון האישי שהוא שכר עולם הבא. ומוכן הוא לותר על הטוב יותר שהוא עולם הבא הנקנה ביסורין, והעקר ללמוד תורה שנפשו חשקה, וכך בעצם צריך שתהא תחושת כל אחד ואחד, להסכים לותר על הטוב יותר שברצונו האישי בשביל אהבת תורה.

ונדיק בדברי רבי יוחנן: לא הוּן ולא שכרו, דהינו מותר אני על "שכרו", כלומר, אם מטרתן של היסורים שבאו עלי לשם שכרו, מותר אני על שכרו, שכן רבי יוחנן אמר, עובד אני לה' שלא על מנת לקבל פרס, ונכון ששכרו של היסורים גדול, אולם חפץ אני בעבודת ה' לעבדו בלב שלם ובאהבה ושמחה ואף שפך שכרי יהא פחות לעולם הבא, לא אכפת לי, שכן עבודתי לה' היא שלא על מנת לקבל פרס. אולם אם מטרתן לתקן, לזכך, ואם כן עדיפים המה מצד התקון והצורך לשלמות, על כך לא דבר רבי יוחנן.

שאלות ותשובות - בעניין יסורים

שאלה א

מה הם גודרי המדרגות בקבלת יסורים?

תשובה:

גדרי מדריגות קבלת היסורים שונים המה אצל בני אדם והדבר תלוי במדרגותיהם בזה, עד שכמעט ואפשר לומר שאין אדם דומה לחבירו במדריגת קבלת היסורים.

והנראה להסביר בזה הוא שהרי בעצם כל יהודי מאמין, גם אם אירע לו אירוע טרגי ח"ו הרי לבסוף כשמתאושש מצדיק דין שמים בברכת "ברוך דיין האמת", וחוזר הוא לעצמו ולאמונתו הגם שבשעת האירוע היה קשה לו מאד לקבלו עליו.

ובכן מדריגות בני אדם נקבעים כפי גודל הנסיון, וכפי צמצום פער הזמן בין המכה שנחתה עליהם לבין ההתאוששות ממנה.

על דרך משל, יתכנו ב' בני אדם שקראם אותו אסון, והאחד נתאושש ממכתו - בכח אמונתו החזקה - לאחר יום, כי במשך יום חיזק לעצמו את אמונתו והצליח להתאושש ולקבל את מנת חלקו ביסוריו. ואילו השני שאמונתו אינה חזקה כל - כך נתאושש רק לאחר כמה ימים, וכן על זה הדרך.

וכמו כן הדבר נמדד ביסורים שגרתיים התדיריים יום יום, יש אדם שבאכזבתו מציפיה מסויימת או מהפסד ממון שאירע לו בממונו באותו יום, או מפגיעה שנפגע מחבירו, או מטרדת פרנסה, או טורח של איזה סידור שהוטל עליו לסדר ענייניו, מקבל מיד את דין שמים עליו ולא לוקח לו זמן להתאושש אלא תיכף סמוך למכה מתאושש מכח אמונתו, וכופף את יצר מרדנותו, ונכנע לגזירת ה' מבלי לזעום ולזעוף כלל, זהו גדר הנעלה ביותר בקבלת יסורים, ומעבר לכך לא יִסְפְּרוּ מדריגות בני אדם באמונתם, התלויה אצל כל אחד ואחד כפי עוצמת המכה וכפי פער הזמן שלקח לו עד ההתאוששות לאחר המכה וכפי זה נקבעת אמונתם החזקה היא או הרפה.

וכמו כן מדריגת בני אדם נקבעת כפי איכות ההתאוששות, יש שמקבל זאת בדיעבד, ויש שמקבל זאת באהבה וכיוצא, ויבואר עוד בתשובה הבאה.

שאלה ב

"חַיֵּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֶׁם שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה" (ברכות ס' ע"ב), הַכִּיצַד יִתְּכֶן לְקַיֵּם חוֹבָה זוּ?

תשובה:

לפי מה שנתבאר לעיל שיש למאמין להסמיך את ההתאוששות מהמכה למכה ככל האפשר והמצליח להסמיך את התאוששותו מיד בסמוך למכה זהו המאמין השלם, יבוא ביאור משנה זו על נכון, דהיינו כשם שבנקל לאדם להסמיך את

הכרתנו לאחר טובה ושפע ברכה שנשפע עליו לידע שהכל מאת ה' המיטיב לו, ואין בזה כל כך קושי להסמיך את ההכרה באירוע הטוב שעשה עמו ה' לדיעה שטובה זו מאת ה' ניתנה לו, כן חייב אדם להסמיך את הכרתו בהתאוששות מהרעה שנחתה עליו ולידע שמה' היתה לו זאת ולקבלה עליו כמה שיותר בסמוך למכה.

ודווקא במקרי היום יום אמונת האדם מתבררת ביותר, היאך מקבל הוא אירועים המצויים שיש בהם להכעיס את האדם על בני ביתו, או על הסובבים אותו שבסיבתם נסתבב עליו הפסד, או צער או בזיון, עיכוב טרחה וכדומה, שמצוי מאד שעד שירגע ויתאושש ממכתו ישליך זעמו וקצפו על הגורמים החיצוניים, ובכאן נבדק האדם האם אמונתו בהכרה חזקה וברורה לראות כי אין עוד מלבדו, או מטושטשת שאינו מגיע אליה רק לאחר זמן כשמאחריו טעויות רבות לתלות את הצער וההפסד בגורמים ובסיבות, ורק לבסוף מגיע הוא לכתובת הנכונה להבין שבעצם אין עוד מלבדו. למאמין השלם אין טעויות, מיד מגיע הוא לכתובת הנכונה לייחס את טובתו או רעתו לבורא הכל יכול.

שאלה ג

לָמָּה אֶחָשֵׁב כְּחָסֵר אֶמוּנָה בְּקִצְפִי עַל חֲבֵרֵי שְׁגָרָם לִי צֶעַר, וְכִי כּוֹעֵס אֲנִי עַל הַקִּבִּי"ה חֲלִילָה, הֲלֹא כָּל כְּעֵסִי עַל פְּלוֹנֵי שְׁהֵנוּ בְּעַל בְּחִירָה, וְעִבְדָּא שְׁהוּא יַעֲנֵשׁ עַל מָה שְׂצַעֲרָנִי, אִם כֹּן הָרִי שְׁגָם בְּשָׂמִים מִיַּחְסִים הַמַּעֲשֶׂה לְעוֹשֵׂהוּ לְהַעֲנִישׁ לְאָדָם, וְלָמָּה שְׁלִי יִהְיֶה אֶסוּר לְיַחַס אֶת הַמַּעֲשֶׂה לָּזֶה שְׁעָשָׂהוּ אִם רַע וְאִם טוֹב?

תשובה:

מהלך יסודי חייב שיהיה ברור לכל יהודי מאמין באשר יקרהו מקרה מבן בחירה שבהכרח אחראי הוא למעשהו והעובדא שיענש על מעשה רע או יקבל עליו שכר על מעשה טוב וכאן בנקל יכולה ליפול טעות שביד האדם להרע לחבירו או להטיב לו, וכאן ביותר חייבים לחזק את יסוד האמונה. והוא, אין אדם נענש או מקבל השפעה טובה אם לא שנגזר עליו מחמת מעשיו לקבל את אשר קרהו והוא מהנהגת מידה כנגד מידה.

והראיה הפשוטה לכך היא ממאמר יוסף הצדיק לאחיו שמכרוהו: "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים...". וכן ממאמר דוד המלך לשמעיה בן גרא שקללהו קללה נמרצת: "הניחו לו ויקלל כי ה' אמר לו". הרי שגם אשר יקרה לאדם מבעל בחירה - הוא מהאלקים לבדו.

ובכן כשמגיע לאדם חובה - לקבל דבר רע מחמת מעשיו, מגלגלים שחובה זו תבוא עליו באמצעות אדם רע שהוא בגדר חייב, וחפץ עשות רע, ועל ידו מתגלגל הדבר שיעשה רע לפלוני.

אם כן החשבון שלך כשאתה המתיסר הוא אך ורק עם הבורא בלבד, ואותו חייב שעשה לך רע אכן יתחשבן אתו הבורא על כך ויענישנו אולם אין זה מענינך כלום, כי אחר שאירע לך אותו דבר, עליך להאמין שהיה מחויב שיגיעך דבר זה, ואם לא על ידי פלוני זה, היה נעשה זה על ידי אחר.

וכן כשאירע לך שחבר היטיב לך, בוודאי חייב אתה להוקיר לו טובה, כי עליך לראותו בגדר שליח שנשלח להיטיב לך מאת הבורא, והוא זה שליחו של מלך מלכי המלכים הקב"ה להיטיב לך ובוודאי יש לכבד השליח מפני כבוד משלחו ולהוקיר לו טובה על כך, ועוד יש לכבדו לזה שהנו זכאי - וזכות זו נזדמנה על ידו להיותו זכאי, אולם מאידך עליך לתת את עיקר ההודאה לבורא שהוא מקור הטובה, והטובה המגיעה לך היא ממנו ית', ואיך שלא יהיה היית מקבלה בכל אופן, אם לא ע"י זה אז ע"י אחר, כך שעיקר התודה וההתייחסות למאורע הוא לבורא בלבד.

שאלה ד

מהי מטרת היסורים?

תשובה:

נשמת האדם היא "בת מלך" - מלכו של עולם, חוצבה מתחת כסא הכבוד, ניתנה בת מלך זו בתוך מבצר הגוף החוסם בפניה מלהכיר ולדעת את אדוניה, הגוף דורש את עינוגיו ובכך החומר בו טמונה הנשמה מתעבה ומתגשם והנשמה במצוקה בתוך גוף זה, להיות שהאדם שוכח את יוצרו ושקוע בטיפוח גופו ומתנתק מתכליתו ואינו מאפשר לנשמתו להתקשר ליוצרה, ובזה צערה יותר מכל הגרוע ביותר.

ובכן מתחסד הקב"ה עם האדם בכך ששובר לו את חומת הגוף ביסורים למיניהם, ובכך נסדקים לפחות סדקים ופרצות בחומת גופו, ומשם הנשמה מציצה להכיר ולדעת את בוראה מכמה סיבות, ראשית כי ביסורים אלו האדם הרי נתון במצוקה וזה מביאו להתבונן שבעצם העולם בגד בו, ויגיעתו בעולם היתה לריק, ועוד, עצם צרתו מביאתו להבין במי הוא תלוי ומי הוא אביו האמיתי הכל יכול. ועוד, צרתו מביאתו לשברון לב, ולהתקרב לה', ואף שהוא מפני היסורים, אומנם סוף סוף מתקשר הוא בכך לתכליתו שהוא גילוי ה' מתוך חושך שבעולם על כל משכיו המצויים בכל מקום וזמן, ובזה הנשמה שבה

להכיר את בוראה מתוך חושך התאוות והחשקים הגירויים והפיתויים המצויים
ובכך באה היא על תכליתה, ובכך היא שמחתה, ואף שהגוף שבור אולם הנשמה
משתלמת ושמחה.

ובכן מאחר ומטרת ה' ביסרו את האדם כדי שיכירו, יתקרב אליו ויתפלל, אם
כן מה לו לאדם לחפש עצות אחרות, הלא עצת ה' היא להתפלל אליו, וזו מטרת
היסורין, ואם כן היאך יחפש אדם עצות וסגולות ויניח את התפילה, היפך
מכוונת הבורא שמיסר לאדם כדי שיתפלל, הרי בכך הנו מנסה לעקוף את רצון
ה' ממנו.

שאלה ה

מה באור הגמרא בקמות סד ע"א, מפני מה האמהות עקרות היו? מפני שהקב"ה
מתאנה לתפלתן של צדיקים, וכי מפני שהקב"ה מתאנה לתפלתן, מענישן?!

תשובה:

כאן השאלה בעצם כפולה, שהרי יסורים ללא עוון עוד מצינו בדברי רשב"י (ברכות
ה'): ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולם לא נתן אלא על ידי יסורים,
ואלו הן: עולם הבא, תורה, וארץ ישראל.

הרי דאומנם יתכנו יסורים ללא עוון אלא לשם הכשרה לקבל מתנה טובה
כתורה ארץ ישראל ועולם הבא, זה עוד אפשר להבין שכדי לקבל מתנות רוחניות
עליונות צריך להיות האדם רוחני יותר וביסורים נשבר החומר ונכתש, ואז
מוכשר האדם לקבל רוחניות גבוהה.

אמנם גבי האמהות, היאך נבין טעם ליסוריהם מפני שהקב"ה מתאוה
לתפלתן, ומה טעם הוא זה לעקרותן?

אלא דע שתכלית ביאת האדם לעולם הוא כדי להכיר את הבורא ולדעתו בהכרה
מלאה, ולדעת כי אין עוד מלבדו ממש.

ורצון ה' שידע האדם זאת בהכרה מלאה, ויתכן הדבר דווקא כאשר הוא במצב
של הסתר ויסורים בעוה"ז, שהרי נתבונן עד כמה חשוך הוא העולם הזה, נניח
אילו לא יתיסר האדם בעולם וחייו יהיו חיי שלוה, כמה מסוכנים חייו של אדם
זה, שהרי העוה"ז כשלעצמו מחשיך את עיני בני האדם מהאמונה, שהרי יתכן
ויחיה אדם שבעים שמונים שנה בכפירה ויעלם ממנו אמיתות מציאותו יתברך
לגמרי. היתכן?! עולם שמצד עצמו צועק ומעיד על בוראו, היאך יתכן שיעביר
אדם שנים כה רבות מהתעלמות מאמת פשוטה זו. אלא מכאן תראה עד כמה

עולמנו בנוי באופן כ"כ חשוך עד שיש בו כדי לטעות ולהטעות את זה הקפץ בשקר.

ובכן שלמות האדם בעולם היא כמה שיותר לגלות אמת זו בשלמותה, וכמה שיותר ישתלם במידה זו יותר יגיע לתכליתו.

ובכן כאשר חפץ הקב"ה באדם ורוצה להביאו לשלימות מדכאו ביסורים, ומובא בגמרא ברכות ה', אמר רבא: "מי שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורים", ובכן ככל שהיסורים מהודקים על האדם והנו במצב של אפס תקוה כן נצרך הוא להתלות בהקב"ה ביותר.

ולדוגמא, אדם הסתבך בבריאותו או בעסקו, כאשר יש לו אפשרויות בדרך המקרה להציל עצמו בחמישים אחוז, הרי שפנייתו לה' רק בחמישים אחוז, וכשנדחק לפינה דחוקה יותר, ואחוזי הצלחתו בדרך המקרה הינה אך ורק ב - 20 אחוז, נצרך להתלות בה' ב - 80 אחוז, וכשהקב"ה חפץ באדם מאד ורוצה ללמדו להיות תלוי בה' לגמרי קולעו למצב שבדרך מקרה לא יהיו לו כלל סיכויים, ויצטרך להתלות בה' ב - 100 אחוז.

וזהו מה שקרה לאמהות - עקרות! ובפרט לשרה אמנו שאף רחם לא היה לה כמובא בגמרא (יבמות ס"ד ע"ב), וזהו משום שהקב"ה חפץ בתפילתן, היינו בחיבורן של צדיקים - שהרי תפילה מלשון חיבור - נפתולי אלוקים נפתלתי - שידבקו בו ויתחברו אליו, ותאוותו של הקב"ה בזה היא למען הצדיקים לטובתן ולשלמותן, כי מה יש חפץ לה' הלא רק בזה שיטיב לבריותיו, שכן דרך הטוב להיטיב ולשם כך ברא עולמו.

ולכן מיסר הקב"ה את הצדיקים על מנת להביאם לשלימות זו של הכרה מלאה בתלות גמורה בבורא, בכך שדוחקם לפינה דחוקה ללא מוצא, ובכך משתלמים המה בבטחונם בבורא בלבד.

שאלה 1

יסורים הגורמים לְבְטוּל תוֹרָה וּלְמַעוֹט גְדוֹל בְּעֲבוּדַת ה' הֲאִם לֹא עָדִיף הָעֲדָרִים מִמְּצִיאוֹתָם?

תשובה:

מסקנת הגמרא בברכות ה', שיסורים בין שיש בהם ביטול תורה ותפילה בין שאין בהם - יסורים של אהבה הן.

מפורסמים המה דברי הגר"א (משלי כה) : "כל התורה והמצוות שנצטוו ישראל הוא כדי שישימו בטחונם בהקב"ה".

עלינו לדעת שאצל רבים לא ברור מה תכלית האדם בעולמו, לרבים נדמה שהתכלית היא ללמוד הרבה להתפלל הרבה, לעשות מעשים טובים הרבה, וכדומה. וכמה שירבו בחיצוניות במעשים יגדל סיפוקם.

וזה אינו נכון, כל הנ"ל הינם אמצעים להגיע לתכלית שהוא האמונה והבטחון בהקב"ה, שמבלי הם: תורה תפילה מעשים טובים לא יגיע אדם לתכליתו, שאינה אלא אחת להכיר ולדעת את ה' בשלימות ולהתלות בו, וְלִשְׁקֹר וּלְכַזֵּב את מקריות וטבעי העולם ולדעת שאין עוד מלבדו.

ובהיות כי יודע הבורא את יצרנו, ובפרט בדורנו דור עקבתא דמשיחא שיש בו טמטום גדול, וכמו שכן היה אומר הצדיק רבי שלמה בלוך תלמיד החפץ חיים, בשם רבו: בעקבות משיחא החושך יהא עבה וסמך כ"כ עד שיהא אפשר לדחוק את האצבע בעוביו של החושך. (ספר "הצדיק רבי שלמה"). אזי לא יתכן שיגיע האדם להכרה בה' באמת מבלי שיתייסר וישבר גופו וחומריותו, כי מבלי זה, במקרה הטוב - ירבה בתורה ומצוות ומעשים טובים בחיצוניות בלבד ויסתפק בזה, אולם בכך שמיסרו ה' לאדם מסייע לו להכיר את השקר שבטבע והמקרה, בראותו שאין מה שיעזור לו מבלתי ה', ואכן, בלי תורה מצוות ותפילה בוודאי לא יגיע האדם לכולם, אולם אם לא הגיע לתכלית זו להכיר את ה', ולדעת שאין עוד מלבדו בשום אירוע, עדיין רחוק הוא מתכליתו ואף שבידו הרבה תורה ומצוות, מאחר ועדיין מחובר הוא לשקרי העולם, ומקרי וטבעי העולם עדיין מתעתעים בו לחומדם ולהתחשב בהם.

ובמילא יובן, שיסורים אף שיש בהם ביטול תורה ותפילה אחר שמביאים את האדם לתכליתו עדיפים המה ממצב של תורה ותפילה ללא שיגיע האדם לתכליתו.

שאלה ז

בעל תשובה הנני, התקרבותי לה', והיסורים לא מרפים ממני, כיצד עלי להתגחס למציאות כזו?

תשובה:

על הבעל תשובה לדעת, כי בהיות והיסורים באים עליו מבושר הוא כי תשובתו התקבלה, שהרי הגמרא ביומא (פז ע"ב) אומרת שעל עוונות כחייבי כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכיפורים תולים, והיסורים ממרקין, כלומר שבי

שלבנים צריך הבעל תשובה לעבור, ראשית לשוב לה' בכל לבו וכן שיעבור עליו יום הכיפורים, זהו שלב ראשון שתולה לו את תשובתו, ורק שלב השני שהם היסורים מנקה אותו לגמרי.

הרי שבעל תשובה טרם שנתייסר אינו בטוח עדיין שעבר את השלב הראשון של התשובה, ונתקבלה תשובתו, ורק בהיות היסורים באים עליו יכול להיות בטוח שעבר את השלב הראשון לרצון לפני ה' והעובדא שהנהו כבר בשלב השני של יסורים ממרקים.

שאלה ח

בְּמָה אֶחָזֵק עֲצָמִי בְּרְאוּתִי שֶׁהֲנִי מְקַף בְּיִסּוּרִים וְגַם כִּי אֶקְרָא וְאֶשׁוּעַ שְׁטֵם תְּפִלָּתִי?

תשובה:

כבר דיברנו וידוע ממעלת היסורים, ורק יש להוסיף פרט נוסף שחשוב לך לדעתו, והוא שכאשר גופך סובל מחולי, וכן מצב פרנסתך בחוסר כל, דע כי החלק הסובל ומתייסר הוא החלק החומרי שבך, אולם החלק הרוחני שהוא נפשך השכלית אינה בצער כלל, ואדרבא היא בשמחה כי באה בכך על שלמותה. והוא הנאמר בזוה"ק באחד המקומות ואין כעת תח"י:

בתבירו דגופא - שלימו דנשמתא.

בשלימו דגופא - תבירו דנשמתא.

בשבירת הגוף הנשמה נשלמת, ובשלמות הגוף, דהיינו כשיש לגוף כל צרכו, הנשמה בשבירה, כי אז רחוקה היא מלהתקרב לאלוקיה.

אם כן על האדם לידע שבשעה שהוא מתייסר - נשמתו שהיא בת מלך שְׁשָׁה ושמחה על שנחלצה ממיצר הגוף, והנה עתה התאפשר לה להתראות עם אביה שבשמים לחזור מעט להרגשתה בעריגה וכיסופים למצבה הקודם, טרם היכנסה לגוף שהיא בו עתה.

שאלה ט

היאך היסורים משְׁלִימִים אֶת החֶסְרוֹן שֶׁנוֹצֵר מִחֶמֶת הַחֶטָּא?

תשובה:

ב' מטרות ישנם ליסורים.

מטרה א. להביא לכניעה, שהרי כשברור לאדם שהינו תלוי במישהו, וכל חייו, פרנסתו ופרנסת בני ביתו תלויים בו, היעלה על הדעת שיתמרד כנגדו?! אימתי יעיז הפועל להתמרד כנגד מעבידו, הרי זה או כאשר ימצא עבודה אחרת וימצא לו "בוס" אחר, ואז ירשה לעצמו להתמרד כנגד אדונו בראותו שמעתה אינו מחויב יותר להיות תלוי באדונו, או כאשר יבין שיכול הוא להסתדר לבדו ולהיות עצמאי, ובכוחו להתפרנס מבלעדי אדונו אז כמו כן יקום עבד ברבו.

הרי שכל זמן שהרגשת ה"תלות" קיימת וברורה, האדם נכנע, וכשמסתלקת הרגשת וידיעת התלות - קיים חשש להתמרדות.

כן הוא האדם כלפי הבורא, כל זמן שההכרה ברורה אצלו שהוא תלוי בבורא, וברוח אפו קיים הוא כל רגע ורגע, ואלמלי תיפסק חיותו ממנו - והיה כלא היה בן רגע, הרי שאז ישמר האדם מלחטוא, אולם כאשר נכנס האדם לטעות "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", ושוכח את תלותו בבורא, גאוותו זו מביאתו להתמרד.

ולכך באים היסורים להכניעו, ולהחזיר לו את הרגשת והבנת התלות שלו בבורא, ובמטרה זו של היסורים הוא עצמו התיקון הנפלא לחטא, שהרי בכך נוצר מצב שלא יעיז לחטוא להבא, וזו עצמה מהות מצות ה"תשובה".

ואכן ישנה מטרה ב. והיא כי יתכנו יסורים גם כשלא חטא האדם, וכדוגמת יסורי יעקב אבינו ע"ה, שנתיישר ביסורים רבים, לצורך חיי עולם הבא, וכמו שאמרו חז"ל: ביקש יעקב לישב בשלוה וכו' לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, וכו', היינו בניחותא, בהיות ולא די לצדיקים עדיין במעשיהם להשלים את עולם הבא שלהם לכך מתיישרים.

והוא דברי רשב"י (ברכות ה'): ג' מתנות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתן אלא על ידי יסורים, והיינו על מנת להכשירם לאותן מתנות שיהיו ראויים להם. וזה מותנה רק על ידי ביטוש החומר והחלשתו ואז יזכו להתענג בנועם ה'.

וזו סיבת שעבוד מצרים שלא נתפרש בתורה חטאם ועוונם שבשביל כך נשתעבדו, אלא כאמור לצרפם ולהכשירם לקבלת התורה, ארץ - ישראל ועולם הבא.

בְּעִקְבוֹת מְשִׁיחָא נְאָמַר : "עַד שֶׁתְּכַלֶּה פְּרוּטָה מִן הַכֵּיס", מִדּוּעַ בְּחַר הַבּוֹרָא דְּוִקָא
בְּעִנְשׁ הָעֵנִיּוֹת?

תשובה:

עניות הוא עונש המתקן את החטא באופן הכי יעיל והכי מזורז. שכן איתא (בשמו"ר
לא, יא,): "כל היסורים בכף מאזנים אחת והעניות בכף שניה מכרעת את כולם",
ועו"ש: "כל היסורים שבעולם ולא העניות".

ונאמר בפסוק: (צפניה ג, יב) "והשארתי בקרבך עם עני ודל", אם כן אלו המצוינים
שהצטיינו להשאר בעת קץ יסתמנו בגזירת העניות.

וראיתי בדברי החיד"א שכותב באחד המקומות (ואכת"י), שהטעם שיתייסרו
ישראל ביותר בעקבות משיחא, הוא על מנת להכניעם, והוא התנאי לזכות
בגאולה, לבוא בכניעה ובאמונת התלות שלנו בו יתברך בהרגשה אמיתית שאין
לנו משלנו כלום, שזו בעצם מהות הדעת שתתגלה לעתיד, וההכנה לזכיה זו
שנזכה בה לעתיד שהוא הדעת השלם היא עתה בגלות, וביותר בדרך העוני, כי
בעניות בנקל קונה האדם דעת זו שאין לו משלו כלום, וכולו תלוי בבורא.

שאלה יא

המצוקות בְּעִקְר הַפְּרָטִיּוֹת הוֹלְכִים וְדוֹחְקִים מִיּוֹם לְיוֹם, וּמְשַׁפְּחָה לְמְשַׁפְּחָה,
וְעַל פִּי רַב מְצוּקוֹת הִלְלוּ גוֹרְמִים לְמַעֲיָדוֹת בְּעִבּוֹדַת ה', כִּי שֶׁלְכָאוּרָה אֵין מְכַוֵּן
שׁוֹם תּוֹצְאָה חִיּוּבִית.

תשובה:

תשובה לכך בהרחבה נמצאת בספר "דעת תורה" (פרשת "שלח") להמשגיח רבי
ירוחם ממיר זצ"ל, המבאר שם באורך שלאנשי העולם אין הבנה בתועלת
היוצאת לנו ביותר האם היא מהאור או מהחושך, והרחיב שם הרב לבאר דיתכן
הרבה שהתועלת לתיקון היא דוקא כתוצאה מהתקופה חשוכה וירודה, כמו
הגלויות החשוכות, דוקא באמצעותן נוצר תיקון והכשרה לגאולה ואף שבלתי
נמנע הוא שדוקא בעקבותיהן תיבצר התדרדרות גדולה בעם ישראל.

אין מאתנו שיכול לשקול את התועלת הבאה מתקופה ההארה לעומת התועלת
הבאה דוקא מהימים החשוכים והירודים, שאז דוקא ישנה סגוריה עצומה מכל
התגברות, וקטגוריא מועטת מחדלון, לעומת ימי ההארה שהמצב הוא להיפך.

ועי"ש שכתב שדורו של משיח - דור השרוי בתכלית החושך והירידה, זהו דור שיתעלה על כל הדורות כולם, כי כל מאמץ והתגברות קטנה של אחד מבני דור זה יש לה משמעות פי כמה וכמה מאחד מבני דור אחר שחי בתקופות האור.

ומובא שם עוד, שהנה המשיח יהא מבני דורו הירוד של משיח, ועם כל זה יהא גדול ורם ונשא ממשה רבנו, אחר שצמח לגדול דוקא בדור חשוך כזה.

קיצרנו כאן בדבריו, והרוצה לראות נפלאות יעין שם בהרחבה, וראה עוד בדברינו בספר "עקבתא דמשיחא" שהבאנו דבריו, ועוד את דבריהם של גדולי ישראל במעלת דורו של משיח, וכן ראה לקמן בספרנו זה שו"ת בנושא "גלות וגאולה" שהארכנו שם בזה.

שאלה יב

היאך נתן להסביר ענין זה המצוי, כשהאדם מתקדם יפה בתורה ומעשים טובים פוקדים אותו טרדות ויסורים המטרידים אותו מעבודתו?

תשובה:

אפשר להסביר זאת לצד ב' סיבות.

א. הכנעה - בחובת הלבבות שער התשובה פ"ח מובא: שלפעמים ותזיק הצדקות לצדיק יותר מכל מה שמזיקות כל חטאי הבעל תשובה, והוא כאשר הצדיק פונה לבבו מהכניעה, ודבק בגאווה החנופה ואהבת השבת.

הרי שעדיף מצב כשלון עם הכנעה ממצב נצחון וגאווה.

לכך כאשר האדם אינו מכין כלים של ענוה כראוי בהתאם לגדלותו בה הוא נמצא או לה הוא שואף, מתחסד עמו ה' להכניעו ביסורים והטרדות לשבור את לבו, ואף שיתכן וכשל במעידה ונפילה לחטא, וזאת כדי שישבר לבו ויבוא למידת הכניעה, ולכך חסד גדול יותר עושה עמו ה', שמביאו להכנעה שלא בדרך נפילה בחטא, אלא בדרך יסורים, כי בכך נשבר לבו, בראותו כי עדיין יש לו לשוב ולהתחזק ועדיין לוקה הוא בחסר.

כך שכדי להכניע את האדם משתמש הבורא בב' דרכים או באמצעות היסורים או באמצעות זה שנופל בחטא, ואפשר שהדבר תלוי בכך, כאשר האדם לוקה בטפשות הגאווה אזי מן השמים נכשל בחטא כדי להעמידו על האמת, ואילו כאשר האדם מודע לשפלותו, אלא שקשה לו להתגבר על יצר הגאווה מצד "תאות

הגאווה", בכאן כדי להעמידו על האמת - נעשה זאת בדרך יסורים ולא בדרך כשלון בחטא, והבן.

ב. הערכה - סיבת היסורים וההטרדות הינם כדי שיעריך וייקר את המצבים הטובים שלו בעבודת ה' ויודה לה' עליהם, כי מטבע האדם כשהוא שרוי בטוב, מתרגל לכך ושוכח להודות לה' ולייקר את טובות ה' עליו, לכך מטרידו ה' מסדרו הרגיל בעבודתו את ה', וכשרואה טרדה שהפרה לו את סדר לימודו או תפילתו הקבועים נותן ערך לימים הטובים, כי נזכר הוא בהם היאך היה עובד ה', וכוסף ומתגעגע לימים כאלו שאינו מוטרד בהם מלעסוק בתורה.

ולכך העצה לזה שלא יצטרך האדם ללמדו כניעה בדרך יסורים ומעידות הוא בכך שירבה להודות לה' על הצלחתו בתורה ועבודת ה', וכמו כן יכנע לבו לה' להבין שכל הצלחתו היא מחסד ה', וידע שעדיין לוקה הוא בחסר ולא ירום לבבו, בכך יוסרו הסיבות הנזכרות למעידותיו, ויזכה בס"ד לעלות מעלה מעלה.

שאלה יג

שְׁשֶׁאֵלְתָּ הִנֵּה לְאַחַר שְׁשֶׁבֶת בְּתִשְׁבֵּה שְׁלֵמָה בְּשִׁמִּירַת שֶׁבֶת תִּפְלִין תִּפְלָה קְבִיעוֹת עֲתִים לַתּוֹרָה וְעוֹד, מִדִּיעַ מֵאֵז הַתְּחִיָּקוּ יִסּוּרִיךָ?

תשובה:

דוקא בשביל כך עליך להתבשר כי תשובתך התקבלה.

מלבד מה שביארנו לעיל (תשובה ז') ע"פ המבואר בגמרא (יומא פג) עבר אדם על כריתות ומיתות בית דין תשובה ויום הכיפורים תולין ויסורין ממרקין, אם כן הרי שישנם ב' שלבים בתשובה, שלב א' שישוב האדם בתשובה ויעבור עליו יום הכיפורים, ואחר כך שלב ב' לאחר שהתקבלה תשובתו באים היסורים וממרקים.

אם כן ביסוריך לאחר תשובתך מבושר אתה כי הגעת לשלב השני המבשר כי עברת את שלב א' בהצלחה בהתפייסות בינך לבין קונך, ועתה הנך בשלב השני למרק חטאתיך.

מעוד סיבה עליך לשמוח ביסוריך, שבכאן הנך מוכיח את אמיתות תשובתך, ואדרבא, ככל שמתרבים יסורי האדם ועם כל זה נאמן הוא לבורא ומתמם עצמו עמו ואינו מהרהר אחריו, מורה הדבר שתשובתו וחרטתו היו אמיתיים, שהרי כל חוזר בתשובה לאחר ששב והודע אליו חטאתו - מצדיק עליו בפיו לאמר שאכן

מגיע שיבואו עליו כל מיני יסורים ביודעו גודל פשעיו וכמה קלקל וסרח, אולם במה יוודע שפיו ולבו שווים בזה? והנה עתה כשהיסורים באים עליו בפועל מוכיח האדם: האמת היתה בפייה כששב והתחרט והצדיק אז עליו כל מיני דינים ופורעניות או שהיתה תשובתו אז פחות אמיתית, ואם כן עכשיו כשמצדיק דין שמים עליו מוכיח את כנותו בתשובתו שאכן לא רק בפיו ובלבו הבין שמגיע לו עונש, אלא גם מצליח הוא ליישם את תודעתו זו למעשה.

שאלה יד

שְׁשֵׁאלָתָּ מְדוּעַ נִוְלַדְתָּ בְּמִצְבַּב הַפְּרָחִיק אוֹתָךְ מְעֻבֹדֶת ה', וְכִגוֹן שְׁנוֹלַדְתָּ לְמִשְׁפָּחָה מְיֻסָּרֶת וְלֹא עוֹד אֶלָּא בְּנוֹסָף לְכָךְ גַּם מְרַחֶקֶת מְעַרְכֵי הַיְהוּדוּת, וְאֵלּוּ יִשְׁנָם אַחֲרֵים שְׁנוֹלְדוּ לְמִשְׁפָּחָה חֲרָדִית וְשִׁלְוָה וְשִׁבְכָךְ מְלֹאכְתָם נַעֲשִׂית בְּנִקְלָה?

תשובה:

בתשובה זו הנך נכנס למופלא ממך שנצטוינו בזה שלא לחקור ולא לדרוש, אמנם מכיון שרואה אני ששאלה זו מכאיבה להרבה מאלה השבים, אענה תשובה שיש בה כדי להשקיט את התמיהה, אולם דע שעדיין לא נגענו בפתרון השאלה, כי ענין זה מורכב בהרבה חשבונות של מעלה שאין לנו השגה בהם.

ובכן בין תבין את אשר לפניך.

כל יהודי מישראל חייב לקיים את כל מצוות התורה מצוות עשה ומצוות לא תעשה, וזו הסיבה שהאדם מתגלגל פעמים רבות, כמובא בדברי האריז"ל, כדי להשלים בכל פעם את החסר.

ובכן בקבלת התורה עמדנו כולנו, גם הנשמות שעתידות לבוא לעולם שהיו אז ללא גוף, עמדנו כולנו על הר סיני קבלנו התורה ונסתלקה זוהמתנו. לאחר מכן בעוון העגל חזרה הזוהמה והחלה העבודה על כל יחיד ויחיד לבצע את תפקידו בקיום התורה, ומני אז התחלנו כולנו בשוה, כולנו היינו אז בדרגת שומרי תורה ומצוות. ובכן אדם ששמר עצמו ב 90% מעבירה, ונפטר לעולמו הוצרך לבוא פעם נוספת להשלים ה - 10% החסרים, ואילו אדם ששמר את עצמו רק ב - 50% מעבירה נצרך לבוא פעם נוספת להשלים ה - 50% החסרים.

לכך זה שחיסר רק 10%, יבוא בנתונים מוצלחים יותר מזה שחיסר 50% שהוא יצטרך לבוא בתנאים יותר מסובכים כי עליו להשלים יותר, וכך במשך הדורות כל אחד ואחד מתקן כאשר יתקן, אלא שעדיין מחסיר, וככל שיחסיר האדם בתיקון עצמו בבחירתו - יצטרך לבוא בפעם הנוספת במצב גרוע יותר על מנת לתקן עצמו עתה ממקום שסיים פעם שעברה.

וכן כלל זה הוא מתפרט לפרטים, שאם בפרט מסוים הנו לקוי מעט ובפרט אחר הנו לקוי יותר, מצבו יהא בהתאם לצורך תיקונו לכל פרט כפי הנצרך לו.

דורנו הוא דור של סיום התיקונים לפני בוא המשיח, ולכך כל אחד בא בהתאם להשלמת חסרונו, וכמובן שהחשבון הוא מורכב ומסובך מדורות רבים שעתה הגיעו לסיום חשבונן.

ולכן זה שנצרך לתקן הרבה בא לעולם בתוך מציאות שיצטרך להתאמצות לתיקון באופן קשה ומסובך כי עד שם ירד בבחירתו ומשם עליו להשלים חסרונו, (והארכנו בזה בספרנו "אור לנתיבותי").

שאלה טו

מהי סבת יסורי הצדיקים?

תשובה:

מי לא יהיה מוכן לסבול סבל קטן על מנת להרוויח רווח גדול, הלא הגמרא (בבא מציעא פה ע"א) מספרת שבשנים שרבי אלעזר בנו של רשב"י, וכן בשנים שרבנו הקדוש - רבי יהודה הנשיא סבלו יסורים, לא מת אדם קודם זמנו, לא הפילה אשה פרי בטנה, לא הוצרך העולם לגשמים - היה שפע מים ללא גשמים עי"ש.

אם כן הרי שלזכותם של אותם צדיקים נזקף החסד וההטבה שנעשתה עם כלל ישראל, ולזכותם יזקף כאילו וגמלו חסדים עם מיליוני אנשים, וכי דבר רק הוא!?

והוא כדוגמת "חנינא בני די לו בקב חרובין מערב - שבת לערב - שבת", אולם "כל העולם ניזון בזכות חנינא". האם לא כדאי לצדיק עסק כזה, להיות איש חסד בממדים כה גדולים שאין ביכולת אנוש להשיגם, שכל העולם יהא ניזון בזכותו - והוא ביסוריו משיגם.

ועוד דע, אף שבדרך כלל קיי"ל אין יסורים ללא חטא, ובפרט פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה ומי נקי מזה, יש לך לדעת שיתכנו יסורים ללא עוון, והם דברי רשב"י בגמרא (ברכות ה'): ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורים ואלו הן: תורה, ארץ - ישראל ועולם - הבא.

כאן גילה לנו רשב"י סוד גדול, דיתכן שיהא אדם מדקדק במצוות וחרד לדבר ה' ויצטרך להתיסר לצורך מתנה שחפץ ה' להעניק לו. וזאת חווה רשב"י על עצמו בהצטרך לו לגלות י"ג שנה למערה ומשם לזכות לסתרי תורה, וכדבריו

לרבי פנחס בן יאיר חמיו, "אלמלי ראיתני בכך לא הייתי בכך". וכמו כן יסורי יעקב אבינו מרוגזו של יוסף שקפץ עליו מתוך טענה "לא דיין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא עוד מבקשים לישב בשלוח בעולם הזה", שהוא תימה גדול, וכי צרות עין יש כאן? ועוד, הלא ישנם מצוות שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קימת לו לעולם הבא - ותלמוד תורה כנגד כולם, ומי כיעקב אבינו היותו שקדן גדול בתורה בשבתו ארבע עשרה שנה בבית מדרשם של שם ועבר? ומלבד זה כל ימיו הרי היה איש תם יושב אוהלים?

אלא הכוונה בדברי המדרש, שכל זמן שאין די במעשיהם ובתורתם של הצדיקים להשלים את עולם הבא שלהם - אין להם רשות לישב בשלוח בעולם הזה, וכשישלימו - יזכו גם לעולם הזה, והראיה שיעקב אבינו כן ישב בשלוח 17 שנה במצרים, ולהיכן הלכה לה הטענה של "לא דיין" וכו'!

לכך נשאיר את עסק יסורי הצדיקים שהוא עסק רווחי בשבילם, ואין לנו מה להתבלבל מעסק שהם נינוחים ומאושרים בו.

שאלה טז

שְׁשֶׁאֱלָתָהּ הָרִי הַנְּנִי חֲרָדִי לְכָל דְּבָר וּמִשְׁתַּדֵּל לְדַקְדָּק בְּמַצְוֹת מִדּוּעַ תּוֹקְפִים אוֹתִי יְסוּרִים מְלַעְרִים שְׁעוֹכְרִים אוֹתִי?

תשובה:

ידעתי מקרוב את מצב יסוריך הנוראים, ועל כך הסכת ושמע פרט שחשוב לך מאד לדעתו.

מבואר בספה"ק ומכללם ומקורם בדברי הרמח"ל בספרו "דעת ותבונות" (עמ' ק"ד, ועוד בעמוד קצ"ג), וכן מרבה היה לדבר בזה ה"חפץ חיים" שדורנו דור עקבות משיחא הוא דור של סוף החשבונות וסיבוך תמיהת: "צדיק ורע לו רשע וטוב לו" תהא ביתר שאת, לפי שאנו קצרי הראיה רואים מצבם של בני אדם כפי שהוא היום, ובעצם עתה מתחשבים עם בני הדור חשבונות של דורות על דורות שעברו ועל גלגולים רבים שבאו בהם בני הדור, כך שהחשבון הוא מסובך ועמוק עמוק מי ימצאנו.

וכך היה אומר ה"חפץ חיים": אלמלי היה האדם חי חמש מאות שנה לא היה לו שאלות על הקב"ה (מאיר עיני ישראל ח"ב).

ואתה השואל ידעתך ואת כשוריך להיות איש שינהיג רבים אחריו ואין חכם כבעל הנסיון, לכן יש לך לדעת שנסיונותיך היום המה להכשירך למעמד גדול שתזכה לו ועוד ימים ידברו.

לכך אל תרחם על עצמך יותר מדי, קח את יסוריך כהשתלמות לקראת תפקידך בעתיד להחיות עם רב.

שאלה יז

שְׁשֶׁאלָתָּ בְּעֵינַי פְּרָנְסָתָּ שְׁקֶשֶׁה הִיא מְאֹד, וְהִדְקִדְקִי עֲנִיּוֹת הַמָּה מִנֵּת חֶלְקֶךָ עַד כִּי שְׁאֲלָה נִפְשָׁךָ לְמוֹת מְרַב צָעַר.

תשובה:

דע כי ביסורי העוני מובא בזוה"ק שיש בהם כדי לבשר את אותם המתייסרים בכך כי הינם מבושרים לחזות בנועם ה' בהחזרת שכינתו לציון במהרה, וכנאמר בפסוק "ואת עם עני תושיע" (שמואל ב' כב, כח), ועוד נאמר (צפניה ג, יב): "והשארתי בקרבך עם עני ודל".

והאריך בזוה"ק בהרבה מקומות שאלו שיצטיינו במדת העניות ויעמדו בנסיונותיה מובטחים המה לזכות לחזות בגאולה העתידה. (את דברי הזוה"ק המלהיבים לזה הבאנו בספרנו "עקבתא דמשיחא" פ"ב - "בכור העוני").

ועוד דע המובא במדרש (שמות רבה, לא, יא): כל העניות בכף מאזנים אחת והעניות בכף שניה מכרעת את כולם, הנה לך לראות שהעניות שקולה ככל היסורים, כך שזהו תיקון יעיל ומזורז ביותר מכל התיקונים.

וזה הן מפני צער העוני עצמו והן מפני הבושה והבזיונות שסובל העני עקב עניותו להיותו שפל ומבוזה בין חברת אנשים.

ועוד דע פרט חשוב הכתוב בתיקוני זוהר שלעתיד עם ישראל יעשו תשובה, ואולם על חייבי כריתות ומיתות בית דין נאמר (ביומא פז) שתשובה ויום הכיפורים תולים ויסורים ממרקים, ובכן ככפרה על עונש המיתה של אותם חייבי כריתות ומיתות בית דין ימיר להם הקב"ה אם עונש מיתתם בעוני שיהא במקום היסורים האחרים לכפר על חובת מותם.

לכך התחזק ידידי בכל האפשר ביסורי עניותך כי אם בכך מיסרך הבורא בהכרח שזהו תיקונך דוקא, ואף שבעקבות העוני מתרפה אתה מתורה ומצוות, אל לך לחשבן חשבונות כאלו, כי אם בעיני הקב"ה נראה שבכך יהא תיקונך - עליך

לקבל זאת באהבה ולהבין שאין אופן יותר טוב מזה עבורך, ואף שלדעתך אילו לא היית בעניות היית מרבה בתורה ומצוות, זהו חשבון של שקר, ויש כאן פיתוי היצר להפילך במחשבה כוזבת שכזו על מנת להעציבך ולהמרידך על הנהגת ה' עמך.

שאלה יח

שְׁשֶׁאלֶת הַיָּאֵד לְהַתְגַּבֵּר עַל סֶבֶל זֶה שְׁלֹא זְכִיתָ לְזִשׁ"ק זֶה שְׁנִים רַבּוֹת?

תשובה:

ברצוני לספר לך סיפור שהיה לפני כ - 80 שנה עם ה"חפץ חיים". באו לפני החפץ חיים זוג שלא זכו להיפקד, אמר להם החפץ חיים, מי אמר שבדור שכזה כדאי בכלל להביא ילדים!?

והנה חזקיהו לא נשא אשה בשביל שלא יתאפשר לו להביא ילדים לעולם כי ידע שיהיו רשעים, שהעדרם טוב ממציאותרם.

אנשים החפצים בהקמת בית ובזש"ק, דע שכל זה באמת נובע מקנאת איש מרעהו, והוא מבואר ב"מסילת ישרים" (סוף פי"א), כי האדם - לולי קנאתו מרעהו היה די לו במלבוש שיכסהו ובקורת גג שתצילהו מהשמש והגשם עיי"ש בדבריו, כי מי ומי באמת חפץ בבנים לשם שמים באמת.

היום לצערנו אנשים רבים מאוכזבים מהנהגת בניהם, וממורמרים בהתמרמרות נוראה עד כי קצה נפשם בבניהם ממש, ה' ישמור.

ועוד הלא עיקר תולדותיהם של צדיקים תורה ומעשים טובים, וכמה צדיקים קדושי עליון היו שלא זכו לזש"ק, הכי משום כך נגרע חלקם בשלמות עצמם?

ואני ראיתי רבים שלא זכו להפקד בזש"ק ובכך היה להם זמן רב פנוי, וניצלוהו לחסד, לתורה, לתפילה ולמעשים טובים הן הגבר והן האשה, כך שהחכם יכול לנצל את סבלו לכוון חיובי אחר, ובפרט בזה כאמור שזמנו מורווח לעשות מעשים טובים רבים ויכול לנצל סבל זה לריבוי מצוות.

ועוד יש לך לדעת שיש בידך לקיים מצוות בבניהם של אחרים, וכגון לתמוך בהחזקת ילדים בתלמוד - תורה להורים שמצבם קשה, או ללמוד ולעזור לילדים בבעיות קשיי למידה, וכדומה, ובכך מעלה עליך הכתוב כאילו ילדתו לזה הילד כמו שאמרו חז"ל כל המלמד בן חברו תורה כאילו ילדו, וכמו כן כאמור מי

שמחזיק בבן חברו ומסייעו ללמוד בוודאי שיהיה שכרו בכלל זה.

שאלה יט

בְּמָה יֵשׁ לְחַזֵּק רֵיךְ שֶׁשְׂדוּכּוֹ מְתַעֵב עַל מְנַת שְׂיִתְעוֹדֵד וְיִתְחַזֵּק בְּמַצָּבוֹ?

תשובה:

הגמרא בפסחים (קיי"ג): רווק הדר בכרך ואינו חוטא הקב"ה משתבח בו בכל יום.

היש לך מחמאה גדולה מזו לרווק העומד בנסיונות קשים, ותופס עצמו בכל כוחו ומסירת נפשו לבלתי יחטא, ומי יודע כמה מתקן החוטא את עברו באופן שכזה שהנו רווק דוקא, הכי יודע האדם מה מועיל לתיקון חטאו יותר מבוראו, ואם המצב הוא כזה שהנו רווק ומחזיק במסירות נפש לכבוש תאוותיו ויצריו יתכן ויועיל לו יום כזה ברווקות כמו כמה שנים של אחר נישואין.

ואם תאמר, אכן הדבר אמת, אולם הרווק אינו חש במחמאה זו כלל ורק העצב והיגון מנת חלקו יום יום, ותוחלת ממושכה מחלה את לבו לזכות ליום בו ימצא זיווגו.

התשובה היא, וכי בשביל שאין האדם מבין בגודל ועוצם מתנתו הניתנת לו זו סיבה ללקחה ממנו?! הלא מה בכך שאין האדם מבין את הנפעל ונעשה לטובת נשמתו ע"י צערו ויסוריו, וכי בשביל שידיעתו קצרה והכרתו מעורפלת בתועלתו והצלתו דוקא במצבו של עכשיו - יקח הבורא ממנו אפשרות הצלה ותיקון יעיל ומזורז זה?!

ועוד, אדרבא, כל עצם המחמאה הנז' ניתנת לאדם שאינו חש בכך, שהרי אילו היה אדם רואה מה נפעל מיום של נצחון ברווקות, וכמה שווה לו הדבר עתה במצבו, לא היה מגיע לו מחמאה זו שישתבח בו הבורא בכל יום, אלא אדרבא, היא הנותנת, דוקא בגלל שחשוך לו מכל כיוון זה הגורם למעלתו הנשגבה שזוכה לה בסבלנותו.

וכל הטיעונים שטוען המחפש שידוכו, שהנה באם ימצא שידוך יעבוד את ה' בטהרה ובהתמדה, ומה רווח לו עתה כשהנו שרוי בנסיונות ומידי פעם אף נכשל בחטא וכיוצא, כל אלו טיעונים של התמרדות שמלמד אותו יצרו לטעון כלפי ה', כי האמת הנדרשת מזה הרווק, להתבטל ולהכנע למצבו, ורק לבקש רחמים מתוך כניעה לה' שיעזרהו, ולא מתוך טענות ותביעות.

שאלה ב

האם מן הנכון להתפלל על היסורים שיסתלקו אחר שמעלת היסורים גדולה למאד ובפרט שאם נתנם הבורא, בודאי מי כמוהו יודע את נחיצותם והאם מתר לנסות לעקפם ולהשתדל לסלקם, או לשתק ולהעדיף להשאיר עמיהם?

תשובה:

מאחר ואחת ממטרות היסורים הבאים על בני האדם הוא על מנת שיצטעקו לה' להושיעם, ולכך אין להימנע מלהתפלל על היסורים שיסתלקו, ואדרבא, מטרת היסורים לקרב את האדם לה' בדרך תפילה ותחינה שירגיש את קרבת ה' אחר שרחק ממנו, ולכך מיסרו ודחקו כדי שיתעורר לזכור ולדעת את ה', וכי הוא תלוי בבורא, שלא כמו שחש עד עתה את כוחו ועוצם ידו, ואדרבא בתפילה - יסלק הבורא היסורים מעל האדם - להורותו כי הנה: "קרוב ה' לכל קוראיו", ובזה יסייעו להתקרב אליו.

אולם אצל הצדיקים שבמילא קרובים המה לה', ואין נצרך להם יסורים על מנת לחזק אצלם את התפילה, לאלה יתכן ויעדיפו המה להשאיר ביסוריהם על מנת להתמרק ולהתנקות מכל כתם עוון, וכידוע אצל צדיקים רבים שלא התפללו על יסוריהם שיסתלקו, ואדרבא היו שמחים בהם.

ובענין להשתדל לסלק היסורים מעליו בדרך טבעית בלבד, בודאי שאין זה נכון, כי בכך מטרת היסורים לא באה על תכליתה, וכי הקב"ה מייסר אדם כדי שיקח תרופה, ודיו? או כדי שילך לרב וצדיק שיברכהו ובכך שיסתלקו היסורים מעליו?! מה אם כן תועלת יצא לו מיסורים אלו.

לכך בודאי שלסלק יסורים העיקר הוא להתפלל ולפשפש במעשים ולחזור בתשובה שלימה, אלא שבתוספת לעיקר ובכדי שתתלבש ישועת ה' אליו בדרך טבעי - יכול ללכת לרופא. או כמו כן ילך לחכם שיברכהו, כדי למתק הדין מעליו אחר שלמד את הלקח העיקרי שהוא התשובה, ובכך באו יסוריו על תכליתן, ואם לא יעשה את העיקר שהוא התשובה, וידחק את השעה לסלק היסורים מעליו בדרך רופא או בהפצרה בצדיק שיברכהו ואכן הצדיק מתמלא עליו רחמים ומברכו, והצרה אכן יתכן ותהא מסולקת, אולם מאחר והאדם לא בא על תכליתו ביסורים שהובאו עליו, אזי יתכן אחד מב' אופנים, או שיבואו עליו יסורים אחרים להביאו לתכלית שהיא התשובה, או אם יתעקש זה ללכת בטעותו ולהתפטר מהיסורים בלא כלום, יקויים בו "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו", וכיון שבא הוא לטעות מטעין אותו ויוליכוהו מן השמים בטעותו, ובזה מצבו חמור מן האופן הראשון, כאמור, שייסרוהו ביסורים אחרים, ויקויים בו "כי את אשר יאהב ה' יוכיח", ואילו - השני - הרוצה לטעות

שאלה כא

שֶׁשָׂאֵלְתָּ, מִרְגִישׁ אֲנִי שֶׁהַקִּבְיָה סָר מֵעָלַי וְעֲזַבְנִי, הַיְסוּרִים מְקִיפִים אוֹתִי מִכָּל צֶדֶד, הָאִשָּׁה חוֹלָה בְּנַפְשָׁהּ, בְּעֵינֹת פְּרִנָּסָה וְכוּ' מִמֶּשׁ מִכָּל כּוּוֹן אֲנִי נִתְקָף בְּיְסוּרִים.

תשובה:

דע ידידי, שהקב"ה לא סר מעליך, אלא סר אליך, עתה זה זכית שהתפנה - כביכול הקב"ה אליך לטפל בבעית נפשך כי הגיע תורך זה עתה להשיבך על כנך ולהביאך לחיי עולם הבא שנקנה ביסורים.

"ותאמר ציון עזבני ה', וה' שכחני", אכן תקופות קשות עוברות על כל אדם, יש אדם שהתקופה הקשה שלו היא ברווקותו, ויש מיד לאחר נישואיו, ויש בזמן מאוחר יותר, בכל אופן כל אחד עובר תקופה מסויימת שממנה הוא נבנה וממנה הוא מתחשל ללמוד לקחי מוסר ואמונה לכל חייו ממש.

ודע, שלעולם משאיר הקב"ה פינת בחירה לאדם גם במצבים שלכאורה מאלצים לאין מנוס מאשר לנוס לה' בלבד, מכל מקום לעולם משאיר הקב"ה פינת בחירה שיפרוק האדם את מטען דכאונו בדרכים שליליים של קלות ראש בילויים מראות אסורות וכדומה.

האלקים חשבה לטובה, והאדם לא מבין זאת, העולם נוה התלאות, העולם הזה לא נועד לעונג מלבד להתענג על ה', הנורמלי הוא שהאדם יסבול בעולם הזה כדרך הסובל בנסיעה עד למטרה, שבדרך נסיעתו אין מצבו בנוחות ובלוקסוס, ואדרבא, המחדל וההזנחה הגדולה היא לאדם שחי בעולם שהוא פרוזדור ואינו אלא שלב נסיעה לחיי נצח, וזה חי בו בשלמות הנוחיות ובבזבז עד שבא לידי היסח דעתו ממטרתו, וחי מבלי התבוננות לאן פניו מועדות שזה שיגעון גמור.

וכמה אם כן חסד ה' יש כאן כשהקב"ה מעורר לאדם להזכירו את יעדו ולאן פניו מועדות באמת, אם כן הוה אומר כי הקב"ה סר אליך ולא סר מעליך.

שאלה כב

שֶׁשָׂאֵלְתָּ כִּיצַד לְחַזֵּק אֶת בְּטֹחוֹנְךָ בְּה', אַחַר שֶׁעַם כָּל הַשְּׂתִדְלוּתְךָ בְּפְרִנָּסָה הָעֵנִיּוֹת רוֹדְפֹת אַחֲרֶיךָ.

תשובה:

עיקר עבודת דורנו זה בעקבות משיחא הוא האמונה שביאורה למעשה הוא הבטחון, וכמו שהסביר החזון איש: האמונה - הלכה, הבטחון - הלכה למעשה.

ובכן, כדי ליישם את האמונה שהיא הידיעה הברורה שבשכל - הוא לנהוג בבטחון בה' למעשה ולהשליך יהבנו עליו.

וביאור הבטחון הוא, כמו שהסביר החזון איש בספרו אמונה ובטחון, וכן הוא בספר שומר אמונים. שיתרצה האדם בהנהגת ה' עמו, ולא יזעף ולא יזעום על ה' חלילה, מתוך אמונה שכל דעביד רחמנא לטב, והכל בהשגחת ה' לטובה עליו, ויקוה לטוב תמיד מתוך אמונה שאין מעצור לה' להושיע בין רב למעט, ובזה ממשיך על עצמו חסדים גדולים.

וראה בספרנו "בעקבתא דמשיחא" פ"ב - בכור העוני, דשם ביארנו בשם הזוהר, שהעומד בנסיון העוני מתקן נשמתו באופן שתעלה למקום גבוה יותר מאשר ממנו חוצבה, והוא פלא!

כך שעיקר חיזוק בטחונך בה' צריך שיהיה בכך שתשלים עם מצבך, ואם תתבונן במעלות היסורים תזכה אף לעיתים להיות בשמחה מיסוריך, ובשמחה זו שהיא בעצם הבטחון בה' - זה עצמו יסובב שישפע עליך חסד כי זו סגולת הבטחון להמשיך חסד על הבוטח ואף שכשאינו ראוי מצד מעשיו, כמובא בילקוט שמעוני על הפסוק בתהילים (תהלים לב, ו): "רבים מכאובים לרשע", וסמך ליה - "והבוטח בה' חסד יסובבנו", דאפילו רשע ובוטח בה' - חסד יסובבנו.

ואילו זה המסלק בטחונו מה' ובוטח בזולתו, כבר כתב עליו החובות הלבבות בתחילת "שער הבטחון": המסיר בטחונו מהאלקים ובוטח בזולתו - מסיר האלקים השגחתו מעליו, ומניח אותו ביד מי שבטח עליו.

שאלה כג

כִּיצַד יֵשׁ לְהַקְלֵ אֶת הַחַיִּים כְּשֶׁמְלֵאִים הֵמָּה בְּיִסּוּרִים, וְגַם נִמְנָע מִלְעַסְק בְּהֵם בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת?

תשובה:

איתא במדרש (ויק"ר כט, א): אדם הראשון יצא בדימוס (זכאי) בדינו, אמר לו הקב"ה אתה סימן לבניך, כשם שעמדת בדין לפני היום (רי"ה) ויצאת זכאי, כן בניך עתידין לעמוד בדין לפני ביום זה ולצאת בדימוס.

והוא פלא.

היאך יצא בדימוס, והלא נתקלל בזיעת אפך תאכל לחם, קוץ ודרדר תצמיח לך וכו'.

ותירץ משגיח ישיבת קול תורה רבי גדליה אייזמן שליט"א תירוץ נפלא מאד, שהדימוס הוא עצם זה שהוא לא מת! שהרי הקב"ה אמר לו ביום אכלך ממנו מות תמות! והנה יצא בדימוס ולא מת. ואף שחיינו נגזרו להיות חיי מרורים, עם כל זה סוף סוף הוא חי.

והוא מה שאמרו חז"ל (איכ"ר ג' לב) ע"פ "מה יתאונן אדם חיי" - דיו שהוא חי, די לאדם שהוא חי, זהו כבר הפרס והזכיון הגדול ביותר.

אומר היה ר"א לאפיאן בשם הסבא מקלם, כדאי לו לאדם צער הריון אמו וצער גידולו, וצערו שלו כל ימיו ביסורים, בשביל פעם אחת שיענה "אמן" בחייו, וכל שכן אמן יהא שמיה רבא, וכל שכן דיבור של תורה.

אם כן כמה יש לאדם לראות עצמו מאושר בחייו אחר שיש ביכולתו לעשות - ואפילו משהו בתורה ומצוות ואפילו במעט מן המעט.

שאלה כד

היסורים נועדו לעורר את האדם לתשובה, ואולם בשעת תקף היסורים, הרי שאז האדם מבבלבל וטרוד ביסוריו, ולאחר סלוקן של היסורים כבר נשפח המוסר שקה צריך להלמד על ידם, מה העצה להפיק מהיסורים את לקח מטרתן?

תשובה:

שאלה זו שאל הרש"י מקלם ("מכתב מאלהיו" ח"ב 228) ותשובתו, שעל האדם קודם היסורים - כשדעתו מיושבת עליו, יצייר אז את היסורים העלולים לבוא ויהא מוכן ליום בואם, וכמו כן לאחר סילוקן שכמו כן חזר לישוב דעתו - ישוב להתבונן בהם וישאיר בלבו את רשמי היסורים שישארו בו בגדר רשימו, ותמיד יתבונן ביסוריו שתקפוהו בימים עברו, ויזכור כמה סבל והתייסר מן השמים ביסורים קשים לעוררו על עוונותיו שישוב אליהם, וישחזר במוחו כאילו זה עתה סובלם, ויתעורר עתה לשוב.

וסיים שם הרב "מכתב מאלהיו":

אין עצה אלא להשתמש ברשמי העונש הנשארים בזכרון, ולהחיותם תמיד בציורים חיים, ובזה יקדים פני הרעה, ובהתרגלו לזה, יוכל להתבונן וללמוד את

לקחי היסורים ומטרתן - גם בבוא העת שיהא מותקף מהם בפועל, חלילה.

שאלה כה

אָמְרוּ חַז"ל (בבא קמא ס' ע"א): "כִּיּוֹן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לַמְּשַׁחֵת לְחַבֵּל אֵינּוּ מְבַדִּיל בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע" וְהוּא פְּלֵא, וְכִי קוֹב"ה עֶבֶיד דִּינָא בְּלֵא דִּינָא?

תשובה:

משיב על כך ה"מכתב מאליהו" (ח"ד עמ' 86) בשם הרש"י, והנה לך דבריו:

וכן מצאנו בדין שמים: "צדיקים נתפסים בעון הדור" (שבת לג:), וכן "כיון שניתנה רשות למשחית שוב אינו מבחין כו" (ב"ק ס.). וכתב הרש"י שאין הכוונה שהמשחית מעניש יותר מהנגזר, אלא כיון שהדור מקולקל יש צורך לדון את הצדיק בכל חומר הדין אף על עבירות קלות שהוא עשה, אולי יראו אחרים ויקחו מוסר וילמדו קל וחומר על חטאי עצמם. הרי אנו בעינינו ראינו איך הוציאו להורג, בתוך המון רבבות ישראל, צדיקים וקדושים גדולי הדור ועמודי התורה הי"ד, וכי ח"ו עביד קודשא בריך הוא דינא בלא דינא (ברכות ה:), אלא שהשעה היתה צריכה לכך, להעניש בכל חומר של מיתות משונות ר"ל עבור חטאים דקי דקים של צדיקים, כדי שהנותרים ישמעו וייראו ויפחדו מתוקף הדין כנ"ל.

ואפשר עוד ליישב זאת ע"פ דברי הגר"י סלנטר זצ"ל (תנועת המוסר ח"א עמ' 284): "אם מדברים בבית המדרש בקובנא לשה"ר - מחללים בפריז את השבת, אם מתבטלים מתורה בקובנא - סטודנט בגרמניה רוצח את חברו!" הרי שכשהצדיק נכשל בחטא קל גורם בכך פשע חמור במקום אחר, וכשניתן רשות למשחית לחבל ברשעים נכללים עמהם הצדיקים שגרמו בחטאם הקל להרשעתם של אלו הרשעים.

שאלה כו

אָדָם שֶׁהָיָה בְּמַצֵּב סִכָּנָה שֶׁרַחֲפָה עָלָיו וּלְבַסּוֹף נִצַּל מִמָּוֶה, מִמָּה נִפְשָׁד, מֵאַחַר וְנִצַּל לְבַסּוֹף אֲזִי מְלַכְתְּחַלָּה לְשֵׁם מַה בְּאַתָּה עָלָיו הַסִּכָּנָה, וְאִם הָיָה רָאוּי לְאֶסוֹן לְמָה נִצַּל מִמָּוֶה?

תשובה:

הרב "מכתב מאליהו" (ח"ג עמ' 236) מגלה לנו שכאשר מרחפת על האדם סכנה שיש צד שתבוא עליו, צריך לדעת שהנו בקטרוג על סכנה זו מפני עוונותיו, וזו התראה

להתרות בו שלא יבוא לידי עונש, אלא שיש עליו מלאך מליץ ואפילו אחד מני אלף שמלמד עליו זכות לבטל הגזירה מעליו, כך שאף שלבסוף לא נתבצעה הגזירה מ"מ מראים לו משמים ששייך הוא לקטרוג זה על מנת לעוררו לשוב בתשובה, ולהרבות בפרקליטים שהמה תשובה ומעש"ט.

והקב"ה מיטיב עם האדם כדי שישוב מתוך ההתראה קודם בוא העונש עצמו, לפי שאם יביא העונש עליו קודם ההתראה יש חשש שיתמרמר ויזעף לבו על הנהגת ה' ומחמת צערו יטיח דברים שלא כהוגן, ועוד כשהאדם ביסורים קשה לו לשוב, אחר שאינו מרוכז לתשובה אלא ראשו ומעיניו ביסוריו.

ועוד, העושה תשובה כשיסוריו פגעו בו זוהי תשובה מחמת היסורים שהכריחוהו לשוב. ואין בזה בחירה אלא מוכרח הוא, ואין בזה תיקון לבחירה הרעה שחטא, משא"כ זה השב בהתראה, שב הוא מבחירת לבו החיובית ומעצמו מתעורר הוא לשוב בתשובה, ובזה מתקן את בחירתו ברע, שכנגד שבחר ברע הנה עתה בחר בטוב ושב עוד קודם בוא היסורים עליו מכח בחירתו הטובה, וזו עיקר התשובה והתיקון.

שאלה כז

לפי המבאר לעיל שהקב"ה מקדים התראה למכה כדי שישוב מחמת ההתראה ולא יצטרך למכה, א"כ מה טעם ליסורי הצדיקים השבים לה' כבר בעדן ההתראה, ועם כל זה מתיסרים המכה ולפעמים אף ביסורים קשים?

תשובה:

על כך משיב הרב "מכתב מאליהו" (ח"ג עמ' 238) :

הנה יש עוד ענין ביסורים עצמם, והוא שייך אפילו אחר הלימוד והתיקון שבא מההתראה דהיינו, מראיית האפשרות של יסורים. יש למודים בבחינות תחתונות ויש למודים בבחינות עליונות. הבחינה התחתונה היא הלמוד להמנע מהחטא ולתקן את מה שעוית. ואם לומד מראייתו את האפשרות ליסורים, כבר תיקן בכך מה שבאו היסורים ללמד. אבל הבחינה העליונה שהיא הטהרה שמשיגים הצדיקים אינו אלא ע"י היסורים בפועל, שבכך נעשה זיכוד וליבון האדם מכל רשמי חטאיו וחומריותו. לדרגות יותר דקות ויותר עליונות ברוחניות זקוקים לזכוכים נוספים וחמורים יותר. ובגדר זה נבין את הענשים החמורים והסיגופים הקשים של בעלי תשובה. וזהו גדר יסורין של אהבה - באים לזכך את האדם אפילו מבחינות של "צלו של גוף". ולקרוב לבבו לאהבה את השי"ת. לזה צריך להרבות בכבוס ומירוץ ע"י יסורים ממש. אצל צדיקים

אלו שמתיסורים יסורים של אהבה הרי אין סכנה שמא יבואו לבעיטה ביסורים, ואדרבא ע"י יסוריהם הקשים זוכים לעלות למדרגות רמות וגבוהות.

נמצאנו למדים שיש ג' מדרגות בקבלת יסורים: א) יש אשר נתעורר רק מהיסורים עצמם לתקן חטאינו, כדרך הכתוב "ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה (דברים ל"א).

ב) למעלה מזה אשר נלמד לתקן את עצמנו ממה שנראה את האפשרות ליסורים.

ג) עבור זה שכבר תיקן נפשו עד כמה שידו מגעת, היסורים בפועל מוסיפים לו זיכוך וטהרה, לקרבו להשי"ת לדבקות שלמה בלי חציצת החומריות.

"כמדומה אני שאתם נכויים בפושרים, עכשיו אי אתם נכויים אפילו בחמי חמין" (ברכות ט"ז:). מראים לנו אפשרויות נוראות של יסורים ח"ו, הן מה שנוגע לפרט, והן מה שנוגע לכלל ואיך עינינו טחו מלראות. אם ח"ו במצב זה לא נתעורר לתשובה, להתחזק בלמוד תורה וביראת שמים, ולא נלמד מה שרוצים ללמדנו מהשמים ע"י צרות של עיקבתא דמשיחא - מה תהיה תקותנו? ה' יאיר עינינו ויסייענו לתשובה.

שאלה כח

הספרנו לעיל ש'לצדיקים המתיסרים - יסוריהם מביאים אותם למעלות ומדרגות נפלאות, האם זו יכולה להיות נחלת כל יחיד להתעלות דוקא מתוך היסורים, ומה הם התנאים לקד?

תשובה:

כל אדם יכול להזדכך ולהשיג גילויים באחדותו יתברך ולהגיע לדרגות גבוהות, והוא באם יקבל יסוריו על פי ג' תנאים המבוארים בדברי הרב מכתב מאליהו ח"ג עמוד 240 - 247:

הנה, כדי שיוכל האדם לבוא ע"י היסורים לידי אחיזה בחכמה העליונה הנסתרת שהיא השגת גילויי אחדות הנהגתו ית' השלמה - שהכל בא רק ממקור החסד - צריך שיקויימו שלושת התנאים דלהלן:

א. שיאמין האדם שהשגחתו הפרטית ממש בכל; שאין שום מעשה, והכנה למעשה והכנה דהכנה וכו', שאינם נגזרים מהשמים, כאמרם ז"ל אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:).

ב. שיתברר לו שמשפטו ית' אמת לאמיתה עד הנקודה הדקה שבדקה, הכל ממש כפי מה שמגיע לאדם עפ"י הדין המדוקדק והמוחלט.

ג. השגת "כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד": שיאמין בלבבו שכל מעשי השי"ת עמו הם טוב ממש - תכליתם וכוונתם רק טובה לאדם, אף שאינו משיג תמיד מהו הטוב הטמון בהם. אמנם כבר ביארנו ששלימות השגה זאת היא למעלה מבחינת העוה"ז, כמו שאז"ל בפסחים (נ.) שבעוה"ז צריכים לברך על הרעה "ברוך דיין האמת", כי כאן עדיין מרגיש האדם שהכאבים והיסורים רעים עבורו, ושיא השגתו הוא להצדיק עליו את הדין, ורק לעתיד לבוא נוכל לברך גם על הרעות "ברוך הטוב והמטיב" בהשיגנו את פנימיות כוונת הנהגתו ית' ואחדותה, ובראותנו כיצד היה הכל אך לטובה.

אך אם האדם איננו יכול להשיג עתה את החכמה העליונה - להבין מה שיתגלה בסוף, שהכל הוא רק חסדיו יתב' - יכול הוא לקבל אחיזה בה על ידי דבקות בחכמה העליונה. הנה עצם ההשגה שכל הנעשה עמו הוא אך לטובה, בין אם יבחין בטובה ההיא או לא, הינה בחינת יראת שמים שענינה התבטלות למה שלמעלה מהשגתו. כתיב (תהלים קי"א) "ראשית חכמה יראת ה'" - היראה היא "ראשית חכמה" בהיותה הפתח והראשית לדבקות בחכמה העליונה. לכן ההתבטלות שבקבלת יסורים באהבה - ההכרה שהכל ודאי לטוב - נותנת לו דבקות ואחיזת - מה באור החכמה העליונה הטמונה בהנהגת השי"ת עמו.

שאלה כט

מה העצה באפן מעשי להצליח לקבל בסדר פנים יפות דין שמים ולהצדיקו באפן הראוי?

תשובה:

רבותינו לימדונו שהאדם אינו יכול לפצל אישיותו, ולמשל, אמרו חז"ל: "כל הכופר בטובתו של חברו סופו כופר בטובתו של הקב"ה", דהיינו לא יתכן שיאמר אדם כלפי בני אדם אהיה מתנכר ומתכחש לטובתם כלפי, מבלי הכיר להם טובה כלל, ורק כלפי הקב"ה אהיה מכיר לו טובה כראוי על כל טובותיו.

לא יצליח האדם בכך, כי מאחר ואישיותו מקולקלת לכפור בטובתם של בני אדם בוודאי סופו הוא שיכפור בטובתו של הקב"ה, הרי שההתחלה צריכה להיות עם בני אדם בתחילה, ומהנהגתו כלפי בני אדם יבוא לשלימות כלפי הקב"ה.

וכיוצא בזה לגבי ענוה, לא יתכן שיאמר אדם כלפי בני אדם אנהג בגסות רוח ובגאווה, ורק כלפי הבורא אהיה שפל ברך וענותן. לא יעלה הדבר בידו, כי אם ירגיל עצמו כלפי בני אדם להיות גס רוח כן יהא כלפי הקב"ה, וכמו שכן יראה הרואה באיגרת הרמב"ן בדרכי קניית הענוה שמתחיל הוא כלפי בני האדם עיי"ש, א"כ גילו לנו חז"ל שהתחלה צריכה להיות מההנהגה עם בני אדם ומכך יבוא לנהוג גם כלפי הקב"ה.

ולענינו ענין האמונה. נצטוינו בתורה "בצדק תשפוט עמיתך", ולדעת הסמ"ג (מצוה קו) והסמ"ק (מצוה רכה) ומקורם ברמב"ם (עשין קע"ז) כוונת מצוה זו לדון כל אדם לכף זכות, ולמצוא לעולם צד זכות גם כאשר נראה הדבר נוטה לחובה, והיינו לאדם שהנו בחזקת כשרות כמבואר בח"ח (כלל ג' סעי' ז - ח), וכשירגיל עצמו בזה לראות תמיד שחברו לא נתכון לרעה, ויצדיקנו על הצד הטוב, בהרגל הנהגה זו כלפי בני אדם כן תהא הרגל הנהגתו כלפי הקב"ה להצדיק דינו ומשפטו, ולהאמין שבודאי כונת הנהגת ה' עמו לטובה.

והוא עצה נפלאה לתכלית זו לראות שהכל לטובה שהוא יסוד אמונתנו ועליה באנו כתכלית בעולמנו, להתחיל עם בני אדם לדונם לזכות ולראותם בעין חיובית ומצודקת, ומכך יזכה לאמונה השלימה בבורא שהכל לטובה.

ועוד אמור יאמר: אם הורגלתי לדון בני אדם - יצורי חומר - לזכות, על אחת כמה וכמה כלפי הבורא בוודאי יש לי לראות רק זכות בהנהגותיו.

שאלה ל

כָּל מְפָרֵס וּמְצַדֵּק יִשְׁנוּ, וְהוּא, שְׁאֵין הַקְּבִ"ה מְבִיא נִסְיוֹנוֹת עַל הָאָדָם אֶלָּא אִם כֵּן יָכוֹל הוּא לְעַמֵּד בָּהֶם, הָאִם כִּי שֶׁהַדָּבָר אָמור בְּנִסְיוֹנוֹת כֵּן הוּא לְגַבֵּי הַיְסוּרִים שְׁאֵין בָּאִים עַל הָאָדָם אֶלָּא אִם כֵּן יוֹכֵל הָאָדָם לְעַמֵּד בָּהֶם?

תשובה:

יש לדעת שבבודאי כלל זה הוא בין בנסיונות בין ביסורים והוא פשוט, אלא שבשניהם לא בהכרח שנבחין בכך בעין, ונבאר הענין.

אדם שנכשל בתאוה או מדה רעה מסוימת, ושב הוא בתשובה, ומקבל התעוררות גדולה שלא לשוב לחטא הזה עוד, ובטוח הוא בהארת פני ה' עליו שישמרהו מחטא זה, והנה לימים קופץ עליו רוגזו של היצר וכמעט שלאונסו נכשל הוא בחטא ההוא, ואינו מבין מדוע, הסברנו כמה פעמים בשם הרב "צדקת הצדיק" (אות קנט) שהוא מפני קטרוג השטן על תשובתו של זה שעדיין אינה מוכיחה כראוי את עומק תשובתו, והנצרך הוא שייתנסה שוב, ובהחלט יתכן

וגם יפול שוב, ובזאת יבחן אם חרטתו אמיתית, והוא באם יקום מנפילתו ולא יתפשר בחטאו לחצאין או לשליש, אלא יקום ממנו לגמרי, כך שהנפילה באמת היא באשמתו לסיבת הקטרוג הצודק המקטרג על תשובתו, אולם לפי הנראה לעין היא לאונסו והוא כאמור לצורך המבחן.

וכמו כן לענין היסורים, אכן רואים אנו שפעמים באים יסורים קשים על האדם, ובאותה שעה אף נטמטם מוחו מהאמונה הבהירה, כך שהיסורים מקבלים משנה תוקף להכביד עליו ולמוטטו, באופן שאין ביד האדם כח להחזיק מעמד ביסוריו כלל, וכמו אדם שנולד נכה ברגליו, או בעל מום אחר קשה, ובשביל כך כמו כן הוא נכה רוח מלשאת סבלו, שלפי הנראה לעין הוא דבר שאין ביד האדם לעמוד בו, והענין הוא כמבואר בספר "מכתב מאליהו", שיש סוג יסורים כאלו שיתכן והם בהסכמת הנשמה קודם רדתה לעולם, ואולי אף לפי דרישתה כידוע מדברי הח"ח, שישנם נשמות שחטאו, ונגזר עליהם לבוא בגלגול, ומחמת פחדם שם שמא יפלו בחטא כבראשונה לסיבת היותם עשירים ובריאים וכיוצא, דורשים להוולד בעלי מומים וכיוצא, ומאיזה סיבה מתקבלת בקשתם וכך נולדים בעלי מומים, וזהו תיקונם לשאת את סבלם באשר יוכלו.

וכבר לימדונו חז"ל שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואין אדם נתפס על צערו. אלא שיש לדעת, שגם אם לא יענש האדם על הטחתו דברים כלפי מעלה מתוך צערו ואף אם יזכה שיתנקה ויתכבס מחטאיו ביסורים אלו, אולם מאד קשה שיזכה למעלות ומדרגות שזוכה להם זה המקבל יסוריו באהבה, שמתעלה למאד מאד ביסוריו למדרגות נשגבות ונעלות.

לסיכום, לעין נראה לנו שמתנסה או מתיסר האדם מעל לכוחותיו, אולם אליבא דאמת כך הדין בצדק ומשפט לבא עליו יסורים ונסיונות אלו מחמת חשבונות שמים עמו המצדיקים עליו מצב זה.

שאלה לא

רְבִים שׁוֹאֲלִים לְנַפְשָׁם לָמָּה אֲנִי סוֹבֵל? וְהֲלֹא לִוְלֵי סִבָּל זֶה הָיִיתִי מְבִיא לְהַקְבִּי? שִׁפְעַרְבַּב קִדְשָׁה תוֹרָה וּמִצְוֹת, וְעַתָּה מָה וּמִי יוֹצֵא מִרְחוֹ מִסִּבָּל זֶה?

תשובה:

אצל הקב"ה אין "עיסקות", הקב"ה חפץ בשלימות ותיקון כל אדם בפרטותו, אין שייד לבוא להקב"ה בטענה ולומר לו, אם תתן לי פרנסה כראוי, אזי אלמד יותר תורה... אעשה יותר חסד... אם תעזרני למצוא זיווגי אני אבנה לך בית קדוש וטהור ואנהג בקדושה יתרה וכו', אם תרפאני רפואה שלמה אזי ארוץ לעבדך, ואם תחכימני אחדש חידושים ואלמד תורה בשקידה יותר וכיוצא, אכן

יש להתפלל ולהתחנן אולם לא "לטעון", כיון שאין האדם ידוע מאומה היאך יגיע לשלימותו, ולכך אם רואה האדם שנוהג עמו הקב"ה עתה להיות במצבים מסוימים, ולחיות בתנאי חיים כפי שהוא חי עכשו, בהכרח שרצון ה' שיעבוד לו זה האדם בתנאים אלו דוקא, ולא ישתמט לברוח לתנאים אחרים.

למשל, הרווק שטורח למצוא זיווג ואינו מוצאו צריך שיבין, עתה, חפץ ה' שיעבדהו זה במצב של רווקות, כך רואה חכמתו יתברך שטוב לו לזה האדם, ובזה יבוא על תיקונו ושלימותו, ואף שבשל כך נסיונותיו קשים ומפרכים ותוצאות הצלחותיו דלים, יאמין כי שווה לו לאותו אדם מצבו של עתה כי כך רואה הקב"ה בחכמתו שטוב לו.

וכן אם מצבו עתה בעניות או בחולי, אין לו להשתמש בטענה: רבש"ע, אם יהא מצבי באופן אחר אעשה לך כך וכך ואביא לך כך וכך... הקב"ה לא צריך ולא חסר לו מי שיביא לו מה שחושב האדם להביא לו, הקב"ה צריך אותך באשר אתה עתה דוקא, כי הקב"ה חפץ בתיקונך שלך, ואם רואה הוא לנכון שזה הטוב בשבילך עליך להסכים להתרצות ולא לבוא ולנסות להישמט ממצבך בטענות ודרישות.

וכאמור שטענות שכאלו מלמד השטן את האדם לטעון אותם על מנת ליצור אצל האדם "מרד" על הנהגת ה'.

שאלה לב

רַבִּים יִתְמָהוּ עַל פֶּשֶׁר יִסּוּרֵי הַיְלָדִים הַקְּטָנִים - הַנּוֹלָדִים בְּעֲלֵי מוֹמִין אוֹ עִם חֲלֵי - שְׁטָרִם חֲטָאוּ עִוּוֹ וּפְשָׁעוּ, עַל מֵה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם כָּזָאת?

תשובה:

הסביר זאת בטוב טעם הרב "מכתב מאליהו" (ח"ה עמ' 277) דיש פעמים שהמתיסר נסיונו הוא לעצמו, דהיינו מטרת הנסיון הוא למתיסר בעצמו, היאך יקבל היסורים שבאו עליו, האם יקבלם באמונה ובסבר פנים או לאו. אולם פעמים שהיסורים של האדם המה לנסיון לסובבים אותו ולא לעצמו, וכמו יסורי הקטנים, שמצד עצמם יש להקב"ה בודאי חשבון עמהם מדוע נצרכו המה לשמש "כלים" לנסיון לסובבים אותם וכגון להוריהם וקרוביהם. דהיינו שהמה יהיו האפשרויות (כלים) להביא את הסובבים אותם לנסיון אמונה ובכך יזכו כולם, גם הסובבים אותם באם יעמדו בנסיון, וגם הקטנים עצמם להיות שבסבלם זה שימשו כלים לצורך תכלית בריאת האדם בעולם שהוא הנסיון - יבואו בכך על שכרם לזכות לעוה"ב. ולה' הנסתרות מי יהיה לשם הכלי לנסיון האמונה

כדוגמת הקטנים, ומי יהיה המתנסה בעצמו כדוגמת הסובבים את הקטנים הללו דהיינו הוריהם ובני משפחתם.

והנה לך דבריו הנפלאים של הרב "מכתב מאליהו" (ח"ה עמ' 278) בזה :

במאמר "צדיק ורע לו" (ח"אעמ' 21 - 22) שאלנו "למה יש מי שנולד חולה...? ויש גם שמחלתם ירושה להם מאבותיהם, למה עשו להם ככה מן השמים?" וכתבנו שם שכך סידר השי"ת בחסדיו שכל אחד יש לו נסיון משלו שהוא תכלית חייו בעוה"ז, ונסיון כל אחד שונה מזה של חברו ובזה מתרבה שכרו ותענוגו לעתיד לבא, עיי"ש. ויש להוסיף: קטן שנולד במחלה תורשתית, יסוריו הם נסיון להוריו ולסביבתו. כי אף שרוב בני אדם באים לעולם כדי שיזכו בבחירתם הם, לפעמים יש שתכלית ביאתם לעולם היא להיות כלים לבחירת אחרים. וכדאי הוא לאדם לסבול בעוה"ז בהיותו כלי לגילויים של אחרים, כי תכלית ביאתנו לעולם הזה, על כל סבלו וקשייו ומכשולותיו, הרי ידוע שהיא כדי שלא נתבייש לקבל כל השכר העצום המוכן לנו לעוה"ב כמתנת חנם, שאז יהיה בבחינת "נהמא דכיסופא" (עיי' מגיד מישרים פר' בראשית) והשכר ינעם לנו עוד הרבה יותר בידענו כי שלנו הוא (עיי' ח"א עמ' 22). מי שסובל בעוה"ז, די בסבלו לבד למנוע ממנו "נהמא דכיסופא" זה, אף שלא היה שייך לבחירה כלל, אבל סוף סוף גרם לגילוי בהיותו בבחינת "כלי" לגילויים של אחרים שעמדו בנסיון סבלו של זה הקטן, והאמינו בה' לקבל דינו באהבה, או להתנסות בנסיון ביטול תורה ותפילה, וזה הקטן היה הגורם לכך, ובזה תיקונו גם של הקטן עצמו... עיי"ש.

קטנים הרי הם בבחינת כלים לבחירת הוריהם. ויש לאב לפעמים נסיון דק מאד כשיש לו ילד קטן, כי לפעמים צרכי הילד עומדים בניגוד לחיוב תלמוד תורה (או שאר מצוות) של האב. כמובן, אם יש צורך נחוץ שיטפל בילד הרי אנוס הוא ואנוס רחמנא פטריה, דהוי מצוה שאי אפשר לעשות ע"י אחרים. אבל יש מקרים שאין בזה צורך כל כך ויהיה בזה ביטול תורה לאב אם יעדיף להתעסק בזה במקום להמשיך בלימודו... ומצד הילד כדאי הוא לו לסבול בעוה"ז כיון שעיי"ז גרם לגילויים של אחרים, כמו שכתבנו לעיל. כי כמו שאדם קונה חלקו לעוה"ב ע"י תורה, כך יש לו קנין ע"י יסורין בהיות היסורין בבחינת כלי לגילוי כבודו ית'.

שאלה לג

היאך יש להתייחס לְיִסּוּרֵי הַבָּאִים עַל הָאָדָם?

תשובה:

לאדם נדמה שתכלית היסורים המה בשביל היסורים עצמן שייסרו את גופו ויענוהו ובכך מתכפר לו בעצם היותו סובל ומתענה, ועוד חושב הוא שלכך נועדה

התפילה להציל מן היסורים שתכליתן לייסר את החוטא, הרי שהיסורים המה המטרה, והתפילה הינה אמצעי להסרת היסורים אולם ונהפוך הוא, היסורים נועדו לאמצעי בלבד, והוא לצורך המטרה שהיא התפילה. היסורים שבגוף נועדו לקשר את הנפש עם בוראה, לחוש את תלותה בו בלבד, ובשביל שהאדם ריחק עצמו מה' ונצרך שיתקן זאת בכך שיתקרב לה', אזי באים היסורים, כדי שבאמצעותן יתעורר האדם בכך שמעתה יהא נאלץ להתקרב לה' ולחוש את תלותו בו, ובכך יתקן את ריחוקו ממנו.

כשהאדם ביסורים עולמו חשוך עליו, ופחדו גובר להיותו חושב שהנה ומן השמים החליטו לכלותו ולהאבידו. וזו טעות ושקר, עצם הצרה נועדה לרווחה ולקירוב.

וכדי שהדברים יובנו היטב נביא קטעים קצרים נחוצים מאד מדברי הרב "מכתב מאליהו" (ח"ה עמודים 282 - 284) :

מכאן רואים שאין נכון לחשוב שהקב"ה מביא יסורים מפני שיש צורך ביסורים עצמם, והתפילה באה רק להציל מן היסורים. אינו כן, אלא יתכן שתכלית היסורים - התפילה. [וכן מצאנו בגמרא (יבמות סד.) "מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים".]

אומרים בברכת גבורת גשמים "מלך ממית ומחיה [ועיי"ז] ומצמיח ישועה", כי הצרה עצמה היא צמיחת הישועה, והיינו כשמקרב את אותנו לרוחניות. וזהו שאמרו ז"ל בסליחות "ממכה עצמה מתקן רטיה". וזה מה שאמר דוד המע"ה "טוב לי כי עוניתי למען אלמד חקיד" (תהלים קיט, עא).

והאדם אינו יודע סוד זה וחושב שהקב"ה רוצה להרע לו ח"ו, ואינו כן אלא הכל לטובתו. מי לנו גדול מיעקב אבינו ע"ה, וכשרצו לקחת ממנו את בנימין אמר "למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח" (בראשית מג, ו). ואז"ל "אמר הקב"ה אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר למה הרעותם לי! דהוא אמר (ישעי' מ, כז) "נסתרה דרכי מה' ומאלקי משפטי יעבור" (בי"ר צא, ט). ולא היא, כי השי"ת משגיח תדיר וכל מעשהו רק חסד. (עד כאן ע"פ דברי ר' ירוחם זצ"ל ממיר בשם רש"י).

וכן הבינו חז"ל את הפסוק בנבואת מיכה (ז, ח) : אל תשמחי איבתי לי, כי נפלתי - קמתי כי אשב בחשך - ה' אור לי.

כי אמרו ז"ל (ילקוט שמעוני מיכה תקנ"ח) : "אל תשמחי וגו'... כי נפלתי קמתי : ... מתוך כעס - רצון, מתוך רוגז - רחמים, מתוך צרה - רווחה, שנאמר (ירמיה ל, ז) ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע; מתוך ריחוק - קירוב; מתוך נפילה - קימה; מתוך אפלה - אורה...". והיינו כנ"ל, שהצרה עצמה היא צמיחת הישועה מבחינה רוחנית ושם בילקוט (תקנ"ז) : "כי אני ה' לא שנית, ואתם בני יעקב לא כליתם, מעולם לא הכיתי אומה ושניתי בה, אבל אתם בני ישראל לא כליתם, (מלאכי ג, ו) : ..."

שנאמר (דברים לב, כג) חצי אכלה במ - חצי פלים והם אינם כלים. וכך אמרה כנסת ישראל (איכה ג, יב): דרך קשתו ויציבני כמטרא לחץ, למה הדבר דומה לגבור שהיה מעמיד הקורה והיה מורה בה חצים, החצים כלים והקורה עומדת. אף כן ישראל, היסורין כלים והם קיימים. לכן הוא אמר (דברים כט, ט): "אתם נצבים היום כלכם". הרי שלכנסת ישראל אין כוונת היסורים לכלות ח"ו, כמו במורה חצים למטרה שאין הכוונה להרוס את המטרה.

שאלה לד

היאך יגיע האדם למדה זו של קבלת היסורים בשמחה?

תשובה:

כשידע האדם שהיסורים אינם מטרה לעצמן אלא אמצעי לעבוד את ה', וביסורים אלו כשהוא מקבלם באמונה בא הוא על תכלית היסורים והנו עובד ה' ועושה נחת רוח ליוצרו, וביסורים אלו גופא הינו מתעלה ומזדכך, כי בכל הארת פנים שמאיר הוא ליסורין ומקבלם בסבר פנים יפות מבטא הוא את אמונתו בצדקת בוראו, שהנו דן בצדק ובחסד, ומצליח לכוף את רצונותיו ולבטלם לרצון ה', ולחוש שבכל רגע ורגע מיסוריו הנו פורע חובותיו ובפרט כאשר מאיר הוא פנים ליסוריו, הרי שהוא אז עובד ה' גדול ביסורים אלו, ויכול הוא שיסורים אלו יביאוהו לשמחה עצומה בה' בהיותו חש שהוא מזדכך בכל רגע מחלאת עוונותיו, מתיש ומכה בחומריותו שהביאתו לעבירה. והנה עתה ביסוריו תש כח הגופני והחומרי שהביאו לעבירה. רואה הוא את הבורא בתורת רופא רחמן המנתחו כאב אשר ינתח את בנו לרפאותו, שנעשה זאת בתכלית הרחמנות, ויודע שניתוח זה נצרך לו לנכות ולחסוך ממנו יסורים נוראים לאין שיעור לעוה"ב, כי עוה"ז הוא מעט המחזיק את המרובה ומעט יסורים בעוה"ז מנכים לאדם יסורים לאין שיעור מהעוה"ב, ובפרט כשמקבלם באהבה ובאמונה, אם ישריש מחשבות אלו בלבו לא מבעיא שלא יבעט בהם חלילה, אלא אף ישמח ויתענג עליהם.

כי בהשרשת מחשבות אלו יתברר לו, שהיסורים אינם משדרים לאדם ריחוק דחיה ומיאוס, אלא אדרבא קירוב ואהבה - את אשר יאהב ה' יוכיח. ויאמין שהיום הוא רק שמחה מתוך אמונה, אולם לעתיד ישמח ביסוריו שבאו עליו מתוך ראייה, שיראה בעין השכל בבירור מה פעל ומה נפעל עמו ביסוריו וכמה טובה היתה לו בכל מעט יסורים שסבל בעוה"ז. ויתמוגג ויתענג לעתיד מרוב אושר על כל מעט יסורים שסבל בעוה"ז ועוד ידווה לבו על אשר לא העריך מספיק את יסוריו כראוי, ועל כן ישיר אז ויודה לה': "אודך ה' כי אנפת בי".

והוא אשר אמרו חז"ל: כל הקרבנות עתידים להיבטל חוץ מקרבן תודה, ותימה מה צורך יש בקרבן תודה לעתיד וכי יש לעתיד חולה שנתרפא או יוצא מבית האסורים וכו', אלא שמעתי בשם הרב אפרים זיצ'יק זצ"ל, שקרבן תודה לעתיד יקריבו לה' על מה שסבלו בגלות, כי אז יבינו תועלתם, ועל כך יודו לה' ויקריבו לו

קרבן

תודה.

שאלה לה

מה הסבה שבעדן זה - עקבות משיחא נלקחים במיתות שונות ומשנות דוקא אברכים צדיקים שקדנים בעלי יראת שמים, או שנלקחים מבני בתיהם ליע?

תשובה:

אחד צדיק שמתיסר, ומקדש שם שמים ביסורין, שקולים יסוריו כמו אלף ורבבה של יסורי אחרים שאין ביסוריהם קידוש שם שמים להיותם קטני אמנה וכיוצא, ולכך צדיק זה המתייסר מכפר ביסוריו הרבה על עם ישראל, וישתלם הוא בשל כך לעוה"ב להתענג לנצח נצחים הרבה יותר מאילו לא היה מתייסר באופן זה של יסוריו הקשים והמרים. והדברים מבוארים במכתב מאליהו ח"ה עמ' 483 - 484:

...וזה עיקר הסוד למה הצדיקים המה הנענשים ביותר - ובדורות האחרונים כמעט כל הצרות הגדולות היו במקומות התורה והצדיקים - כי המה אשר הניצוצות בהם, אשר יתבררו בקבלת היסורים באהבה. אבל הפושעים שבישראל, אדרבה, נהנים בעוה"ז זה כמה, בהיותם "מחיילותיו של השטן" להטעות בני אדם (עיי' ח"א עמ' 18). לפעמים קיומם הוא במה שהם מייסרים ודוחקים לצדיקים ביותר, כמו שכתוב "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו" (ישעי' מט, יז) היינו שהמהרסים והמחריבים יוצאים דוקא מעם ישראל עצמו. וגם מובן מה שהצדיקים נענשים במיתה ממש ואפילו במיתה משונה ובתכלית הזלזול, כי בזה יגלו יותר ויותר כבוד שמים בקבלתם כל זה באהבה ובמסירת נפשם, ואח"כ יזכו בזה לתחיית המתים ולכל השכר היותר נעלה לעולם הבא ואין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם, כמו שאמרו בגמרא על הרוגי לוד (בי"ב י:).

שאלה לו

מהו גדר קבלת יסורים באהבה?

תשובה:

גדר יסורים באהבה הוא כאשר מקבלם האדם בספר פנים יפות, ונבאר.

כמה דרגות ישנם בקבלת יסורים

א. שאינו מטיח דברים ואינו בועט אולם זועף וזועם.

ב. אף אינו זועף וזועם, אולם הנו עצב באופן מופגן, דהיינו שאין לו מאור פנים, ויגונו בפניו, ומביע הוא את עצבותו.

ג. שמצליח אף להצהיל פנים, ואף שיגונו בלבו, אולם צהלתו בפניו, ואפ"י אצל אנשי ביתו, מה שבדרך כלל אוהב האדם לשתף בצערו את בני ביתו וקרוביו בכך שמביע את מועקתו כלפי חוץ, המאמין השלם אינו נצרך לבריות, ומתיסר בינו לבין אלוקיו בלבד, ואינו מביע את יגונו כלפי חוץ, אלא לשם עצה או מרגוע וחיזוק, אולם מבלי לגרור אחרים למצוקתו.